Fundació Serveis de Cultura Popular

CALENDARI DE FESTES
DE LES ILLES BALEARS I PITIÜSES

Estudi antropològic, inventari i descripció de totes les celebracions populars, amb nombroses informacions històriques, geogràfiques i artístiques

Editorial Alta Fulla
Fundació Serveis de Cultura Popular

CALENDARI DE FESTES
DE LES ILLES BALEARS I PITIÜSES

Cultura Popular, 11

CALENDARI DE FESTES
DE LES ILLES BALEARS I PITIÜSES

Fundació Serveis de Cultura Popular

Direcció:

Gabriel Janer Manila

Realització:

Carles Benito Porcel
Francisca Canyellas Pons
Maria Pau Janer Mulet
Joan Marí Cardona
Francisca Niell Llabrés
Andreu Ramis Puig-gros
Caterina Valriu Llinàs

Coordinació:

Modest Reixach

Editorial Alta Fulla
Fundació Serveis de Cultura Popular

© Fundació Serveis de Cultura Popular

Primera edició: juny de 1992

Propietat d'aquesta edició: Editorial Alta Fulla
Bruc 71, 08009 Barcelona
i Fundació Serveis de Cultura Popular
Provença 324, 08037 Barcelona

Imprès a Grup 4, S. A.
Antoni Bori 37, 08912 Badalona

Dipòsit legal: B. 23.823-1992
ISBN: 84-7900-029-5

Tot el volum ha estat il·lustrat amb xilografies procedents de l'antiga impremta Guasp, de Palma de Mallorca.

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny de la coberta, no pot ser reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és elèctric com químic, mecànic, òptic, informàtic, de gravació o bé de fotocòpia, sense la prèvia autorització de la marca editorial.

Presentació

El material reunit en aquest *Calendari de festes*, quasi un inventari de les celebracions festives de les illes Balears i Pitiüses, respon a la necessitat, manifestada de manera freqüent tant pels que en són naturals com per aquells que cerquen fer un tipus de turisme vinculat a la realitat del país i a la vida de la comunitat que hi habita, de conèixer els continguts festius que brinda l'espai cultural illenc en els temps presents, gairebé a punt de cloure's el segle XX. Uns continguts, la procedència dels quals és múltiple, amb festes tradicionals —la celebració oberta i repetida ritualment— que mantenen la seva vitalitat; amb festes que desapareixen i tornen a ser recuperades, mentre d'altres es perden per sempre, incapaces de donar resposta a la sol·licitació lúdica de la societat actual; amb noves festes que responen a novelles inquietuds o a l'actualització d'antics afanys.

L'abast geogràfic del *Calendari* és el territori de les illes Balears i Pitiüses, un tros de país que s'estén sobre el mar Mediterrani, no gaire lluny del continent europeu, mentre l'Africa aguaita al sud, mar enllà, en la memòria, traspassat l'horitzó.

És sabut per tothom que aquestes illes s'incorporaren a la cultura catalana i, a través seu, a la civilització europea, en el segle XIII de l'era cristiana; per això, les festes antigues que encara perviuen tenen aquell origen: d'aquí la semblança amb altres festes de la resta dels Països Catalans. Les Illes, naturalment, han transmès a la festa que rebien en heretatge el seu propi perfum, el seu aire, el propi caràcter; perquè la festa és una matèria viva que s'adapta a l'espai geogràfic i a la vida dels homes que la ritualitzen o que la respiren, fins a transformar-la, perquè és el fruit de molts anys i molts homes, perquè és el resultat de l'esforç secular per mantenir unes paraules i uns gestos, en una afirmació de la personalitat col·lectiva.

La festa és, per aquest motiu, l'espai on es projecta la societat, un mirall inconscient de la vida, on es perfilen sovint algunes tensions, el punt on poden veure's alguns afanys dels homes i de les dones d'una col·lectivitat: les ganes de lleure, de diversió...; la voluntat de transgressió d'aquell que cerca esplaiar-se en la festa. I les múltiples i diverses possibilitats de festa: la festa major, la festa patronal, la festa de barri, el pancaritat, la festa religiosa, la fira... El joc de fer festa.

Perquè viure la festa és rompre la barrera del que és quotidià, comprometre's en el joc, en el plaer; permetre que els diversos llenguatges de la festa ens penetrin els sentits: els perfums de la festa, els colors, la música, els menjars, la relació humana que la festa estableix; sovint, una de les poques maneres d'exorcitzar la solitud, l'anonimat. Potser la festa ens retorna la capacitat de divertir-nos col·lectivament.

No és estrany, doncs, que en un temps com el nostre, propici a l'individualisme, es desvetlli, novament, l'interès per la festa. Amb el restabliment de les vies democràtiques de participació ciutadana, la recuperació de la festa ha esdevingut un procés continuat d'afirmació de la identitat social i cultural. Llavors, la recuperació de la festa s'ha dirigit contra la uniformació de la societat mentre es reivindica el seu valor social i lúdic.

És en aquesta línia de recuperació social i lúdica de la festa que volem situar aquest treball, convençuts que la sistematització i l'organització dels nostres continguts festius es dirigeixen a estimular la participació cultural i la dinamització de les relacions entre els ciutadans, alhora que pot ser, la festa, un estímul eficaç per a la rehumanització dels carrers i dels barris.

Quant als criteris de selecció de les celebracions, hem seguit els que estableix el *Calendari de festes* referit al Principat de Catalunya, a Andorra i a la Franja, publicat l'any 1989 per l'editorial Alta Fulla i la Fundació Serveis de Cultura Popular, a la qual volem manifestar el nostre reconeixement per la confiança que ha dipositat en aquest treball quan només era un projecte, mentre l'elaboràvem i, finalment, un cop enllestit, impulsant-ne la publicació; d'una manera especial hem de regraciar el seu director, Modest Reixach, per l'encoratjament i l'estímul que hem trobat a tota hora, tant en la seva actitud com en les seves paraules.

Aquest és un treball realitzat en equip: elaboració d'una fitxa de recaptació de la informació, recollida de material, enquestes i entrevistes a rectors i vicaris, secretaris d'ajuntament i erudits locals. També, la consulta a arxius i a biblioteques, monografies, treballs acadèmics, programes, calendaris, etc. I la premsa, sobretot les publicacions de la premsa forana... Un llarg procés de recerca de materials abans de la redacció definitiva del *Calendari*. L'amplitud del treball fa inevitable que ens hagi passat alguna incorrecció, alguna imprecisió, potser un oblit, malgrat el rigor amb què vàrem plantejar-nos la tasca.

Finalment, voldríem que el lector que llegeixi aquest *Calendari* no hi vegi un simple i rònec inventari festiu, sinó que percebi més enllà de les paraules la presència d'una mà que el convida a la festa.

G. J. M.

RELACIÓ CRONOLÒGICA I DESCRIPCIÓ DE LES FESTES

HIVERN

DESEMBRE

ENTORN DE LES FESTES DE NADAL

Illa de Mallorca

Alcúdia Els tres darrers dies abans de les vacances de Nadal, a la tarda, a l'església parroquial de Sant Jaume i patrocinat per l'Ajuntament, concurs de cant de nadales en què participen els alumnes de les escoles agrupats per cursos.

Artà Concert de música clàssica o cant coral que es fa a la tarda al convent.

Inca Entre principis de desembre i la setmana de Nadal, concurs de caràcter nadalenc en tres vessants: mostradors, betlems i targetes de felicitació. El concurs de mostradors l'organitza l'Associació de Comerciants amb la col·laboració de l'Ajuntament. Per al concurs de betlems, s'obre una inscripció i el jurat passa pels domicilis particulars dels inscrits. El guanyador té l'honor de ser l'encarregat de fer —l'any següent— el betlem de l'Ajuntament. Al concurs de targetes, la participació es canalitza a través de les escoles. Les targetes seleccionades, que solen ser prop d'un milenar, s'exposen al col·legi públic Llevant. El lliurament dels premis d'aquests concursos es fa el dia dels Reis, coincidint amb un concert. Uns quants dies abans de Nadal, generalment el 22 o el 23, un grup de persones de l'Escola Municipal de Ball, vestides d'àngels, lliuren regals als ancians de la residència. A continuació els ofereixen un recital de música popular i dansa. A aquesta celebració, d'implantació molt recent, li diuen *Festa dels Àngels*.

Lloseta Hi sol haver activitats d'esplai adreçades als infants: cinema, teatre, concurs de targetes de felicitació, cant de nadales, etc. També s'organitzen algunes activitats per a adults: exposicions, concerts, conferències...

Llucmajor Uns quants actes culturals i lúdics per a nens i adults: concurs i exposició de felicitacions de Nadal, mostra de cançons nadalenques, alguna sortida, exposicions de pintura, torrada i ball a la plaça a càrrec de l'escola d'adults, arribada del Pare Noel, etc.

Manacor Concurs de mostradors i un altre de betlems escolars.

Moscari (municipi de Selva) Activitats per a preparar les festes, com, per exemple, un taller de neules. També se sol fer un concert de música pròpia d'aquests dies a càrrec d'alguna coral.

Pobla, sa Concurs de betlems.

Portocristo (municipi de Manacor) A la parròquia de Nostra Senyora del Carme, des de 1971, concurs de cançons de Nadal, el més important de l'illa. Les actuacions s'inicien a final de novembre i es van fent cada cap de setmana fins a Nadal. Els participants s'agrupen

per nivells, des de 6 anys fins a adults, i en dues categories: solistes i grups. Hi ha premis, sorteigs i trofeus. El darrer dia, lliurament dels guardons.

Son Carrió (municipi de Sant Llorenç des Cardassar) Diversos actes de caràcter cultural: concerts, conferències, exposicions, etc., que tenen una gran acceptació popular.

Son Ferrer (municipi de Calvià) Dies abans de Nadal, s'agrupen infants i joves i van a fer una cantada per carrers i botigues. El dia 22, hi ha la representació d'un betlem vivent, es fan dolços nadalencs propis de les diverses regions d'origen dels habitants (és un nucli de població molt recent) i conviden tothom a tastar-los.

Dissabte abans del 25

Illa de Menorca

Castell, es La coral infantil de l'Ateneu ofereix un recital al saló de l'Ajuntament.

Maó A la Plaça Reial, entorn del migdia, la Banda Municipal de Música ofereix el Concert de Nadal.

24

NIT DE NADAL

Popularment, el conjunt de celebracions litúrgiques i cants que es fan el vespre de Nadal se sol anomenar matines.

Aquest vespre és ple de tradicions que giren entorn de l'acte central d'anar a matines, celebració litúrgica que es realitza pràcticament a totes les esglésies de Mallorca. Cal dir que el sopar de Nadal, ple de sentit i tradició a molts d'indrets, no és entre nosaltres un sopar especial, encara que aquests darrers anys —per influències foranes— es comenca a fer amb una certa solemnitat. Tradicionalment es feia el sopar habitual en família, potser s'hi tastaven els torrons i les neules i després se solia jugar a cartes i menjar bessons d'ametla tot esperant l'hora d'anar a matines. Antigament, segons conta mossèn Alcover, les persones que vivien a fora vila anaven al poble per assistir a matines i duien reïnots encesos per il·luminar el camí.

L'església

El temple és ornamentat especialment per a tot el cicle nadalenc. En algunes esglésies (sobretot a les de convents de franciscans, per influència italiana) hi ha tota una capella dedicada al misteri de Betlem que aquests dies s'il·lumina i es prepara especialment. Si no és així, se sol muntar un pessebre en un indret destacat del temple, construït de manera tradicional i bellament adornat amb rams, branques i fruits. Als temples mallorquins les figures solen ser de fang, generalment fetes a Catalunya —especialment a Olot— o bé a Mallorca —els tallers d'un artesà anomenat Santet per la seva especial dedicació a la realització de figures religioses varen ser el lloc on es compraren moltes de les figures que encara avui es conserven. El naixement es representa sovint en una cova, i molt poques vegades en un estable o una casa. Sol estar muntat sobre alguns desnivells coberts de molsa —herba que popularment adopta diversos noms: verdet, barbeta, herba barbera, etc.— i guarnit amb branques de mandariner i també d'arbusts boscans —mata, xiprell, cirera de pastor, etc.

L'altre ornament tradicional de les esglésies mallorquines són les neules. La neula és un full prim de pasta de farina cuita —amb sucre o sense— i de forma circular; a la cuina de Nadal s'utilitzen per a confeccionar les coques de torró d'ametla crua. A l'església es pengen de les llànties i del salomó central. Segons la tradició, hi ha d'haver tantes neules com dies i setmanes manquen per a la Quaresma, és a dir, quaranta dies —sovint, unes de més petites indiquen els dies i unes de més grosses, les setmanes. Modernament, a moltes esglésies aquestes neules de farina han estat substituïdes per unes de paper blanc, també de forma circular però dins les quals es retalla una filigrana que fa dibuixos geomètrics o figuratius. En alguns temples, aquests dibuixos fets amb tisores constitueixen veritables obres d'art popular, generalment sortides de mans de religioses, d'escolans o d'altra gent vinculada a l'església. A molts d'indrets s'ha perdut la simbologia dels dies i de les setmanes —que els convertia

en un vertader calendari religiós— i se n'hi posa un nombre indeterminat, amb un criteri purament ornamental. Per la bellesa dels dibuixos i la perfecció en l'execució, voldríem remarcar les que cada any es pengen a la parròquia de Santa Eulària de Palma.

En algunes esglésies havia estat costum que la Sibil·la, un cop acabat el seu cant, tallàs amb un cop d'espasa el fil que enfilava les neules, que, en caure damunt la gent que assistia a la funció religiosa, eren recollides i menjades allà mateix.

La cerimònia litúrgica, tot i presentar diferències de detall i d'ordre de realització, és bastant unitària. A més de la missa, hem de remarcar que hi sol haver: Anunci de l'Àngel, Sibil·la, Sermó de la Calenda, Adoració dels Pastors i cant de nadales. Veurem amb més detall cada un d'aquests punts.

L'Anunci de l'Àngel

És el missatge que dóna un àngel als pastors per anunciar que Jesús és nat. Sol anar a càrrec d'un nin o d'una nina, vestit de blanc —amb ales o sense—, que canta amb les mans juntes en actitud de pregària.

La Sibil·la

És el moment més esperat de tota la funció religiosa. El «Cant de la Sibil·la» es fa encara avui pràcticament a totes les esglésies de Mallorca.

Una veu blanca —abans era sempre un nin (antigament havien estat sis preveres), però actualment a vegades és una nina, una al·lota o una dona—, amb una túnica i un mantell de sedes brodades i colors diversos, un casquet o capell i a les mans una gran espasa lluenta, representa la llegendària Sibil·la d'Eritrea. En un lloc preferent del temple, devora l'altar o damunt la trona, canta una arcaica cançó, la lletra de la qual transcrivim:

El jorn del judici
parrà qui haurà fet servici.

Jesucrist, Rei universal,
home i ver Déu eternal,
del cel vindrà per a jutjar,
i a cada u lo just darà.

Gran foc del cel davallarà;
mars, fonts i rius, tot cremarà.
Los peixos donaran grans crits
perdent los naturals delits.

Ans del Judici l'Anticrist vindrà
i a tot lo món turment darà,
i se farà com Déu servir,
i qui no el crega farà morir.

Lo seu regnat serà molt breu;
en aquell temps sots poder seu
moriran màrtirs tots a un lloc
aquells dos sants, Elies i Enoc.

Lo sol perdrà la claredat
mostrant-se fosc i entelat,
la lluna no darà claror
i tot lo món serà tristor.

Als mals dirà molt agrament:
—Anau, maleïts, en el turment!
anau-vos-ne en el foc etern
amb vòstron príncep de l'infern!

Als bons dirà: —Fills meus, veniu!
benaventurats posseïu
el regne que us he aparellat
des que lo món va ser creat!

Oh humil Verge! Vós qui heu parit
Jesús Infant aquesta nit,
a vòstron Fill vullau pregar
que de l'infern vulla'ns lliurar!

Lo jorn del Judici
parrà qui haurà fet servici.

Aquesta és la versió que en dóna el «Diccionari Alcover-Moll» (vol. 9), però n'existeixen unes altres versions. El pare Rafel Ginard en transcriu dues més al seu «Cançoner popular de Mallorca» (vol. IV). Ben segur que en podríem trobar més, però totes amb el mateix sentit: un cant que profetitza la fi del món, amb un judici final, i el prec a la Verge que ha infantat aquesta nit que vulgui intercedir per nosaltres davant el seu Fill. En alguns llocs, quan la Sibil·la acaba el seu cant, talla amb l'espasa una coca de Nadal que hi ha penjada o bé l'enfilall de neules, però és una pràctica molt en desús.

L'origen d'aquest cant i la seva expansió pel

Mediterrani són encara motiu de controvèrsies. Sembla que ja al segle X es troba datat a Ripoll i que d'allà es degué estendre a la resta de Catalunya, on perdurà fins al segle XVI. A Mallorca arribà al segle XIII amb la conquesta del rei En Jaume I. Amb la Contrareforma es prohibí (1572), però aviat fou restablert. El 1666 el cant va ser de bell nou prohibit, però tampoc aquesta vegada desaparegué, i així és que encara avui podem tenir el privilegi de sentir-lo cada nit de Nadal a tot Mallorca, únic lloc de les terres de parla catalana —excepció feta de la ciutat de l'Alguer, a l'illa de Sardenya— on la tradició ha sobreviscut al llarg dels segles. Cal dir que durant els últims anys el «Cant de la Sibil·la» ha estat recuperat a les matines de Santa Maria del Mar, a Barcelona, a partir de la versió mallorquina.

El Sermó de la Calenda

Segons el «Diccionari Alcover-Moll», «la Calenda és una lliçó del martirologi que es recita a l'església el dissabte de Nadal dematí i fa referència a la vinguda del Bon Jesús» (vol. 2, p. 854). Les notícies del seu origen no són gaire clares; vegeu el que en diu mossèn Llorenç Riber:

> Del sermó de la Calenda, ja sia que el seu origen sigui tal volta simultani del de la Sibil·la i tingui el seu ascendent més remot en el sermó apòcrif de sant Agustí, que es representava, tal nit com la de Nadal, en les esglésies medievals on tingué origen el teatre, no existeix cap text típic ni folklòric. Cada església el fa a la seva manera, i es renovella cada parell d'anys. Un capellà lletraferit el fa i un minyó eixerit i desimbolt l'encomana a la memòria («La minyonia d'un infant orat»).

El nen que el recita de memòria sol anar vestit de capellà o, si més no, d'escolà. Com més pocs anys té l'infant, més mèrit se li dóna per la dificultat que comporta memoritzar un text generalment llarg i recitar-lo en públic sense entrebancs. El contingut del sermó expressa la meravella de la nit de Nadal i desitja pau i concòrdia a tots els homes.

Sembla que la celebració del Sermó de la Calenda el dia 24 al matí havia estat general, potser amb l'excepció de Lluc, i que era una funció religiosa eminentment dirigida als infants, fins al punt que en alguns llocs, després del sermó, pares i padrins tiraven des del cor de l'església dolços i bessons, que els al·lots s'apressaven a recollir amb gran aldarull. Se'ls deia que aquelles llepolies les enviava el Bon-Jesús perquè aquell dia feia festa. També a la Seu de Barcelona hi havia un costum semblant: aquest dia, de la boca de la carassa que hi ha sota l'orgue en rajaven dolços. Tots aquests actes festius dins el temple s'han de relacionar amb les anomenades "llibertats de desembre", que començaven amb Sant Nicolau i el Sermó del Bisbetó i s'allargaven fins a Cap d'Any.

L'Adoració dels Pastors

A moltes parròquies, la nit de Nadal hi ha nins i nines vestits de pastors o pagesos que adoren un pessebre, unes vegades vivent i unes altres de figures. Solen dur paners i cistelles amb fruits i productes de la terra. Fins i tot en alguns llocs es fa present de petits animals domèstics: coloms, conills, xaiets, gallines, etc. A vegades els pastors reciten petits poemes populars o canten nadales mentre adoren.

En algunes parròquies es fa un Pregó de Nadal, que és l'anunci de les festes a càrrec d'un seglar, generalment un jove.

També en algunes parròquies es balla l'Oferta, a càrrec d'algun grup de ball popular. Durant la celebració i sobretot al final de la missa, el cor parroquial o algun de convidat especialment per a l'ocasió sol cantar nadales tradicionals, acompanyat per tots els feels.

A la sortida de matines, el costum és menjar xocolata desfeta amb ensaïmades o coques de Nadal. Aquest dia tots els forns de Mallorca tenen una gran demanda d'aquestes pastes. En alguns pobles, la parròquia, l'ajuntament o alguna altra entitat cívica o religiosa convida a aquest refresc a la plaça (on s'encén un fogueró) o en algun local (rectoria, centre cultural, etc.). En alguns altres llocs es beu la xocolata a casa amb els parents i amics.

Una celebració tan important com aquesta ha de tenir, evidentment, el seu reflex en la parla i la literatura populars. Trobam dues expressions relacionades amb les matines: «Sortir repicant matines toquen» es diu quan una persona canvia de conversa d'una manera incongruent; i «No faltarà qui toc matines» indica

que no quedarà desatès un treball o un assumpte. El refrany «Qui espera totes les veïnes no és a temps a matines» és prou eloqüent. També el cançoner és pròdig en glosats que parlen d'anar a matines; vegeu-ne aquest de Bunyola a tall d'exemple:

He d'anar a matines
amb ses tamborines
i tamborinades
i beques girades
i fum p'ets al·lots,
confits per ses nines

Així són, a grans trets, les matines a Mallorca. Vegem ara alguns pobles amb peculiaritats remarcables.

Illa de Mallorca

Alaró Gran participació de nins i nines vestits de pastors que formen un betlem vivent. Devora l'altar es munta una barraqueta de càrritx a l'estil dels antics carboners que queda instal·lada durant totes les festes. La representació es repeteix el dia de Cap d'Any i el dia dels Reis. Els joves fan una gran oferta de ciris i els deixen encesos a l'altar.

Alcúdia En lloc d'haver-hi una única Sibil·la n'hi ha dues que es van alternant, de manera que cadascuna canta una estrofa del text.

Bunyola Escenificació de les lectures a càrrec d'alguns infants.

Campos La música del «Cant de la Sibil·la» és més simple que la usada habitualment. Algun musicòleg considera que es podria tractar d'una versió més primitiva, mancada d'ornamentacions posteriors.

Deià Abans de la missa, a l'altar, es representa l'entremès anomenat «Pastorells de Na Rebeca i Na Susanna». Es tracta d'una petita composició en vers de Bartomeu Ferrà datada el 1868, però transmesa sovint de manera oral, que dura uns 15 minuts. Representa la petita anècdota de dues dones, una de les quals ha sabut la meravella del naixement i vol anar a la cova, i l'altra que no ho creu. La primera du un present; l'altra, incrèdula, no du res. Quan hi arriben, queden meravellades i la que no duia res agafa el present de l'altra i el dóna ella, de manera que l'amiga queda amb les mans buides. Antigament la Sibil·la anava acompanyada de 2 joves, anomenats "padrins", que estaven al seu costat amb un ciri encès a la mà tota l'estona que durava el cant. Generalment, a totes les esglésies aquesta funció la fan els escolans.

Galilea (municipi de Puigpunyent) Havien estat unes matines molt solemnes i conegudes a tota l'illa pel pintoresquisme i per la participació popular, sobretot perquè s'iniciaven amb una mena de processó de pastors que anaven cap a l'església. Actualment aquesta processó no es fa, però continuen essent especialment lluïdes. Comencen amb el temple a les fosques, s'hi van encenent ciris i es fa un diàleg entre els pastors, que es van assabentant de la bona nova. La lectura dels profetes es teatralitza, la Sibil·la canta i 2 infants fan el Sermó de la Calenda.

Inca A les tres parròquies de la ciutat i al convent dels franciscans, matines a la manera tradicional. Al monestir de Sant Bartomeu, de monges de clausura i situat a la part més alta de la ciutat, vora els antics molins, s'hi fa un ritual diferent. Es llegeix el «Nocturn de Matines» i després se celebra l'eucaristia. Les monges són dins l'església, però separades de la resta dels fidels per un reixat. El capellà es situa al bell mig, de costat, entre el públic i les religioses. No hi ha «Cant de la Sibil·la», ni Àngel, ni Sermó de la Calenda. En acabar, es convida els assistents a beure xocolata desfeta amb "congrets", que són unes pastes dolces elaborades al convent segons una antiga recepta de la comunitat.

Lluc (municipi d'Escorca) Són unes matines especialment belles. Podríem dir que són el moment central del calendari litúrgic del santuari. L'església és especialment guarnida i cada any s'omple de gom a gom de gent arribada de tota l'illa. Els "blavets" o "infants blaus", anomenats així pel color de l'hàbit d'escolà que duen, són els nins cantors que formen la famosa i antiga Escolania de Lluc. Triats entre els que tenen millors veus de l'illa i amb una formació musical costant i acuradíssima, consti-

tueixen, de cap a cap d'any i especialment per Nadal, un dels atractius principals del santuari, encastat al cor de la Serra Nord. La nit de matines un blavet fa l'Anunci de l'Àngel, un altre canta el «Cant de la Sibil·la» —acompanyat en la tornada pels altres cantors i l'orgue— i un dels més petits recita el Sermó de la Calenda, que tradicionalment comença amb les paraules d'un blavet il·lustre, el poeta mossèn Llorenç Riber: «Avui sí que ens cal vetlar fins a mitjanit. Hem d'esperar que davalli la Rosada del cel i que pugi el Fruit de la terra. Hem d'esperar el càntic dels àngels i la meravella dels pastors...» Abans, durant i després de la missa, l'Escolania canta nadales de la tradició culta i popular, de manera que constitueixen un veritable concert de Nadal. Qui vulgui conèixer la màgia d'aquestes matines hi ha d'anar; si això no és possible, s'haurà de conhortar llegint les pàgines de «La minyonia d'un infant orat», on són bellament descrites.

Orient (municipi de Bunyola) El lloc és especialment pintoresc i les seves matines són molt tradicionals, de caràcter popular. Hi sol haver música de xeremies, infants vestits de pastors, ofrena d'animalets, etc.

Palma A la Seu, matines oficiades pel bisbe de Mallorca. «Cant de la Sibil·la» a càrrec d'una prestigiosa soprano. La Capella Mallorquina hi canta nadales.

Illa de Menorca

A Menorca, la Missa del Gall no va acompanyada d'especials manifestacions paralitúrgiques; tan sols en algunes esglésies es canten nadales en el marc d'aquesta missa.

Alaior Organitzat per l'Escola de Música, al fosquet, hi ha un recital de nadales. Se sol fer al saló del piano del Centre Cultural o al convent. A la nit, a la parròquia, Missa del Gall i cant de nadales.

Castell, es A la nit, actes litúrgics propis del dia.

Ciutadella Entorn d'aquesta data, i especialment aquest dia, es visiten els betlems del seminari i de les monges clarisses. A totes les esglésies, Missa del Gall.

Ferreries És costum que aquest dia, a la vetlada, joves i no tan joves, reunits en grups, facin festa tot jugant el joc de cartes anomenat "es cuc" o "sa cuca". En una cartolina es dibuixa un pou de cercles concèntrics i es reparteixen les cartes d'una baralla espanyola. Cada jugador té un nombre i un distintiu per tal de marcar el cercle en què es troba en el fatídic camí cap a la boca del pou. Qui té el rei diu: «El rei mana que la cuca canti.» Qui té el cavall continua: «La cuca cantarà i tal nombre [1, 2, 3...] ho pagarà.» El jugador que té aquell nombre avança un cercle cap al centre del pou. Es mesclen les cartes i es repeteix el procés. Si un jugador ja ha caigut al pou i és anomenat per qui té el cavall, respon: «El [nombre] no pot pagar i ho pagarà el [un altre nombre].» El joc acaba quan queda un sol jugador fora del pou. A la nit, a la parròquia, Missa del Gall.

Fornells (municipi des Mercadal) Acte litúrgic propi del dia.

Maó Celebració de la Missa del Gall a totes les esglésies.

Mercadal, es Ballades populars alguns dies entorn de Nadal. A la parròquia de Sant Martí, la Missa del Gall és alegrada amb cant de nadales a càrrec dels cantaires de l'Escola Municipal de Música. Algun any s'hi representa un betlem vivent.

Migjorn Gran, es (municipi des Mercadal) A la nit, funció litúrgica del dia i càntics nadalencs.

Sant Lluís Missa del Gall amb cant de nadales.

Illa d'Eivissa

Les festes de Nadal, que comencen el dia 24 de desembre i duren fins al 6 de gener, dia dels Reis, són les més alegres de tot l'any. Les festes es manifesten de moltes maneres: il·luminacions especials, cançons, betlems, arbres nadalencs... Es poden veure pertot arreu.

La nit de Nadal, sobretot als pobles de la part

forana, mai no ha tengut el relleu popular propi d'altres llocs. La dispersió de les cases de la pagesia feia que la nit del 24 s'aprofitàs per fer la "salsa de Nadal" i assistir a la missa de matines. Després cada u tornava aviat a ca seva.

En unes quantes parròquies es cantaven les "caramelles de Nadal" durant la missa de matines, com encara se solen cantar en alguns llocs. Mai no és possible cantar-les a totes les esglésies perquè les esquadres de caramellers són poques i han d'anar de poble en poble al llarg de les festes.

L'historiador eivissenc Josep Clapers el 1915 va publicar a la revista «Los Archivos de Ibiza» la descripció següent de les "caramelles de Nadal":

> És la nit de Matines. De sobte romp una música eixordadora, entre harmoniosa i bèl·lica, que, al compàs del tambor, les castanyoles i un instrument metàl·lic, avança entre la multitud estàtica. És l'esquadra de caramellers que arriba i que, per ordre dels qui toquen els instruments esmentats, va fins a la porta de l'església, que passa i avança, sempre repicant, fins a l'altar, on, deixant de tocar, segueixen els tres caramellers, l'un darrere l'altre, seriosos i greus, per fer una reverència humil a la creu de l'altar major i asseure's al presbiteri, on tenen els seients que els corresponen.
>
> En haver-se llegit l'evangeli de la missa, el celebrant fa una senya als caramellers i s'asseu. Els tres hòmens s'aixequen, van al centre, fan reverència a l'altar i s'hi posen enfront, en aquesta forma: el tamborer de cara a l'altar i amb el tambor pendent del braç esquerre mentre que amb la mateixa mà aguanta la flauta; amb la mà dreta té la maneta de tocar el tambor. Els dos cantadors es col·loquen a dreta i esquerra de l'anterior, el primer amb les castanyoles a les mans i l'altre amb l'espasí a la mà esquerra, penjant amb una veta de colors, i un ferret a la mà dreta, mitjançant el qual ha d'obtenir els sons metàl·lics corresponents.
>
> Les caramelles comencen amb uns espais de tots tres instruments, als quals s'ajunta ben aviat la veu d'un cantador i la de tots dos quan cal.
>
> Acabat el llarg cant de les caramelles, es canten els goigs, i tot seguit els caramellers tornen als seus seients i continua la celebració de la missa.

Vet aquí la primera estrofa de les caramelles eivissenques, en versió recollida per Josep Clapers i publicada per Isidor Macabich a la «Historia de Ibiza» (vol. IV):

> Sant gotx prensipal,
> que és nat fill de Déu!
> Mare esperital!
> Qui em vol uí?
> Sant gotx prensipal,
> que és nat fill de Déu.

25

NADAL

El dia de Nadal, commemoració cristiana del naixement de Jesús, és essencialment una jornada viscuda en família. Antigament havia estat costum assistir a tres misses tal dia com aquest, però actualment és una tradició perduda.

El punt central del dia el constitueix el dinar de Nadal, moment que es reuneix tota la família: els pares amb els fills, els néts i els altres parents; d'aquí la dita «Per Nadal cada ovella al seu corral». Les filles casades aquest dia dinen a casa dels sogres, i l'endemà a la dels pares.

Tradicionalment es berenava de frit de porcella, però avui ja es fa a molt poques cases. Pel que fa al dinar, hi ha lleugeres variacions en la tradició d'un poble a un altre, però bàsicament podem dir que els plats habituals són: arròs o sopa farcida, porcella o gall dindi rostit amb patató, fruita (mandarines, a vegades un meló conservat curosament des de l'estiu), fruita seca (ametles torrades, nous, avellanes), torrons (fort, fluix, tambor d'ametla, coques de torró), coques de Nadal i neules. El refranyer es fa ressò d'aquestes menges: «Cada cosa a son temps, i a Nadal neules.» Per a beure, vi, mistela i —modernament— cava. Hi ha més plats que podem considerar ben nostrats en aquests dies: el capó farcit, els escaldums, els calamars farcits, les cassoles dolces, etc. Les cases on hi havia dol no mataven porcella i els parents o veïns els en donaven un tall per tal que pogues-

sin tastar-ne. També els feien un present de dolços.

Punt i a part mereix la tradició nadalenca de beure "llet d'ametla". Sembla que és un costum d'origen medieval, molt anterior, per tant, a la generalització del cultiu de l'ametler a Mallorca, que es va fer al segle XIX. Va ser introduït a l'illa per certs ordes religiosos, que en regalaven als fidels a canvi dels presents nadalencs que aquests els duien. La tradició de l'elaboració i del consum d'aquesta llet ha perdurat en els nuclis de població propers a Santa Maria (Pòrtol, Santa Eugènia, es Pla de Na Tesa, es Pont d'Inca, es Viver, sa Indioteria i Son Ferriol) i els de la zona del Pariatge (Andratx i s'Arracó). A Santa Maria la tradició s'originà al convent de Sant Francesc de Paula, de l'orde dels frares mínims, que s'instal·laren al poble el 1682. La seva regla els impedia beure llet d'animal, però sí que en podien consumir d'origen vegetal. El procés d'elaboració, tot i ser senzill, requereix l'ús d'un molí. Es tracta de triturar-hi ametles pelades i crues; durant el procés s'hi va afegint aigua i el líquid resultant és bullit després a foc lent, amb sucre, canyella i pell de llimona. Es pot beure calenta o freda, amb coca o qualsevol altre quemullar.

Acabat el dinar, els infants, enfilats damunt una cadira i acompanyant-se de grans gesticulacions, solen recitar "sa poesia", un poema de tema nadalenc après generalment a l'escola. Els pares, avis i oncles els donen com a premi algunes monedes.

L'horabaixa de Nadal se sol esmerçar a anar a donar les bones festes a parents i amics; d'això se'n deia abans "anar a besar mans". A cada casa visitada es tasten els torrons i es beu una copeta.

També és molt habitual jugar a la loteria o a cartes als cafès i a les cases particulars. Un costum modern que ha arrelat és anar "a ses títeres", és a dir, a veure una funció de circ o bé al cinema amb els infants.

En temps passats havia estat costum que el dia de Nadal els enamorats regalassin una joia d'or a l'enamorada (anell, tumbaga, botons) i que aquesta hi correspongués amb una gran postada de coques o algunes peces fines de roba (calçons, mocador de seda, etc.).

En alguns pobles es creia que, si posaven una lloca el dia de Santa Bàrbara i naixia algun pollet a la mitjanit de Nadal, en ser gran cantaria a cada hora.

Actualment només a Artà trobam un acte especialment remarcable aquest dia.

Illa de Mallorca

Artà *Representació d'un betlem vivent al recinte de Sant Salvador.* Aquesta representació és organitzada pel grup Artà Balla i Canta i se començà a fer el 1982. Devers les 18,30 comença una anunciació de l'àngel, mentre es canta l'«Ave Maria» del músic Morro. Es van il·luminant diversos espais que representen grups de gent de Betlem: dones que renten, unes altres que filen, pastors que s'escalfen en un fogueró, una posada...Vist això, els llums s'apaguen i per l'entrada del recinte, il·luminant-se amb un fanalet, arriben Maria i Josep, que demanen posada a diversos indrets. No en troben i cerquen aixopluc en una cova. Es fa fosc i representa que tothom dorm. Poc després se sent el plor d'un infant com acabat de néixer. S'il·lumina un àngel que dóna la bona nova als pastors, la notícia s'escampa pertot arreu i tothom s'aixeca i aparella alguna cosa per fer un present al Bon-Jesús. La cova s'il·lumina i comença l'adoració dels pastors. Després una de les torrasses de la murada s'il·lumina i hi apareixen els tres Reis d'Orient amb el seu seguici, que arriben a la cova, adoren l'infant i li fan els presents mentre sona l'«Al·leluia» de Händel. Aquesta representació, que es fa dins el recinte de la murada —a l'aire lliure—, no té text recitat. La música és en viu. La realització és possible gràcies a la col·laboració desinteressada de persones del poble. A la sortida del recinte hi ha un Pare Noel que reparteix caramels als nins.

Illa de Menorca

Castell, es Al Centre Cultural es representen «Els pastorells», muntatge teatral popular basat en l'adoració dels pastors de Betlem a Jesús infant.

Maó El grup teatral de l'Orfeó Maonès representa «Els pastorells» al teatre Principal.

Mercadal, es En funció de tarda i nit, al teatre, «Els pastorells».

Illa d'Eivissa

El dia de Nadal era, i és encara en alguns llocs, un dia de vida en família, de la qual molt pocs s'allunyen. Els animals majors, cavalls i mules, són obsequiats amb unes llesques de pa.

La "salsa de Nadal" és la darreria pròpia dels dinars de les festes nadalenques. Se'n fa una olla suficient per a poder-ne menjar cada dia: és un plat molt característic en el qual es combinen el gust dolç i el salat. Vegeu la recepta que en dóna Joan Castelló Guasch a la seva obra «Bon profit!»:

Les ametlles que s'hi volen posar s'han de preparar prèviament: s'escalden i es pelen abans de torrar-les lleugerament al forn. Es molen molt fi i se'ls afegeixen els ous necessaris per aconseguir una pasta forta.

Per altra banda, s'ha de preparar un bon brou de carns diverses —anyell, vedella, pollastre o gallina—, al qual s'afegeix un poc de sobrassada, xulla, sal, safrà i pebre.

El brou s'ha d'escórrer i colar. Es posa dins una olla de test —l'olla de la salsa— que se sol emprar només aquest dia, i tot seguit s'hi posa la pasta d'ametlles i ous desfeta prèviament amb les mans. S'hi afegeix sucre, un poc de canyella en pols i clavell. En tenir-ho tot junt, s'ha de moure sense parar, sempre en el mateix sentit, amb una cullera gran de fusta. Ha de bullir devers una hora, a foc ben viu, sense deixar de remoure's amb la cullera.

La salsa és líquida, més o menys espessa segons el brou que s'hi posa. S'acostuma a fer-ne prou perquè duri fins que acaben les festes de Nadal. Per tal que la salsa es conservi bé, s'ha de fer bullir almenys cada dos o tres dies; si se'n treu més sovint, s'ha de fer bullir cada vegada.

26

SANT ESTEVE

Illa de Mallorca

Aquest dia a Mallorca és gairebé tan solemne com el de Nadal, encara que no té rellevància religiosa. Les famílies es tornen reunir entorn d'una taula tan ben assortida com la del dia anterior, però aquesta vegada amb les filles casades, els seus marits i els fills d'ambdós.

A la tarda es fa, més o menys, el mateix que el dia anterior, i es visiten les cases on encara no «s'han donat els molts d'anys».

A Búger i Montuïri havia estat costum assistir a un ofici solemne presidit per les autoritats.

28

DIA DELS SANTS INNOCENTS

Els Innocents en la tradició cristiana són els infants que el rei Herodes va fer degollar, i aquest dia se'n celebra la festa. En general, és un dia propici als enganys, a les burles i als petits furts. Abans del concili de Trento, a la Seu de Mallorca, com a tantes altres, es feien tot un conjunt de cerimònies que podríem designar genèricament com "del món al revés": s'elegia un bisbetó, els prelats feien funcions d'escolans i viceversa, llegien amb els llibres capgirats, entonaven cants humorístics... Fa molt de temps que l'Església desterrà del seu si aquestes funcions.

Actualment, aquest dia sol aparèixer una falsa notícia als mitjans de comunicació i infants i joves fan algunes bromes, més tost copiades de fora: trucades telefòniques absurdes, llançament de bombetes de fer tro, enganxada de ninots de paper... i poca cosa més.

Illa de Mallorca

Només tenim notícia d'una festa més o menys organitzada a Calvià.

Calvià El grup d'animadors de l'Ajuntament organitza cada any una petita festa en un nucli

de població diferent dels diversos que formen el municipi. S'hi reparteixen els programes, de caràcter humorístic, i hi ha actuacions musicals i festa fins tard.

31

NIT DE CAP D'ANY

Del 31 de desembre, dia de Sant Silvestre i Santa Coloma, n'hem de distingir dos aspectes festius: les celebracions pròpies del comiat a l'any que s'acaba i de la benvinguda al que arriba, i la festa civil d'origen medieval que es fa a Palma i que rep el nom de *Festa de l'Estendard* o *Festa de la Conquista.*

CELEBRACIÓ DE LA NIT DE CAP D'ANY

Illa de Mallorca

Modernament s'ha imposat el costum, com pertot arreu, de celebrar el canvi d'any amb un sopar suculent, després menjar un gra de raïm a cada campanada de les 12 de la nit i, a continuació, brindar amb cava, donar-se els molts d'anys i, sovint, ballar fins a la matinada. Res de tot això no era habitual entre els nostres avis.

Recentment, i també imitant un costum d'allà deçà la mar, a molts de pobles els veïns van a rebre l'any nou a la plaça i escolten les campanades del rellotge parroquial o de l'ajuntament. Davant aquest fet, molts ajuntaments han decidit donar suport a la iniciativa popular i aportar a la festa el raïm, a voltes el cava i fins i tot algun conjunt musical que amb la seva actuació aconsegueixi fer passar el fred als assistents. Aquestes festes solen acabar devers la 1 de la matinada; després la gent continua la celebració pel seu compte a locals públics o a cases particulars.

Palma A partir de les 10 de la nit, actuacions musicals a la plaça de Cort. Després de les dotze campanades, la festa continua. Al punt de mitjanit sonen totes les sirenes dels vaixells ancorats a la badia, que aquesta nit solen estar especialment il·luminats. Després, focs artificials, encesos des de diversos indrets de la ciutat.

Illa de Menorca

Tal com passa a Mallorca, s'hi va imposant el costum forà d'anar a algun indret significat per celebrar-hi el precís moment del traspàs d'any.

Alaior Celebració del canvi d'any al so de les campanades del rellotge del Centre Cultural. Tothom hi acudeix amb raïm i xampany.

Castell, es Trobada a la plaça i coets, xampany i torrons a càrrec de l'Ajuntament.

Ciutadella El rellotge de la Catedral marca l'inici de l'any. Sembla que últimament la bauxa tendeix a degenerar en balandrinades i l'Ajuntament ha estat temptat de privar aquesta trobada inicialment festiva.

Ferreries Concentració a la plaça per sentir les campanades del rellotge de l'Ajuntament.

Maó Els últims anys s'ha recuperat una tradició que s'havia perdut: el *Ball de Cap d'Any*, que es fa al teatre Principal.

Mercadal, es Lloc de cita a la plaça i provisions a càrrec particular.

Sant Lluís Reunió festiva per celebrar el pas de l'any al pla de la Creu. L'Ajuntament hi aporta raïm i xampany per a tothom.

FESTA DE L'ESTENDARD

Illa de Mallorca

Palma Festa (anomenada també "de la Conquista" i, més popularment, "La Colcada") cívico-religiosa que commemora l'entrada de les tropes catalanes del rei En Jaume I a la ciutat, fins aleshores en mans dels moros, el 31 de desembre de 1229. La primera notícia que tenim de la celebració de la dita festa és de principis del segle XIV; és citada també a la «Crònica» de Ramon Muntaner (1325-1328) i

d'aleshores ençà se'n conserva molta documentació, tant civil com religiosa. A grans trets podríem dir que, al llarg dels set segles que té d'existència, la festa ha viscut dues etapes ben diferenciades. Una primera, fins a 1827, era molt vistosa i solemne. Fins al segle XVI hi havia una processó per bona part de la ciutat, entrada del penó del rei per damunt la Murada —tal com va ser el 1229—, participació de cavallers i de tots els estaments de la ciutat, etcètera. Entre el segle XVI i el segle XIX la celebració es fa barroca, l'estendard queda al mig de la plaça de Cort i la processó es redueix considerablement. La participació popular hi va disminuint sensiblement.

Actualment, amb el retorn de la democràcia i la reivindicació progressiva de la nostra personalitat com a poble, sembla que la festa torna a recobrar sentit i ressò popular. Se celebra al matí. La plaça de Cort és especialment ornamentada i la façana de l'Ajuntament es mostra endomassada, amb les senyeres i un gran retrat del rei En Jaume que només es treu aquest dia. Els regidors surten portant la senyera —en substitució de l'Estendard medieval—, que és col·locada davant la façana de l'Ajuntament. La Banda Municipal sona «La Balanguera» i es dispara una salva d'honor.

S'inicia una processó en què desfilen la policia municipal a cavall i vestida de gala, els tamborers i els macers de la Sala, els cossiers i els cavallets de l'Escola de Música i Dansa i tot el consistori, presidit pel batle de la ciutat. Quan arriba a la Seu, on esperen les primeres autoritats civils i militars de l'illa, el consistori s'asseu a l'anomenat "banc dels Jurats" i comença la missa concelebrada pel bisbe de Mallorca.

Tradicionalment el sermó és a càrrec d'un eclesiàstic erudit que rememora els fets històrics i la cristianització de Mallorca.

Acabat l'ofici religiós, la processó retorna a la plaça de Cort i el consistori, molt solemnement, retira la senyera que abans hi havia instal·lat i la torna a entrar a la Sala. Sonen la música i la salva d'honor.

Després d'això, una dona vestida amb les robes tradicionals de Mallorca s'asseu al "banc de Cort" i comença a recitar «La Colcada» a una munió de nins i nines que, també vestits a l'antiga, l'escolten embadalits. És un llarg poema narratiu, publicat el 1881 per l'escriptor mallorquí Pere d'Alcàntara Penya, on descriu amb força i color com era la festa en la seva infància, quan encara es feia la tradicional cavalcada. Vet-ne aquí un fragment:

Era el senyor Lluc un vei
dels més facetos i vius,
cap de guaita dels captius,
com si diguéssim son rei.
Més titerero que un lloro,
amb lo cap ben empolvat,
representava el rei moro
quan entregà la ciutat
an el gran Conquistador
de la perla mallorquina.

CURSA DE SANT SILVESTRE

Illa de Mallorca

Inca Des de 1983, organitzada i patrocinada per l'Ajuntament, cursa a peu que té la sortida principal al poble veí de Mancor entorn de les 4 de la tarda. Consta de quatre seccions: una per a adults, d'11.000 m; dues de 6.100 m per a categories diverses i una de 2.000 m per a alevins. Els premis són trofeus, medalles i uns de sorpresa entre els atletes que aconsegueixin arribar a la meta.

Diumenge després de Nadal

LA SAGRADA FAMÍLIA

Illa d'Eivissa

Sant Antoni de Portmany A la parròquia de Sant Antoni, no gaire lluny de sa Raval, ha sorgit els darrers anys un altre nucli urbà als indrets de Can Bonet, ses Païsses i Can Guillemó. Una part del temple, que, segons es preveu, algun dia serà parroquial, ja fa anys que s'empra per a les celebracions religioses. És dedicat a la Sagrada Família i als seus voltants es fan actes diversos per celebrar la festa patronal.

GENER

1

CAP D'ANY

L'inici del nou any és també un dia d'especial solemnitat, encara que sense el contingut religiós de Nadal. És habitual que les famílies es tornin a reunir a la taula per fer un bon dinar. Les menges habituals són les que hem esmentat com a pròpies de Nadal.

En algunes poblacions hi ha concerts de Cap d'Any; a unes altres, un patge arriba per recollir-hi les cartes als Reis.

Illa de Mallorca

Alaró Arribada d'un patge a la plaça que recull les cartes dels nins.

Inca Devers les 7 de l'horabaixa arriba el Gran Patge Faruc, acompanyat d'uns altres ajudants, a la plaça d'Espanya. Durant 2 hores reben les cartes que duen els nins, hi conversen i reparteixen caramels. Després, al llarg de la setmana, visiten les escoletes d'infants, on també recullen les missives dels més petits.

Llorito A la sortida de la missa de les 12 s'anuncia l'arribada del patge dels Reis amb coets i música. El patge arriba —a vegades acompanyat d'un ajudant— en un cotxe enramellat i es posa a l'escalonada de l'església amb una bústia on els nins dipositen les cartes.

Lluc (municipi d'Escorca) El bisbe de Mallorca té per costum començar l'any pastoral al santuari amb una visita a la Mare de Déu. Hi arriba al matí i oficia la missa solemne de les 11. Canta l'Escolania de Lluc.

Llucmajor Entorn del migdia, els patges arriben a la plaça i hi posen una bústia. Durant una hora reben les cartes personalment.

Santanyí Entorn de les 12 arriben 3 patges, que recullen les cartes dels nins davant la Sala. Música nadalenca de disc. Els patges hi estan devers una hora i, quan se'n van, deixen una saca per tal que la resta de nins hi puguin depositar les cartes.

Illa de Menorca

Ferreries El fosquet, acompanyats per la banda de música o per la de cornetes i tambors, arriben a l'Ajuntament 3 patges que recullen les cartes que els fillets han anat depositant en una bústia expressament instal·lada i aquelles que els donen personalment.

Mercadal, es A la plaça munten un cadafal amb dues escales on s'instal·len un patge i el seu reduït seguici de petits ajudants, que hi arriben muntats en cabriols. Els fillets hi pugen per una escala i davallen per l'altra quan han deixat les seves peticions en mans de l'enviat reial.

Migjorn Gran, es (municipi des Mercadal) 3 patges hi arriben a mitjan matí. La banda sona músiques infantívoles i nadalenques mentre els orientals reben els il·lusionats missatges a la plaça de l'Església.

Illes d'Eivissa i Formentera

Cap d'Any és una festa molt assenyalada, especialment als pobles de la pagesia. No du annexa cap celebració externa particular. És habitual anar a la missa major, en la qual es llegeix el «Moviment parroquial anual», que dóna compte als feligresos dels esdeveniments parroquials.

Aquest dia particularment es repeteix mil vegades la coneguda frase «Molts anys i bons!», a la qual alguna persona d'edat avançada, en lloc de dir com tothom «Gràcies, igualment!», sol respondre amb cert aire entre humorístic i pesarós: «Gràcies, Déu ho vulgui, però crec que seran pocs i dolents.»

Entre 26 de desembre i 4 de gener

ARRIBADA DELS PATGES DELS REIS

Illa de Mallorca

Alcúdia Els darrers dies de l'any s'hi instal·len dues bústies expressament per a les cartes dels Reis, una al port i l'altra a la ciutat. L'horabaixa, un nin es passeja pel poble anunciant que són instal·lades i recordant la urgència d'escriure les cartes.

Algaida Els patges van a la plaça a recollir-hi les cartes dels infants el diumenge abans dels Reis.

Arenal, s' (municipi de Llucmajor) Entorn de la setmana de Nadal, al local parroquial un patge rep les cartes dels infants durant una horeta.

Binissalem Crida pel poble per anunciar que l'horabaixa, a l'entrada de l'Ajuntament, hi haurà patges per a recollir les cartes dels infants. S'hi fa la recollida de la manera habitual.

Campanet El diumenge abans de Reis, devers les 4, els criats dels Reis arriben i es posen al portal de l'església, on atenen, durant una hora aproximadament, els nins que els duen les cartes.

Campos El dissabte anterior a l'arribada dels Reis, a la tarda, 3 patges compareixen a la Plaça Major per tal de recollir-hi les cartes. Hi estan una horeta, acompanyats d'una estudiantina infantil.

Capdepera i **Cala Rajada** Un patge dels Reis arriba a l'Ajuntament i en surt acompanyat de la banda de cornetes per fer un recorregut pels carrers principals i anunciar la propera arribada de Ses Majestats. Deixa instal·lades dues bústies, una a la plaça des Sitjar de Capdepera i una altra a l'avinguda d'Elionor Servera de Cala Rajada. El 1991 s'hi ha afegit un grup d'animació.

Esporles El diumenge abans de Reis, a la sortida de missa, els patges recullen les cartes que els infants han escrit per a demanar els regals.

Felanitx Un dia qualsevol entre Sant Esteve i Cap d'Any, un patge fa una cercavila acompanyat per la banda de cornetes i tambors, tot anunciant la propera arribada dels Reis. Sovint aquesta recollida de cartes s'acompanya d'un festival infantil amb l'actuació de grups còmics o musicals.

Llubí Se sol celebrar el diumenge abans de Cap d'Any. 3 patges arriben muntats en un cabriol i s'instal·len en un cadafal que hi ha a la plaça o bé al Centre Cultural. Recullen les cartes, els al·lots diuen públicament què volen, s'hi fa alguna petita representació o bé hi actua un grup d'animació. L'organització de la festa és a càrrec de la Comissió de Reis i el Club d'Esplai.

Mancor El diumenge abans de Reis, un patge va a l'Ajuntament i hi recull les cartes dels infants.

Pollença i **Port de Pollença** Hi arriben diversos patges que s'instal·len a la Plaça Major, on atenen durant una horeta els nins que els duen cartes. Hi ha música nadalenca de disc. El

mateix fan a la plaça de Miquel Capllonch del Port de Pollença.

Salines, ses El dissabte anterior al dia dels Reis, un patge arriba a l'església parroquial de Sant Bartomeu i assisteix a la missa de les 11. Després fa un parlament al portal, rep cartes i deixa instal·lades unes bústies.

Son Carrió (municipi de Sant Llorenç des Cardassar) L'Ajuntament dóna cartes als nins especialment preparades per a l'ocasió. Un cop escrites, són lliurades al patge, que aquest dia arriba a l'església amb un gran sac i, després d'estar una estona amb els infants, les s'endú.

Illa de Menorca

Alaior El diumenge anterior a la cavalcada dels Reis, un patge recorre tot el poble per tal de recollir les cartes dels fillets. L'acompanyen la banda de cornetes i tambors i l'agrupació de "majorettes".

Castell, es Entorn d'aquests dies i coincidint en dissabte o diumenge, al Centre Cultural, festivals de varietats amb participació popular en què cada un aporta allò que sap fer. A la fi d'aquests actes hi sol acudir un patge que recull les cartes dels fillets.

Ciutadella Uns quants dies abans de la festa dels Reis arriba un patge de Ses Majestats amb seguici de criats muntats a cavall. S'asseu en un setial posat expressament a la Plaça Nova o a la de la Catedral i durant una hora concedeix audiència als fillets.

Fornells (municipi des Mercadal) El diumenge anterior a la cavalcada, en el transcurs d'una bereneta que es fa al local social, un patge recull cartes dels fillets que hi assisteixen.

Maó Un diumenge entre Nadal i Reis, els fillets acudeixen a l'aeroport per donar la benvinguda al carter reial, que tot seguit es traslladà a la ciutat a cavall. Visita l'Ajuntament i l'exposició de diorames, muntada per l'Associació de Pessebristes, on rep els fillets que li volen donar les cartes personalment.

Sant Lluís Uns quants dies abans de la cavalcada, un patge de Ses Majestats recull cartes dels fillets i hi deixa instal·lada una bústia per tal que hi puguin dipositar les seves els qui no han pogut assistir a la festa.

5

DISSABTE DE REIS

A tots els pobles de Mallorca, del més petit al més gran, es fa la tradicional cavalcada de Reis aquesta nit. A Palma fa gairebé 200 anys que se celebra. Consisteix en un desfilada dels reis Melcion, Gaspar i Baltasar —coneguts com a Reis Mags o d'Orient— que, acompanyats del seu seguici, recorren els principals carrers de la població. Habitualment acudeixen a l'església, on fan els tradicionals presents d'or, encens i mirra al nin Jesús. A molts llocs són rebuts per les autoritats civils i després reparteixen els regals entre els infants, a la plaça mateix o casa per casa amb l'ajut dels patges.

És habitual que aquesta nit els infants deixin una sabata a la finestra —que indicarà als Reis el sexe i l'edat del nin o de la nina— i, dins la sabata, una grapada de faves per als cavalls i una taronja o una altra fruita per als Reis. L'endemà aquests presents hauran desaparegut i al seu lloc hi haurà llepolies i joguines. A Mallorca era costum que, en tenir 9 o 10 anys, es deixàs de fer regals als nins. Si un any trobaven un tros de carbó o una cabeça d'alls, volia dir que l'any següent ja no durien res.

Illa de Mallorca

Alaró L'horabaixa arriben els Reis muntats en carrosses. Van a l'església, on fan l'adoració en un betlem vivent (que s'ha representat també per Nadal i Cap d'Any). Després pugen a l'Ajuntament, on saluden les autoritats. Posteriorment es fa la distribució de regals per les cases.

Alcúdia i **Port d'Alcúdia** Els Reis arriben en vaixell, desembarquen al Moll Vell, pugen a les carrosses que els esperen i parteixen cap a la ciutat precedits d'animals carregats amb regals. A la plaça de Carles V són rebuts amb focs ar-

tificials. Acompanyats pel batle, van a adorar un betlem vivent que es representa dins la porta del Moll (part de l'antiga murada que tancava la ciutat). La comitiva continua fins a la plaça de la Constitució, on es fa la rebuda oficial. El batle fa un parlament i és respost per Ses Majestats. A continuació i allà mateix es reparteixen les joguines. L'Ajuntament fa algun present als nins abans d'acabar la festa.

Algaida Els Reis arriben del cantó de les escoles muntats en carrosses i acompanyats de la Banda Municipal. Adoren un betlem vivent que es representa davant l'església. Fet això, pugen un altre cop a les carrosses i continuen la desfilada fent algunes voltes a la plaça. Pugen al cadafal, fan un parlament i tiren caramels als nins. Després, amb una furgoneta, reparteixen les joguines casa per casa.

Alqueria Blanca, s' (municipi de Santanyí) Els Reis arriben de la banda de Portopetro muntats a cavall. Adoren Jesús a l'església i després reparteixen els regals casa per casa.

Andratx Els Reis arriben muntats a cavalls i acompanyats d'una comitiva formada per patges i carrosses. Van a oir missa i fer l'adoració a l'església parroquial i després, dalt d'un cadafal, reparteixen els regals als nins a la plaça d'Espanya.

Arenal, s' (municipi de Llucmajor) Els Reis arriben per mar al Club Nàutic muntats en carrosses i es dirigeixen a l'església, on adoren Jesús en un betlem vivent. Després reparteixen els regals per les cases.

Ariany Els Reis arriben a peu o en carrosses. Si van a peu, hi ha una carrossa que tanca la comitiva; si van en carrossa, en duen una per hom. Es dirigeixen a la parròquia, on fan l'adoració. Algun any, concert a càrrec de la coral infantil de l'escola. Els Reis fan un discurs —ajudats d'un traductor— i després reparteixen les joguines dins el mateix temple.

Arracó, s' (municipi d'Andratx) Els Reis arriben muntats a cavall i es dirigeixen al temple, on fan l'adoració. A continuació reparteixen els regals a l'escola o a la plaça.

Artà Els Reis arriben en carrosses per l'entrada de Palma. Desfilen pels carrers principals acompanyats de la banda de música. Van a l'Ajuntament, on són rebuts pel batle a la balconada, i fan un parlament. Després davallen a la plaça de l'Ajuntament i hi reparteixen les joguines.

Banyalbufar Els Reis arriben unes vegades a cavall i unes altres en carrossa i van des de l'entrada del poble cap a l'església. Hi fan l'adoració i presideixen la missa. Posteriorment, dins el temple, repartiment de joguines.

Biniali (municipi de Sencelles) Els Reis arriben muntats en carrosses i recorren diversos carrers del poble seguint un itinerari que sol canviar cada any. Es dirigeixen a la plaça de Sant Cristòfol i entren a l'església, on fan l'adoració. A continuació es reparteixen les joguines a la plaça. És tradició obsequiar també els majors amb un regal. Música de disc, bengales i coets. Dissabte següent, xocolatada al Centre Cultural del Convent, música i ball.

Biniamar (municipi de Selva) Els Reis arriben a la plaça muntats en una carrossa i acompanyats d'un seguici amb bengales i coets. Quan al poble s'adonen de l'arribada, repiquen les campanes. El rector els rep, entren a l'església i adoren Jesús en un betlem de figures. Continuen cap a l'Església Nova (construcció inacabada que s'utilitza per a actes culturals), on fan un parlament i reparteixen els regals. Alguns anys el repartiment es fa a la plaça, on s'encén un fogueró.

Binissalem Els Reis arriben de la part de Biniali muntats a cavall i amb una comitiva de carrosses, patges, tamborers i heralds amb torxes enceses. Es dirigeixen al convent de les monges tancades, on fan una ofrena. Continuen la cavalcada, s'aturen a la plaça de l'Ajuntament, on són rebuts pel batle i per les autoritats, i fan un parlament. Després adoren un betlem vivent que es munta a l'escalonada de l'església.

Búger Els Reis arriben de la banda de Ciutat muntats a cavall. Duen una carrossa amb joguines. Els acompanya la Banda Municipal de Cornetes. Van a l'església, on els esperen les

autoritats, i hi adoren un betlem vivent. A la sortida de l'església reparteixen els regals.

Bunyola Els Reis, a cavall o en carrosses, arriben de la part d'Orient acompanyats d'un seguici de patges i criats. Fan una volta pels carrers principals i es dirigeixen a l'església, on fan l'adoració. Després reparteixen els regals dins el temple.

Caimari (municipi de Selva) Devers les 7 i mitja arriben els Reis, que generalment van muntats a cavall i seguits de dues carrosses. Els acompanya una banda de cornetes i tambors. Volten el poble i després van a l'església, on fan una adoració. Allà mateix o a la plaça llegeixen un parlament i, ajudats pels patges, reparteixen els regals. Després van a les cases on hi ha majors de 90 anys i els duen un regal. També hi sol haver un regal per al capellà i per a les monges.

Cala d'Or (municipi de Santanyí) Els Reis arriben per mar, en una barca. Adoren Jesús a l'església i donen els regals al local parroquial.

Calonge (municipi de Santanyí) Els Reis arriben en carrosses. Adoren Jesús a l'església i reparteixen les joguines al saló parroquial. Rifa entre els nins que hi assisteixen.

Calvià Els Reis arriben muntats a cavall, amb carrosses i un seguici de criats. Passen pels carrers principals del poble i es dirigeixen a l'església, on adoren Jesús. Després reparteixen els regals al teatre de la Societat durant una festa.

Campanet L'horabaixa els Reis arriben de la part de Palma muntats a cavall i seguits de carrosses (habitualment tres) ornamentades amb motius al·legòrics de la festa. També hi ha furgonetes carregades amb joguines. Els acompanyen la banda de música i patges amb bengales. Van a l'església, on són rebuts pel rector, i hi fan l'adoració i després un parlament. A continuació, repartiment de regals a infants i adults casa per casa, que se sol allargar fins tard.

Campos Els Reis arriben de la banda de Palma muntats a cavall i acompanyats de patges, carrosses i la banda de música. Passen pels carrers principals, van a la parròquia, a la porta de la qual l'escolania els espera, i fan l'adoració a l'altar. Es dirigeixen a l'Ajuntament i des del balcó —acompanyats per les autoritats— fan un parlament i tiren caramels. Després van al convent, on reben els nins i els reparteixen bosses de llepolies fins que es fa hora de començar a repartir els regals casa per casa.

Capdellà, es (municipi de Calvià) Els Reis arriben en carrosses de la part de Son Cabot, desfilen pels carrers principals i després van a l'església, on fan una adoració. Posteriorment reparteixen els regals a les escales de l'església.

Capdepera i **Cala Rajada** Els Reis arriben per mar a Cala Rajada en una barca guarnida amb una gran estrella. Desembarquen al moll i pugen a un cadafal, des del qual el Rei Moro sol fer un parlament. Muntats en tres carrosses, van a l'església i pel camí recullen les cartes que hi ha a les bústies, instal·lades dies abans. Fan l'adoració i es dirigeixen a la vila. Van a l'Ajuntament i fan una adoració en un betlem vivent. Són rebuts per les autoritats amb un parlament, al qual ells responen. En sortir de la Sala van a la parròquia, on fan una altra adoració.

Consell Cavalcada pels carrers principals del poble, en què els Reis duen un seguici de patges i van acompanyats per la banda de cornetes i tambors. Es dirigeixen a l'església, on fan l'adoració. Després, a la plaça de l'Església pugen a un cadafal i reparteixen els regals.

Costitx Entrada de fosca comença la cavalcada. Els Reis van en una carrossa, acompanyats de patges amb bengales. Arriben a la plaça, entren a l'església i fan l'adoració. En sortir, reparteixen els regals davant l'Ajuntament.

Deià Devers les 4 de la tarda compareixen els patges a la plaça de l'Ajuntament per tal de recollir les cartes que els nins han deixat a les bústies. Entorn de les 7 comença la cavalcada. Els Reis van de la part de la muntanya cap a l'església muntats a cavall i acompanyats d'un seguici de patges. Fan l'adoració i reparteixen els regals dins el temple.

Esporles Durant els dies anteriors s'han duit els regals a la Casa del Poble. D'allà surt la cavalcada, que va precedida per una al·lota a cavall que du una gran estrella encesa. Els Reis van a cavall, acompanyats de carrosses i d'un nombrós seguici de patges i criats amb bengales i torxes. Es dirigeixen a l'església, on fan l'adoració. Després pugen a l'Ajuntament i des del balcó fan una salutació a tot el poble i tiren caramels. En acabar, s'inicia el repartiment de presents casa per casa, que es fa amb les carrosses i la música. Abans l'adoració es feia en un betlem vivent instal·lat a la plaça del Jardí. També es posava una estrella il·luminada dalt del bosc de l'ermita que es veia des de tot el poble.

Estanyol, s' (municipi de Llucmajor) Els Reis arriben per mar al Club Nàutic; munten en carrosses i van cap a l'església per fer l'adoració. Recorren els carrers principals i tornen al Club Nàutic, on reparteixen els regals.

Estellencs Els Reis parteixen de les escoles amb els patges i tres carrosses. Es dirigeixen a la plaça, entren a l'església i hi fan l'adoració; després es canta una salve. En sortir, comencen a repartir els regals a la plaça mateix. Hi ha un gran fogueró i tots els veïns hi duen menjar: coques, carn, embotits per a torrar, vi, etc. Tothom menja i fa festa.

Felanitx Els Reis arriben en carrosses, però entre el seguici hi ha patges muntats a cavall. Recorren els carrers principals i arriben a l'església, on són rebuts per l'autoritat eclesiàstica i adoren Jesús. Després van a la Sala, on el regidor de Cultura els dóna la benvinguda i ells responen amb un parlament adreçat a tot el poble. Posteriorment es dirigeixen a l'hospici-hospital acompanyats del batle i del regidor de Cultura i fan un obsequi simbòlic a un personatge entranyable de la ciutat.

Fornalutx Els Reis arriben a cavall, acompanyats de patges que duen someres carregades de presents. Fan l'adoració a un betlem que hi ha a la plaça, davant l'església. Després cada rei fa un parlament i comencen a repartir els regals. Alguns es donen a la plaça mateix i uns altres es duen a les cases.

Galilea (municipi de Puigpunyent) Els Reis, muntats en carrosses i acompanyats de patges, parteixen de Can Carles i van cap a la plaça de l'Església, on saluden els nins i reparteixen caramels. Entren al temple, fan l'adoració i presideixen la missa. Acabat l'ofici, pugen un altre cop a les carrosses i reparteixen els regals casa per casa. Cada família els convida a refrescar amb xampany, coques, torrons, vi dolç, etcètera.

Horta, s' (municipi de Felanitx) Els Reis arriben muntats a cavall i acompanyats d'un seguici amb carrosses i patges. Van a l'església, on assisteixen a missa i adoren Jesús. A la sortida reparteixen els regals al saló parroquial.

Illot, s' (municipi de Sant Llorenç des Cardassar i de Manacor) Els Reis arriben en barca a la zona que pertany a Manacor, hi pugen a unes carrosses que els esperen i van a fer l'adoració a un betlem vivent. Posteriorment, lliurament de regals en un conegut hotel de la zona de Sant Llorenç.

Inca Els Reis arriben per la carretera de Palma, alguns anys a cavall i uns altres en carrossa. Solen anar acompanyats de dos grups de cornetes i tambors i de la Banda Municipal. Duen nombroses carrosses amb infants i motius nadalencs; també molts camions i furgonetes plens de joguines. A peu, amb torxes i bengales, hi van patges ricament vestits. Alguns d'aquests patges, que duen escales extensibles, s'enfilen a les balconades i fan un present als qui des d'allà miren la desfilada. Els sol precedir la policia municipal amb les sirenes. Els Reis passen pels carrers principals tot llançant caramels. Quan arriben a l'Ajuntament, les autoritats els reben i un nin els dóna la benvinguda en nom de tothom des del balcó de la Sala. El Gran Patge Faruc fa un parlament en nom dels Reis. Tot seguit van a la parròquia de Santa Maria la Major, on fan una adoració en un betlem vivent. Acabats aquests actes comença el repartiment. La ciutat es divideix en vuit zones, nombre pel qual es multipliquen els Mags. Així les persones que ho han sol·licitat, amb una petita aportació prèvia, poden rebre el regal a casa. El que es recapta per aquest concepte es destina a obra social. L'Ajuntament subvenciona les carrosses.

Llombards, es (municipi de Santanyí) Els Reis arriben muntats a cavall, adoren Jesús al temple i després reparteixen els regals per les cases.

Llorito Els Reis arriben muntats en tres carrosses i acompanyats d'un seguici de patges i criats des de la part de la carretera de Palma. Pugen per la costa del Pou i es dirigeixen a l'església, on fan l'adoració. Posteriorment van al Centre Parroquial i hi reparteixen els regals. Música nadalenca des del campanar i amollada de coets.

Lloseta Els Reis, muntats a cavall i acompanyats de carrosses i patges, arriben per l'avinguda del Cocó. Es dirigeixen a l'Ajuntament i des del balcó fan una salutació a tota la vila. Després van a l'església, on adoren el nin Jesús. Repartiment dels regals a la plaça.

Llubí Els Reis arriben des de la part del camp de futbol. Van muntats a cavall i els acompanyen unes quantes carrosses i furgonetes amb nens disfressats i una banda de tamborers. Es dirigeixen a la plaça, on els donen la benvinguda i ells regalen caramels. Després s'escampen pels carrers del poble i comencen el repartiment, amb un rei a cavall, casa per casa.

Llucmajor Els Reis arriben devers les 7 muntats en carrosses i acompanyats per la banda de música. Així que arriben a la plaça, entren a l'església per adorar Jesús i després van a la Casa de la Vila, on els rep el batle i fan un parlament des del balcó. Un nin i una nina els obsequien amb un recital de poemes que ha escrit expressament un poeta llucmajorer (aquests poemes posteriorment es publiquen a la premsa local). Acabats els actes, els regals es reparteixen casa per casa.

Manacor Els Reis, muntats en carrosses i acompanyats d'un nombrós seguici, vénen de la part del col·legi La Salle, pugen per Na Camel·la i arriben a la parròquia de la Verge dels Dolors, on adoren Jesús en un betlem vivent i són rebuts per les autoritats. A continuació van a la plaça de sa Bassa, on fan un parlament i reparteixen llepolies als infants.

Mancor Els Reis arriben de la part d'Inca i duen un seguici de criats. Van a l'església, on fan l'adoració, i després reparteixen els regals dins el mateix temple. L'endemà assisteixen a missa.

Maria de la Salut Els Reis arriben des de la carretera de Sineu acompanyats de patges, carrosses i la banda de cornetes i tambors. Van cap a l'església, hi adoren Jesús, fan una salutació al poble i anuncien que l'endemà es farà el repartiment de regals.

Marratxí Als diversos nuclis de població, cavalcada dels Reis, que arriben a cavall o muntats en carrossa, acompanyats de patges, recorren els carrers principals, fan una adoració a l'església i lliuren els obsequis als infants. En alguns indrets el repartiment es fa casa per casa.

Montuïri Els Reis van de la part del Pujol cap a la Plaça, amb carrosses o cavalls, duent un seguici de patges i una furgoneta amb les joguines. Es dirigeixen a l'Ajuntament i des del balcó fan una salutació i tiren caramels. Després s'instal·len en un cadafal —a la Plaça mateix— i comencen el repartiment de joguines. Un costum d'aquest dia era que els quintos duien una fulla de figuera de moro a la casa de cada fadrina. Sembla que darrerament això ha derivat en proves per tal de veure qui la fa més grossa, i hi ha hagut qui, en comptes d'una fulla de moro, n'ha rebut una carretada sencera.

Moscari (municipi de Selva) Entorn de les 7, els Reis arriben muntats en una carrossa i seguits per unes de plenes de regals i bellament ornamentades. Volten la plaça i es dirigeixen a l'església, on adoren Jesús en un betlem de figures, i assisteixen a missa. Després reparteixen les joguines.

Muro Els Reis fan un desfilada acompanyats per la banda de música. Adoració a l'església parroquial i repartiment de les joguines a l'Ajuntament.

Palma La cavalcada del Reis d'Orient és d'una bellesa espectacular, accentuada per l'enllumenament nadalenc de carrers i d'avingudes i l'acurada realització de tots els elements ornamentals i festius que l'acompanyen. Hi participa un gran nombre de gent de diverses ètnies

vestida amb robes adients, moltes vegades duites d'Àfrica i Àsia. Hi ha també nombroses carrosses amb motius al·lusius a Nadal i Reis: joguines, estrelles, camells, betlems, etc. Els Reis arriben al moll a les 7 de l'horabaixa en un vaixell guarnit per a l'ocasió mentre es disparen coets i s'encén un gran castell de focs artificials. Desembarquen a l'Escala Reial i pugen a unes carrosses ricament ornades. Van per l'avinguda d'Antoni Maura cap als carrers del Conquistador, de la Victòria i del Palau Reial i la plaça de Cort. Des del balcó de l'Ajuntament saluden tots els ciutadans. Continuen després el recorregut pel carrer de Colom, la plaça del Marquès del Palmer, la Plaça Major, el carrer de Sant Miquel, el carrer dels Oms, el passeig de la Rambla, el carrer de Navarra, la plaça de Weyler, la plaça de Joan Carles I, l'avinguda de Jaume III i el passeig de Mallorca, on la desfilada s'acaba. Van acompanyats d'un bon nombre de bandes de música de tot Mallorca. Posteriorment, repartiment de joguines, a càrrec de centenars de patges, per les cases de la ciutat.

Peguera (municipi de Calvià) Els Reis arriben per mar en una barca engalanada. Recorren els carrers principals muntats a cavall i es dirigeixen a l'església, on fan l'adoració en un betlem vivent i presideixen la missa. Després, a la plaça, lliurament de joguines.

Petra Entrada de fosca, els Reis arriben des de la plaça de sa Creu acompanyats per la banda de música. Es dirigeixen a l'església, on el rector els dóna la benvinguda i adoren Jesús en un betlem vivent. Després van a la plaça de Ramon Llull, on fan un parlament i reparteixen les joguines.

Pobla, sa Els Reis, en carrossa o a cavall i acompanyats dels patges i de la banda de música, parteixen del museu, recorren els carrers principals de la vila i després van a l'Ajuntament. A l'entrada de la Sala reparteixen els regals. També van a l'església, on adoren Jesús en un betlem vivent.

Pollença Els Reis arriben muntats en carrosses per la Via Pollentia. A la plaça, les autoritats els reben i el rei Melcion fa un parlament. A peu van fins a l'església, on adoren Jesús en un betlem de figures. Desfilen pels carrers principals i acaben fent una visita a l'hospici.

Porreres Els Reis, muntats a cavall i acompanyats per un seguici de patges, carrosses i camions de joguines, fan una desfilada pels carrers principals amb la música de la Filharmònica de Porreres. Es dirigeixen a la Sala i des del balcó saluden tots els nins. Després van a l'església i hi adoren Jesús. Acabats aquests actes, comencen a distribuir les joguines casa per casa.

Port de Pollença (municipi de Pollença) Els Reis arriben en carrosses, van a l'església i abans d'entrar-hi fan un parlament. Adoren Jesús i posteriorment comencen a repartir les joguines casa per casa.

Portocolom (municipi de Felanitx) Els Reis arriben per mar en una comitiva de barques enllumenades amb torxes: a les més grosses hi van els Reis i els patges. Els esperen vehicles carregats de regals i un nombrós públic. Adoren Jesús en un betlem instal·lat fora de l'església i després reparteixen les joguines a tres o quatre indrets determinats del port, on els nins els esperen.

Portocristo (municipi de Manacor) Els Reis arriben per mar, desembarquen al moll i es dirigeixen a l'església parroquial, on adoren Jesús.

Puigpunyent Els Reis arriben a cavall o en carrossa, acompanyats per un seguici de patges. Fan un recorregut per tot el poble i duen els regals de casa en casa.

Ràpita, sa (municipi de Campos) Cavalcada organitzada pel Club Nàutic. Els Reis arriben per mar i una carrossa els espera. Saluden els nins, fan una petita desfilada i després reparteixen els regals al mateix club o casa per casa.

Salines, ses Ses Majestats arriben muntats a cavall de la part de Campos, amb un gran seguici de gent i carrosses. La banda de música els acompanya. Adoren un betlem vivent instal·lat a la Plaça Major, davant l'Ajuntament, i el batle fa un parlament de benvinguda, al qual responen els Reis, que donen els premis del

concurs de cartes i, tot seguit, els regals, primer a la plaça i després també per les cases.

Santa Eugènia Els Reis arriben, muntats en carrosses i acompanyats de cornetes i tambors, de la part de la carretera d'Algaida, pugen pel Carrer Nou i es dirigeixen a l'església, on fan l'adoració. Després reparteixen les joguines als nins a la plaça o dins l'església mateix.

Santa Margalida Hora foscant, la gent es dirigeix cap a l'Abeurador amb bengales, on esperen els Reis, que arriben de ca les monges muntats a cavall i amb el seu seguici de patges. Junts van a sa Capella i des d'allà s'amollen sis coets que anuncien la presència dels il·lustres visitants. Acompanyats per tota la gent, van fins a l'Ajuntament i tiren caramels per tots els carrers per on passen. Pugen a la Sala, cada rei fa un petit discurs en què explica un poc el seu llarg viatge i conviden la gent a anar amb ells a l'església per adorar Jesús. Tota la comitiva, amb el consistori, es dirigeix al temple i s'hi fa l'adoració en un betlem vivent. Els Reis, asseguts en lloc preferent, reciten una poesia cada un i després es diu la missa. En acabar aquests actes, donen una bossa de caramels a cada infant.

Santa Maria del Camí Els Reis, acompanyats per un seguici de patges i per algunes carrosses muntades per les agrupacions culturals locals i l'Ajuntament, desfilen acompanyats de la banda de música pels carrers principals i arriben a la plaça de la Vila, on saluden tots els infants i fan un petit discurs. Entren a l'església i fan l'adoració de Jesús. Posteriorment, repartiment de regals per tot el poble o bé lliurament directe de les joguines a la plaça.

Santanyí Els Reis arriben unes vegades a cavall, unes altres en carrosses o automòbils, de la banda de Cala Figuera. Les autoritats i la banda de música els esperen a l'entrada del poble, desfilen pels carrers principals i s'aturen a l'Ajuntament, on hi ha la recepció oficial. Van a l'església i hi fan l'adoració. Després, repartiment de regals per les cases. Cada rei espera a la porta de la casa muntat al cavall o damunt la carrossa i 4 dels seus patges donen els presents.

Santa Ponça (municipi de Calvià) Els Reis, muntats en carrosses, fan un recorregut per les dues avingudes principals de Santa Ponça i la urbanització Galatzó. Lliurament de regals al Saló Social i petita festa.

Sant Llorenç des Cardassar Les carrosses reials arriben de la part de la mar i van cap a l'Ajuntament, on el batle els dóna la benvinguda. Els Reis fan un parlament amb l'ajut d'un traductor. Després van a l'església i adoren Jesús en un betlem vivent. A continuació pugen en un cadafal situat a la plaça de l'Església i des d'allà reparteixen les joguines entre els nins.

Selva Els Reis arriben a la plaça muntats a cavall i seguits d'una carrossa on duen les joguines i es dirigeixen a l'església. Els escolanets els esperen a l'escalonada i els guien fins al betlem, on adoren Jesús. En sortir de l'església, repartiment de joguines a la plaça mateix.

Sencelles Els Reis arriben a cavall de la part de Cascanar acompanyats d'un seguici de 6 patges amb bengales i que tiren caramels als al·lots. Es dirigeixen a la plaça i hi fan un parlament. Després van al temple, adoren Jesús i presideixen la missa. Posteriorment, repartiment de regals, algunes vegades a la plaça i unes altres casa per casa, amb els regals en un remolc.

Sineu Els Reis arriben muntats en carrosses o cavalls i acompanyats d'un seguici de patges amb bengales, que la gent anomena "es morets". També hi ha la banda de cornetes i tambors. Entren a l'església a fer l'adoració i allà mateix reparteixen els regals. L'Ajuntament fa un present a cada nin entre 2 i 8 anys.

Sóller Els Reis arriben en barca al Port de Sóller, on els esperen tres carrosses, una per a cada rei, amb 15 patges cada una. Els col·legis hi col·laboren també amb una carrossa cadascun. Adoren Jesús a l'església del Port i parteixen cap a la ciutat. La calvacada desfila pels principals carrers sollerics, amb bengales i tirant caramels. A la plaça de la Constitució, les autoritats reben els Reis, que fan l'adoració a l'església de Sant Bartomeu i lliuren els presents d'or, encens i mirra, sovint en un betlem vivent muntat per una agrupació cultural local.

En sortir, s'instal·len a l'atri de la Sala i des d'allà reparteixen els regals, acompanyats per la banda de música. Fa uns 50 anys, quan els Reis arribaven al port, els patges els hi esperaven i un d'ells els donava la benvinguda amb un fragment de la representació de l'obra «El rei Herodes»:

Déu guard a senyors tan nobles
com mostren els seus semblants;
amb aquests vestits brillants
ses persones van encantant
per les ciutats i els pobles.

Son Carrió (municipi de Sant Llorenç des Cardassar) Els Reis arriben en carrosses molt ornamentades i plenes de regals, amb un gran seguici de patges i ajudants. Entren a l'església, hi adoren Jesús, en sortir-ne fan un parlament i reparteixen les joguines.

Son Cervera Els tres Reis d'Orient arriben en barca a Cala Bona, on els esperen la banda de música local i les carrosses. Comencen una desfilada pels carrers de Cala Bona cap a Cala Millor, on s'aturen davant l'església. Continuen després cap a la vila, on els reben les autoritats al balcó de l'Ajuntament o a la plaça de Sant Joan. Parlament dels Reis, que després entren a l'església i adoren un betlem vivent. No hi ha repartiment de joguines.

Son Macià (municipi de Manacor) Els Reis arriben de la part del convent i muntats en mules o cavalls recorren els carrers principals. Es dirigeixen a l'església, on fan l'adoració i assisteixen a missa. Després, repartiment dels regals dins el temple.

Valldemossa Els Reis arriben muntats a cavall i amb un camió que porta els regals. També els sol acompanyar la banda de música. Des de la balconada d'una casa de la plaça de Bartomeu Estaràs el Rei Negre fa un parlament. Van a l'església, hi fan l'adoració i després reparteixen els regals casa per casa. La banda toca unes quantes peces a diversos indrets del poble.

Vilafranca de Bonany Els Reis, muntats a cavall i acompanyats d'un seguici de patges i carrosses, arriben pel carrer Llobera i es dirigeixen a l'església, on fan l'adoració. Després, a la plaça, repartiment de les joguines als nins.

Illa de Menorca

Alaior El fosquet arriba una comitiva de deu o dotze carrosses encapçalada per les de Ses Majestats, que són acompanyats per la banda de cornetes i tambors. Compareixen per l'indret de la torre escolar, van cap al carrer de Maó i a l'església de Sant Dídac són rebuts per l'autoritat eclesiàstica. Hi adoren Jesús en un betlem de figures i el Cor de l'Escola de Música els ofereix un breu recital. Després es dirigeixen a l'Ajuntament, on són rebuts per les autoritats civils, fan un breu parlament adreçat als fillets i continuen la cavalcada. Finalment tornen a l'Ajuntament i regalen globus i llepolies als fillets. Descansen una mica i cap a les 10 de la nit comencen a repartir els regals per les cases.

Castell, es Els Reis arriben per mar a Cales Fonts, on són rebuts per una comitiva que els convida a pujar a les carrosses preparades expressament per a ells, i passen per l'església, on adoren Jesús. Van a l'Ajuntament per rebre del batle la vara de comandament; a la sala d'actes fan un breu parlament i reben els fillets. Després es retiren a descansar a un hotel. Els regals es reparteixen per les cases l'endemà a trenc d'alba.

Ciutadella Entorn de les 8 del capvespre, els Reis arriben per la carretera de Maó amb gran seguiment de més de 50 cavallers, ponis, ases, escorta de romans, fillets hebreus i camions carregats de caixes vistosament embolicades. Van per la contramurada fins a l'Ajuntament, on l'alcalde els rep amb un senzill discurs de benvinguda al qual responen els Reis. Després van a la Catedral, on són complimentats pel rector i adoren Jesús en un betlem de figures.

Ferreries La cavalcada arriba de la banda de Maó. Els Reis munten a cavall i van seguits de tractors adornats amb branques de fasser i bruc i carregats de paquets de tots colors i mides. Passen pel carrer de la Verge del Toro, per les places d'Espanya i del Convent i pel Carrer Nou i acaben a l'Ajuntament. Quan passen per l'església, hi fan una aturada per tal d'adorar Jesús. A l'Ajuntament són rebuts per les autoritats i fan un parlament. A continuació reparteixen els regals casa per casa.

Fornells (municipi des Mercadal) Segons les condicions climatològiques els Reis arriben per mar o per terra. Des de fa uns quants anys la banda de cornetes i tambors els acompanya. S'aturen a l'església per fer l'adoració en un betlem de figures i tot seguit van a la plaça, on, en un cadafal, són rebuts pel batle pedani. Alguns anys reparteixen els regals allà mateix i uns altres ho fan casa per casa.

Maó La cavalcada compta amb una vintena de cavallers, la banda de tambors, la Banda de l'Agrupació Musical Menorquina i un seguici de carrosses que esperen els Reis al port, on arriben per mar. Visiten la Delegació del Govern i l'Ajuntament, des d'on fan un breu parlament als fillets. Recorren a peu els carrers més cèntrics, tornen a les carrosses i van a visitar la Casa de la Infància i la Residència d'Ancians.

Mercadal, es Els Reis arriben per la banda de Maó en una carrossa amb pastorets i pel Carrer Nou van cap a la plaça, on dalt d'una tarima hi ha un betlem vivent. Reis i pastorets adoren Jesús per primera vegada i a continuació van a l'església, on una pastoreta té en braços una imatge de Jesús infant. Ses Majestats l'adoren de bell nou i són obsequiats amb un recital de nadales. La cavalcada acaba amb una visita als ancians de la residència.

Migjorn Gran, es (municipi des Mercadal) Cap a les 5 de la tarda, cinema o teatre per als fillets mentre els adults ultimen els preparatius per tal de rebre dignament els Mags d'Orient. Els Reis vénen per la carretera de Maó, s'aturen a la parròquia, fan l'adoració en un betlem vivent que es representa al pla de l'Església i entren a saludar el senyor rector. A la sortida fan un parlament adreçat als fillets i, tot seguit, van a visitar els malalts i a repartir els regals per totes les cases.

Illes d'Eivissa i Formentera

Els nuclis de població més grans són els que celebren amb vistositat l'arribada dels Reis d'Orient. És el cas de Vila, Santa Eulària des Riu i Sant Antoni de Portmany a Eivissa i de Sant Francesc Xavier a Formentera. Els Reis solen arribar sempre per mar. Els que arriben a Vila visiten un naixement que es fa a una de les antigues coves-sepultures del puig des Molins.

6

ELS REIS

El dia 6 de gener l'Església Catòlica celebra la festa de l'Epifania, que és la commemoració de l'adoració de Jesús pels tres Reis d'Orient. La manera popular i tradicional de celebrar aquest dia als pobles de Mallorca era, i és encara avui a molts d'indrets, la representació de l'obra coneguda amb el nom de «L'adoració dels Reis» o «El rei Herodes». Es tracta d'una peça de teatre popular d'estructura bàsicament medieval que ha estat sotmesa a un procés constant d'adaptació i de modificació del llenguatge. La seva intenció és de caràcter doctrinal, ja que representa una paràfrasi de l'Evangeli d'aquest dia (Mateu 2,1-12) i sembla que va anar creixent entorn d'un nucli primitiu en què únicament hi havia els tres Reis que feien l'adoració al pessebre —tal com es fa encara avui pràcticament a totes les esglésies de Mallorca la nit del dia 5. Amb el temps s'hi anaren afegint personatges pintorescs: els criats, els doctors de la llei, el metge... La representació és plena d'anacronismes que li donen comicitat en una barreja d'èpoques en el vestuari i el llenguatge que palesen el seu arrelament popular, ja que acosten fets passats i mítics a l'entorn quotidià més habitual.

Pel que fa a les versions utilitzades, hem de dir que canvien d'un poble a un altre i que sovint presenten esmenes, remarques i adaptacions que s'ajusten a les especials característiques d'actors i escenaris.

A la Biblioteca Provincial de Palma es conserven dos textos manuscrits de «L'Adoració»; també n'hi ha un a la Biblioteca de Montserrat i dues consuetes a la Biblioteca de Catalunya (vegeu J. Massot i Muntaner, «Notes sobre la supervivència del teatre català antic», "Estudis romànics", IX). El text de base utilitzat actualment a la majoria de pobles és una obra publicada a Sóller el 1895 amb el títol «Adoració de los Tres Reis Magos, novament adicionada per

un aficionat», versió que és força coincident amb un dels manuscrits de la Biblioteca Provincial de Palma.

Aquesta versió té una vintena de personatges: la Sagrada Família, els tres Reis, Herodes, el majordom, el secretari, el general, els guàrdies, els criats, el patge, els dos doctors de la llei, la sibil·la i l'àngel.

El resum de l'obra, a grans trets, seria el següent: els tres Reis, cadascun des del seu país, veuen l'estrella i n'interpreten el significat. Es posen en camí, es troben i decideixen fer el viatge junts. Arriben a Jerusalem, perden el rastre de l'estrella i resolen adreçar-se al palau de l'emperador per demanar clarícies. Herodes, alarmat pels rumors que li arriben, comença a pensar que el seu ceptre està en perill. Consulta els doctors de la llei i la sibil·la, que li confirmen que a Betlem de Judà ha nascut el Redemptor. Herodes rep els Reis i els prega que en tornar li expliquin on és Jesús, ja que ell també el vol adorar. Demana consell al seu general, i aquest li diu que faci degollar tots els infants i així no correrà cap risc. Herodes signa un decret i es fa l'execució. Després el general torna ple de penediment pel mal consell que ha donat i la mala acció que ha comès. Tots els servents de palau es posen també de part de Jesús. Herodes, ple de ràbia i d'impotència veient el seu poder enfonsat, mor desesperat i se'n va a cremar eternament dins l'infern. El decorat canvia i apareix la cova amb Maria, Josep i l'infant Jesús. L'àngel anuncia la bona nova als pastors, que van a adorar. Arriben els Reis, adoren i fan els seus presents. L'àngel els diu que no tornin al palau d'Herodes, sinó que es dirigeixin als seus països amb la gràcia de Déu.

Aquest dia són habituals els dinars de família, amb els plats propis de les festes nadalenques. No hi ha el costum del roscó de Reis, encara que a Palma i a alguns pobles es va introduint.

Els més petits solen visitar les cases dels parents i amics més pròxims per tal de recollir els regals que els Reis hi han deixat per a ells, sobretot les dels avis i dels padrins de fonts. Aquest dia, si fa bo, les places i els carrers s'omplen de nins que juguen amb les joguines noves. Alguns ajuntaments i associacions culturals organitzen un concert de música clàssica o cant coral.

Vegem ara detalladament les poblacions on aquest dia hi ha alguna celebració especial.

Illa de Mallorca

Alaró A les 12, missa solemne amb assistència dels Reis Mags. Es torna a instal·lar el betlem vivent que ja s'havia muntat a les matines i el dia de Cap d'Any.

Alcúdia A la parròquia de Sant Jaume, a les 8 de la tarda, concert de música clàssica.

Algaida L'horabaixa, a l'església, representació de l'«Adoració dels Reis» a càrrec del grup de teatre Es Cadafal.

Arenal, s' (municipi de Llucmajor) Els Reis assisteixen a la missa del migdia i s'acomiaden dels infants fins a l'any vinent.

Artà Al convent dels franciscans, *Festa dels Reis* des de fa més de 30 anys. Els tres personatges reials entren solemnement a l'església i, asseguts en un lloc preferent, presideixen la missa. Arribat el moment de les ofrenes, adoren una imatge de Jesús; 2 infants representen Josep i Maria. La Sibil·la torna a cantar i es repeteix també el Sermó de la Calenda.

Binissalem Al matí, els tres Reis, acompanyats de diverses carrosses, patges i música de tambors i cornetes, se situen en uns quants indrets del poble. Des d'allà criden els infants del veïnat i els donen la jugueta. Una vegada que han acabat, es concentren a la plaça, on fan una petita festa.

Campanet Alguns anys es representa l'obra «El rei Herodes o la vinguda del Messies». Es fa l'horabaixa, dins el temple parroquial. L'obra té cinc actes i dura unes 3 hores. La representació és a càrrec d'un grup inestable, format per gent del poble majoritàriament lligada a la parròquia. La música és enregistrada i sovint pertany a bandes de so de pel·lícules. La primera representació es va fer el 1957.

Capdepera A partir de les 8 del matí, els Reis, acompanyats per la banda de música o la de cornetes, reparteixen els regals casa per casa. A

primera hora de la tarda, a la plaça des Sitjar uns 150 actors aficionats del poble representen l'obra «El rei Herodes». Tota la zona del voltant de la plaça es converteix en escenari natural. Els Reis hi arriben muntats a cavall, la Mare de Déu en una mula, els pastors compareixen des de diversos carrers i duen presents a Jesús... Tot plegat constitueix una interessant supervivència del teatre religiós, tan habitual segles enrera. Aquesta tradició és ben documentada a la vila, on s'han recollit nombrosos testimoniatges orals, escrits i gràfics que permeten traçar-ne la història des de 1904 —any de la primera representació— fins a l'actualitat. Cal dir que des de principi de segle les representacions sovintejaren fins al 1967, any que la tradició s'interrompé; no fou recuperada fins el 1988. La versió que s'utilitza l'escriví el pare Bartomeu Caldentey Maimó a partir de les nadales, poesies i albixeres que s'havien recitat fins aquell moment per les festes de Nadal i la titulà «El rei Herodes». Fixà com a eix principal de l'obra el personatge d'Herodes, al voltant del qual giren l'acció, el decorat i tots els altres personatges. També hi ha una música específica per a aquesta representació que interpretava la banda per omplir el temps mort entre l'entrada i la sortida dels personatges. La primera peça musical duu el nom de «Gabellins», que és l'antropònim de la localitat; les altres van simplement numerades. És costum que el diumenge següent tots els que han col·laborat en la representació facin una vega (àpat de germanor) especialment animada en algun indret de la localitat. S'hi solen menjar arròs de carn i cabrit o porcella rostida.

Colònia de Sant Jordi (municipi de ses Salines) Els Reis arriben per mar devers les 10 i mitja del matí i van a l'església, on fan una adoració. Després reparteixen les joguines per les cases.

Esporles Sembla que la versió que s'utilitza per a la representació de l'Adoració és la mateixa que es publicà a Sóller el 1895. Josep Rullan, prevere, va ser vicari de s'Esgleieta (abans ho havia estat de la vila) i el 1858 es representà a aquest llogaret per primera vegada l'obra que ell mateix havia compost i que posteriorment donà a la impremta amb el títol «Adoració de los Tres Reis Magos, novament adicionada per un aficionat». El 1870 alguns esporlerins hi feren modificacions i afegits. Posteriorment, Antoni Nies (vicari de la vila vers el 1950) hi féu alguns canvis que afectaven bàsicament la manera de representar-la i l'escenografia. Actualment se segueix l'edició feta a Palma a la tipografia de F. Guasp el 1924, tot i que es conserven alguns dels canvis esmentats i uns altres d'introducció més recent. Pel que fa al lloc de representació, hem de dir que també ha anat canviant. Primerament es feia davant l'església, on es muntava un cadafal. Durant el «Cant de la Sibil·la», els actors que feien de Reis passaven entremig del públic i recaptaven el que hom els volia donar. Per tal d'allargar la col·lecta, la Sibil·la cantava dotze estrofes, en lloc de les quatre que canta actualment. Posteriorment la representació es traslladà on ara hi ha la placeta de la Filadora, lloc més arrecerat que la plaça de l'Església. Durant tots els anys que la representació fou a l'aire lliure venien espectadors dels pobles dels voltants (Valldemossa, Banyalbufar, Puigpunyent...) per assistir a l'adoració. Més endavant, a causa de les inclemències del temps, es passà a fer la representació a les antigues fàbriques de llana, però només durant alguns anys. Quan es construí la Casa del Poble, l'obra es començà a fer al seu teatre, lloc on es representa encara avui. Actualment es fa entorn de les 6 de l'horabaixa i els actors són joves del poble.

Felanitx A les 12, a l'església parroquial de Sant Miquel, ofici solemne al qual assisteixen els Reis amb el seu seguici. El rector els tracta com pertoca a tan importants personatges, que adoren Jesús en un betlem vivent. Acabat l'ofici, l'Ajuntament els ofereix un dinar.

Inca A l'església parroquial, devers les 8 de la tarda, concert tradicional en el qual intervenen l'orfeó l'Harpa d'Inca i la banda Unió Musical Inquera en homenatge a algun músic inquer. En el decurs d'aquest concert, lliurament de premis de pessebres, de targetes de Nadal i d'aparadors comercials de tema nadalenc.

Llorito L'horabaixa es feia la representació d'«Els Reis», però el 1989 la tradició s'interrompé. Tota l'església es convertia en un escenari: la capella fonda representava el palau del rei Herodes; la capella del Sagrat Cor era el

lloc on hi havia els doctors de la llei; a la capella del Sant Crist, la guàrdia d'Herodes; i a l'altar, la representació del naixement de Jesús. Entorn de la bancalada del batle transcorria la major part de l'acció. Els anys 50 l'obra es representava a la plaça de Jaume I (anomenada del Centre). Deixà de fer-se i fou recuperada durant la dècada dels 80. La representació era a càrrec de joves de la localitat.

Llucmajor Al matí els Reis visiten la casa Cuna acompanyats de les autoritats locals i reparteixen regals entre els infants. Alguns anys s'ha fet representació de l'adoració, però no ha tingut continuïtat.

Manacor Al matí, missa al centre assistencial dels ancians amb presència dels Reis i de les autoritats. Adesiara, de manera discontínua, al barri de Fartàritx, els veïns fan la representació d'«El rei Herodes». Aquests darrers anys, a l'església de Sant Pau, repesentació d'una nova versió titulada «El rei Herodes Gran», escrita per mossèn Bartomeu Munar.

Maria de la Salut Entorn de les 9 del matí, ofici solemne amb assistència dels Reis. En acabat, els Reis reparteixen les joguines a domicili. Al capvespre, representació d'«El rei Herodes» a càrrec del grup de teatre Maria de la Salut.

Palma Des de fa alguns anys, als jardins de s'Hort del Rei i organitzada pel Departament de Cultura de l'Ajuntament, singular representació de «L'adoració dels tres Reis d'Orient» en versió de Llorenç Moyà. L'originalitat resideix en els actors, que cada any canvien i són tots persones força conegudes per la seva activitat professional: artistes, professionals liberals, polítics, periodistes, etc., i formen una agrupació teatral sorprenent i peculiar. El vestuari és també molt original. La representació es fa a les 12 del migdia.

Petra A les 12 del migdia, ofici solemne a la parròquia en el transcurs del qual es dóna un bocí de pa a tots els assistents. Al convent es repeteixen el «Cant de la Sibil·la», el Cant de l'Àngel i el Sermó de la Calenda tal com s'ha fet el dia 24 de desembre a les matines.

Salines, ses A les 7 i mitja de la tarda, a l'església, concert d'Any Nou a càrrec de la banda de música.

Santa Margalida A les 10 del matí, els Reis, muntats a cavall, comencen a repartir les joguines casa per casa acompanyats pels patges, per la banda de cornetes i per un camió que transporta els regals. S'hi segueix un itinerari fix que passa pels diversos barris. Els pares solen fer un donatiu als Reis, que serà per després fer un sopar, anomenat el "sopar dels Reis".

Santa Maria del Camí A les 12 del migdia, missa al convent amb el «Cant de la Sibil·la» i el Cant de l'Àngel.

Santanyí Tots els nins acudeixen a la plaça, on els donen números per a una rifa de regals. Caramels a rompre i música nadalenca de disc.

Vilafranca de Bonany Representació dels Reis.

Tenim constància que també es feia representació de l'adoració del Reis as Capdellà, Galilea, Santa Maria del Camí i Calvià, però fa anys que s'ha perdut.

Illa de Menorca

Alaior Cap a les 10 del matí, la cavalcada dels Reis torna a sortir per tal de donar els regals a la gent malalta.

Castell, es Els Reis, que, acabada la cavalcada de la vetlada anterior, s'havien retirat a un hotel de la contrada per passar-hi la nit, s'aixequen a trenc d'alba i van a repartir els regals per les cases.

Mercadal, es A la tarda, en un local de l'Ajuntament situat prop del camp de futbol, *Ball de sa Sorpresa*, que pren nom del fet de rifar-s'hi un regal que els assistents no saben en què consisteix.

Sant Lluís A les 7 del matí, que en aquest temps encara és fosca negra, arriba la cavalcada dels Reis, muntats a cavall amb seguici de carrosses i banda de música. Van per tot el

poble repartint els regals; fins i tot arriben als llogarets anomenats es Consell i Torret.

8

REVETLA DE SANT JULIÀ

Illa de Mallorca

Campos Sant Julià és el patró de la vila i el titular de l'església parroquial. Missa vespertina seguida del cant de completes i adoració de la relíquia del sant mentre es canten els goigs que en honor seu es compongueren el s. XIX. Fora de la parròquia, el carrer és enllumenat amb festers. A la sortida, fogueró a la plaça de Can Pere Ignasi animat per un grup musical, popular o modern indistintament. Menjar per a torrar, vi i bunyols per un preu mòdic.

9

SANT JULIÀ

Illa de Mallorca

Campos Sant Julià és el patró de la vila. Al matí, ofici solemne concelebrat per tots els capellans fills de la població (alguns anys han estat més d'una dotzena) amb assistència de les autoritats. Es canten els goigs del sant i un himne de la parròquia. Els feels passen a besar una relíquia del sant. És una funció religiosa molt concorreguda. A la sortida, refresc popular a l'Ajuntament mentre sona la banda de música.

15

REVETLA DE SANT HONORAT

Illa de Mallorca

Algaida Sant Honorat és el patró del poble. Al llarg de la setmana, actes culturals diversos: pregó de festes, concerts, activitats esportives, concursos, etc. El dia de la revetla, els capgrossos fan una cercavila; més tard, encesa de foguerons i torrada popular a la plaça. L'Ajuntament hi aporta el vi. Hi sol haver música en viu i sonades de ximbomba per iniciativa particular als foguerons i a les tavernes.

Dissabte anterior al 17 de gener (SANT ANTONI)

Illa de Mallorca

Cas Concos (municipi de Felanitx) Al vespre, fogueró a la plaça, torrada popular i vi a rompre. A continuació, un grup de ball de bot anima la festa.

Son Valls (municipi de Felanitx) L'horabaixa, missa solemne en honor del sant. A la sortida, encesa d'un fogueró, torrada popular i vi a rompre. Rifa d'una porcella i ball de bot animat per un grup de música popular. Hi ha dimonis que volten la foguera.

16

SANT HONORAT

Illa de Mallorca

Algaida Aquesta festa és marcada per una antiga tradició que perdura amb força: el Ball dels Cossiers. Es tracta d'una dansa popular mallorquina executada per tres parelles d'homes i una dama. Aquests balls, que es feien a molts de pobles de Mallorca, són profusament documentats des de finals del s. XIV i solien ser habituals a les grans processons del barroc. Els dansaires van vestits de blanc, amb gonella i mitges cordades de cascavells, una faldilla de color viu (vermella, groga, verda...) i una faixa de la qual pengen cintes de colors. Duen un capell ornat amb flors, cintes i bocinets de mirall. Cosits a la camisa i al capell duen també alguns reliquiaris. A cada mà porten un mocador de seda de color viu que serveix per a remarcar moviments i figures. La dama va vestida tota de blanc amb faldilla llarga. A la cintura, una faixa vermella. També du capell i mocadors a les mans. Temps enrera havia estat un home, actualment és una al·lota. Voltant els cossiers, i amb intervenció directa en algunes danses, hi ha el dimoni. Du un vestit de sac tot

pintat, una màscara feresta amb gros banyam, picarols penjant i una impressionant barrota amb la qual delimita l'espai del ball i amenaça els al·lots que intenten tocar-li els picarols o estirar-li la cua. Hi ha diversos balls que es fan al so de melodies de flabiol i tamborí; els ritmes són binaris o ternaris. Al matí, els cossiers acompanyen les autoritats des de l'Ajuntament a l'església per tal d'assistir a l'ofici solemne, que és a les 11, tot ballant la dansa que s'anomena Ses Bombes. Durant la missa, els cossiers fan el Ball de l'Oferta. Acabada la cerimònia religiosa, i davant l'església mateix, la gent enrevolta els dansaires, que executen diversos balls: Mestre Joan, Els Reis, Obriunos, Flor de Murtra, Dansa Nova, Es Mercançó i Titoieta. Tot seguit l'Ajuntament convida a un refresc i dóna una bosseta amb llepolies als infants. Així mateix, durant aquests dies hi sol haver actes culturals i esportius diversos.

REVETLA DE SANT ANTONI

Illa de Mallorca

Alaró A la Plaça i als diferents barris de la vila, foguerons. Hi ha una Comissió d'Obrers de Sant Antoni (vinculada a la parròquia) que és qui organitza el fogueró més gros, el de la Plaça. Una colla de 5 dimonions, que solen ser al·lots entre 8 i 12 anys, i un Sant Antoni muntat en una somereta, al qual els dimonions fan mil i una facècia, es passegen per la vila. Torrada popular a càrrec de l'Ajuntament. Al vespre la gent va pels cafès, on es poden sentir ximbombades i alguns glosats, bé per part de glosadors alaroners o bé externs.

Alcúdia A les 4 de la tarda surt de l'Ajuntament un escabotell de dimonis acompanyats dels xeremiers i fan una cercavila. A les 8, encesa de foguerons. L'Ajuntament aporta llenya i arena a tots, i al de la plaça de la Constitució hi ha menjar i beure de franc. Se'n solen fer entre sis i vuit, organitzats per diverses agrupacions alcudienques, hi ha música popular en viu en alguns i les ximbombades s'hi alternen amb el ball de bot. És costum acabar devers les 2 amb una xocolatada. No hi sol assistir gaire gent externa.

Alqueria Blanca, s' (municipi de Santanyí) Foguerons i ballada popular de pagès amb sonadors del poble.

Arenal, s' (municipi de Llucmajor) Cercavila amb cap-grossos, balladors, guitarres i ximbombes. Després, torrada popular al fogueró encès a la plaça del Consultori, música en viu i ball de bot. Gresca en altres foguerons encesos a diversos indrets a càrrec de grups de veïns.

Ariany A les 7, missa solemne en honor del sant. Després surten el Dimoni Gros i Sant Antoni, representats pel batle i pel rector respectivament, que duen màscares. També hi ha 2 dimonions més. Assisteixen a l'encesa dels foguerons i són convidats pels organitzadors de cada un. Es fan entre sis i deu foguerons, organitzats per grups particulars i amb el suport municipal. Se senten ximbombades i gloses. Són famoses per la seva participació a la festa dues germanes anomenades "ses Burgues", que acostumen a recórrer tots els foguerons.

Arracó, s' (municipi d'Andratx) Foguerons i torrada popular.

Artà És una festa molt arrelada i viscuda que, a més, és molt tradicional en la forma. Organitzada i en certa manera dirigida per l'Obreria de Sant Antoni. Els obrers titulars actualment són 3: 2 representants del poble i 1 de l'Església. El càrrec d'obrer passa de pares a fills. Cada any un dels obrers té la representació màxima i tota la festa comença a casa seva. A partir del dilluns de les festes de Nadal els obrers comencen a cercar premis i donatius. El matí, cap a les 8, "es Berenar" a casa de l'obrer major, on són convidats les autoritats i els protagonistes de la festa. El berenar és de xocolata amb ensaïmades. Una mica després hi arriben els músics, tots plegats beuen mistela i comencen les cantades («Els molts d'anys volem donar a l'amo i a sa madona...», etc.). Com que l'Obreria té mocadors vermells i bosses, tots els seus ajudants es posen un mocador, agafen una bossa i van a repartir programes a canvi de la voluntat. Cap a les 9 amollen un tro que marca l'inici de la festa i els dimonis (que són 2 amb cap-grossos molt antics) fan la primera ballada davant la casa de l'obrer. A continuació surt el que havia estat "sa Capta" (capta de joies) i

que avui és una cercavila (les aportacions a la festa ja s'han concertat anteriorment —des del dilluns de les festes de Nadal— i no hi són físicament, ja que es lliuren vals). Hi desfila una carrossa senzilla adornada amb palmes de fasser i domàs vermell. La cercavila recorre el poble i els dimonis fan ballades a les cantonades, davant els llocs on viu gent que ha donat premis, davant les cases dels músics... També van a les escoles, on són esperats pels al·lots i s'arma molta gresca. Els al·lots s'afegeixen a la comitiva. La cercavila acaba també davant la casa de l'obrer. Cap a les 7 surten un altre cop de casa de l'obrer per assistir a completes a l'església. Fan una primera ballada, davant la casa, de la tonada típica de Sant Antoni (d'aquesta tonada la banda de música en repeteix especialment un fragment que és més conegut i sol·licitat pel poble). Es reparteix un paper on, per una cara, hi ha les peces que es canten pel camí i, per l'altra, les que es canten a l'església. Al llarg del recorregut es van fent ballades i es va arreplegant gent que porta torxes enceses (s'arriben a ajuntar entre 600 i 1000 persones). Arribats a l'església, els dimonis esperen a fora. La capella de Sant Antoni, on s'instal·len els obrers i les autoritats, és emmurtrada amb gran gala. S'hi llegeix un episodi de la vida de sant Antoni, seguit d'una gran cantada que acaba amb «Lo Elogi», un «Visca sant Antoni!» i un «Visca Artà!» intensament sentits pel poble. A la sortida, davant de l'església, es fa una ballada i un coet anuncia que es poden encendre els foguerons. Davallen més desordenadament que a la pujada i els dimonis comencen a recórrer els foguerons. Són organitzats pels "estols" (els estols eren els grups de gent d'una possessió que davallaven a festa). Actualment, sota aquest nom, la gent s'agrupa per organitzar foguerons i muntatges diversos entorn de la festa; per exemple, algun d'aquests estols fa matances a l'antiga i regala porquim per a torrar a qui hi acut. No hi ha cap fogueró institucional. Els joves solen organitzar el fogueró que es fa davant na Batlessa (la Casa de Cultura). No hi ha taules de venda de menjar. Tothom hi aporta coses i qualsevol visitant és convidat, sovint responent a la tonada «Dau-nos coca i dau-nos vi...». Quan la gent ha menjat, comença a voltar pels foguerons cantant, amb les tonades habituals, lletres tradicionals i noves de contingut picant, bé eròtic, bé polític, a voltes compostes prèviament, a voltes improvisades. És corrent que la festa duri fins a les 6 de la matinada.

Biniali (municipi de Sant Lluís) A la nit, fogueró a la plaça de la Puríssima. Torrada popular i ball amb música de disc.

Biniamar (municipi de Selva) Fogueró i torrada a la plaça. L'Ajuntament hi aporta menjar i vi. Ball de bot generalment amb música de disc. La gent canta i sona la ximbomba per les tavernes.

Cala d'Or (municipi de Santanyí) Foguerons.

Cala Llombards (municipi de Santanyí) Foguerons.

Cala Millor (municipi de Son Cervera) És una festa compartida amb la vila (vegeu-ne la descripció).

Calonge (municipi de Santanyí) Fogueró i ballada popular de ball de pagès amb sonadors del poble.

Campanet Foguerons organitzats per alguns particulars. També en fa un l'Associació de la Tercera Edat davant la rectoria. Alguns anys l'escola també n'organitza un i els alumnes hi venen menjar i begudes a benefici del viatge d'estudis. Se sent alguna ximbombada.

Capdepera Devers les 3 de la tarda surten 5 dimonis amb cap-grossos (2 dels quals són antics) i un Sant Antoni acompanyats d'una xaranga i fan una cercavila. Entrada de fosc, foguerons d'iniciativa particular amb el suport de l'Ajuntament. El nombre és considerable: oscil·la entre una i dues dotzenes. Alguns posen taules amb menjar per a torrar i tothom hi és ben arribat. Se senten moltes ximbombades i la gent recorre les diverses fogueres. L'organització és a càrrec de l'Obreria de Sant Antoni.

Carritxó, es (municipi de Felanitx) Missa concelebrada amb assistència dels preveres de les parròquies veïnes. Hi sol cantar algun cor parroquial. Des de fa alguns anys també s'hi canten uns goigs en honor del sant. A la sortida de l'ofici, fogueró i torrada popular. A continua-

ció, ball de bot amb música en viu a càrrec de diverses agrupacions musicals.

Consell Al vespre, encesa de foguerons a les escoles i torrada popular.

Deià A la plaça de l'Ajuntament, fogueró amb pa, porquim i vi de franc, amb al·lots vestits de dimonis. L'organització va a càrrec de l'Ajuntament.

Estanyol, s' (municipi de Llucmajor) Encesa de foguerons, el més important dels quals és el de l'esplanada del Club Nàutic. La gent hi acudeix amb menjar per a torrar. S'acaba amb ball d'aferrat.

Felanitx Foguerons en uns quants indrets de la ciutat per iniciativa d'agrupacions o de particulars. En alguns d'aquests foguerons, música popular en viu. A la plaça d'Espanya, parades de venda de porquim per a torrar i vi de franc.

Fornalutx L'Ajuntament organitza un fogueró a la Plaça amb torrada popular. Se senten algunes ximbombades.

Illot, s' (municipi de Sant Llorenç des Cardassar) Foguerons animats amb música de disc.

Inca Fogueró a la plaça del Bestiar organitzat per l'Ajuntament i unes altres entitats locals. Vi de franc i menjar per un preu simbòlic. Diverses agrupacions de ball mallorquí de la ciutat hi participen amb música en viu. A la barriada de Son Amonda, fogueró devers les 7; més tard, torrada popular i actuació de grups de ball de bot. El 1990 es començà a celebrar un concurs de cançons de ximbomba.

Llombards, es (municipi de Santanyí) Fogueró i ballada popular de ball de bot.

Llubí A la sortida de completes, encesa de foguerons, ball de bot i ximbombades. L'Ajuntament hi aporta el menjar per a torrar i el vi.

Llucmajor Foguerons per iniciativa particular a diversos indrets de la població. Parades amb venda de menjar, ximbombades i actuació d'alguna orquestra local o de la banda de música.

Manacor Durant la setmana anterior hi ha tot un seguit d'actes culturals ben diversos: fira artesana, festa de la tercera edat, exposicions, concerts, teatre, etc. En l'aspecte religiós, rosari i novena dedicada al sant i cantada dels goigs. La vigília, a primera hora de la tarda, sortida dels dimonis —són 5 i entre ells hi ha el Dimoni Gros—, repicada general i primer ball davant l'Ajuntament. A les 5, berenada de porquim al Centre Assistencial i un altre cop Ball de Dimonis. A les 7, missa solemne a la parròquia de Nostra Senyora dels Dolors. Completes i cant dels goigs de Sant Antoni. En sortir de l'església, el Dimoni Gros encén el fogueró de davant la rectoria i comença la festa. El rector convida a menjar coca. Els dimonis, les autoritats i el patronat visiten els foguerons; hi ha un jurat i s'estableixen premis als millors i més animats. Al barri de Santa Catalina - es Creuers, l'Associació de Veïns fa matances una setmana abans i els embotits obrats es consumeixen després al fogueró de la barriada aquest dia.

Mancor Fogueró a la plaça i torrada popular i ball en una de les tavernes.

Maria de la Salut Al matí, els quintos volten el poble tot cercant llenya i andròmines per al fogueró que es fa a la plaça. L'Ajuntament hi aporta porquim per a torrar i vi. Se sent alguna ximbombada. Alguns anys, l'escola amb l'Associació de Pares organitza un fogueró a primera hora de la tarda.

Moscari (municipi de Selva) Fogueró al Pou a càrrec dels joves del poble. Sovint, el dissabte següent se'n fa un altre a la Plaça organitzat per l'Ajuntament. L'un i l'altre són molt concorreguts.

Muro Festa de marcada tradició popular. Durant els dies anteriors, nombroses activitats culturals, moltes entorn de les tradicions populars de Mallorca: exposicions, conferències, concursos de fotografia, activitats esportives, sonades de xeremiers, concerts de música popular, etc. A la tarda, en sortir de les solemnes vigílies, s'amolla el coet que dóna el "sus" per a començar l'encesa dels foguerons que es troben escampats pels diferents carrers de la població. Antigament, els mateixos veïns componien els foguerons: tots hi aportaven els

troncs, la llenya i els rabassots. Ben enmig del caramull de llenya hi col·loquen un pi i, penjat, un "homo de bulto" o ninot confeccionat amb palla i roba vella pels veïnats. Actualment el consistori aporta arena, part de la llenya, el pa, el porquim i el vi a tots els grups que volen fer un fogueró. Surten els xeremiers i uns altres grups de música popular que es passegen per tots els foguerons de la vila acompanyats de l'al·lotea, que s'entreté amollant coets, fins a l'extrem d'arribar a entaular-se'n veritables combats entre les diverses colles. Quan les flames comencen a minvar i ja hi ha caliu, torrada de llonganissa, botifarrons i xulla. A la majoria de cases, i també als forns, s'han fet cocarrois i espinagades amb anguiles de s'Albufera. El cocarroi és un full de pasta prima tancat en forma de mitja lluna, farcit de verdures (bledes, ceba, colflori, etc.) i panses i ben adobat amb sal i pebre. L'espinagada és feta d'una pasta semblant a la del cocarroi, però és més grossa i té forma de paquet, i el farciment, a més de les verdures, du anguila o mussola. També es fan coques dolces amb tallades de sobrassada. Havent sopat, ball de bot, glosades i ximbombades devora els foguerons o dins les tavernes. La festa dura fins a la matinada.

Petra A les 7, les autoritats surten de la Casa de la Vila acompanyades de la banda de música i del Dimoni, que du una màscara, i recorren els foguerons tot fent-ne l'encesa. A cada un les solen convidar a menjar ensaïmada i beure una copa. Es fan sis o set foguerons a càrrec de les diverses agrupacions del poble (escola, ràdio, grups de ball popular, quintos, etc.) o de grups de veïns. Música popular i torrades. Se sent algun glosat.

Pobla, sa Temps enrera, els joves el dissabte de Sant Antoni anaven a la possessió de sa Llebre (al camí de Búger) a cercar llenya per a fer els foguerons. Recordant aquest fet, els darrers anys s'ha instituït una berenada col·lectiva de tots els nins del poble a sa Llebre, que es fa al matí. A les 4, els dimonis surten del col·legi del Tresorer Cladera i es passegen pel poble, entren als bars i a les botigues i armen gresca a tothom. Els al·lots els segueixen, tot intentant pegar-los una estirada a la coa, fer-los la traveta o arrabassar-los la carassa. En encendre els foguerons, es retiren. L'horabaixa, solemnes completes amb assistència de tot el consistori i les autoritats insulars, que més tard són convidades a sopar. Acabada la cerimònia religiosa, encesa de foguerons. Els caparrots ballen a la plaça algunes tonades populars i, després, Ball de Dimonis. La festa continua a cada fogueró, a cada cantonada, a cada casa. Molts de poblers tenen convidats a sopar parents i amics d'altres poblacions i es fan grans taulades de 30 i 40 persones, amb torrada de porquim, espinagades coents i vi a rompre. La gent passeja amunt i avall i els al·lots amollen coets. Parades de fira, tómboles on es rifen ensaïmades i cava i, alguns anys, espectacle de focs artificials. Sonen ximbombades i cançons de picat als carrers, les cases i les tavernes. La festa s'acaba de matinada.

Pollença Des de fa alguns anys, concurs de foguerons artístics (a l'estil de les falles valencianes) que ha tengut molta acceptació popular i compta amb una notable participació. L'Ajuntament hi aporta arena, la neteja posterior i una ensaïmada i cava a cada grup organitzador, i també els premis. A les 6, la banda de música surt i fa una cercavila. A les 7, el jurat, acompanyat de música, fa una volta per tal de veure tots els foguerons. A les 10, amb un coet, s'anuncia el moment de l'encesa. A la majoria de foguerons es convida la gent a menjar i beure. Se senten ximbombades i alguna cançó de picat.

Port de Pollença (municipi de Pollença) Foguerons. El Círculo Cultural organitza un ball.

Portocristo (municipi de Manacor) L'Ajuntament organitza un fogueró que es fa al camp de futbol. Torrada popular i música en viu. En unes quantes barriades també els particulars fan foguerons, fins a un total de set o vuit.

Santa Eugènia Foguerons i torrada popular al pati de les escoles. També alguna taverna fa un fogueró.

Santa Margalida Foguerons, que se solen decorar amb "homos de bulto" i elements al·lusius al sant i a la festa. El tros de carrer on es fa el fogueró s'enramella amb paperí. Les fogueres són una iniciativa particular, però l'Ajuntament regala una caixa de vi a cada

grup organitzador. Concurs amb premis al millor fogueró. Torrada de porquim i menjada d'espinagades. La gent canta i se senten ximbombades.

Santa Maria del Camí L'horabaixa, devers les 7 i mitja, el batle encén el fogueró de la Plaça. Després representants de cada barriada disfressats li van a demanar foc per a encendre les altres fogueres. Es fan una dotzena de foguerons a càrrec d'entitats culturals i esportives o de grups de veïns; a la majoria, torrada popular i alguns balls, cançons populars, representació d'algun sainet i gent disfressada.

Santanyí És una festa que ha pres força a partir dels anys 80. Entorn de les 7, encesa de foguerons. Més tard compareix la gent amb ganes de festa. Menjar i beguda de franc. Es pot sentir alguna ximbombada.

Sant Joan Foguerons a bastants indrets de la vila. Torrada popular. La Confraria de Sant Antoni regala vi i una ximbomba a cada fogueró.

Sant Llorenç des Cardassar Devers migdia surt una colla d'una dotzena de dimonis amb un Sant Antoni i recorre els foguerons muntats pels al·lots de les escoles, amb una gran gatzara entre nins i dimonis. A les 6 torna a sortir i va a tots els foguerons acompanyada de la banda de música. S'encenen els foguerons i després hi ha algunes ximbombades. No hi sol haver gent externa i la festa acaba prest.

Selva Tres foguerons organitzats per l'Ajuntament: un a la Plaça Major, un a la barriada de Valella i un a la de Camarata. Els veïns de cada barri sopen al seu fogueró i després es reuneixen a la plaça, on hi ha ball amb música en viu. Les veïnes fan bunyols per tal de convidar qui hi acudeix.

Sencelles L'escola organitza una vetlada de festa amb dos foguerons a la plaça de l'Escola. Torrada i ball popular amb música de disc.

Sóller Durant els anys 60 i 70 la festa es va deixar de celebrar, però des de fa alguns anys s'ha recuperat amb força. L'Ajuntament fa un fogueró a la plaça de la Constitució i dóna pa amb oli, llonganissa, botifarrons i vi. Algunes entitats i alguns grups de particulars n'organitzen a uns altres indrets de la ciutat. Hi ha dimonis que es passegen amunt i avall fent gresca i intentant robar el porquet a un Sant Antoni. Música popular, xeremies i ximbombades. Al Port també es fan foguerons i per a torrar, a més del porquim, es regalen sardines. A Biniaraix els joves organitzen un gran fogueró amb llenya recollida el cap de setmana anterior, conviden tothom a la festa i el que recapten es per a fer un sopar.

Son Carrió (municipi de Sant Llorenç des Cardassar) Foguerons amb dimonis que ballen tota la nit. Torrada popular a càrrec de l'Ajuntament. Se senten glosades, la majoria de picat.

Son Cervera L'organització és a càrrec dels obrers del Patronat de Sant Antoni, amb un obrer major, un obrer segon i uns altres. L'Ajuntament hi aporta l'arena, el vi i el servei de neteja. Es dóna un premi al fogueró més gros i animat, ja que se'n fan més de trenta entre la vila i els nuclis turístics. Devers les 6 de la tarda surt de la plaça de Sant Joan una carrossa guarnida amb fulles de fasser i domassos per tal de fer una cercavila i captar les "joies". Hi van un Sant Antoni i una dotzena de dimonis de l'Ajuntament, un dels quals és el Dimoni Gros; al llarg de la cercavila s'hi van afegint més dimonis particulars. Devers les 7, les autoritats, la Banda Municipal i els dimonis van a Cala Bona i Cala Millor (nuclis turístics del municipi), on fan l'encesa de foguerons. A cada un la banda sona un «Sant Antoni», que és la tonada pròpia d'aquestes festes a la vila, mentre els dimonis ballen tot enrevoltant Sant Antoni i fent-li entremaliadures. En acabar la música, el sant fa el senyal de la creu i els dimonis cauen esmortits per terra. Tornen a la vila, on es fa l'encesa simbòlica dels foguerons i es repeteixen els balls i les músiques. No es ven menjar, però qualsevol extern hi és convidat. Se senten ximbombades i glosats a voler.

Son Macià (municipi de Manacor) Fogueró amb torrada popular i vi de franc. La gent s'arreplega al voltant del foc i es poden sentir alguns glosats i ximbombades.

Valldemossa Foguerons, torrada popular i vi a rompre.

Vilafranca de Bonany Els quintos organitzen dos foguerons, un a la plaça de Sant Joan i l'altre a la Plaça Major. Torrada popular, vi a rompre i ball de bot amb música en viu. També alguns grups de veïns fan foguerons al seu barri.

Illa de Menorca

Castell, es A l'esplanada o a la plaça del Mercat, torrada de sobrassada i botifarrons en què l'Ajuntament convida tot el poble i els visitants són ben rebuts.

Fornells (municipi des Mercadal) El fosquet, fester a la plaça. Els al·lots de l'escola solen fer un ninot i, acompanyats per la banda de cornetes i tambors, l'hi duen a cremar. A continuació, torrada popular.

Maó Cap a les 8 de la tarda s'encén un fester, al voltant del qual més tard es fa una torrada organitzada per l'Ajuntament, que hi convida a menjar i beure. Grups de música i balls populars, revetla i glosats. És una antiga tradició que s'havia perdut i que des de l'any 1983 es va recuperant lentament.

Mercadal, es Torrada de sobrassada i botifarró al camp de futbol organitzada per l'Ajuntament.

Sant Climent (municipi de Maó) Festers, torrades populars i participació de dimonis.

Sant Lluís Torrada de sobrassada i botifarró al pla de la Creu. Hi ballen els alumnes de l'Escola Municipal de Ball.

Diumenge anterior al 17 de gener (SANT ANTONI)

Illa de Mallorca

Cas Concos (municipi de Felanitx) Desfilada i concurs de carrosses fetes pels joves, normalment de tema tradicional, que són beneïdes a la plaça.

17

SANT ANTONI

La vida de sant Antoni és prou documentada. Va viure al baix Egipte durant la segona meitat del segle III. En morir els seus pares, heretà una considerable fortuna, però decidí seguir els ensenyaments de l'evangeli i ho donà tot als pobres. Es dedicà a una vida eremítica plena de dijunis, pregàries i mortificacions. Prest es va estendre la fama de la seva santedat. Morí el 17 de gener de l'any 356. La tradició popular parla de les múltiples temptacions que el dimoni li posava i en les quals mai no va caure. La imatgeria tradicional el representa sempre com un home vell, de llarga barba blanca i rostre bonhomiós, amb un llibre a les mans, un bastó amb una campaneta i un porquet a la vora. També forma part de la tradició popular representar-lo sempre amb un dimoni a prop que intenta temptar-lo tot fent-li mil entremaliadures. Un altre aspecte de la seva biografia que ha perdurat, entre altres coses per la proximitat en el calendari, és la seva relació amb sant Pau l'Ermità. A dues poblacions de Mallorca (Son Cervera i Mancor) encara avui es representa l'episodi en què els dos sants es parteixen el pa que els ha duit un corb.

La devoció a sant Antoni a l'illa de Mallorca arriba amb la conquesta catalana (any 1229) i l'establiment posterior de frares hospitalaris de Sant Antoni. És el patró protector dels animals i de molts d'oficis relacionats amb el món rural, i per això és venerat pràcticament a totes les esglésies de Mallorca.

D'altra banda, cal dir que la festa cristiana dedicada al sant ha estat el punt de confluència on s'han trobat diversos ritus i creences que tenen un origen pagà i que es corresponen amb la celebració del solstici d'hivern i de les festes de Carnaval.

A l'illa de Mallorca la festa presenta un vessant doble: la revetla i el dia de la festa. La revetla es caracteritza per l'encesa de nombrosos foguerons, entorn dels quals la gent menja porquim torrat al caliu, beu, balla i canta cançons dedicades al sant o a uns altres temes amb acompanyament de ximbombes. El dia de la festa és marcat per l'ofici solemne en honor del sant i les beneïdes d'animals domèstics, que desfilen en processó.

En definitiva, es tracta de la representació simbòlica de la vella lluita del bé contra el mal, la mort, l'hivern... La crema en una foguera de tot allò que cal deixar endarrera i el ritu que propicia la salut i la fecunditat dels animals, peça clau de la supervivència.

Illa de Mallorca

Alaró A les 3 de la tarda, al portal major de l'església, benedicció d'animals domèstics, bísties i també cotxes. Un cop beneïts, fan tres voltes per la plaça. Durant els darrers anys s'ha imposat com a costum beneir els cotxes, sobretot els que són nous d'aquell any, en substitució de les bísties de tir, avui gairebé desaparegudes. L'organització de la celebració és a càrrec de la Comissió d'Obrers de Sant Antoni, vinculada a la parròquia.

Alcúdia Devers les 4 de la tarda, beneïdes a l'escalonada de l'església en presència d'una imatge del sant. Música de xeremies. No hi ha disfresses ni carrosses. A la nit, des del 1989, teatre costumista a la Casa de Cultura.

Alqueria Blanca, s' (municipi de Santanyí) A les 10, missa i, després, beneïdes. Desfilada de carrosses i comparses.

Ariany A les 11 del matí, ofici solemne amb predicador extern. A la sortida, Sant Antoni i el Dimoni fan una capta de "joies" per la vila. A primera hora de la tarda, desfilada de carrosses (fetes pels quintos i per l'Associació Juvenil) i beneïdes d'animals a la Plaça Major. Alguns anys hi ha premis a les millors carrosses. La gent que participa en la desfilada canta cançons de sant Antoni. Després de les beneïdes, rifa de "joies" i d'una porcella de Sant Antoni que cada any dóna una família diferent del poble. La rifa és a benefici de l'obreria del sant.

Arracó, s' (municipi d'Andratx) Beneïdes tradicionals i sortida de carrosses.

Artà La cavalcada discorre pel circuit següent: Carrer Major; plaça Marxando; carrers de Rafel Blanes, del Pou Nou i del Reverend Josep Sancho de la Jordana; plaça de l'Aigua; Carrer Fondo; plaça d'Antoni Llinàs; i carrers Pontarró, Botavant i, una altra vegada, Major. A les 9 del matí s'obre el circuit i la gent que hi participa es va afegint a la comitiva a mesura que va arribant. Els cavallistes que hi prenen part (munten a pèl i últimament es recupera la tradició de vestir camisa blanca i mocador vermell), quan encara no hi ha gaire gent, fan "amollades" (corregudes en què s'estableix una certa rivalitat). A les 11 es fa "s'aplec" trencant el circuit per concentrar-se al coll de n'Abrines (l'antiga entrada de la vila per la carretera de Palma, que dóna al Carrer Major). S'ordena l'"acompanyada" de manera que l'obreria, la banda de música i les dues agrupacions locals de ball de bot (Artà Balla i Canta i Esclafits i Castanyetes) són seguides de gent a peu, "bísties d'os", bísties enganxades a cabriolets i a carrosses, tractorets, tractors grossos, camionets i, finalment, camions grossos. Davant del grup, muntats en un cabriolet sense ornamentació, hi van l'obrer més vell i el batle. Sant Antoni (amb una màscara que recorda la imatge de la capella) munta una somera i els dimonis el punyen amb canyes i el tomen de la cavalcadura durant tot el camí. Els últims anys les carrosses s'han depurat eliminant-ne les més carnavalesques mentre que es recuperen les tradicionals, de caràcter més aviat etnològic. És obligat que hi hagi, al manco, un animal a cada carrossa i és costum que en desfili una de carregada de coloms (preparada per la Societat Colombòfila de la població). Aquesta "acompanyada" discorre per l'itinerari següent: Carrer Major; plaça Marxando; carrer de l'Angle; plaça de l'Aigua; carrers del Reverend Josep Sancho de la Jordana, del Pou Nou,[1] de Sa Clota, del Grec i de Rafel Blanes; plaça de l'Ajuntament; carrer del Centre i plaça de l'Aigua novament per fer una segona volta i acabar a la plaça de l'Ajuntament, on, tot just acabada l'"acompanyada", els dimonis fan una de les ballades més llargues i completes. Entretant, el glosador de l'«Argument»[2] fa volta tot venent un fulletó que el conté. En el moment de les

1. Abans, quan arribava a aquest punt, continuava per Rafel Blanes sense passar pels carrers de Sa Clota i del Grec, però s'ha hagut d'allargar el recorregut per motius tècnics derivats de la cada vegada més nombrosa participació.

2. L'«Argument» és un glosat extens de caràcter satíric en el qual es fa un repàs general dels fets que han succeït a la vila durant tot l'any.

beneïdes, que es fan a la plaça de l'Ajuntament, els obrers capten, cada un amb una bossa, vora del capellà mentre els dimonis empaiten el Sant Antoni per la plaça. Hi ha premis especials pel bestiar i en el moment de "s'aplec" es reparteixen als participants, de la manera establerta, números per a la rifa de regals que es fa havent dinat. A continuació, obrers i autoritats es reuneixen per presidir juntament amb el Sant Antoni l'ofici solemne; els dimonis resten fora de l'església. Hi ha un sermó important, que normalment l'obreria comana a un capellà il·lustre que tengui o haja tengut alguna relació amb la vila: tal comanda és considerada altament honorífica. Pregàries a sant Antoni tot demanant-ne la protecció que s'elaboren expressament cada any (són les mateixes pregàries que s'han fet a les completes del dia anterior) i Ball de l'Oferta (cada any ho fa alternativament una de les dues agrupacions locals). L'ofici s'acaba com les completes, amb «Lo Elogi», visques i ballada a la sortida. A continuació, a casa de l'obrer, es canta l'«Argument» i s'ofereix un refresc. Havent acabat de dinar, rifa dels premis i exposició al Centre Social. A la nit, vetlada de ball de bot a càrrec sempre de l'agrupació Artà Balla i Canta. Els dimonis hi van a obrir el ball.

Biniamar (municipi de Selva) A les 11, ofici seguit de beneïdes a la Plaça, presidides per una imatge del sant muntada en una bacina. No hi ha carrosses, només algun infant vestit de pagès.

Búger Concurs de carrosses, que comencen a desfilar, juntament amb els animals que acudeixen a les beneïdes, devers les 3 i mitja. Surten de la plaça de la Constitució i formen un circuit pels carrers més cèntrics. Hi participen 9 dimonis portats per nins de l'escola. Durant molts d'anys la glosadora bugerrona Madò Joana "Cartera" es posava devora el capellà i feia una glosa a cada carro, carrossa o guarda d'ovelles que eren duits a beneir. També en feia a les institucions i als establiments comercials del poble. L'organització de la festa és a càrrec de l'Ajuntament.

Caimari (municipi de Selva) Beneïdes a primera hora de la tarda. Els joves preparen algunes carrosses i hi sol haver infants vestits de pagès. A les cases és costum menjar espinagades. No solen mancar algunes ximbombades a les tavernes.

Cala Figuera (municipi de Santanyí) A la nit, foguerons, no a la revetla com és habitual als altres indrets.

Calonge (municipi de Santanyí) A les 10, ofici seguit de beneïdes al portal de l'església. Desfilada de carrosses. La gent passa a beneir-se.

Campanet Al matí, ofici. Des de 1991 es convoca un concurs de treballs escolars relacionats amb la figura del sant. Els premis són lliurats a la Casa de Cultura després de la celebració religiosa. Al capvespre, devers les 3 i mitja, els al·lots de l'escola, molts d'ells vestits de pagès i amb petits animals domèstics, es concentren a Son Puça, desfilen per alguns carrers de la vila i es dirigeixen a la plaça. Beneïdes a l'escalonada de l'església, presidides per una imatge del sant. Els ancians, que tenen sant Antoni com a patró de la seva associació, també hi participen. Molts van vestits de pagès i passen a beneir-se.

Campos Antigament era usual que aquest dia es fessin corregudes de bísties, proves de resistència i habilitat tant d'animals com de genets. L'asfaltat dels carrers, els cotxes, que omplen tots els racons de les ciutats i dels pobles, i, sobretot, la pràctica desaparició dels animals en el treball quotidià han eliminat aquestes corregudes, substituïdes per una simple desfilada o processó. Malgrat això, en algunes poblacions, i aquest és el cas d'aquesta vila, se'n conserva el nom i, popularment, es parla de "corregudes", paraula que designa la desfilada i les beneïdes. Concurs de carrosses amb premis, les quals fan dues voltes pels carrers més cèntrics acompanyades d'un grup de músics de la banda. Surt un dimoni amb màscara. Les beneïdes es fan al Carrer Major. Finalment, ball de bot popular davant l'església.

Can Picafort (municipi de Santa Margalida) Beneïdes amb premis a les millors carrosses.

Capdepera A les 3, concentració a sa Tafona Nova de carrosses, cavalls, dimonis, un Sant Antoni amb una somereta i un carro ple de

cantors, que fan la desfilada pels carrers principals. En passar per davant l'església parroquial són beneïts. Es canta «Sa Codolada». Sorteig de regals i premis per a tots els participants. En acabar, refresc per a tothom a la plaça de l'Ajuntament. L'horabaixa, missa amb sermó.

Carritxó, es (municipi de Felanitx) Beneïdes davant l'església, amb desfilada i concurs de carrosses de tema tradicional. Desfila també gent muntada a cavall. Obsequis per a tots els participants. És una festa molt animada perquè hi assisteix gent d'altres indrets del terme de Felanitx.

Colònia de Sant Jordi (municipi de ses Salines) Beneïdes davant l'església. Passen alguna carrossa i molta de gent amb animals domèstics.

Consell L'organització de la festa és bàsicament a càrrec de la comunitat escolar. Concurs de redacció que té com a tema la festa de Sant Antoni. Carrosses de temàtica tradicional que desfilen pels carrers principals acompanyades de la banda de cornetes i tambors. Beneïdes a la Plaça, presidida per una imatge del sant pintada damunt tela i adornada amb palmes i cossiols. Després, ballada davant la rectoria.

Deià A mitja tarda, beneïda d'animals i de persones —presidida per una imatge del sant que el rector i els escolanets han portat des de l'església— a la plaça de l'Ajuntament, que ha estat emmurtada. Refresc popular al mateix lloc. L'horabaixa, missa en honor de sant Antoni.

Inca A les 11, missa solemne a Santa Maria la Major amb Ball de l'Oferta. Després, beneïdes a la plaça del Bestiar, on els assistents arriben en comitiva i porten una imatge del sant. Surten uns dimonis que duen màscares fetes a partir del model d'un bronze antic. Hi participen molts cavalcadors i carrosses amb gent desfressada. Els participants adults reben una botella de vi dolç i els nins, caramels. Es dóna un premi a la carrossa més original.

Llombards, es (municipi de Santanyí) Missa, seguida de beneïdes al portal de l'església.

Llorito A les 4 de la tarda, les carrosses i gent a peu amb animals es concentren al Pou, d'on pugen cap a l'església. Beneïdes a la timba de davant el temple. Hi ha una bacina on els feels depositen el seu donatiu. Abans es treia una imatge del sant. Les carrosses representen motius tradicionals. Cada any la carrossa dels quintos s'hi destaca.

Llubí Al matí, ofici amb Ball de l'Oferta. El temple és especialment enramellat amb murtra. Tradicionalment, després es passa a besar el sant i els feels reben una estampa. A la sortida es feia una bunyolada, però aquest costum s'ha perdut. A primera hora de la tarda, beneïdes davant la rectoria, presidides per un quadre de sant Antoni amb un domàs vermell. Desfilen bísties, guardes d'animals, carrosses, animalets domèstics, etc. que prèviament s'han concentrat a la plaça del Molí de Son Rafal. Es veuen infants disfressats de dimoni o de Sant Antoni o bé amb el vestit de pagès. Abans, mentre duraven les beneïdes, gloses al·lusives al sant i al poble. Fins fa alguns anys hi havia la carrossa de l'obreria que portava una imatge del sant. Abans de la Guerra Civil, es feien carreres de cavalls al carrer de la Creu.

Manacor Entorn de les 10 del matí, els participants a les beneïdes es concentren al parc municipal. Múltiples carrosses, preferentment de caràcter etnològic, que són observades pel jurat qualificador. A continuació, desfilada cap a la plaça del Mercat, on es dóna la benedicció. La desfilada continua després pels carrers més cèntrics, plens d'un públic nombrós. A la tarda, curses de cavalls a l'hipòdrom. El trofeu al guanyador és lliurat pel Dimoni Gros. Al llarg de la tarda, ballada de dimonis per tota la ciutat, acompanyats d'un Sant Antoni.

Mancor Devers les 3 de la tarda, tradicional «Davallada des corb», que és la petita teatralització d'un episodi de la vida de sant Antoni. La llegenda conta que sant Pau l'Ermità i sant Antoni Abat feien penitència al desert, dins una cova, i que un corb els portava un poc de menjar. En recordança d'aquesta anècdota, es lliga un fil des del campanar de l'església fins a l'esplanada de l'Ajuntament, on s'ha fet una cabana rudimentària i hi ha 2 joves vestits d'ermitans. Des del campanar es deixa anar un

corb viu (abans s'havia fet amb un corb embalsamat) que du un pa lligat a les potes. Quan arriba a la cabana, els ermitans recullen el present enmig de les mamballetes i exclamacions del públic. A continuació, petita desfilada de carrosses, animals, comparses amb gent disfressada de manera còmica, infants vestits de pagès, etc., que passen per davant l'església i són beneïts. Devora el capellà se situen els 2 ermitans. Un jurat escull els guanyadors de la desfilada i posteriorment es reparteixen els premis. A les 7 i mitja, missa en honor del sant.

Maria de la Salut Beneïdes tradicionals davant l'Ajuntament. Desfilen carrosses, bísties, animals domèstics, etc. Concurs de carrosses organitzat per l'Ajuntament: els motius estan relacionats amb la iconografia típica de sant Antoni i del dimoni o bé amb temes de la vida rural. La carrossa dels quintos s'hi destaca.

Muro A les 12, ofici solemne. La capella del sant és especialment enramellada i plena de ciris de peticions. Com que és dia festiu a la vila, se sol fer un bon dinar amb tota la família, sobretot a les cases on hi ha algú que nom Antoni o Antònia. Els plats habituals són arròs brut i porcella rostida. El capvespre, devers les 4, desfilada pels carrers principals, que han estat emmurtats. Parteix del convent i puja pel carrer del General Franco cap a la Plaça. Al davant hi van mitja dotzena de dimonis d'aspecte ferotge que tenen com a funció principal vigilar que el públic deixi el pas lliure. Després van la Banda Municipal, les autoritats municipals i autonòmiques —que en arribar davant l'Ajuntament s'asseuen en un cadafal i des d'allà contemplen la resta de la desfilada—, gent amb petits animals domèstics, bísties del camp, guardes d'ovelles i de cabres, cabriols de cursa, cavalls d'hípica i les carrosses. Inici de les beneïdes. Mentre el rector beneeix els animals, l'obrer aguanta la bacina on es depositen els donatius. Antigament, després de les beneïdes, "colcada" o "corregudes", que eren curses al trot en les quals participaven els millors cavalls. Es feia al mateix carrer on havien desfilat animals i carrosses i reunien gran quantitat de públic. Les carrosses, generalment de temes de caràcter etnològic i molt treballades, es presenten a un concurs que organitza l'Ajuntament en col·laboració amb algunes entitats.

Palma Beneïdes organitzades per l'Ajuntament i l'Associació de Comerciants del Carrer de Sant Miquel. És una tradició que s'havia perdut i que es recuperà el 1981. Primer, missa a l'església de Sant Antoniet i, després, a la sortida del temple, beneïdes. La desfilada s'inicia a l'exterior de la Seu i des d'allà es dirigeix cap al carrer de Sant Miquel. Sol anar encapçalada per la secció muntada de la policia municipal, seguida de la Banda Municipal i dels Tamborers de la Sala. Després vénen tota classe d'animals: un centenar de cavalls muntats per genets (de diverses escoles d'equitació), uns altres d'enganxats a carruatges i galeres, infants amb animals domèstics molt variats, algun animal exòtic d'algun zoològic, etc. També hi ha cap-grossos i força carrosses amb infants. És d'una gran vistositat. Un cop acabada la desfilada, repartiment de premis a càrrec d'una entitat bancària local que té la seu al carrer de Sant Miquel i oferiment d'un refresc als participants. Els comerciants del dit carrer sortegen algun animal de raça autòctona.

Petra A les 4, concentració de les carrosses que concursen i persones amb animals a la plaça de la Creu. Inicien la desfilada, acompanyades de la banda de música i del Dimoni, pel Carrer Major i van cap a l'església, on es fan les beneïdes. S'acaba al Carrer Ample, on es donen els premis.

Pobla, sa Al matí, entorn de les 10, ofici solemne al qual assisteixen les autoritats, els caparrots i gent vestida a l'ampla. Ball de l'Oferta. Devers migdia, ball de caparrots a la plaça i refresc a la Casa de la Vila. Es lliuren els premis del concurs de foguerons. A primera hora de la tarda, gran desfilada d'animals i de carrosses de temes relacionats amb sant Antoni i la pagesia. Recorren els carrers principals de la vila, volten la plaça i són beneïts en passar per davant l'església parroquial. Premis per a les millors carrosses. Durant els dies anteriors i posteriors, diversos actes culturals i esportius, entre els quals destaca la carrera pedestre coneguda popularment amb el nom de "Sa Llego".

Pollença A les 10 del matí, davant la porta de l'església parroquial que dóna a la Plaça Vella, beneïdes, presidides per una imatge del sant. No desfilen carrosses, però sí algun carro endo-

massat amb murtra. A les 12, un grup nombrós de pollencins i pollencines parteix de la plaça de l'Almoina cap a la possessió de Ternelles, on fan un senzill dinar comunitari de pa, tomàtigues, arengades i vi. S'hi beu molt de mesclat, que és una beguda en què es combinen palo i caçalla. Devers les 2 es talla a cops de destral un pi molt alt —entre devuit i vint metres d'altària— al qual lleven el brancam i l'escorça per tal que quedi ben llis. Amb l'ajut d'un carro o bé a braços el davallen al poble i un cop allà, tot fent unes maniobres complicades a causa de les reduïdes dimensions del lloc, és alçat al bell mig de la Plaça Vella. La soca de l'arbre s'unta amb sabó fluix i blanc d'ou perquè resulti ben llenegadís i llavors comencen els intents per aconseguir pujar al capdamunt, tasca que demana força, agilitat i habilitat. Hi sol haver fortes rivalitats entre pollencins, gent del Moll i externs: és el moment de la festa de més participació i expectació. És costum que el pi romangui a la Plaça Vella fins al Dimecres de Cendra, dia de començament de la Quaresma, en què és arrencat i fet estelles. Vegeu dues gloses que fan referència a aquesta festa:

No et colguis amb el dimoni
que te deixarà retut.
Si pretens de forçarrut,
puja al pi de Sant Antoni.

El dimoni més banyut
s'ha aixecat ben dematí,
del sant ha robat el pi
i ningú se n'ha temut.

Entorn de les 8, ofici solemne.

Porreres A la tarda, devers les 4, les carrosses, totes muntades amb carros, no pas amb tractors, es concentren a la Plaça Major. Comencen un itinerari pels carrers principals de la població i tornen a la Plaça Major. Fan tres voltes. En passar per davant la rectoria, on s'ha instal·lat una imatge del sant, reben la benedicció. El capellà dóna un panetet beneït a cada participant. Les carrosses representen motius relacionats amb la vida rural i són fetes per les diverses entitats i agrupacions de la vila.

Salines, ses Al matí, beneïdes davant l'Ajuntament. Hi participen carrosses amb motius propis de la festa i de la vida tradicional en la pagesia.

Santa Eugènia Beneïdes tradicionals, amb sortida de carrosses.

Santa Margalida Devers les 3 i mitja, concentració de carrosses —fetes amb motius populars— i d'animals a s'Abeurador, on es fa la inscripció per al concurs. La desfilada s'inicia amb la banda de cornetes i tambors, seguida dels animals, les guardes, les carrosses i, en últim lloc, la Banda Municipal. Es dirigeixen a la Plaça, on esperen el capellà per fer la benedicció, el jurat dels premis i nombrós públic. Hi fan dues o tres voltes i hi són beneïts. A continuació, el veredicte del jurat es fa públic i es donen els premis (generalment diners). Hi ha premis per a les carrosses, el bestiar, els cans, les guardes i altres animals.

Santanyí A les 3 i mitja, desfilada de carrosses i comparses pels carrers principals de la vila. Beneïdes davant el portal major de l'església, presidides per una imatge del sant. Tota la gent, dugui animals o no, passa a beneir-se. L'Ajuntament fa un present a tots els grups que hi participen.

Sant Joan Desfilada de carrosses i d'animals sense un recorregut gaire fixat, generalment del carrer de Ciutat cap a la Plaça i l'església. En passar per davant la porta del temple que es coneix amb el nom de "portal dels homes", el capellà dóna la benedicció. Treuen una imatge del sant.

Sant Llorenç des Cardassar La tradició de les beneïdes de Sant Antoni s'havia perdut i es recuperà durant els anys 50. Devers les 3 i mitja de la tarda surten de la plaça de l'Ajuntament unes carrosses amb gent disfressada amb motius del camp o referits a la tradició de la festa. La banda de música els acompanya. Pel Carrer Major es dirigeixen cap a l'església, a les escalonades de la qual un quadre de sant Antoni col·locat sobre un domàs presideix les beneïdes. La desfilada continua pels carrers principals i acaba, tancant el circuit, un altre cop al Carrer Major. Fa tres o quatre voltes. Hi

ha un premi a la millor carrossa. A continuació, a la Plaça Major, ball de bot i després fogueró i refresc a càrrec de la Casa de la Vila.

Selva A la tarda, beneïdes a la Plaça, baix de les escalonades de l'església. No hi ha gent disfressada.

Sencelles Beneïdes a la plaça de l'Església. El capellà se situa dalt de l'escalonada. Treuen una imatge del sant amb una bacina on el públic deposita els donatius. Repicada des del campanar i després música ambiental.

Sineu Devers les 4 i mitja, a la plaça del Mercat, beneïdes d'animals. El rector beneeix des de l'escalonada, on hi ha la imatge del sant. Hi participen carrosses adornades amb motius típics de sant Antoni i el dimoni; també n'hi ha amb motius actuals. Sonen les xeremies. Una entitat bancària local regala una ensaïmada a les carrosses, als caparrots i als dimonis que participen en la festa. Temps enrera hi havia l'Obreria de Sant Antoni —les beneïdes es feien davant la casa de l'obrer— i ofici solemne amb predicador extern.

Son Carrió (municipi de Sant Llorenç des Cardassar) Al matí, desfilada i beneïdes de carrosses i comparses. Les carrosses, que representen motius pagesos, són adornades amb mata, romeguers i palla i duen animals de pèl i ploma. Totes tenen un premi. Molta participació.

Son Cervera Cap a les 8 del matí es reuneixen la banda, els dimonis i les autoritats per fer la capta de Sant Antoni (a benefici de l'església) per les cases del poble. A les 11 i mitja, ofici major (les autoritats no hi assisteixen oficialment). A la tarda, devers les 3 i mitja, a la Plaça Nova es representa «Sa trobada des corb». Damunt d'un cadafal hi ha una barraca de pi on viu sant Pau, que és mortificat pel dimoni. Sant Antoni acudeix a visitar sant Pau. Hi arriba tocant la campana que penja de la vara de vianant. Sant Pau surt, s'abracen i resen junts. Un corb (que descendeix enganxat a un fil d'acer tesat des d'un edifici veí fins a la cabana) apareix portant una coca, el dimoni prova inútilment d'agafar-la, els sants es parteixen la coca i la banda sona un «Sant Antoni». (La tradició diu que el corb que habitualment alimentava sant Pau aquest dia es presentà amb ració doble amb motiu de la visita de sant Antoni.) Tot seguit la gent se'n va a la plaça de Sant Joan, on es fan les beneïdes. La banda sona durant la desfilada de carrosses, que són enllestides amb motius al·legòrics del camp i d'aquesta festa. No surt cap imatge de l'església, però Sant Antoni i els dimonis resten prop d'on es fan les beneïdes. Les autoritats assisteixen tant a «Sa trobada des corb» com a les beneïdes. L'Ajuntament dóna un petit ajut a tots els participants en la desfilada de carrosses. Una entitat bancària local atorga un premi a la millor. Acabades les beneïdes, tedèum a l'església com a cloenda.

Vilafranca de Bonany A primera hora de la tarda, concentració de carrosses a la plaça. Algunes fan al·lusió a la cultura popular i unes altres són de temes actuals. Inicien la desfilada pels carrers principals del poble acompanyats d'una banda de tambors i "majorettes" i tornen a la plaça, on es fan les beneïdes d'animals des de l'escalonada de l'església. Premis a les millors carrosses.

Illa de Menorca

A Menorca la festa es polaritza a Ciutadella i a Maó per dos motius ben diferenciats. A Ciutadella, amb la *Processó dels Tres Tocs* (que commemora la conquesta de l'illa pel rei Anfós), perquè és l'últim reducte de la festa tradicional, ja perduda fa temps a la resta de municipis.[1] A Maó, amb actes oficials perquè és seu dels òrgans de govern, que, en anys recents, han declarat aquest dia com a festa institucional de Menorca. Malgrat aquesta focalització, en uns quants pobles se celebra Sant Antoni d'una manera o d'una altra.

Alaior Actes culturals i esportius.

Castell, es Competicions esportives, concert i balls populars. Fa uns quants anys es va representar un simulacre de moros i cristians que no va arrelar i l'any 1990 ja no es va fer.

1. A Maó s'havia conservat fins fa gairebé un segle.

Ciutadella *Processó dels Tres Tocs.* És una festa antiquíssima. L'historiador Florenci Sastre Portella, en un treball titulat «Algunas notas sobre la fiesta de San Antonio Abad, patrón de Menorca», la documenta així:

> El primer document que hem sabut trobar data del 16 de gener de 1561, sols dos anys i mig després del saqueig turc. En ell, el savi consell, havent rebut notícia de la concessió per part del papa i de Felip II d'un jubileu extensiu a totes les Espanyes i les Índies amb la finalitat de recaptar cabals per al rescat dels menorquins captius a Turquia: «E haguts diversos entreparlaments, fonch conclús que per a demà que serà dia de sanct anthoni se digue una missa de spiritu sancto y que los magnífichs jurats y savi consell assistèscan en ohir aquella y supplicar lo spirit sanct vulle inspirar lo que més convenga circa est negoci» («Llibre de determinacions» de 1558 a 1537, foli 82v).
>
> Un segon document d'interès per a historiar aquesta festa és un plec que conté els capítols del gremi de «fusters, picapedrers y traginers de Ciutadella», que foren aprovats pel Molt Espectable Senyor Governador de l'illa el 25 de juny de 1568: «Item volem e ordenam que quiscun any lo dia de lo gloriós sant Anthoni los caxers sien forçats y obligats a portar la lluminària de dita confraria a la yglésia major per acompanyar *la processó que en tal dia se acostuma fer en memòria de com aquella diade és estade llevade aquesta terra de mans de pagans per lo sereníssim Rey don Amphós...*» (Arxiu Històric Municipal, caixa d'Estatuts de Gremis).

La forma actual de la festa s'ajusta molt a la tradicional i se'n manté fins i tot el recorregut, també documentat al mateix treball de Florenci Sastre. A les 11, missa de pontifical a la Catedral amb assistència del bisbe i tot el clergat. Després comença la processó. Hi van 3 regidors de l'Ajuntament, a cavall, vestits de frac i amb el cap cobert amb una guindola. N'hi ha un que du la bandera de Sant Antoni (la gent diu que representa la bandera del rei Anfós, però aquest argument no sols és mancat de fonament, sinó que a més és documentalment rebatible). El clergat i el bisbe revestits i amb creu alçada segueixen els 3 regidors. Surten de la Catedral pel carrer del Roser fins a l'antic portal d'Artrutx i van al lloc on era bastit el portal de Maó, que és per on se suposa que va entrar, l'any 1287, el rei Anfós II de Catalunya, III d'Aragó i I de València (dit el Franc o el Liberal). A terra, assenyalant el lloc de l'antic portal, hi ha una pedra marcada amb la lletra tau. El regidor més jove desmunta de la seva cavalcadura i amb el pal de la bandera pega tres cops a terra. Això commemora la tradició, segons la qual el rei Anfós, en arribar a les portes de la ciutadella musulmana, va pegar tres tocs a la porta amb la seva bandera i la ciutat se li va rendir. Quan portes i murada encara existien, aquesta processó anava per dalt la murada i, en arribar a l'indret de la porta, es davallava la bandera i pegaven els tres tocs a la porta. La gent hi assisteix amb gran respecte i es guarda un silenci sepulcral. A continuació, el bisbe entona un tedèum i tornen a la Catedral seguint un recorregut que es manté des del s. XVI: portal de Maó, Plaça Nova i carrers de Sant Antoni, Sant Josep, Sant Sebastià i Cal Bisbe. Arribada a la Catedral, la comitiva es disgrega. Acabat aquest acte, s'acostuma a anar a un mercat tradicional on es venen dàtils i garballons, productes que segons la tradició menjava sant Antoni. Aquest mercat es feia davall les voltes de l'antic hospital perquè al s. XVIII hi havia un convent d'antonians; quan s'hi va construir l'actual hospital municipal, s'hi va mantenir el mercat. Les celebracions entorn d'aquesta festa es perllonguen algunes jornades, tant abans com després del dia del sant, amb actes esportius i culturals entre els quals es destaca per la seva significació el lliurament del Premi d'Investigació Cultural Francesc de Borja Moll.

Fornells (municipi des Mercadal) Sant Antoni és el patró del poble. Missa major, mostra-degustació de cuina i trobada de glosadors.

Maó Essencialment institucionals, els actes són patrocinats pel Consell Insular de Menorca. Lliurament de premis a les escoles, premi de l'Ateneu, parlaments i convit a les autoritats.

Mercadal, es L'Ajuntament prepara un concert o algun altre acte cultural que alguns anys no s'ha fet el mateix dia del sant, sinó un cap de setmana pròxim.

Migjorn Gran, es (municipi des Mercadal) El matí, missa solemne i benedicció d'animals al pla de l'Església. A la tarda i al mateix lloc, bereneta de sobrassada i botifarró torrats (no s'hi fan festers: torren el menjar en modernes torradores portables).

Illa d'Eivissa

Sant Antoni de Portmany El grup de cases disperses de Portmany és el primer del qual es tenen notícies clares després de la conquesta catalana d'Eivissa (1235). Consta que el 1305 demanaren a l'arquebisbe de Tarragona, diòcesi de la qual depenia l'única parròquia que existia aleshores —Santa Maria d'Eivissa—, el permís per a poder-hi edificar una capella ja que vivien massa allunyats del temple de Vila. La gràcia els fou atorgada i, passats alguns anys, ja es troba feta la nova capella sota l'advocació de sant Antoni. Aquell primer temple, que fou molt ampliat els segles XVI i XVII, és el que ha arribat als nostres dies. A partir de 1785 fou constituïda parròquia; el seu terme consta de les comarques o véndes de sa Raval, Cas Ramons, sa Vorera, Buscastell, sa Foradada, es Pla, Cas Bessons, Cas Macians i Cas Bernats. La vila de Sant Antoni de Portmany és el cap del terme municipal del mateix nom, que comprèn, a més de la de Sant Antoni Abat, les parròquies de Santa Agnès de Corona, Sant Mateu d'Albarca i Sant Rafel de sa Creu. Consta que des de temps immemorial els portmanyins celebraven aquesta festa amb tota mena de manifestacions populars. Tots els pagesos duien els animals a beneir a la plaça del temple i es feia una petita desfilada, acabada la qual s'organitzaven balls pagesos al voltant del temple. Com a acomiadament, plats de bunyols i orelletes passaven de mà en mà, com encara es fa en acabar la processó immediata a la missa, que se celebra cap al migdia. Darrerament s'han recobrat alguns dels antics costums, però la festa en general s'ha acomodat als temps moderns. Uns quants actes de tipus esportiu, recreatiu i cultural preparen la festa alguns dies abans, entre els quals cal mencionar les exposicions de vestits, d'estris i d'objectes antics organitzades per l'institut de segona ensenyança Quartó de Portmany.

Dissabte després del 17 de gener (SANT ANTONI)

Illa de Mallorca

Andratx L'horabaixa, a la plaça d'Espanya, foguerons i torrada popular.

Banyalbufar Foguerons organitzats per l'Ajuntament.

Binissalem Organitzat per particulars, gran fogueró entorn del qual hi ha venda de menjar i beguda. S'hi sol fer ball amb orquestra. A l'escola també se sol fer un fogueró.

Caimari (municipi de Selva) Foguerons, torrada i vi de franc. Sovint l'organització és a càrrec dels quintos. Hi sol haver ball amb música en viu. Alguns glosats i ximbombades.

Horta, s' (municipi de Felanitx) Encara que les beneïdes es fan el dia 17 de gener, la festa de la revetla es fa el dissabte següent. L'horabaixa, missa solemne i, a la sortida, encesa d'un fogueró, torrada popular i ball de pagès.

Illot, s' (municipi de Manacor) A la plaça Llop, foguerons amb torrada popular animats per grups de ball de bot. S'hi rifen ensaïmades.

Llorito Al matí, els quintos arrepleguen llenya i entorn de les 7 encenen un fogueró a la plaça del Pou. Devers les 9, quan ja hi ha bon caliu, comença la torrada de botifarrons i llonganisses; també hi ha coca i vi. Després el sarau continua entorn del fogueró.

Montuïri A la sortida de missa, fogueró a la plaça, torrada popular i actuació d'un grup musical. La festa va a càrrec de l'Ajuntament. És tradicional que els quintos quedin a dormir entorn del fogueró.

Peguera (municipi de Calvià) L'Associació de Veïns i la parròquia organitzen un fogueró al camp de futbol en honor de sant Antoni i sant Sebastià. N'hi ha més en altres indrets de la localitat. Torrada i música.

Porreres És una festa que s'ha revitalitzat aquests darrers anys. L'Ajuntament organitza

un fogueró a cada plaça i els veïns van al del seu barri, amb el menjar per a torrar. El vi sol ser de franc. Ximbombades i algunes tocades de música popular.

Portocolom (municipi de Felanitx) Foguerons a diversos indrets del port amb torrada popular de franc i ball de bot.

Santa Eugènia Foguerons i torrada popular. Sonen ximbombes i xeremies.

Son Proenç (municipi de Felanitx) Missa solemne amb assistència d'autoritats. A la sortida, encesa d'un fogueró, torrada popular i ball de pagès.

Toro, el (municipi de Calvià) Dissabte al vespre, a la plaça del Migdia, foguerons i torrada popular organitzada per l'Associació de Veïns i l'agrupació de ball. Música popular en viu i ball de bot.

Diumenge després del 17 de gener (SANT ANTONI)

Illa de Mallorca

Andratx Al matí, ofici en honor del sant. Després, beneïdes a la plaça del Pou. Cal destacar la participació popular en la confecció de carrosses, ja que sovint són prop de cinquanta les que desfilen pels carrers principals de la vila, habitualment acompanyades per una banda de música i un grup de "majorettes". També s'hi veuen gent a cavall i moltes persones amb el vestit tradicional o disfresses diverses. La festa s'havia perdut i es recuperà durant la dècada dels 70 per iniciativa de particulars.

Banyalbufar Missa en honor del sant i beneïdes. Desfilada de carrosses i d'animals per la carretera principal, amb gent amb els vestits típics.

Biniali (municipi de Sencelles) Al matí, missa solemne. Al migdia, beneïdes. Carrosses i gent a peu desfilen pel carrers de Fiol i Major i es dirigeixen cap a la plaça de Sant Cristòfol, on el capellà dóna la benedicció.

Bunyola Missa en honor del sant i beneïdes d'animals. Carrosses de temes populars i nombrosos cavalls de les escoles d'equitació que hi ha prop de la vila fan una petita volta pels carrers adjacents a l'església, cosa que dóna una vistositat especial a la festa. Antigament, curses de bísties.

Calvià Missa en honor del sant a les 11 del matí. Després, beneïdes. Desfilen carrosses i animals, sobretot cavalls, que fan algunes voltes pels carrers principals. També s'hi veuen nins vestits de pageset.

Capdellà, es (municipi de Calvià) Missa en honor del sant. Després, beneïdes. Desfilada de carrosses de temes populars, muntades amb la col·laboració dels veïns, les quals passen pels carrers principals acompanyades de la banda i les "majorettes". Destaca la carrossa de Sant Antoni, on va un nen amb hàbit que representa el sant.

Colònia de Sant Pere (municipi d'Artà) Beneïdes. L'organització de la festa és a càrrec de l'obreria del sant i es fa a semblança de la d'Artà. Hi ha 2 dimonis, un de gros i un de petit. Al matí, capta.

Costitx Beneïdes a la plaça del Jardí, davant l'església. Hi participen carrosses i destaca la que fan els quintos.

Esporles Ofici en honor del sant, seguit de beneïdes al portal de l'església. Algunes carrosses i nombrosa participació d'infants amb el vestit tradicional que duen petits animals domèstics a beneir. Hi sol haver una amollada de coloms missatgers.

Felanitx A primera hora de la tarda, desfilada-concurs de carrosses amb gent disfressada. Surten del carrer del 31 de Març. Beneïdes a la font de Santa Margalida, presidides per una imatge del sant als peus de la qual es depositen les donacions. El jurat es reuneix a una casa anomenada can Llevadora, veïna de la font de Santa Margalida. Les dues agrupacions de ball de bot de la ciutat —que han desfilat amb les carrosses— hi ballen davant mentre el jurat delibera. Després, lliurament de premis.

Fornalutx Missa en honor del sant i beneïdes a la plaça. Desfilen algunes carrosses, animals i nins vestits de pagès. Hi assisteix molta de gent de la ciutat veïna de Sóller. L'organització és a càrrec de l'obrer de Sant Antoni. Alguns anys, mostra d'animals al llarg de tot el dia.

Lloseta Ofici a les 12. Després, davant l'església, beneïdes amb participació de carrosses, gent a cavall, banda de cornetes i tambors, grups de música popular, dimonis, etc. L'organització va a càrrec de l'Ajuntament i d'algunes entitats culturals i esportives.

Llucmajor Desfilada de carrosses, comparses i gent amb els seus animals. Beneïdes al portal lateral de l'església, presidides per una imatge del sant.

Montuïri Ofici a les 12. A continuació es davalla la imatge de sant Antoni a la zona coneguda amb el nom des Dau. Des de les escoles, on s'ha concentrat, arriba la comitiva, formada per carrosses, animals i persones a peu. La darrera carrossa sempre sol ser la dels quintos. Passen per davant el capellà, que els beneeix, acostumen a fer un donatiu i reben una estampeta. A vegades, gloses dirigides al sant protector. Amollada de coloms a càrrec de la Societat Colombòfila. Antigament la festa era precedida d'una novena, amb predicador extern. Acabades les beneïdes, hi havia refresc a casa de l'obrer. A la tarda es feia una processó pels carrers de la vila amb la imatge del sant acompanyada de la Banda Municipal.

Moscari (municipi de Selva) Ofici i, després, davant la rectoria, beneïdes presidides per una imatge del sant. A vegades s'ha fet alguna carrossa, però no és costum que tengui continuïtat. Acabades les beneïdes, la parròquia ofereix un petit refresc de galetes i mistela a la rectoria. L'obrer de Sant Antoni reparteix estampes del sant casa per casa. Antigament, curses de bísties.

Puigpunyent Missa en honor del sant i, després, beneïdes d'animals. Hi desfilen carrosses, sovint muntades sobre carros, animals i infants amb el vestit típic. L'Ajuntament i la parròquia es fan càrrec de l'organització de la festa. Hi acudeix gent del llogaret de Galilea.

Santa Eugènia A primera hora de la tarda, beneïdes tradicionals. Les carrosses i els participants recorren el Carrer Nou i la Plaça. Benedicció davant la rectoria. És costum que, en passar per davant la imatge i el penó del sant, facin un donatiu i cantin alguna glosa; a canvi reben una bossa de caramels. Premis a les millors carrosses.

Segon dissabte després del 17 de gener (SANT ANTONI)

Illa de Mallorca

Son Negre (municipi de Felanitx) Missa solemne amb assistència d'autoritats. A la sortida, encesa de foguerons, torrada popular i ball de pagès. També hi ha ball modern al local de l'antiga escola. És costum fer algunes rifes: porcelles, ensaïmades, etc.

19

REVETLA DE SANT SEBASTIÀ

Illa de Mallorca

Alcúdia Alguns foguerons a diversos indrets de la ciutat. Al que es fa a la plaça de la Constitució l'Ajuntament convida a galetes dolces i mistela. Al poblat de GESA, al Moll, també es fa un fogueró aquest vespre.

Ariany S'hi solen fer els mateixos foguerons que per Sant Antoni.

Búger Celebrada des de l'any 1972. Fogueró a la plaça, on hi ha venda de porquim per a torrar i vi a un preu simbòlic. Música popular de disc i alguna ximbombada per iniciativa particular. L'organització és a càrrec de l'Ajuntament.

Cala Rajada (municipi de Capdepera) Les mateixes coses que s'han fet a Capdepera per la revetla de Sant Antoni.

Calvià Per una disposició del Consell Municipal de 1652 —any que hi havia una gran epidèmia de pesta a tot Mallorca— s'acordà celebrar

cada any una processó en honor de sant Sebastià, al qual s'atribuïa el fet miraculós de no haver arribat l'epidèmia a Calvià i as Capdellà. També s'acordà que els diumenges i les festes, a les hores dels oficis litúrgics, hi hagués sempre dos ciris encesos en honor i glòria del dit sant. Actualment, foguerons —els calvianers en diuen alimares— al llarg del Carrer Major. Els alumnes que han d'anar de viatge d'estudis posen paradetes de venda de menjar per a torrar i begudes.

Capdellà, es (municipi de Calvià) Al vespre, a una hora convinguda, les campanes toquen i s'encenen les alimares que els veïns han preparat davant cada casa. Les alimares són fogueres fetes amb gatoses, planta espinosa que pren fàcilment i provoca moltes espires (hi ha una locució que diu «Esser viu com una espurna de gatosa»). Aquestes alimares es fan en recordança de no haver patit la pesta per intercessió de sant Sebastià.

Costitx Foguerons i torrada popular a la plaça de la Mare de Déu. Ball popular i música en viu. L'organització és a càrrec de l'Ajuntament.

Deià La tradició conta que la devoció al sant deslliurà el poble de la pesta del s. XVII. En agraïment s'hi començà a fer festa per Sant Sebastià. Devers les 7 i mitja de l'horabaixa, encesa de foguerons a la plaça. Després, torrada i refresc popular. Més tard, ball amenitzat per una orquestra.

Illot, s' (municipi de Sant Llorenç des Cardassar) Foguerons animats amb música popular de disc.

Muro Antigament era festa grossa.Tenim notícia de la creació d'una confraria per a la devoció al sant el 1483. Actualment ha decaigut, al mateix temps que la revetla de Sant Antoni hi ha pres més força. Foguerons fets per particulars amb la col·laboració de l'Ajuntament. Es mengen cocarrois i espinagades. Ximbombades als foguerons i a les tavernes. Sembla que fa temps, per enganar els al·lots quan feien nosa, els deien: «Anau a l'església que ara posen (o lleven) els calçons a sant Sebastià» i els nins partien escapats per tal de veure tan insòlit espectacle.

Palma És la gran nit de les festes de la ciutat. Els carrers encara conserven l'enllumenament nadalenc, que els fa màgics i acollidors, i a cada cantonada esclata una festa. Entorn de les 8 de l'horabaixa, al palau Solleric es fa públic el veredicte dels Premis Ciutat de Palma de pintura, poesia, narrativa i investigació. S'hi inaugura també l'exposició del Premi Ciutat de Palma de Pintura amb les obres seleccionades i les guardonades. Normalment hi ha també la inauguració d'altres exposicions a diversos indrets de la ciutat. Activitats d'animació al carrer en algunes barriades i activitats esportives al Palau Municipal d'Esports. Però el gruix de la festa és la revetla. Gairebé tots els ciutadans i bona part de mallorquins que viuen a la part forana omplen places i carrers. La gran quantitat i diversitat de públic assistent ha fet que es diversificassin les ofertes musicals i els llocs d'actuació. Així, a grans trets i amb petites variacions d'un any a l'altre, podem dir que hi sol haver música "rock" a la Plaça Major, música "camp" a la plaça de Cort, música popular a la plaça de Santa Eulària, música moderna a la plaça de Joan Carles I, música de jazz a la plaça de Santa Catalina Thomàs i espectacle de varietats a la plaça de l'Olivar. També hi ha preparats una mena de festers baixos amb foc on es pot torrar porquim i treure's el fred de la nit de gener. Des del 1991 la televisió balear retransmet la festa en directe.

Pobla, sa Foguerons. Hi ha molt poca gent de fora poble —no com a la revetla de Sant Antoni, que és multitudinària. Torrades, vi a rompre i moltes ximbombades i cançons de picat. Sol acabar molt tard.

Portals Nous (municipi de Calvià) El dissabte abans o després, al vespre, foguerons a la plaça de la carretera d'Andratx organitzats per l'Associació de Veïns. La gent canta i torra porquim al caliu. S'hi veu algun dimonió.

20

SANT SEBASTIÀ

La tradició llegendària que envolta la vida de sant Sebastià es remunta al segle IV, encara que no va ser fins el XIII que fou popularitzada per la «Llegenda àuria» de Iacobus de la Voragine.

Sembla que Sebastià, originari de Narbona, era capità de l'escorta dels emperadors Diocleció i Maximià i que gaudia dels seus favors, però decidí declarar-se públicament cristià i això va fer que el condemnassin a morir assagetat. Tot i que li ompliren el cos de dards, Sebastià no morí i, a més, es guarí miraculosament. Al cap de dos dies es presentà als dos emperadors per retreure'ls la cruel actitud que mostraven envers els cristians. Aquest cop fou bastonejat fins que morí. Vet ací una cançó que resumeix breument les característiques de la seva vida:

Màrtir Sant Sebastià
qui va ser heretge i soldat,
'xí com ell va ser salvat,
així jo em pogués salvar!

Segles més tard es revelà com a sant advocat contra la pesta i el seu culte es va estendre per tot Europa: capelles i esglésies sota la seva advocació, processons, confraries, vots, goigs, etcètera.

A Mallorca, la devoció al sant es troba documentada des de 1440 i va lligada a les diverses epidèmies de pesta que sacsejaren l'illa al llarg dels darrers cinc segles.

Illa de Mallorca

Alaró A les 8 del vespre, missa solemne en honor del sant.

Búger Fins als anys 30 hi havia una Obreria de Sant Sebastià que organitzava una festa molt concorreguda. En sortir de missa primera, els 2 obrers anaven a fer la capta per tot el poble amb el "bacinet de Sant Sebastià". Acabada la capta, baixaven fins a sa Pobla a comprar pólvora. Devers les 10 tot el poble ben mudat assistia a l'ofici, amb sermó fet per un predicador extern. Mentre durava l'ofici, els 2 obrers des del caragol del campanar amollaven molts de trons. A la sortida es muntava "es revolt": eren com dos cercles fets de corda de murtra i posats l'un damunt de l'altre formant una mena d'espiral. Estaven tesats amb una corda d'un costat a l'altre de l'amplada del carrer. Hi penjaven "joies" que havien donat les botigues i les tavernes: ensaïmades, caramels, preses de xocolata, tabac, taronges... A la tarda, processó acompanyada de la Banda Municipal. Un cop acabada, la gent s'arreplegava devora "es revolt" i els al·lots amb els ulls tapats i a garrotades intentaven despenjar les "joies". A més d'aquest hi havia altres jocs populars i carreres. Els joves a vegades organitzaven un ball. El 1981 s'intentà reviscolar la festa.

Cala Rajada (municipi de Capdepera) Les mateixes coses que s'han fet a Capdepera per Sant Antoni.

Capdellà, es (municipi de Calvià) La població no va ser afectada per l'epidèmia de grip de l'any 1918 i la devoció popular atribuí a sant Sebastià aquest fet. En agraïment, feren fer una imatge del sant que es conserva a l'església. Missa a les 4 i mitja de la tarda i després es treu la imatge en processó pels carrers del poble.

Costitx Al capvespre, missa en honor del sant. Corregudes de "joies" i jocs infantils.

Deià Al s. XVII la pesta bubònica no afectà la població, que s'havia encomanat al sant. En agraïment, els deianencs feren fer una imatge de sant Sebastià i li dedicaren una capella del temple parroquial. En recordança d'aquells fets, al capvespre, missa en honor del sant.

Inca El 1652 hi hagué una epidèmia de pesta que afectà molts llocs de Mallorca. La població de la ciutat fou fortament delmada. Molts es refugiaren a finques i cases allunyades de la població per tal de defugir el possible contagi. Sembla que els veïns del carrer del Cep decidiren resistir sense abandonar la ciutat i que cada nit passaven el rosari, encenien fogueres per purificar l'ambient i s'encomanaven al sant. La tradició popular diu que aquesta invocació els salvà i cap família del carrer no patí la pesta. En recordança d'aquest fet, el carrer passà a

dir-se de Sant Sebastià i cada any es fa una festa en honor seu. Entorn de les 5 del capvespre, amollada de coets que assenyala l'inici dels actes. Fogueró, corregudes de "joies" i jocs populars. A les 7, missa solemne a la veïna església de Sant Domènec i un grup de ball popular hi balla l'Oferta. Acabada la litúrgia, aquest mateix grup fa una mostra de ball de bot. Actualment perduren de l'antiga forma de la festa un rosari amb les avemaries i el gloriapatri cantats amb una tonada molt peculiar. Aquest rosari es resa al carrer mateix —que és especialment enramellat— sota una capelleta on hi ha la imatge del sant. Torrades al fogueró. Conviden glosadors i algun grup de música popular. A mitjanit, traca final. La festa, organitzada pels veïns amb la col·laboració de l'Ajuntament i algunes entitats, és molt concorreguda i cada any pren més força.

Palma Sant Sebastià és el patró de la ciutat des de 1642, encara que no hi comptà amb parròquia pròpia fins els anys 40 del nostre segle. La tradició conta que el 1523 arribà a la ciutat un prevere anomenat Suriavisqui que portava una relíquia del sant que havia salvat del setge de Rodes. Sembla que, quan volgué partir de Mallorca, el vaixell no es mogué per més que ho intentaren. El fet fou interpretat com a manifestació de la voluntat de Déu i es decidí deixar la relíquia a la Seu ja que era un any de pesta. La devoció s'anà refermant i el 1642 fou nomenat patró de la ciutat. Des d'aquell any, la festa se celebrava amb un solemne ofici a la Seu amb assistència de les autoritats civils. El 1731 un llamp cremà la capella i va haver de ser reconstruïda. Al llarg del s. XIX la festa va anar perdent importància a favor del Ram i del Corpus. Durant els anys del franquisme restà com una celebració de molt poca transcendència. A partir de la dècada dels 80 la festa ha assolit un marcat caràcter popular i lúdic, però l'aspecte religiós hi és actualment molt reduït. La jornada arriba precedida per uns dies d'especial activitat ciutadana i una revetla lúdica i participativa. Es treu a la façana de l'Ajuntament un quadre —còpia d'un original de Van Dyck— que representa el sant amb el cos ple de sagetes. Al matí, celebració solemne de l'eucaristia a la Seu. A migdia ja és tradicional que es faci una Diada Ciclista: un gran nombre de ciutadans de totes les edats parteixen en bicicleta de la plaça de Cort i van fins al Palau Municipal d'Esports, on hi ha festa popular. Durant tot el dia, activitats esportives i lúdiques a diversos indrets de la ciutat: petanca, golf, futbolet, carreres de cavalls, exhibicions eqüestres, teatre al carrer, etc. A la nit se sol fer un concert a l'Auditòrium. Les activitats no s'acaben aquest dia, sinó que es perllonguen encara alguns dies més amb activitats adreçades a tots els sectors de la població.

Pollença Processó, ofici solemne, foguerons i activitats populars diverses. Alguns anys, al matí, competicions. A les 2 de la tarda, repicada de campanes. Entorn de les 6 de l'horabaixa, processó consistent en una desfilada pels carrers de la vila de la imatge del sant acompanyada de l'estendard i dels Cavallets amb música de flabiol i tamborí. El tret més vistós de la festa és la participació dels Cavallets, que són 2 jovençans dansaires que duen una figura de cavall passada pel cos, de manera que simulen cavalcar i executen diferents danses amb moviments coordinats. Van vestits a l'ampla i duen un gipó verd amb un rivet daurat i, al cap, un barret ornat amb cintes de colors diversos. Ballen al so de música de flabiol i tamborí, de melodia dolça i senzilla. La mateixa melodia serveix per a regular el pas d'un home vestit de centurió romà que porta l'estendard del sant i obre la processó. Desfilen pels carrers de Colom, Jonquet, Metge Sureda, Santa Bàrbara, Costa i Llobera, Joan Mas i Antoni Maura i es dirigeixen a l'església parroquial de la Mare de Déu dels Àngels. Pel que fa al tarannà dels balladors i a la força del portador, les gloses populars diuen:

Per a ballar els Cavallets
s'ha de fer cara xalesta,
que l'Estendart fa la festa,
i el trui els escolanets.

La solemne processó
honra a Sant Sebastià
i fent al poble vibrar,
l'Estendart es du de braó.

Tot seguit, ofici amb Ball de l'Oferta. Durant l'adoració de les relíquies del sant màrtir hi ha un costum curiós: l'home que porta l'estendard el fa voleiar; si el qui adora en aquell moment

a l'altar major és un home, fa un moviment lent i ample; si, contràriament, es tracta d'una dona, el moviment és més lleu i sinuós. Hi ha una glosa popular que ho explica clarament:

L'Estendart a l'altar major
pels homes ample s'estén,
i per les dones s'arrufa
i se mou com una serp.

Acabat l'ofici, fogueró a la Plaça Major i a altres indrets de la vila —sol haver-n'hi concurs. A la plaça mateix, els cavallets ballen les Taules, que és un ball de tonada diferent de la de la processó. Aquestes Taules es ballen després a l'Ajuntament i a algunes cases particulars, normalment a casa de familiars dels balladors. Antigament aquesta dansa es feia per totes les cases de la vila i tenia un sentit de capta per a sufragar les despeses de la festa. Els Cavallets anaven de casa en casa acompanyats de l'amo, del senyor i dels taulers —que eren els noms que es donava als obrers de la festa— i duien una bacina on es depositaven els donatius.

Dissabte posterior a Sant Sebastià

FESTA DELS QUINTOS

Illa de Mallorca

Santa Margalida Com a cloenda de l'any que han entrat en quintes, el 30 de desembre els quintos fan una bauxa que es coneix amb el nom de "sa sortida". Durant la primera setmana de gener, els nous quintos fan una arreplegadissa de carros, cotxes vells, taules, cadires, etc., i ho duen tot a la plaça. Al vespre amollen coets des de la 1 fins a les 6 de la matinada i provoquen un gran aldarull per tot el poble. El dia de la festa organitzen un fogueró a l'Abeurador. Al matí fan una capta: recullen aliments, doblers, cava i andròmimes per a posar al fogueró. Mentre es fa la capta, sangria per a tothom. Entorn de les 8 del vespre encenen el fogueró i conviden a beure tot el poble. Fins a 1986 s'acabava amb un ball, però aquest costum s'ha perdut.

21

SANTA AGNÈS

Illa d'Eivissa

Santa Agnès de Corona (municipi de Sant Antoni de Portmany) Festa patronal de la parròquia, que té tres comarques o véndes: es Pla de Corona, Son Gelabert i ses Rotes. Els dies anteriors, alguns actes culturals o esportius. El dia de la festa, devers migdia, missa major amb assistència de molts de fidels. Després s'organitza la processó de la santa patrona, que és acompanyada per més imatges de devoció popular, pels voltants del temple. Acabada la processó, mai no hi manquen els bunyols i el bon vi pagès, característic de l'indret, que es beu en porrons que passen de mà en mà. Un ball pagès presenciat per la multitud, en el qual solen participar persones majors amb certa enyorança de temps passats, ve a ser l'acte popular final de la jornada festiva. Del temps immediat a la conquesta dels catalans (1235) se sap que a Portmany es feia una gran festa votiva anual a santa Agnès el 24 d'agost. La tradicional devoció dels portmanyins i d'una part dels pobladors de Balansat a la santa fou el motiu pel qual, en fer-se la divisió parroquial d'Eivissa (1785), l'església parroquial de la rodalia de Corona, pròxima a la cova de Santa Agnès —on se celebrava i encara se celebra la festa—, fou dedicada a aquesta santa.

30

DIA ESCOLAR DE LA NO-VIOLÈNCIA I LA PAU

Illa de Mallorca

A partir del 1964 s'instaurà a l'Estat espanyol la celebració del Dia Escolar de la No-Violència i la Pau, conegut també amb les sigles de DENIP. S'hi commemora l'aniversari de la mort de l'apòstol de la pau, Mahatma Gandhi, que fou assassinat el 30 de gener de 1948. Aquesta celebració, compartida amb molts més països, és eminentment escolar. A l'illa, des de fa uns quants anys, ha pres força en els ambients educatius el costum de dedicar

algunes hores d'aquest dia a activitats pacifistes, sobretot en l'ensenyament bàsic i secundari. Els actes solen ser de dues classes: uns de reflexió i debat: taules rodones, conferències, seminaris, etc.; i uns altres —més vistosos— que, mitjançant els símbols de pau, van encaminats a la conscienciació de la població. Aquests darrers ofereixen un ampli ventall de possibilitats segons la creativitat i el grau de participació de qui els organitza i varien molt d'un any a l'altre; això fa que siguin impossibles de sistematitzar. Com a més usuals podríem esmentar: cremada pública de joguines bèl·liques, manifestacions amb pancartes i lectures de manifests a favor de la pau al món, banderes blanques a les balconades, recitals de cançons i poemes, cadenes humanes, minuts de silenci, cartes i telegrames a responsables polítics, amollades de coloms o de globus, activitats plàstiques i literàries relacionades amb la qüestió, etc. L'organització d'aquests actes sol ser escolar, encara que en algunes poblacions també hi prenen part associacions pacifistes, grups d'esplai i parròquies.

ANIVERSARI DE NA CATIVA

Illa de Mallorca

Costitx Margarida Amengual i Campaner, anomenada na Cativa, va néixer el 1888 i fou adoptada per una família de la vila. Ja de molt jove es distingí per la fe, la bondat i la vida virtuosa. Va tenir problemes de salut i va haver de passar llargues temporades al llit. Cobrà fama de santedat i durant els darrers anys de la seva vida se li atribuïren visions, dons de profecia, èxtasis, etc. Morí el 30 de gener de 1919 i la seva tomba es convertí en un lloc de pelegrinatge popular on acudia gent de tot Mallorca. En recordança seva s'hi fan quaranta hores i, al vespre, ofici solemne. La celebració és organitzada per la parròquia.

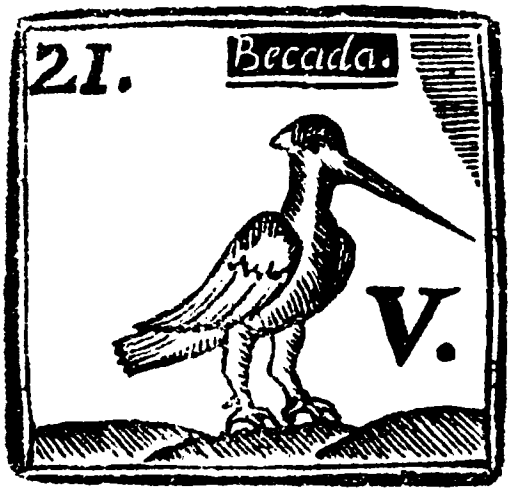

FEBRER

1

FESTA DE SA PESTA

Illa de Mallorca

Son Cervera L'any 1820 un pastor va trobar un capot a vorera de mar. El recollí i començà a usar-lo. Al cap de 2 o 3 dies morí víctima de la pesta. Així s'inicià una epidèmia que va delmar els habitants de la vila (sembla que, d'una població aproximada de 1.800 persones, en moriren prop de 1.200). Per tal de preservar contagis el poble va ser acordonat. Aquestes mesures s'acabaren el primer dia de febrer, i des d'aleshores es celebra aquesta data amb una festa que es coneix popularment com a *Festa de sa Pesta*. Es fan Quaranta Hores i un ofici solemne amb assistència d'autoritats. A vegades, concert de la Banda Municipal. Alguns anys és festa local i uns altres no, però, si és feiner, tots els comerços tanquen a la tarda.

2

LA CANDELERA

La Candelera és el nom popular que es dóna a la festa cristiana de la Purificació de Maria, que se celebra aquest dia. S'hi commemoren la presentació de l'infant Jesús al temple de Jerusalem i la purificació de la Mare de Déu, ja que, segons la llei jueva, si s'havia infantat un fill mascle, la purificació s'havia de fer al cap de quaranta dies del part. Es sap que aquesta festa ja se celebrava al segle IV. Sembla que es pot relacionar amb una festa pre-cristiana que es feia a Roma per a commemorar la recerca de Prosèrpina, segrestada als inferns, la qual també consistia en una processó de llums.

Antigament, el costum era que les dones que havien infantat durant l'any assistissin a missa amb el seu fill i fessin un present.

Actualment, se celebra gairebé a totes les esglésies de l'illa amb un senzill acte religiós. Abans de començar la missa de la tarda, sovint es beneeixen les candeles al portal de l'església, es reparteixen entre els assistents, s'encenen i s'hi fa una petita processó que generalment no surt del temple i simbolitza l'Església que pelegrina cap a la llum celestial. Era costum que els feels guardassin aquestes candeles per tal d'encendre-les en situacions de perill o necessitat: tempestes, parts, etc.

Temps enrera, els candelers i els confiters de Palma feien la festa patronal aquest dia i ho celebraven regalant confits i candeles de colors als clients.

D'altra banda, cal dir que aquest dia és la data més avançada en què es pot escaure el Carnaval i que és una jornada molt rica en refranys, ja que assenyala el tancament d'un cicle i el començament d'un altre. La tradició popular diu que el temps que faci aquest dia determina els temps que farà els quaranta següents. Molt coneguda a tot arreu dels Països Catalans és la dita «Si la Candelera plora, es fred és fora; si la Candelera riu, lluny és s'es-

tiu», que presenta múltiples variants, entre les quals podríem destacar aquesta —recollida a Llucmajor—: «Si la Candelera plora, es fred és defora; si la Candelera riu, aplegau llenya per s'estiu.»

Illa de Mallorca

Petra És precedida de 3 dies en què se celebren les Quaranta Hores de les mares cristianes. El dia de la festa, acudeixen a missa les mares que han parit i batiat algun fill durant l'any anterior amb els infants.

3

SANT BLAI

Illa de Mallorca

Segons la tradició, sant Blai, originari d'Armènia, era metge i bisbe i morí martiritzat. Sembla que una vegada va guarir un nin que s'havia empassat una aresta i que una altra se salvà miraculosament de morir ofegat. Això el fa advocat contra el mal de coll. Des de molt de temps enrera existeix el costum de dur a beneir a l'església aquest dia fruits i dolços que, menjats amb devoció, alleugeriran les molèsties de gola.

Pel que fa als aliments beneïts amb tal finalitat, n'hi ha prou variació: caramels, regalim, mel, codonys, pomes, garrofes per al bestiar, dolços, etc. Curiosament, a la majoria de pobles del llevant de l'illa: Son Carrió, Manacor, Sant Llorenç, Son Cervera..., és tradicional fer "senyorets", pasta dolça aplanada i cuita sense llevat que representa un homenet o qualsevol altra figura —potser una estrella, un cor, etc. Probablement, temps enrera aquesta figura s'identificava amb la del sant. Els "senyorets" es fan a les cases particulars i a les pastisseries i es duen a beneir.

Fins fa poc temps, el capellà untava el coll dels feels amb oli beneït en la creença que això els deslliuraria del mal de coll. Actualment aquesta pràctica ha caigut en desús.

Diumenge després del dia 3 (SANT BLAI)

Illa de Mallorca

Campos Molt a prop de la població hi ha l'oratori de Sant Blai i aquest dia se'n celebra la romeria. A les 11, ofici solemne amb assistència de les autoritats i sermó a càrrec d'un predicador extern, que sol tractar de la vida i les virtuts del sant. Es repeteix la benedicció d'aliments que ja s'ha fet a l'església parroquial. L'Associació Amics de Sant Blai reparteix "panets de Sant Blai", que són unes petites pastes beneïdes. Capta o rifa per al manteniment de l'ermita, que ha estat restaurada recentment. A la sortida, paradetes de fira i jocs populars.

4

REVETLA DE SANTA ÀGUEDA

Illa de Mallorca

Sencelles Entorn de les 7 de l'horabaixa, fogueró a la plaça o a les escoles. Després, torrada popular amb botifarrons, pa i vi de franc. Música de disc i, a vegades, ball. L'organització és a càrrec de l'Ajuntament.

5

SANTA ÀGUEDA

Illa de Mallorca

Sencelles Santa Àgueda és la patrona de la vila. La tradició diu que, després d'una llarga sequera que tudà moltes collites, va ploure el dia de Santa Àgueda i que aquesta és la causa de la devoció que se li hi té. Els carrers són enramellats amb paperí i hi ha alguns firaires. Al matí, la festa comença amb una cercavila de xeremiers que volten la vila i acaben a la plaça. A continuació, a les 11, ofici solemne amb predicador extern, assistència d'autoritats, cant de la coral local i Ball de l'Oferta. Antigament es donava una estampa de la santa. Un cop acabat l'ofici, mostra de balls populars a la plaça. El

consistori convida el poble a un refresc a la Sala. Després, corregudes de "joies" a la plaça en què els premis més tradicionals són conills i pollastres. A primera hora de la tarda, concurs de carrosses. Generalment els temes es refereixen a indrets o costums de la vila, a la cultura popular o a fets d'actualitat. Es concentren a les escoles, inicien un recorregut pels carrers principals i passen per davant l'Ajuntament, on hi ha un jurat. Acabada la desfilada, es lliuren tres premis a les millors carrosses i un obsequi a les altres.

Diumenge més proper al dia 10 (SANTA ESCOLÀSTICA)

Illa de Mallorca

Santanyí Aquesta celebració abans es feia el 10 de febrer, però actualment s'ha traslladat a aquest dia. Santa Escolàstica és patrona de la pluja. Missa a l'ermita de Consolació —que li és especialment dedicada—, a què assisteixen també els veïns de s'Alqueria Blanca (llogaret de Santanyí). Benedicció de les terres del terme per tal d'obtenir una bona collita.

11

MARE DE DÉU DE LOURDES

Illa de Mallorca

Santa Eugènia Devers migdia, la gent puja a missa a la cova que hi ha dalt del puig anant a ses Olleries. Allà hi ha una imatge de la Mare de Déu de Lourdes i una de na Bernadeta.

Sóller A l'església de Sant Felip Neri, missa solemne a les 12. L'horabaixa, entorn de les 6, es treu en processó una imatge de la Mare de Déu de Lourdes. La gent l'acompanya amb torxes enceses: per això aquesta festa és coneguda popularment com "sa Processó de ses Torxes". Recorren els carrers més propers a Sant Felip Neri i hi tornen entrar.

12

SANTA EULÀRIA

Illa d'Eivissa

Santa Eulària des Riu Santa Eulària és el cap d'aquest municipi, que comprèn a més Sant Carles de Peralta, Santa Gertrudis de Fruitera i Jesús. La festa data dels primers anys posteriors a la conquesta catalana. La santa, protectora dels pobladors d'aquest indret que havien escollit el seu nom, era venerada a la primera capelleta que li dedicaren, avui desapareguda. Posteriorment, la festa passà a fer-se al puig de Missa o de Santa Eulària, lloc on encara se celebra avui. A les 11 del matí, missa solemne a la qual acudeix gent de tot el terme. Havent acabat, processó amb la imatge de la santa. A continuació, se sol organitzar ball de pagès a la plaça del temple. Dies abans, actes de caràcter cultural, esportiu i lúdic.

27

SOR FRANCINAINA CIRER

Illa de Mallorca

Sencelles Sor Francinaina Cirer, beatificada recentment, era filla de la vila i hi passà la seva vida. El convent on habità és actualment un museu dedicat a la beata. Prop de l'església parroquial s'aixeca el seu monument. Aquest dia, aniversari de la seva mort, tot el poble és enramellat amb cossiols al carrer i domassos amb l'estampa de la beata que pengen de finestres i balcons. Al matí, els infants de la població, vestits de pagesos, van al convent amb un ram de flors. Des d'allà parteixen cap a la plaça, on fan una ofrena floral al peu del monument de sor Francinaina. A les 11, ofici amb Ball de l'Oferta al so de les xeremies. Acabada la celebració litúrgica, sonada de xeremies i mostra de ball popular a la plaça. L'Ajuntament convida a un refresc. A la tarda, el convent és obert a tots els visitants. A les 7 i mitja, missa concelebrada amb 7 o 8 oficiants.

Darrers dies (del Dijous Llarder al darrer dimarts)

EL CARNAVAL

Illa de Mallorca

Les festes de Carnaval a Mallorca s'anomenen tradicionalment "darrers dies", forma que al·ludeix a les darreres jornades en què hom podia menjar carn abans d'arribar a les privacions i les abstinències que imposava la Quaresma. El Carnaval és una festa variable cronològicament parlant, ja que els dies en què s'escau depenen del cicle que determina la Pasqua. No obstant això, sempre sol ser durant el mes de febrer (l'adagi diu: «Més tard o més matiner, Carnaval dins del febrer»). Pel que fa al període considerat Carnaval, oscil·la d'un lloc a un altre. Molts dels costums que ara ens semblen netament carnavalescs eren usuals a les festes de matances, que se solien fer entre novembre i desembre: jocs populars de caràcter burlesc, petites representacions bufes, enganyifes, etc. Però a Mallorca, en general, es considerava que a partir de Sant Antoni (17 de gener) ja podien començar a sortir màscares i disfresses al carrer i els darrers dies en sentit estricte van del Dijous Llarder (que la gent pronuncia "jarder") fins al darrer dimarts.

Hem d'anar a cercar l'origen de les festes carnavalesques en celebracions d'intenció o caràcter semblant que constel·len la cultura dels pobles que ens han precedit en la història: les saturnals, les lupercals, les matronals, etc., de l'època clàssica; les festes de l'Ase i dels Boigs, el riure pasqual d'època medieval i un llarg etcètera. El Carnaval és el cul de sac on es troben les supervivències de ritus i costums que ens han arribat com a formes de les quals no ens plantejam el significat però que presenten tot un conjunt de trets comuns. Podríem dir que hi ha cinc característiques fonamentals que comparteixen totes les celebracions de caràcter carnavalesc: la inversió de papers (sexuals, socials, d'edat, etc.), la sàtira i la crítica del poder establert, la permissivitat i la llicència en matèria sexual, menjar i beure en excés i el predomini de l'aspecte lúdic de la vida.

Perquè tots aquests aspectes es puguin manifestar lliurement, cal que els individus trenquin amb les normes de vida quotidiana i surtin al carrer tot posant de manifest un altre ritme, el ritme de la festa. Per això, el carrer durant el Carnaval assumeix un paper protagonista i es converteix en l'escenari de rues, balls, processons burlesques, àpats comunitaris, representacions satíriques, etc.

A la Mallorca pre-turística les festes dels darrers dies estaven ben arrelades, encara que no eren gens espectaculars en la seva manifestació externa. Els jocs o les activitats de caràcter burlesc sovintejaven aquests dies: tocar baula, tirar tests a l'entrada de les cases, encalçar-se amb manats d'ortigues o bé amb rams de lli encesos, fer renou per carrers i places amb corns i esquelles, endur-se carros i deixar-los amagats o desmuntats... eren coses que es repetien any rera any a totes les poblacions. En acostar-se el Dijous Llarder i fins al darrer dimarts compareixien les disfresses. La intenció fonamental era dissimular la pròpia identitat sense pretensions estètiques. Per a això la imaginació popular era pròdiga en recursos: roba heretada dels avantpassats, perruques fetes amb cordes i fregalls, dents de ràvec, barbes de coes d'all, rostres amagats sota una emmascarada de carbó, un pedaç o una senzilla careta de cartró, qualsevol cosa a l'abast era utilitzada per tal de no ser reconegut i poder dir i fer tot allò que durant la resta de l'any havia de ser reprimit. Les activitats principals de les disfresses eren dues: anar per les cases "a donar broma" —és a dir, entaular una relació un punt equívoca, sempre faceciosa, entre uns "disfressats", i, per tant, desconeguts, i les persones de la casa— o bé passejar tot llançant coses als altres vianants, disfressats o no. La llista de coses que es llançaven és molt llarga i sempre oberta, però bàsicament eren coses que es trobaven molt a l'abast; a tall d'exemple podríem esmentar: cendra, alga, serradís, farina, blavet, almangra, bova i, sobretot, aigua.

Un altre aspecte a considerar era el menjar. Durant aquests dies es consumien totes aquelles parts del porc que havien quedat de les matances i que no es podien guardar més enllà de la Quaresma: és coneguda la dita «Qui té porc en sal pot passar bon Carnaval». És el temps del bullit d'ossos de porc, de les greixoneres de peus i d'orelles de porc amb ous, de les coques amb tallades de sobrassada, botifarró, xulla o carabassat; de la "fava parada", dels aguiats i de tot un conjunt de plats que es poden definir

amb el nom de "menjar gras", regat sempre amb una bona tímbola de vi. El cançoner popular és pròdig a l'hora de cantar les excel·lències del menjar d'aquests dies, que contrasta fortament amb la dieta quotidiana:

Adéu Dimecres de Cendra,
que el dimoni se t'endugui!
Per quatre dies de gras,
set setmanes de dejuni!

Pes darrers dies fan bulla,
jo no m'havia temut.
Madona, jo som vengut
per sa tallada de xulla.

Però els costums forans també arribaren a les Illes, i ja des de principis de segle podem parlar d'un Carnaval més urbà o ciutadà que, tot i que té les seves manifestacions principals a Palma, també es féu notar als pobles. Fruit d'això foren la generalització de les rues concebudes com una desfilada, els balls regulats i estructurats amb música "moderna" i el costum de fer-se disfresses per a l'ocasió. Aquest era el model de Carnaval que va prendre força durant els anys 20 i 30 i que fou trencat per la Guerra Civil.

Després dels llargs anys de dictadura, durant els quals el Carnaval és reduït a una petita i innocent festa infantil, reneixen les festes amb molta força i pertot arreu. Són un poc el símbol de la represa del protagonisme popular. Però trobam un Carnaval uniformat que té poc a veure amb el costumari tradicional i que es basa sobretot en models estandarditzats i comercialitzats. Cal remarcar també el pes institucional en l'organització de la festa: generalment els ajuntaments coordinen, organitzen i paguen i el paper dels ciutadans es limita a mirar i, en el millor dels casos, a participar-hi.

Actualment, a Mallorca, els patrons de la festa són molt semblants a tots els llocs, amb petites variacions que remarcarem en cada cas. El cicle comença el Dijous Llarder, generalment amb una rueta infantil amb participació dels centres escolars. Dissabte o diumenge es fa la rua (carrosses, comparses i, generalment, premis). Dissabte al vespre és el moment culminant dels balls de màscara. El darrer dimarts s'hi va generalitzant l'enterrament de la sardina, acte desconegut abans a l'illa i incorporat al costumari per influència forana.

Alaró Temps enrera havia estat costum que les dones que treballaven a les fàbriques esperassin els homes a l'hora d'entrar-hi —després de dinar— i els encalçassin amb manats d'ortigues per tal de provocar la bulla general. El que és curiós del cas és que això ho fessin les dones als homes i no al revés. El Dijous Llarder, trobada d'infants disfressats a la plaça. Berenar per a tothom i festa amb un grup d'animació.

Alcúdia Antigament, la llicència femenina pròpia durant els darrers dies es manifestava en una facècia que les al·lotes feien als homes. Es deia "dur l'home a marjal" i consistia a agafar un jove per força, asseure'l en una cadira i, alçat en pes entre 2 al·lotes, dur-lo a la botiga o la taverna; un cop allà, li feien pagar el que elles demanaven. Actualment, divendres els al·lots de les escoles desfilen disfressats pels carrers principals de la ciutat. Diumenge a la tarda, desfilada de disfresses individuals o en comparsa. Fan un recorregut pel barri antic de la població i acaben a la plaça de la Constitució. Tot seguit, ball amb música en viu que dura gairebé fins a mitjanit. Mentre la rua desfila, un grup d'animació regala paperetes per a una rifa de regals humorística que es fa durant el ball. És una festa amb molta participació i sense cap mena de concurs.

Algaida Dissabte, rua amb desfilada de la banda de música, carrosses, comparses i disfresses particulars. Recorren els carrers principals de la vila (tot fent la volta as Codrat) i s'acaba amb el repartiment de premis a la plaça. Després, sopar i ball de disfresses en un conegut cafè, on es donen obsequis a tots els participants. Temps enrera, pels darrers dies es feia la mascarada d'en Camestortes, deformació popular i humorística del mot Carnestoltes. El Dijous Llarder feien un "homo de bulto" que duien amb un carro endomassat a la plaça. El situaven a un balcó i d'allà estant presidia els darrers dies. Dimarts, en un judici popular i burlesc, el sentenciaven a mort. El duien a matar, amb la música davant, a un molí, li tiraven uns quants trets d'escopeta i després el ficaven dins un bagul. El seguici de l'enterrament recorria el poble tot cantant:

En Cames Tortes se va morir,
ai, ai de mi, ai, ai de mi!

Quaranta mil vegades l'han enterrat,
ai, ai de mi, ai, ai de mi!
I al cap de dotze mesos viu és tornat,
ai, ai de mi, ai, ai de mi!

Aquesta festa que seguia tot el procés d'entronització, regnat, sentència i execució de l'esperit del Carnaval —tal com es fa a molts d'indrets de Catalunya— fou trencada per la guerra. Fa alguns anys s'intentà revitalitzar, però sembla que no ha tingut continuïtat.

Alqueria Blanca, s' (municipi de Santanyí) Dissabte, rueta infantil organitzada pel grup d'esplai. Alguns anys, el diumenge, rua per a tothom que acaba amb música i festa a la plaça.

Andratx Durant els darrers dies es sol fer una rueta infantil. Una facècia carnavalesca tradicional a la vila i que curiosament no es trobava a la resta de l'illa era sa Mula Blanca. Consistia a simular una mula emprant un crani de bístia, suportat per un garrot, i 2 persones ajupides i tapades amb un llençol que simulaven el cos. Dues taronges als forats del ulls i una coa de corda completaven la disfressa. Encalçava la gent per la població i provocava la gatzara general. Darrerament, algun any s'ha tornat a fer.

Arenal, s' (municipis de Palma i Llucmajor) La rua de la platja de Palma (que descrivim a les festes de Carnaval de Palma) en realitat surt de la part de s'Arenal que pertany al municipi de Llucmajor. L'Ajuntament llucmajorer hi fa una participació econòmica encara que no pren part en l'organització.

Ariany El Dijous Llarder, berenada i rueta infantil amb participació de tots els nins. Sol acabar amb una petita festa a la Plaça. El dissabte o el diumenge, al local parroquial, enramellat amb paperí, hi ha ball, concurs de disfresses i música en viu a càrrec d'un grup local. L'Ajuntament fa un obsequi a tots els disfressats.

Arracó, s' (municipi d'Andratx) El Dijous Llarder, rueta organitzada per l'escola: els nins van vestits amb disfresses que ells mateixos han fet, generalment entorn d'un mateix tema. El diumenge, rua. El darrer dimarts solen sortir 2 homes amb la disfressa anomenada sa Mula Blanca (vegeu-ne l'explicació a l'apartat d'Andratx), que volta el poble tot fent molta de gresca entre la gent.

Artà Durant els darrers dies, de Sant Antoni fins al Dimecres de Cendra, es va recuperant el costum d'anar "a donar broma" i fer ximbombades per les cases de la vila a les vetlades. El Dijous Llarder, devers les 3, rueta infantil. Els alumnes de totes les escoles desfilen disfressats formant comparses pels carrers del poble i fent un gran aldarull. Sonen xarangues fetes pels mateixos nins i ximbombes que fan els més grans. Van acompanyats d'una banda de cornetes i tambors. Horabaixa, devers les 7 i mitja, rua d'adults molt informal; no hi surten carrosses, només disfressats. La banda de música els acompanya. Es sonen força instruments populars i la gent canta molt. Quan acaba, ximbombades a tavernes i cases particulars. Dissabte, organitzat pels alumnes de l'institut, ball al recinte del mercat a benefici del viatge d'estudis que és eminentment juvenil. També hi sol haver un ball de persones grans al Centre Cultural. Dimarts, gran rua molt lluïda. La gent disfressada es concentra a la plaça de l'Ajuntament. Hi ha moltes comparses, generalment sense carrosses, amb disfresses molt elaborades, música i una gran participació. La rua recorre els carrers principals de la vila i acaba a la plaça del Conqueridor, on l'Ajuntament convida tothom a coca i vi. La festa s'acaba amb l'actuació d'un grup de música i ball.

Banyalbufar El Dijous Llarder, berenada i rueta infantil organitzada per l'escola.

Biniali (municipi de Sencelles) El darrer dimarts, ball de màscares al Centre Cultural del Convent.

Biniamar (municipi de Selva) El dijous o el divendres, rueta infantil pels carrers del poble. Berenar de coca amb tallades i ball a la plaça amb música de disc. Se sol fer un fogueró. El divendres o el dissabte, ball de disfresses en una de les tavernes del poble, especialment enramellada. El dimarts, fogueró a la plaça i torrada de sardines que paga el propietari de la taverna on s'ha celebrat el ball de disfresses. Acaba amb un ballet amb música de disc.

Binissalem El Dijous Llarder, rueta infantil pels carrers principals de la vila. El dissabte, rua amb participació dels tamborers i de gent disfressada. Les comparses solen ser de temes reivindicatius o d'actualitat. Fan un recorregut pel poble i acaben a la plaça, on hi ha un grup d'animació. L'Ajuntament regala coques amb tallades als participants. El dimarts, dinar de Carnaval seguit de ball amb música en viu a la plaça. L'organització és a càrrec del Grup de la Tercera Edat.

Búger Les festes dels darrers dies hi tenen una llarga tradició. Els primers anys del s. XIX ja es troben documentats balls de Carnaval de tanta importància com els que es feien per Sant Pere, patró del poble. Durant els anys 30 del nostre segle, aquests divertiments assoliren el grau màxim de participació. Començaven per Sant Antoni, continuaven per Sant Sebastià i arribaven als darrers dies; fins i tot se'n feien alguns en dia feiner. Hi havia música en viu a càrrec de diverses orquestres (d'Inca, de sa Pobla, etc.) o bé dels integrants de la Banda Municipal, que eren els principals organitzadors. Es feien balls en uns quants llocs, fins i tot al mateix vespre; també n'hi havia al Carrer Major, totalment gratuïts. Actualment, el dissabte, ball de disfresses al saló parroquial amenitzat per una orquestra. S'acaba amb una xocolatada al mateix local.

Bunyola El Dijous Llarder, l'Associació de Tercera Edat organitza la seva festa de Carnaval, en què mengen ensaïmada amb tallades i ballen. Rueta infantil sense data determinada. El darrer dissabte, concentració de disfresses que fan un recorregut per alguns carrers de la vila. S'acaba amb un ball a la plaça. La festa s'havia perdut i es recuperà fa alguns anys.

Caimari (municipi de Selva) Entre el Dijous Llarder i el darrer dimarts, balls en unes quantes tavernes del poble, amb música en viu i molta participació popular. Hi sol haver premis a les millors disfresses i, a vegades, concurs de ball. El dissabte es fa la rua, amb participació d'infants i adults, que s'acaba amb una festa a la plaça amenitzada per un grup d'animació. Els quintos solen fer una carrossa. També un dels darrers dies, rueta infantil organitzada per l'escola i que sol acabar-se amb una berenada.

Cala Millor (municipi de Son Cervera) Pels darrers dies, rua en la qual participen disfresses individuals, comparses i carrosses. És eminentment turística i l'organització va a càrrec dels hotels de la zona.

Cala Rajada (municipi de Capdepera) El Dijous Llarder, festa infantil de disfresses a la plaça amb un grup d'animació. El dijous o el dissabte (ja que la data és variable en relació al dia que se celebra a Capdepera), rua. Les disfresses fan una desfilada per tota la població, amb molta participació, encara que no sol haver-hi carrosses. Acaben a la plaça dels Pins, on l'Ajuntament convida a un refresc. A continuació, ball amb música en viu.

Calvià Alguns dies abans del Dijous Llarder, rueta amb participació de tots els infants de les escoles. El dissabte, rua, que fa un itinerari que comença i s'acaba a l'Ajuntament després d'haver voltat pels carrers principals del poble. Un cop acabada, ball a la plaça dels aparcaments de l'Ajuntament, on es lliuren els premis de la rua.

Campanet El Dijous Llarder, rueta infantil amb comparses que desfilen per alguns carrers de la vila acompanyades de músics de la Banda Municipal. S'acaba amb un berenar de coques amb tallades a la plaça, generalment elaborades pels mateixos nins a l'escola. Música de disc i caramels per a tothom. Dissabte, concentració de disfresses a la plaça de Son Bordoi i rua pels carrers principals amb música de la Banda i dels participants. Hi ha moltes comparses i algunes carrosses. La desfilada s'acaba a la plaça. A la nit, ball de Carnaval, tradicionalment sempre al mateix local, amb actuació d'alguna orquestra. És molt animat, amb assistència de gent d'altres poblacions, i s'acaba de matinada. No hi ha premis. El darrer dimarts, un altre ball de màscares al mateix local, i també molt animat, encara que sol acabar-se més d'hora. És costum que la gent de la vila no repeteixi la mateixa disfressa del dissabte.

Campos El Dijous Llarder, rueta infantil. Els infants de les diverses escoles es reuneixen a la plaça de la Creu i fan una desfilada per uns quants carrers de la vila. La festa s'acaba a la plaça de Can Pere Ignasi amb música i anima-

ció a càrrec del grup d'esplai. El diumenge, rua amb disfresses, comparses i carrosses. Parteix del carrer de les Estrelles i, després de fer dues voltes per alguns carrers, s'acaba a la plaça de la Creu, on són convidats a menjar coca i a beure vi dolç. Hi sol haver premis i obsequis per als participants.

Capdellà, es (municipi de Calvià) El dissabte anterior al Dijous Llarder, rua amb carrosses i gent disfressada que volten per tot el poble. La desfilada s'acaba a la plaça, on es fa un poc de ball mentre s'espera la deliberació del jurat. Finalment es lliuren els premis.

Capdepera El Dijous Llarder, rueta infantil amb participació dels al·lots de les diverses escoles, que recorren els carrers principals acompanyats de música. Aquesta rua es fa el Dijous Llarder o el darrer dissabte ja que s'alterna amb la de Cala Rajada: un any a cada lloc. Devers les 8 i mitja, desfilada de gent disfressada que surt de la plaça des Sitjar, recorre uns quants carrers de la vila i acaba a la plaça d'Orient, amb molta participació. En acabar, l'Ajuntament convida a un refresc i, tot seguit, ball a la mateixa plaça.

Cas Concos (municipi de Felanitx) El dissabte, ball de Carnaval amb concurs de disfresses al Saló Cultural. El dimarts, enterrament de la sardina, consistent en una processó de gent endolada i encapçalada per un estendard amb una sardina pintada que passeja pels carrers principals del poble i porta un bagul. Arriben a un fogueró, on cremen el bagul, i a continuació sopen de sardines a la brasa i coca amb verdura. S'acaba amb un ball amb música en viu al Saló Cultural.

Colònia de Sant Jordi (municipi de ses Salines) El diumenge, rua. Els disfressats i algunes carrosses es concentren a la plaça de la Constitució, hi fan algunes voltes i, finalment, solen acabar amb un ballet allà mateix.

Colònia de Sant Pere (municipi d'Artà) El dissabte, ball de màscares al Centre Cultural, que és especialment enramellat.

Consell Festa de disfresses a l'escola.

Costitx El Dijous Llarder, l'escola organitza una rueta pels carrers del poble. El dissabte o el diumenge al capvespre, una altra rua infantil. Concurs de disfresses, els premis del qual es donen durant un berenar infantil a la plaça de la Mare de Déu.

Deià El Dijous Llarder, els nins disfressats recorren la vila i després fan una petita festa a l'escola. El dissabte horabaixa l'Ajuntament organitza una festa de Carnaval a la plaça. Concurs de disfresses i berenar infantil. A la nit se sol veure gent disfressada pels carrers i per les tavernes.

Esporles El Dijous Llarder o l'endemà, festa de Carnaval a l'escola: comparses amb disfresses elaborades pels mateixos nins, berenar, etc. A la tarda del Dijous Llarder, ball de màscares amb música en viu al Coliseu, organitzat per l'Associació de la Tercera Edat. El dissabte horabaixa, rua amb comparses i carrosses que recorren alguns carrers del poble acompanyats per la Banda Municipal. Acaben al Passeig, on s'han encès diversos foguerons i es fa una torrada popular amb porquim i vi de franc. Després, ball de disfresses a la plaça de la Constitució amenitzat per dues orquestres.

Estanyol de Migjorn, s' (municipi de Llucmajor) El darrer dissabte, al Club Nàutic, sopar i ball de Carnaval amb música en viu. El diumenge, els infants disfressats es concentren a l'esplanada del Club Nàutic, on hi ha concurs de disfresses, música i berenar per a tothom.

Estellencs El Dijous Llarder, rueta infantil que acaba amb un berenar a l'escola i una petita festa.

Felanitx El divendres a la tarda, rueta. Els infants passegen per uns quants carrers acompanyats d'un grup d'animació. La festa s'acaba al parc municipal de la Torre amb l'actuació d'aquest mateix grup i el regal de bosses sorpresa als nins. El dissabte, a primera hora de la tarda, rua que va de la plaça de Perelada fins al carrer de Ramon Llull tot passant pels carrers i per les places principals. Compta amb nombrosa participació i hi ha premis per a les mi-

llors carrosses i disfresses. És animada per diverses bandes de música. A la nit, ball de Carnaval al mercat municipal, amb actuació de dues orquestres i servei de bar. Durant la vetlada es fan públics i es lliuren els premis de la rua.

Fornalutx Un o dos dissabtes abans del darrer dissabte —per tal de no coincidir amb la ciutat veïna de Sóller—, ball de Carnaval a una plaça del poble que és especialment endomassada. L'organització va a càrrec de l'Ajuntament amb la participació de tot el poble, amb coques i vi a rompre.

Galilea (municipi de Puigpunyent) El dissabte horabaixa, fogueró a la plaça, on algunes persones comencen a preparar un plat típic de Carnaval: la "fava parada". A poc a poc comencen a comparèixer-hi disfressats i un jurat escull les millors disfresses i comparses. Premis i un obsequi per a tothom. Després tothom sopa de "fava parada", coca amb tallades i vi a rompre. Acabat el sopar, i si el temps acompanya, ball.

Horta, s' (municipi de Felanitx) Durant els darrers dies encara és viu el costum de tirar tests per les cases i robar carros, que són duits a la plaça. El Dijous Llarder l'escola organitza una rueta infantil. El dissabte al vespre, ball de disfresses amb una orquestra al Saló.

Inca El Dijous Llarder marca l'inici de les festes de Carnaval. Els alumnes de totes les escoles de la ciutat, disfressats i formant comparses, es concentren a la plaça de sa Quartera i des d'allà inicien un recorregut pels carrers principals. En arribar a la Plaça, solen fer-hi un parell de voltes i des de la balconada de la Sala es llegeix el «Pregó de Carnaval», que sol ser fet per una persona de la ciutat i preferentment relacionada amb el món dels infants. Després la rueta continua fins a la plaça de Mallorca, on actua algun grup d'animació i hi ha refresc per als infants. El dissabte horabaixa, gran concentració de màscares, disfresses, carrosses, comparses i grups musicals a l'avinguda de Lompoc. Llarga desfilada que durant un parell d'hores recorre els carrers principals de la ciutat i s'acaba a la Gran Via de Colom. Mentre la rua passa, hi ha una gentada als carrers i a les balconades. S'hi tiren molt de paperí, serpentines i caramels. Gairebé totes les associacions culturals i ciutadanes, les escoles, els grups de particulars, etc., hi participen. L'Ajuntament estableix uns ajuts econòmics i uns premis per a les comparses, les carrosses i les disfresses individuals. El vespre, diversos balls de disfresses. L'Ajuntament n'organitza un durant el qual es lliuren els premis de la rua. Música en viu a càrrec de diverses orquestres. El diumenge, més ball, generalment organitzat per l'Associació de la Tercera Edat. El dimarts horabaixa, foguerons a la plaça del Bestiar, focs artificials, gran torrada de sardines i vi per a tothom. La festa és amenitzada per algun grup de música popular. Devers les 11 de la nit, Processó de l'Enterrament de la Sardina, que va néixer com una iniciativa particular d'alguns grups de joves i cada any compta amb més participació i ressò. Gent endolada de cap a peus amb un bagul i tot un seguici de capellans —a vegades amb un pal·li— i ploradores passen pels diferents llocs de trobada de la vida nocturna (tavernes, "pubs", etc.) i es dirigeixen a la plaça d'Espanya, on les "autoritats" carnavalesques fan un petit discurs. S'amollen alguns coets. La processó, que cada vegada és més nombrosa, es dirigeix cap al fogueró de la plaça del Bestiar, un cop allà llencen el bagul al foc i s'acaba la festa.

Llorito El dissabte, rua. Els disfressats es reuneixen en es Pou, desfilen per alguns carrers del poble i acaben al carrer de la Verge de Loreto. Acabada la rua, ball organitzat per una taverna.

Lloseta El Dijous Llarder, rueta infantil pels carrers de la vila que es clou amb una petita festa a l'escola. El dissabte horabaixa, festa infantil de disfresses i, a la nit, ball de Carnaval amb premis. El diumenge a la tarda, rua de comparses i carrosses que recorren carrers tot fent gresca amb música i molta participació. Hi solen acudir algunes carrosses de Biniamar. Un cop acabada la desfilada, foguerons, menjar a preus populars i vi de franc. Després se sol organitzar ball a la mateixa plaça. El dimarts es fa l'enterrament de la sardina, consistent en un sopar popular de sardines torrades en un fogueró de la plaça. L'animació va a càrrec d'un grup de ball mallorquí. Una de les activitats més tradicionals dels darrers dies a la vila,

encara que no exclusiva, era que les al·lotes prenguessin el capell als joves i l'empenyorassin a la botiga a canvi de caramels o petits objectes. Si els homes volien recuperar el capell, havien de pagar l'import de la compra.

Llubí Des de 1985, els darrers dies s'inicien el dissabte anterior al de Carnaval amb una festa anomenada *Festa del Siurell*. El siurell és una joguina popular de forma antropomòrfica amb un xiulet a la base, feta de fang cuit, pintada de blanc i amb algunes pinzellades de color, generalment verdes i vermelles. Al vespre, la gent disfressada de siurell (és a dir, de blanc amb pinzellades de verd i vermell) es troba a la plaça del Molí de Son Rafal, on fa una desfilada, i un jurat escull les millors disfresses. Després, a un fogueró, es crema un siurell —o una parella de siurells— fet de cartró pedra i d'unes grans dimensions. A continuació es lliuren els premis de les disfresses. A mitjanit, torrada popular per a ressopar i cremada de conyac. El Dijous Llarder a totes les cases es feia bullit d'ossos de porc per a dinar, però avui aquest costum pràcticament ha desaparegut. El dissabte, la gent disfressada i les carrosses es concentren a la plaça de l'Església, fan un recorregut pels carrers de la vila i, en acabar, es reparteixen premis entre les millors disfresses. Al vespre, ball a un local tancat especialment endomassat. El dimarts, l'escola organitza una rueta infantil. Al vespre, ball.

Llucmajor El Dijous Llarder, inici de les festes de Carnaval amb concentració de disfresses a la plaça del Sabater i cercavila amb la banda de cornetes i tambors pels carrers principals de la ciutat. És costum que els nins "donin broma" per les cases. El dissabte a la tarda, rua: un gran nombre de carrosses i disfresses de la ciutat i de poblacions del voltant es concentren al passeig de Jaume III i volten per uns quants carrers acompanyats de xarangues i grups de música. No hi ha premis, però l'Ajuntament dóna un ajut a tots els participants. El darrer dia, dimarts, rueta: els infants disfressats es concentren al passeig de Jaume III i van fins a la plaça d'Espanya acompanyats de música. La festa s'acaba a la placeta de Can Mataró, on s'ha encès un fogueró i es crema un "homo de bulto" que representa el Carnaval enmig d'esclafits de coets i l'actuació d'alguns grups de música. La tradició de la crema del Carnaval fou recuperada per l'Obra Cultural Balear entorn de l'any 1980. Temps enrera, era costum que el dimarts de Carnaval els homes casats pagassin el beure dels fadrins a la taverna. Això ocasionava força situacions còmiques entre els qui es resistien a pagar i els qui pretenien beure de franc.

Manacor Amb la intenció de defugir el vessant d'espectacle i fomentar la participació de la gent, la rueta —que es fa el Dijous Llarder— i la rua —que és el darrer dissabte— no consisteixen en una desfilada per diversos carrers, sinó en una concentració de disfressats al passeig de Na Camel·la, que és endomassat especialment amb paperins i garlandes. Algunes orquestres animen la festa, amb ball i servei de bar. El dimarts a vespre, enterrament de la sardina: una nombrosa comitiva d'endolats ploraners parteixen del claustre del convent i, travessant els carrers més cèntrics de la ciutat, es dirigeixen a la plaça de Ramon Llull, on la bulla s'acaba amb coca amb sardines per a tots els participants.

Mancor El Dijous Llarder, rueta infantil pels carrers del poble que s'acaba amb una petita festa a l'escola. A la Casa de Cultura, sopar i ball de Carnaval organitzat pels membres de la tercera edat. El dissabte, ball de màscares en un conegut cafè. El diumenge, festa infantil a la plaça i rua amb participació de carrosses i comparses que recorren la vila.

Maria de la Salut El Dijous Llarder, rueta infantil organitzada per les escoles. Els nins, generalment disfressats i formant comparses, recorren la població. La festa s'acaba amb un berenar de coca amb tallades a la plaça del Pou, on actua un grup d'animació. El dissabte, la gent disfressada es troba a la plaça i passeja per alguns carrers. Després, ball a la plaça amb un grup de música. Al vespre, uns quants cafès i "pubs" organitzen balls de màscares. El dimarts se sol fer una petita festa a l'escola.

Marratxí Algunes desfilades de disfresses, amb carrosses i comparses, i algun ball de Carnaval durant els darrers dies als diferents nuclis de població del municipi.

Montuïri El Dijous Llarder o el darrer dimarts, festa de Carnaval a l'escola. El dissabte horabaixa, tots els músics de la banda surten disfressats i recorren la vila, i gent també disfressada es va afegint al grup. Es passegen pel Carrer Major. Se solen fer dos foguerons, un a la Plaça i l'altre a la Plaça Vella, entorn dels quals els disfressats fan gresca. Temps enrera havia estat costum que el darrer dimarts sortís a voltar pel poble el Carro Trumfal (forma popular de "triomfal"), que era un carro endomassat amb taronges agres i ple de jovençans i jovençanes emmascarats que recorrien els carrers tot fent gresca i sonant corns i picarols.

Moscari (municipi de Selva) El divendres o el dimarts, rueta infantil que acaba amb un refresc a la plaça. El divendres a la nit, a la taverna, que és guarnida amb motius carnavalescs, ball de disfresses amb música en viu. Qui hi va sense disfressa en surt disfressat. El dimarts, ball a la Plaça i fogueró on es torren arengades.

Muro Antigament feien una rua amb carros que voltaven per la plaça. Els qui anaven damunt els carros duien un rotlle de pasta dolça fermat amb un fil i una canya, talment l'esquer dels pescadors, i els al·lots corrien darrera els carros per tal de poder agafar i menjar una d'aquelles pastes.

Palma Abans de la Guerra Civil, el Carnaval hi havia assolit un alt grau de participació popular. S'estructurava entorn de dos nuclis fonamentals: els carrers i els passeigs on es feia la rua —que durava 3 o 4 dies i era molt menys estructurada que l'actual, encara que amb un recorregut semblant— i els balls —organitzats sobretot per societats recreatives i assistencials. El plat fort d'aquests dies era el foment de les situacions equívoques entre sexes: les màscares es deixaven convidar, però descompareixien si hom les volia identificar. Els balls, que eren d'"aferrat", comptaven amb la participació de totes les classes socials i de gent de totes les edats. La premsa del primer terç de segle es féu ressò de la importància d'aquestes dates en el cicle anual de la vida ciutadana: acudits, coverbos, jeroglífics, ressenyes i notícies de balls, descripcions de la rua i fins i tot anuncis en vers feien al·lusió al Carnaval. Vet ací un curiós anunci aparegut a la premsa el 1924:

> Anguany he pogut ballà
> y amb màscares he duit sort
> perque amb tres pichs d'empleà
> es gran CALLICIDA SPORT
> tots es calls ma va llevà.

El Carnaval actual també compta amb una gran participació popular, però el paper preponderant que hi tenien les societats recreatives ha desaparegut i actualment tota l'organització és a càrrec de les institucions. Des de fa alguns anys, i amb l'objectiu d'aconseguir la màxima participació dels ciutadans a la festa dels darrers dies, les associacions de veïns i l'Ajuntament organitzen tot un conjunt d'activitats amb el nom de Carnaval a Barriades. Hi ha activitats encaminades a la preparació de la festa: tallers d'instruments musicals, de cap-grossos, de disfresses, de màscares, de maquillatge, de preparació per a participar en la rua, etc. Unes altres consisteixen en la celebració de la festa al barri: balls de Carnaval, cercaviles, concursos de disfresses, enterrament de la sardina, etc. En l'organització intervenen entitats de caràcter cultural i recreatiu. A la platja de Palma el dissabte es fa la Rua. És eminentment turística i l'organització va a càrrec dels hotels de la zona. Sol ser molt espectacular, amb desfilada de milers de disfresses amb carrosses molt treballades. Desperta gran expectació i congrega un públic nombrós. Concurs amb premis a les millors comparses i carrosses. El diumenge al matí, rueta al Born. El passeig es transforma durant unes hores en un lloc ple de fantasia ja que es sol ornamentar d'una manera molt original. S'intenta evitar que la festa es converteixi en una simple desfilada, i per això nombrosos elements de joc especialment preparats per a l'ocasió omplen la part central del passeig: canons que disparen caramels i paperí, cases de la bruixa on es pot entrar, castells encantats, tambors disforjos, etc. Hi participen força orquestres, xeremiers i grups d'animació, gegants, gent amb xanques i un llarg etcètera que omplen de festa eixordadora i participativa grans i petits. A la tarda, rua. Tots els participants —hi ha gent de la ciutat, però també molta de forastera— es concentren al passeig de Mallorca. Des d'allà baixen per l'avinguda de Jaume

III, volten el passeig del Born —als balcons del Palau Solleric hi ha instal·lat el jurat—, continuen cap al carrer de Navarra i arriben a la Rambla, pugen pels carrers del Bisbe Campins i de la Cerdanya i, quan arriben un altre cop al passeig de Mallorca, s'acaba la desfilada. Al llarg de tot el recorregut hi ha bandes de música; les carrosses i els comparses també solen dur la pròpia música. Els temes de les disfresses són molt diversos: al·lusives a la situació política i social, exòtiques, reivindicatives, del món tradicional, enginyoses, etc. Durant tota la desfilada hi ha pluja de paperí, serpentines i caramels. Es donen múltiples premis a les millors carrosses i comparses. Quan la rua s'acaba, s'inicia el ball amb música en viu al Born. El dimarts, ball de màscares al teatre Principal, que és especialment preparat per a l'ocasió. Se'n treuen les butaques i tot el teatre queda convertit en una gran sala. La festa comença amb un sopar i, en acabat, s'inicia el ball, amb premis per a les millors disfresses, que dura fins a la matinada. A mitjanit, i després d'haver fet públics els premis, se serveix xocolata amb ensaïmades. També el dimarts hi ha ball de Carnaval al castell de Bellver, amenitzat per diverses orquestres que se situen al pati de la fortalesa. No s'hi pot entrar si no es va disfressat.

Petra Durant els darrers dies, festa de Carnaval a l'escola i balls organitzats per entitats diverses o tavernes. El diumenge, rua, amb desfilada de carrosses i comparses pels carrers principals de la vila i participació de la banda de música. La festa s'acaba a la plaça. Des de 1988, el dimarts de Carnaval, enterrament de la sardina, conegut popularment amb el nom de "s'Enterro". Els endolats —que ploren i fan uns grans espants— es troben a la plaça del Pare Serra, recorren els carrers de la vila sense seguir un recorregut gaire fixat i acaben amb una festa al polisportiu. L'organització és a càrrec dels quintos.

Pollença El diumenge, rua. Disfressats, comparses i carrosses es concentren a la Via Pollentia i recorren els carrers principals de la vila i acaben a la Plaça Major, on hi ha ball amb música en viu. El dimarts, festa infantil a la plaça amb un grup d'animació.

Porreres El dissabte, rua organitzada per l'Ajuntament i entitats culturals i comercials de la vila. Entorn de les 8 del vespre, les disfresses es reuneixen a l'Escola Nova, recorren els carrers principals i acaben a la Plaça. Després, ball de disfresses al carrer de l'Hospitalet amb música en viu. El dimarts, "Cataracta Mundi", que és el nom, d'origen desconegut, que s'hi dóna a l'enterrament del ninot que simbolitza el Carnaval. La tradició de la "Cataracta Mundi" és anterior a la Guerra Civil i ha estat recuperada. Actualment consisteix en una concentració de gent endolada que va en processó del carrer de l'Hospitalet fins a la plaça de l'Escola Nova i acompanyada per la Banda Municipal, que sona música fúnebre. S'hi fan la cerimònia de l'enterrament i una torrada de sardines.

Port d'Alcúdia (municipi d'Alcúdia) El Dijous Llarder, rueta infantil que volta pels carrers principals.

Port de Pollença (municipi de Pollença) El Dijous Llarder, festa de disfresses a la Plaça amb un grup d'animació. Dissabte, ball de Carnaval.

Portocolom (municipi de Felanitx) El darrer divendres, rueta. El dimarts, enterrament de la sardina, consistent en una processó de gent endolada que porta un bagul dins del qual fiquen papers on han escrit tot allò que no els ha agradat de l'any anterior. Van fins a un fogueró on cremen el bagul amb els papers. Després, torrada de sardines i ball amb música de disc.

Portocristo (municipi de Manacor) El Dijous Llarder, rueta: tots els infants disfressats es troben a la plaça de ses Comes, des d'allà van fins al moll i acaben al camp de futbol, on actua un grup d'animació. El diumenge, rua: comparses i carrosses es troben a la plaça de ses Comes i van pels carrers principals fins al passeig de la Sirena, on hi ha ball amb música en viu. El dimarts, enterrament de la sardina: horabaixa surt un estol de gent endolada de la plaça de ses Comes duent un bagul que enterren a la platja. Després es dirigeixen cap a la plaça de l'Església, on hi ha coca amb sardines i vi a rompre. L'animació va a càrrec d'un grup de música moderna o popular.

Randa (municipi d'Algaida) El diumenge a la tarda, disfresses, comparses i carrosses acompanyades de música formen una gran desfilada que recorre els carrers principals de la vila i s'acaba a la plaça, on fa dues voltes. L'Ajuntament dóna premis a les millors disfresses. Després, ball a la Plaça amb música en viu. El dimarts a la tarda, que no hi ha escola, els al·lots es disfressen i compareixen a la plaça, on sol haver-hi ball.

Salines, ses El Dijous Llarder, festa de Carnaval a l'escola que sol acabar amb una xocolatada. El diumenge és dia de disfresses, però no es fa rua amb concentració i recorregut determinat: la gent, individualment o formant comparses, o fins i tot amb carrosses, compareix a la Plaça i hi passeja al seu aire. A l'Ajuntament hi ha el jurat, que a una hora determinada fa públic el veredicte, i es lliuren els premis.

Sant Joan El darrer dissabte, rua en què participen força comparses. Al vespre, ball als locals de l'antiga escola. El dimarts, enterrament de la sardina, consistent en una processó burlesca sense itinerari fixat que acaba a la plaça de la Constitució. S'hi llegeix el testament de la sardina, de contingut satíric, i es crema la imatge d'una sardina de cartró en un fogueró. Després, torrada popular i ball al local de l'escola. L'organització va a càrrec de l'Obra Cultural Balear i del Grups d'Amics de la Sardina.

Sant Llorenç des Cardassar El Dijous Llarder o el darrer dimarts, rueta infantil: els al·lots desfilen pels carrers principals acompanyats de la Banda de l'Escola de Música. S'acaba a la plaça de l'Ajuntament. Encara es manté entre els joves el costum de tirar-se grapades de blavet i d'encalçar-se pels carrers. El divendres hi sol haver balls de màscara a diverses tavernes de la vila. El diumenge, rua: desfilada de disfresses individuals i comparses, però no pas carrosses, que passegen pels carrers més cèntrics acompanyades d'algun grup de música. La festa s'acaba amb un refresc popular, seguit d'un gran ball a la plaça de l'Ajuntament amenitzat per una orquestra o dues.

Santa Eugènia El darrer dissabte, a la nit, ball de Carnaval al centre parroquial.

Santa Margalida El Dijous Llarder, a primera hora de la tarda, els infants disfressats, generalment formant comparses, es troben a la plaça de s'Abeurador i hi inicien la rueta, que volta pels carrers principals i acaba a la Plaça, on hi ha xocolata amb ensaïmades per a tothom i l'actuació d'un grup d'animació. Entorn de les 8 del vespre, s'encén un fogueró i es convida tothom a una torrada popular. Ximbombades. Al vespre, a partir de les 10, ball de Carnaval amb concurs de disfresses i música en viu.

Santa Maria del Camí El Dijous Llarder, a les escoles, festa infantil i berenar per a tots els nins. Dissabte a la tarda, les disfresses, les carrosses i les comparses es troben a la plaça de l'Ajuntament. La rua passa per dos carrers principals de la vila i a la plaça hi ha un jurat format per representants de cada barriada. Un cop acabada la desfilada, es lliuren els premis a les millors disfresses. La festa continua durant tota la vetlada a la mateixa plaça, on hi ha fogueró i música en viu.

Santanyí El Dijous Llarder, rueta infantil que recorre els carrers principals de la vila i s'acaba amb una petita festa a la Plaça Major. El dissabte, rua, formada sobretot per disfresses individuals i comparses —la banda de música desfila també disfressada. Acaba a la Plaça Major.

Selva El dissabte horabaixa, rua, que passa pels carrers principals i acaba a la Plaça, on hi ha ball amb un grup d'animació. Al vespre, ball de màscares amb una orquestra a Can Pereó, local que és especialment enramellat. Antigament, el Dijous Llarder els quintos organitzaven una xaranga amb guitarres, un bombo, un violí, castanyetes, etc., i tots plegats anaven a cercar les al·lotes que feien feina a fora vila, els prenien les xapetes i així havien de deixar de treballar i tornar amb ells a la vila. S'aturaven a les cantonades i hi ballaven ball de bot al so d'una música especial que es coneixia amb el nom de «Ses xapetes». Les altres al·lotes del poble també se sumaven a la festa.

Sencelles El dissabte, els disfressats es concentren al pati de l'escola, des d'on s'inicia la rua, que recorre els carrers principals i torna una altra volta al lloc de sortida, on el jurat fa

públic el veredicte i es lliuren els premis. La festa continua amb rifes d'ensaïmades, cava, etcètera, i ball amb música de disc.

Sineu El Dijous Llarder, rueta infantil a la tarda, organitzada per l'escola. Al vespre, l'Associació de Tercera Edat organitza un ball de màscares. Alguns anys n'organitzen un altre el darrer dimarts.

Sóller El Dijous Llarder, festa de Carnaval a les escoles. El diumenge, rua que compta amb molta participació popular. S'inicia al carrer de sa Mar i desfila pels carrers principals. Premis per a les millors disfresses (individuals, comparses i carrosses). La festa acaba a la plaça de la Constitució amb ball amb una orquestra.

Son Carrió (municipi de Sant Llorenç des Cardassar) El diumenge horabaixa, rua en què participen sobretot els infants. En acabar, ball amb música en viu. El dimarts, tothom es vesteix de dol i acompanya una sardina de fusta que porten entre 4 persones. Desfilada pel poble amb acompanyament de la banda de música, que sona marxes fúnebres. Un cop finits els plors i els gemecs, bauxa a la Plaça amb sardines, trempó, coques i vi. Acaba amb un ball amb música en viu.

Son Cervera El Dijous Llarder, gran rueta infantil en què participen els al·lots de la vila, de Cala Bona i de Cala Millor, generalment formant comparses per cursos. Es troben davant les cases de Ca s'Hereu i, tot passant pels carrers principals, arriben a la plaça del Mercat, on hi ha caramels a rompre i festa amb un grup d'animació. El dissabte, rua sense carrosses ni concurs. La gent es concentra a la plaça de Sant Joan i, després de passar pels carrers més cèntrics —sense un recorregut gaire fixat—, arriba a la plaça del Mercat, on hi ha coca i cava per a tothom. Més tard, ball amb música en viu que dura fins tard.

Son Macià (municipi de Manacor) *Festa de sa Ximbomba*. Celebrada des de 1975 aproximadament. El dissabte de Carnaval a la nit, gran fogueró a la plaça entorn del qual s'arredossen grups de gent amb ximbombes que rivalitzen d'una manera informal amb ximbombades. Es dóna un obsequi a cada participant.

Valldemossa El Dijous Llarder o bé l'endemà, rueta infantil: comença amb una desfilada dins el recinte escolar i després es passeja pels carrers de la vila fent molt de renou; s'acaba amb jocs infantils i berenada de coques amb tallades a l'escola. Dissabte, a un local de l'Ajuntament, festa de Carnaval amb concurs de disfresses, xocolatada i ball amenitzat per una orquestra. Algun any, el diumenge, excursió amb un dinar comunitari de "fava parada" en alguna possessió del terme; els assistents duen coques i begudes. Sol acabar amb ball, cançons i recitat de gloses.

Vilafranca de Bonany El Dijous Llarder, festa de disfresses a l'escola i rueta infantil acompanyada dels tamborers i de les "majorettes". El diumenge, rua, que recorre els carrers de la vila acompanyada de música i que acaba amb ball a la Plaça amb un grup de música popular. El dimarts, enterrament de la sardina: els participants desfilen endolats pels carrers portant un bagul i simulen fer un enterrament a la Plaça. S'acaba amb un refresc de coca i vi.

Illa de Menorca

Alaior La tradició diu que en Bernat Figuerola era un sabater de la ciutat que se'n va anar a Amèrica per fer-hi fortuna. Cada any torna per Carnaval, es va posant cada dia més malalt, fa testament, es mor i és cremat. El Dijous Llarder, en Bernat Figuerola, representat per un ninot de les mides d'una persona, passeja en una carrossa pels carrers de la població acompanyat per la banda de música. A la tarda, festa infantil al Centre Cultural. Cap a les 7, xocolatada al casino amb música. El darrer dissabte és costum que els amics es disfressin, sopin junts i assisteixin després al ball popular del polisportiu. El darrer diumenge es tornen a reunir i es veuen disfresses pels carrers. El dilluns a la tarda, rua amb carrosses en què desfila en Bernat Figuerola. A la nit, ball de disfresses al polisportiu que dura fins a les 5 o les 6 de la matinada. El darrer dia, que és festiu a la ciutat, la gent sol passar el dia fora i cap a les 7 de la tarda els carrers es tornen a omplir de festa. En Bernat Figuerola, quasi mort, passeja per tot el poble acompanyat per la banda, que sona marxes fúnebres. Van a

cercar el "notari", que en llegeix el testament a la Plaça, el qual és evidentment satíric i escrit en forma glosada. Finalment, en Bernat Figuerola mor i és cremat.

Castell, es Balls i gent disfressada al llarg dels darrers dies. El diumenge, rua amb concurs de comparses, que fan algunes voltes al circuit format pels carrers de la Victòria, de Sant Jordi i Gran. El Dimarts Gras es fa l'enterrament de Carnestoltes, que és representat per una persona, acte en què es llegeix un testament glosat.

Ciutadella Durant tot el Carnaval, al fosquet, es veu pels carrers gent que va "de la peluda" (disfressada). Les societats recreatives rivalitzen en l'organització de balls de disfresses: la rivalitat més gran i més tradicional es dóna entre el Casino des Born (Círculo Artístico), de tradició conservadora i monàrquica, i el Casino 17 de Gener, de tradició republicana. A cada un, diferents balls tradicionals, com el *Ball de ses Tauletes*, que és senyorívol i reposat, o el *Ball des Cascarro*, més disbaratat. Rua amb concurs de carrosses i comparses amb premis per a les diverses categories. El darrer dimarts és costum anar a les platges i torrar-hi sobrassada. A la nit, el Carnestoltes, representat per una persona, és passejat dins d'un taüt per una comitiva fúnebre en la qual va el "notari", que llegeix un testament ple d'ironia. Es diu que les deixes, quasi sempre personals, que es fan en aquest testament alguns anys han provocat seriosos disgusts i baralles.

Ferreries El darrer dissabte, ball de disfresses. El diumenge, cercavila amb alguna carrossa. El darrer dia és costum sortir al camp d'una manera individual o en grups d'amics i torrar-hi sobrassada.

Fornells (municipi des Mercadal) El dijous, ball que no és necessàriament de disfresses. El darrer dimarts, l'Associació de Veïns organitza una paella monumental a Cala Blanca o a Cala Roja.

Maó El Dijous Llarder, festa dels al·lots, que es disfressen a les escoles i surten pels carrers. Cloenda al teatre Principal amb concurs i grup d'animació. El divendres, ball de saló d'època en què tothom vesteix a l'estil dels anys 20. El dissabte, rua, que cada any és més animada, tot recuperant-s'hi el costum d'anar "de la peluda". La desfilada surt de l'Ajuntament, puja cap a la plaça del Bastió i davalla per la Costa de la Plaça altra vegada cap a l'Ajuntament, on fa tres voltes. Hi ha carrosses i comparses. La festa es clou amb un gran ball al teatre Principal. El dimarts, enterrament d'en Camestortes, que comença a les 8 a l'Ajuntament amb un vetlatori. Una mica després surt la comitiva de vídues, amics i creditors amb el "notari", acompanyats per la banda de tambors, que entona marxes fúnebres. Acostumen visitar l'American Bar i el bar Sa Murada; abans anaven també a La Unión. A les 9 tocades arriben al teatre Principal, on el "senyor notari" llegeix el testament. La festa acaba amb un bon ball.

Mercadal, es El darrer dissabte és especialment dedicat als fillets: desfilada de disfresses acompanyada per la banda de cornetes i tambors i una bereneta. El darrer dimarts, que sovint sol ser festiu a la vila, s'acostuma anar en grups d'amics a fer torrades a Cala Roja. Un menjar típic d'aquests dies és la "greixera de formatge", que es prepara amb un formatge rallat que s'anomena de "mitja salera" perquè gairebé no du sal, ous sencers i carn de porc ben bullida que s'escorre i es desfulla; es mescla tot dins un tià untat de sèu, es fa com una bolla i es cou al forn.

Migjorn Gran, es (municipi des Mercadal) El darrer dilluns, *Ball del Blanc i Negre*: festa en la qual la gent, amb la cara destapada, ha de vestir amb certa elegància i només utilitzar robes blanques i negres. Té molt d'èxit, fins i tot entre els externs, que hi acudeixen cada vegada més, i és una de les poques ocasions en què els joves renuncien a les seves vestimentes més aviat informals. El darrer dimarts hi una cercavila amb banda de música i ball.

Sant Lluís El dijous, al Centre Cultural, bereneta i festa per als infants. El darrer dia, enterrament d'en Camestortes, representat per una persona: el taüt, amb el seguici de vídues corresponent, passeja per tot el poble; finalment, en una tarima, el "senyor notari" llegeix un testament glosat. La festa acaba amb torrada de sardines i ball amb música en viu.

Illa d'Eivissa

Només a algunes parts dels pobles més allunyats de Vila, com Cala Gració, Sant Joan, Sant Mateu, Corona i tal vegada algun altre, el Carnaval continua tenint alguns dels aspectes senzills i espontanis que li eren propis en temps antics. El darrer dimarts, colles d'al·lots amb la cara tapada i algun altre element de disfressa passen de casa en casa a demanar els "ous de Carnaval" i fent broma. A la nit fan una truita amb els ous recollits i espàrecs per sopar ells i amics convidats entre trull i alegria. Entre moltes famílies del camp encara és costum fer el "dinar de Carnaval", que consisteix en un bullit de cols amb moniatos, patates i carn de porc —generalment, ossos, orelles, potons i morro conservats en salmorra des de les matances. Joan Castelló Guasch, a la seva obra «Bon profit!», en dóna una de les receptes:

> Es posen a bullir els ossos de porc amb un poc de xulla, sobrassada i botifarra. S'hi posen algunes espècies i, en haver cuit prou, s'ha d'escórrer devers la meitat del brou i afegir-li la col. El brou que se n'ha tret s'aprofita per coure l'arròs.

A Vila, al matí de diumenge, després de les festes dels dies anteriors, gran rua que desfila pels carrers principals amb carrosses i comparses, sovint de caràcter satíric o humorístic. La desfilada és amenitzada per grups de música.

DIMECRES DE CENDRA

Illes de Mallorca i Menorca

El Dimecres de Cendra és el dia que assenyala l'inici de la Quaresma. En les societats tradicionals, la Quaresma era l'època contraposada al Carnaval; el que pels darrers dies era festa i disbauxa esdevenia penitència i seriositat; del desenfrenament es passava a l'ordre; de l'alliberament, a la repressió. Les activitats lúdiques eren proscrites al llarg d'aquest període: no hi havia ball, ni músiques, ni jocs de cartes...; fins i tot els joves podien festejar menys temps que durant la resta de l'any. La vida d'Església assumia bona part del protagonisme social. L'alimentació també s'adaptava a la Quaresma: els menjars greixosos de Carnaval eren substituïts pel bacallà, per les verdures i pels llegums. Hi havia dies de dijuni i d'abstinència que eren curosament respectats. Per tal d'assenyalar aquests temps de penitència, la imaginació popular va bastir un personatge magre, esquerp i malsofrit, amb un bacallà, un manat de verdura i unes graelles a les mans i el rosari penjat de la cinta, i el posat esquiu. Ens referim, evidentment, a la coneguda Jaia Corema, en el parlar de les Illes, l'àvia Quaresma del Principat. La Jaia arribà a ser el centre d'una divertida celebració que trencava la monotonia dels jorns quaresmals. La festa de *Serrar sa Jaia* es feia a mitja Quaresma i consistia a tallar pel mig una representació de la vella entre les aclamacions del públic, que frissava d'arribar a Pasqua i assaborir les panades. Sabem que la representació bufa es feia a Palma, Inca, Porreres i, probablement, algunes poblacions més (actualment només es conserva a Porreres). Però, tant si serraven la Jaia en públic com si només cada u li treia un peu cada setmana a casa seva, o bé si ni tan sols feien el ninot, sinó que només parlaven de la Jaia per fer por als infants, la veritat és que la fama de tan desplaent personatge arribà a tots els punts de Mallorca.

Actualment, la Quaresma ha perdut protagonisme social i contingut popular i ha passat a ser un període de reflexió per als creients. Avui en dia, gairebé a totes les esglésies de Mallorca i després de l'homilia, les cendres són beneïdes, les quals normalment són de rams d'olivera guardats expressament el Diumenge de Rams anterior i cremats posteriorment. A continuació es fa la imposició de cendra, que consisteix en un senyal de la creu que el capellà fa amb els dits empolsinats de la dita cendra sobre el front del fidel que s'acosta a rebre-la mentre pronuncia les paraules «Convertit i creu en l'Evangeli» o bé les més tradicionals «Recorda, home, que ets pols i en pols et convertiràs», dites a voltes en llatí.

MARÇ

19

SANT JOSEP

Illa de Mallorca

Alqueria Blanca s' (municipi de Santanyí) Sant Josep és el patró del poble. Ofici religiós. Després, la parròquia convida a un refresc.

Petra Missa solemne durant la qual és tradicional donar un brotet de llorer a cada un dels assistents.

Illa d'Eivissa

Sant Josep de sa Talaia Sant Josep és cap del terme, que comprèn, a més, les parròquies de Sant Jordi de ses Salines, Sant Francesc de s'Estany, Sant Agustí des Vedrà i es Cubells. Els habitants d'aquestes zones es trobaven molt allunyats del temple de Sant Antoni de Portmany i foren autoritzats a bastir una nova església al coll de Cala Vedella, lloc que és aproximadament el centre d'aquesta vicaria. En pocs anys es construí el temple de Sant Josep als peus de sa Talaia, el puig més alt d'Eivissa. Des que sant Josep fou declarat patró de l'Església (1727), els josepins han dedicat al sant unes festes especials. L'espaiosa nau del temple no pot donar cabuda a la nombrosa concurrència d'aquest dia. Entre la diversitat d'actes de tota mena que s'organitzen, es destaca un ball de pagès a l'estil antic vora la font des Verger, bell paratge no gaire allunyat del temple. També hi sol haver alguna cantada pagesa. L'acte central del dia és la missa del migdia, que s'acaba amb una processó pels voltants del temple. Finalment, tast de bunyols, d'orelletes i de bon vi que es sol fer a la casa rectoral o a la plaça de l'Església. El diumenge següent, pujada popular a la Creu d'en Serra, capelleta votiva aixecada el segle passat al cim del puig d'aquest nom, a la vénda de Benimussa.

PRIMAVERA

Continuació de

MARÇ

Principis de març

Illa de Mallorca

Sóller *Festa de l'Arbre.* Organitzada per l'Ajuntament, es fa una sembrada d'arbres al col·legi Es Puig. També s'organitzen algunes conferències sobre aquest tema.

Diumenge variable del mes de març

Illa de Mallorca

Llorito *Festa de la Natura.* Exclusiva d'aquest municipi, aquesta festa es va celebrar per primera vegada el 12 de març de 1989. No té un dia fix, però sol celebrar-se un dels diumenges d'aquest mes. Organitzada de manera conjunta per l'Ajuntament i la parròquia, es va promoure per tal de fomentar la consciència conservacionista. A mitjan matí (cap a les 10), la gent es concentra a la Plaça de la vila, des d'on es parteix a peu, normalment en grups, cap a la Comuna i també n'hi ha molts que hi van en cotxe. Trobada a la caseta dels caçadors i missa a les 11, celebrada amb l'assistència d'algun pregoner. La gent es passeja per dins la Comuna i s'hi fan activitats recreatives relacionades amb el món de la natura (concursos infantils de dibuix, sembrades d'arbres, neteja col·lectiva de les vores dels camins de la Comuna, etc.). Més tard, els assistents dinen de pa de taleca. Alguns anys l'Ajuntament organitza una paellada. Havent dinat, ballada popular.

Quart dimecres de Quaresma

FESTA DE SA JAIA SERRADA

Illa de Mallorca

Porreres *Mascarada del Jai Carnal i de la Jaia Corema.* Consisteix en un judici popular a la Plaça en què un personatge disfressat d'advocat acusa i condemna una parella de ninots estrafolaris. La Jaia Corema és un ninot amb el cap fet d'una olla de test plena d'almangra, el cos de palla i un vestit de pagesa que seu al cadafal damunt una bóta de vi. El seu home, el Jai Carnal, és també un ninot penjat al mig de la Plaça. En un parlament humorístic i ple de llatinades, ambdós són acusats de dur mala vida i de ser culpables de mil i una malifetes i per això se'ls condemna a morir ajusticiats. Ella és serrada —durant l'acte el públic sol ser esquitxat amb la suposada sang de la vella— i el seu home és afusellat. L'ajusticiament acaba amb coca i vi per a tothom. La festa, que havia estat molt viscuda abans de la guerra, fou recuperada al principi de la dècada dels 80 per Jaume Rosselló (a) Güia. Actualment, diverses entitats culturals de la vila col·laboren en l'organització. Cal fer notar que es tracta d'una celebració en la qual s'han fos dos processos diferents: d'una banda, l'habitual mort de l'esperit de Carnestoltes, que es fa generalment el darrer dimarts; de l'altra, la tradició de serrar la Jaia, que representa el període privatiu. Així tenim en l'actualitat un Jai Carnal que perdura més enllà del Carnaval i una Jaia Corema

acusada de dur mala vida, que és tot el contrari del sentit primitiu de la figura quaresmal.

Quart diumenge de Quaresma

Illa de Mallorca

Palma *Fira del Ram.* Sembla que té l'origen en el s. XIX, quan els ciutadans el Diumenge del Ram acudien a l'església de Santa Margalida (actualment Hospital Militar) a venerar-hi la relíquia de la Passió. Aprofitant el passeig, a la costa dels Oms s'instal·laven un seguit de parades de venedors de fruita seca, joguines, figuretes de fang, pepes, etc. D'aquí deu venir la fira actual, que ha canviat d'emplaçament al llarg dels anys fins a instal·lar-se devora el cementeri. L'aspecte actual és d'un parc d'atraccions amb llocs de menjar i venda de joguines.

Sant Joan *Festa des Pa i des Peix.* Romiatge al santuari de Nostra Senyora de Consolació organitzat per la parròquia i l'Ajuntament. La festa comença amb un ofici concelebrat i tot seguit es fa una ofrena de flors a la Verge. En acabar l'ofici, tot el poble passa a adorar la Mare de Déu i a cada persona li regalen unes coquetes. Més tard, però el mateix matí, se sol fer un ball de bot popular a l'esplanada de Consolació. L'horabaixa, cercavila pel poble a càrrec d'una banda de música. Ja al santuari, es sol fer un concert i a mitjan horabaixa es lliuren els premis de poesia Verge de Consolació. A posta de sol, la gent davalla, i molt sovint hi ha ball d'aferrat a la vila. A l'esplanada del puig hi sol haver avellaneres i s'hi venen panades, que són coquetes de pasta de pa sense llevat. N'hi ha de mides diferents i les més grosses s'anomenen "casques". Totes duen incisos els motius litúrgics de la multiplicació dels pans i dels peixos.

Festes entre març i abril

Illa de Mallorca

Marratxí *Fira del Fang.* Sorgí l'any 1984 en una iniciativa de l'Ajuntament per a promoure i mostrar una de les produccions més típiques del municipi: l'artesania de l'olleria. Durant una setmana s'instal·len parades de mostra i venda dels diferents gerrers locals i d'uns altres indrets de l'illa a ses Tres Germanes. Paral·lelament, alguns actes culturals relacionats amb aquest tema: conferències, presentacions de llibres, etc., i ballades populars. Actualment es compta amb un catàleg de les peces i una guia de les olleries de la vila. En un principi, se celebrà dins el mes de desembre, però les darreres edicions han estat a començament de primavera.

Un dissabte de primavera

Illa de Mallorca

Bunyola Vetllada popular amb revetla organitzada pels quintos. Hi sol haver un grup musical. Els beneficis de l'entrada a la revetla solen destinar-se a un sopar i a bauxa per als organitzadors. Abans era costum que els quintos prenguessin objectes de les cases que després deixaven a la Plaça, on els propietaris havien de recollir-los.

SETMANA SANTA – PASQUA

Diumenge del Ram

Amb aquesta festa s'inicia a les Illes el cicle pasqual de Setmana Santa com a culminació del període de penitència i reflexió de la Quaresma. La festa, generalment, reprodueix i rememora l'entrada de Jesús a Jerusalem i la rebuda amb palmes i rams d'olivera, símbol de pau.

Amb la commemoració del Diumenge del Ram, el poble inicia el cicle de representacions que tendran els moments destacats el Dijous Sant i el Divendres Sant i culminaran en l'exultació de glòria del Diumenge de Resurrecció. La processó d'aquest dia obre també tot un seguit de manifestacions populars, generalment desenvolupades al temple i al carrer, que, encara que segueixen la tradició litúrgica, han donat lloc a diverses manifestacions pròpies de cada una de les localitats.

L'activitat festiva del dia es limita gairebé a la benedicció de palmes i rams, generalment

celebrada a la Plaça o en algun indret significat del poble, i a la processó posterior dels feligresos cap al temple parroquial, on se celebra l'ofici litúrgic.

Als pobles normalment es beneeixen rams d'olivera i també, encara que menys, palmes més o menys decorades. Portar una palma en comptes d'un ram d'olivera era considerat signe de distinció, propi d'autoritats o de grups socials elevats. Aquestes palmes brodades es treballaven a uns quants convents de clausura de Ciutat (caputxines, les monges de Santa Clara, les jerònimes, les concepcionistes...). Actualment la majoria s'importen d'Elx.

A més de la significació religiosa, el poble ha conferit a palmes i rams una funció protectora. En aquest sentit, una vegada beneïts, es disposen a indrets rellevants de la casa per protegir-la de tempestes i mals i es reparteixen pels camps per preservar l'anyada.

L'horabaixa d'aquest dia, a molts de pobles se celebren els Dotze Sermons, consistents en un viacrucis per dins l'església. Antigament, l'escenificació dels Dotze Sermons es feia a l'aire lliure, generalment al Calvari.

A Eivissa, a la caiguda de la tarda, es celebren els Passos. Són processons senzilles i espontànies que recorren les estacions del viacrucis, representades prop del temple per merlets blancs acabats en una petita creu. El poble acompanya silenciós la imatge del Sant Crist, portada per joves, i la de la Dolorosa, duita per al·lotes. Càntics religiosos, evocadors de cada misteri, se succeeixen davant cada una de les estacions. Les tres últimes estacions són representades per tres creus, el Calvari, quasi sempre dins una fornícula del mur exterior del temple.

El tres primers dies de Setmana Santa, excepte a Palma, no es celebra gairebé cap casta de cerimònia o ritu destacable, però hom aprofita aquests dies per celebrar els pregons de Setmana Santa, normalment acompanyats d'alguns actes culturals.

Dijous Sant

L'ofici solemne i la commemoració de la Santa Cena amb la cerimònia del lavatori de peus i la processó, anomenada de la Sang, són els actes més significats d'aquesta diada. A la majoria dels pobles, aquest dia és el primer que surt la processó, protagonitzada per les vestes —carepulles, cucuies, cirineus, capironats, careputxes, carepunats, segons la terminologia pròpia adoptada a cada una de les localitats—, amb ciris, llanternes i els "martiris" o "improperis" evocadors de la passió i del martiri de Jesús, i els armats o centurions que precedeixen les processons. La presència de Crist també hi és freqüent, el qual és representat per un home vestit amb túnica blanca i que porta la corona d'espines. Els passos i les imatges del Sant Crist i la Dolorosa són també figures centrals de les processons, que segueixen itineraris més o menys prefixats a cada una de les localitats.

Aquest dia també es munten a moltes esglésies les "cases santes" o "monuments", que consisteixen en una ornamentació especial d'un espai de l'església on s'exposen al públic les sagrades formes. A Eivissa encara perdura el costum antic de posar la "brulla" —conjunts de blat o llentilles que s'han fet brotar a llocs tancats i foscos per tal que presentin un color blanc intens. Les esglésies resten obertes fins a les dotze de la nit. Era costum dels creients fer un recorregut de "cases santes" per algunes esglésies. Uns altres elements característics d'aquests dies presents a les esglésies i les processons són les vexil·les— banderes morades damunt les quals van pintades o brodades les insígnies de la Passió.

A les localitats més petites també es fan processons simplement protagonitzades pel poble, que acompanya les imatges de Crist i la Dolorosa portant atxes i ciris.

Divendres Sant

La commemoració de la mort de Crist amb l'Ofici de Tenebres, el Fas, el Davallament i la Processó del Silenci o del Sant Enterrament i la Soledat de Maria són les cerimònies centrals que perduren més o menys a les poblacions de Mallorca.

Tant l'Ofici de Tenebres com el Fas han desaparegut de gairebé la totalitat de les poblacions, ja que només en alguns llocs s'han mantingut fins fa pocs anys. Aquesta tradició generà tot un seguit de manifestacions renoueres que duien aparellats un bon grapat d'instru-

ments musicals populars entre els quals cal destacar les maçotes o maçoles, les roncadores, el rumbo o els mateixos fasos.

A la cerimònia del Fas o Ofici de Tenebres s'exposava un triangle de ciris que s'anaven apagant, d'un en un, a la fi de cada versicle fins que restaven tots apagats. Just en acabar aquesta cerimònia, el soroll s'iniciava dins l'església amb tots els instruments detallats i la bulla dels infants continuava pel carrer.

La cerimònia del Davallament es continua celebrant, amb major o menor espectacularitat, a tot un seguit de pobles. Aquest acte, normalment celebrat als diferents calvaris o dins els temples parroquials, consisteix en la representació del davallament de la creu del cos mort de Jesús. Generalment es tracta d'imatges o de talles articulades que, una vegada desenclavades, es disposen sobre un llit que esdevé la figura central de la Processó del Silenci.

La processó del Divendres Sant compta amb els mateixos protagonistes que la del dia anterior (centurions, vestes, passos, bandes de música, cornetes i tambors...). El fet diferencial més destacable és el Sant Enterrament, que, als pobles que en tenen, sol celebrar-se als "hospitals" o esglésies secundàries, on s'acaba, per tant, la processó.

Dissabte Sant

La representació litúrgica de la renovació de l'aigua i del foc no ha adquirit el caràcter popular de les altres celebracions de la Setmana Santa. Només en algunes poblacions es dóna una mica més d'èmfasi a la cerimònia realitzant-la fora del temple.

Diumenge de Pasqua

Aquest dia es caracteritza, gairebé d'una manera generalitzada, per la celebració de la Processó de l'Encontre, en alguns llocs coneguda com a Processó de l'"Encuentro". Aquesta cerimònia, de caràcter religiós, entronca amb la tradició litúrgica de la trobada de Jesús amb la seva Mare després de la Resurrecció. És, a més, la primera manifestació col·lectiva de goig i d'alegria després de les set setmanes de Quaresma. No és estrany, doncs, que, associades amb la processó, apareguin tot un seguit de manifestacions que destaquin l'alegria de la Resurrecció just abans de l'Ofici de Glòria.

Gairebé a totes les localitats, la processó, normalment celebrada a primera hora del matí, té una estructura similar. La imatge de Jesús Ressuscitat, portada exclusivament per homes (joves, casats, quintos) i amb un seguici més o menys multitudinari, surt de l'església o de l'"hospital" on s'ha depositat el Divendres Sant després del Davallament (oratori de Sant Josep a Sineu, Sant Felip a Porreres...). L'itinerari seguit varia, òbviament, a cada una de les localitats, però gairebé sempre sol ser molt més llarg que el de la Mare de Déu.

La imatge de la Verge Maria, vestida de goig, surt a l'encontre del Ressuscitat des de la mateixa església o bé l'espera en alguna casa particular per on se sap que transcorre l'itinerari (can Socies a Montuïri, ca n'Aixartell a Pollença, cal senyor Antoni Salvà a Llucmajor...). Aquesta imatge, gairebé sense excepció, sol anar acompanyada per dones i portada per al·lotes joves o per fadrins.

El moment de l'Encontre constitueix generalment l'apoteosi de so i de color del dia de Glòria. En primer lloc, hi és habitual l'existència de reminiscències d'escenificació que solen materialitzar-se en els coneguts tres botets o reverències de la Verge, aconseguides mitjançant un moviment ascendent-descendent de tot el pas/imatge o bé el moviment de la mateixa imatge de la Mare de Déu quan és una figura articulada. L'Encontre s'acompanya, a més, de les més diverses manifestacions de goig, que solen expressar-se de manera contundent amb repicada de campanes, traques, trets a l'aire de pólvora i paperí, salves, amollades de coloms i globus i l'explosió musical de bandes i cors que normalment acompanyen la processó.

Tot seguit es reordena la comitiva —normalment la imatge de Jesús precedeix la processó—, i es dirigeixen a l'església, on se celebra l'Ofici de Glòria.

Després de l'ofici, en algunes poblacions encara ara es manté la tradició de berenar de frit del mè de Pasqua. Aquest àpat es complementa amb els menjars propis de les festes de Pasqua: panades, rubiols, crespells i risses.

Encara que d'una manera molt residual, el dia de Pasqua perduren algunes manifestacions alienes a les cerimònies religioses. Concreta-

ment hom pot parlar de la tradició de "cantar sales" (Campos) o de la de "captar" o "cantar panades" (Costitx, Llorito...), normalment protagonitzada pels quintos o per estols de joves. Aquest ritu, paral·lel al de les caramelles del Principat, consisteix a anar casa per casa tot cantant una tonada específica amb la qual se sol·licita un obsequi que pot ser en espècies —panades, ous, etc.— o en metàl·lic.

A l'illa d'Eivissa, en algunes parròquies, es manté la tradició de les caramelles de Pasqua. Es tracta d'una llarga exposició cantada dels misteris de la mort del Senyor seguida de la gloriosa resurrecció. S'acaben amb goigs que fan present l'alegria que se n'origina per als cristians. El cerimonial que s'hi segueix és el següent: el dia de Pasqua, a l'Ofici de Glòria, en haver-se llegit l'evangeli, els celebrants s'asseuen. Els tres hòmens de l'esquadra de caramellers van al centre, fan reverència a l'altar i s'hi posen enfront d'aquesta manera: el tamborer, de cara a l'altar; i els dos cantadors, a dreta i esquerra de l'anterior, el primer amb les castanyoles i l'altre amb l'espasí. Les caramelles comencen amb uns espais de tots els instruments, als quals s'ajunta ben aviat la veu d'un cantador i la de tots dos quan cal. Acabat el llarg cant de les caramelles, es canten els goigs, tot seguit els caramellers tornen als seus seients del presbiteri i la celebració de la missa continua. Cada estrofa de les caramelles va precedida per aquesta tornada:

Alegrem's tots amb l'Esglesi
i amb sa mare del Senyor,
que·m arribat a sa Festa
de la Resurrecció.

La cerimònia del salpàs, consistent en la benedicció casa per casa pel rector o per algun capellà de la parròquia, aquest dia només es manté en alguns pobles.

A més de les "casques" esmentades, típiques de la *Festa des Pa i des Peix*, el quart diumenge de Quaresma, a Sant Joan, la gastronomia de Pasqua a Mallorca es caracteritza bàsicament pel consum de carn de xot i diversos pastissos específics d'aquests dies.

El consum de carn es fa, com era preceptiu a causa de l'abstinència, a partir del Dissabte Sant i especialment el Diumenge de Glòria i es prolonga durant la setmana de després de Pasqua a tots els pancaritats i romiatges. A Eivissa, el menjar considerat com a propi del Divendres Sant i que es feia durar fins que l'abstinència acabava era el "cuinat" de faves i guixes.

Tal com hem esmentat en descriure la festa del Diumenge de Resurrecció, a molts llocs és freqüent que, després de la Processó de l'Encontre, hom bereni o dini del frit del mè pasqual. Aquest plat, consistent en les vísceres i la sang del xot mesclades amb molta verdura i patates fregides, ha esdevingut un dels plats més coneguts de la nostra gastronomia.

Les panades, generalment de carn, encara que també n'hi ha de peix o de pèsols, constitueixen l'altre àpat essencial de les festes de Pasqua. És un pastís, cuit en el forn, de pasta de farina, salada o dolça, de forma cilíndrica i amb cobertora de pasta, farcit de carn de xot trempada amb sal i pebre i acompanyada d'un trosset de sobrassada i de xulla de porc.

L'acompanyament dolç és constituït pels rubiols de pasta, en forma de mitja lluna i farcits de confitura, cabell d'àngel o brossat; pels crespells, de pasta dolça o llisa, també cuits al forn i de formes diverses (mitja lluna, estrella de David, cor, etc.); per les risses, etc.

A Menorca són típics d'aquestes festes els "caramel·los de Pasqua" per als més petits. És un caramel d'elaboració artesana, rodó, llarg —fa entre vint i quaranta centímetres—, de gust de fraula i color vermell, que es presenta embolicat en paper daurat. També es consumeixen les formatjades, que poden ser farcides de formatge, de brossat o de carn; les de brossat són planes i presenten uns talls; les de formatge tenen forma arrodonida com una bolla.

El pastís per excel·lència del dia de Pasqua a les illes Pitiüses és el flaó, elaborat amb una base de pasta de farina farcida amb una barreja d'ous, de formatge fresc i de sucre a la qual s'afegeixen unes fulles d'herba sana, i que és posteriorment cuinat al forn.

Les "mones" de xocolata, tan freqüents al Principat, són d'introducció recent a Mallorca i el seu consum és poc estès als pobles.

Un altre dolç típic de Setmana Santa són els confits de móra, amb un bessó d'ametla a l'interior que reparteixen les carepulles durant les processons de Dijous Sant i de Divendres Sant:

Ja som a Setmana Santa,
que són d'aprop es confits!
Desgraciada berganta
que el divendres no n'ha vists.

Una tradició, actualment perduda, era la "capta de figues", normalment celebrada el Dissabte del Ram. Consistia en estols d'al·lots que anaven per cases i possessions i cantaven cançons al·lusives al tema.

Una altra tradició pròpia també de les festes de Pasqua és la ja esmentada de "cantar" o "captar panades", coneguda també per "cantar sales" o "deixem lo dol". Aquesta tradició musical, pròpia dels dies entorn de Pasqua, ha generat tot un seguit de variants locals recollides per nombrosos folkloristes. Els protagonistes d'aquesta tradició solen ser els quintos o bé estols de joves, encara que en algunes poblacions ha estat assumida per uns altres col·lectius. Com a mostra, vegeu l'anomenada «Jota dels quintos» de Sant Joan:

Madona, si teniu fia
treis-la-mos en es portal;
tant si és petita com gran
li veurem sa fesomia.

Sí, sí, madoneta!
Sí, sí, dau-la-mos
a sa panadeta
per es cantadors.

Sí, sí, madoneta,
la mos heu de dar,
la mos hem gonyada
amb tant de cantar.

Sa madona sortirà.
de dins sa cuina, abrivada,
i dirà a sa criada
panada los heu de dar.

Sa panada més garrida,
si la teniu, dau-la-mos,
que es cantador més hermós
serà per sa vostra fia.

Illa de Mallorca

Alaró

Diumenge del Ram: Al matí, benedicció de rams i palmes a la capella de les agustines. Després, en processó, es va a l'església, on es fa una missa solemne. A l'horabaixa, els Dotze Sermons i escenificació de la Passió a les 3 amb la participació d'una cinquantena de joves.

Dijous Sant: Celebració de la Santa Cena, processó cap al barri de los Damunts i tornada cap a l'església. Participació de les cinc confraries: la de Nostra Senyora del Refugi, amb el pas de la Mare de Déu del Castell; la dels Amics de Crist, amb el pas de Crist a la Creu; la de la Mare de Déu de Lourdes; la de ses Cordades, amb la Dolorosa; i la del Crist Mort, amb el pas del Calvari.

Divendres Sant: Ofici i representació del Davallament. Després, processó amb els mateixos participants del dia anterior però amb la diferència que el pas de Crist a la Creu és substituït per una imatge de Crist jacent.

Diumenge de Pasqua: A les 7 i mitja del matí, Processó de l'Encontrada a l'indret conegut com els Quatre Cantons. Jesús és duit per la gent casada i Maria, pels joves fadrins. Quan es topen, la banda de música toca el «Regina Cœli». La imatge de la Verge és articulada i fa mamballetes en el moment que veu Jesús. A continuació, ofici solemne i, a la sortida, amollada de globus des del campanar. La banda de música torna tocar i posa punt final a la festa amb el pas doble «Sa freixura».

Alcúdia

Diumenge del Ram: Benedicció dels rams a llocs variables (plaça de Jaume Ques, pati de ca ses monges...). Processó fins a l'església i, tot seguit, celebració de l'ofici.

Dijous Sant: Ofici de la Santa Cena i, a continuació, processó, l'itinerari tradicional de la qual és plaça de l'Església; carrers de Sant Jaume i d'en Serra; plaça de la Constitució; carrers d'en Moll, Roca, Amorós, Lledoner, Major i de l'Església; i plaça de l'Església.

Surten les Confraries del Sant Crist, amb la imatge del Sant Crist Crucificat; la de la Mare de Déu de la Llum, amb Jesús amb la Creu; la de Sant Pere, amb la imatge de Sant Pere i el Gall; i la de la Mare de Déu de la Victòria, amb la Dolorosa.

Divendres Sant: Processó amb el mateix itinerari de dijous i els mateixos participants, als quals s'afegeix el pas del Sant Sepulcre.

Diumenge de Pasqua: Processó dels Tres Botets: Jesús surt de l'església, la Mare de Déu, que es coneix popularment com la Mare de Déu Petita, surt del convent i es troben davant l'Ajuntament. La imatge de Maria és articulada i fa tres botets que la gent compta. Des de l'Ajuntament amollen coets i les campanes de l'església repiquen.

Algaida

Diumenge del Ram: A les 11 del matí, benedicció de rams d'olivera, llorer i palmes a la Plaça. Després, en processó i pel carrer del Rei, els assistents van fins a l'església acompanyats de la banda de música i hi entren pel portal de les dones.

Dijous Sant: Ofici de la Santa Cena amb cerimònia del lavatori. A continuació, processó pels carrers de l'Església, la Unió, l'Amargura, es Colomé, el Migdia i Sant Joan, la Plaça i el carrer del Rei i retorn a l'església. Desfilen les imatges del Crist de la Sang i la Dolorosa.

Divendres Sant: Lectura de la Passió i processó amb el mateix itinerari que dijous. Surten la Dolorosa i la imatge del Crist jacent.

Dissabte Sant: Cerimònia de la Llum: fester fora de l'església en què la gent encén candeles i entra dins l'església, on es celebra la cerimònia litúrgica.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'"Encuentro": Jesús surt de l'església pel portal de les dones i recorre, en processó, els carrers de la Victòria, l'Amargura, el Migdia i Sant Joan. Maria surt pel portal dels homes i, pel carrer del Rei, es dirigeix a la Plaça, on totes dues imatges es troben. En el moment de l'encontrada, trets d'escopeta. Acompanyada de la banda de música, la processó retorna cap a l'església pel carrer del Bisbe.

Alqueria Blanca, s' (municipi de Santanyí)

Diumenge del Ram: Benedicció de rams a l'exterior d'una casa particular i processó fins a la parròquia.

Dijous Sant: Ofici religiós amb lavatori.

Divendres Sant: Viacrucis pels carrers del poble. A cada estació hom llegeix un text relacionat amb els problemes del món actual.

Diumenge de Pasqua: Tradicional Processó de l'Encontrada: Maria i Jesús surten de l'església per portals diferents i, quan es troben darrera l'església, es canta el «Regina Cœli Lætare», amb trons i repicament de campanes. Tradicionalment, aquest dia els "salers" anaven a "cantar les sales" tot captant panades per les cases del poble. La tonada es correspon amb la del «Deixem lo dol», però, musicalment, és molt diferent. Les lletres es refereixen a temes amorosos o de Pasqua.

Andratx

Diumenge del Ram: Benedicció de rams al portal de l'església.

Divendres Sant: Celebració litúrgica i processó pels carrers principals: passos de la Dolorosa, de la Sang, de Jesús a l'Hort de Getsemaní i de Jesús amb la Creu.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'Encontrada: Jesús i Maria surten de l'església i, seguint itineraris diferents, es troben a la plaça del Pou. En el moment de l'encontrada, amollada de trons. Després, missa solemne.

Arenal, s' (municipi de Llucmajor)

Diumenge del Ram: Benedicció dels rams d'olivera al pati de la parròquia, curta processó pels carrers pròxims i, a continuació, ofici solemne.

Dijous Sant: Ofici de la Santa Cena i cerimònia del lavatori.

Divendres Sant: L'any 1991 se celebrà el Davallament.

Dissabte Sant: Per a la renovació del foc s'encén un fogueró fora de l'església i s'hi entra en processó. Ball de l'Oferta.

Diumenge de Pasqua: El 1991 se celebrà per segona vegada la Processó de l'Encontrada. Jesús i Maria surten de l'església; Jesús, acompanyat pels homes, i Maria, per les dones, recorren itineraris diferents i es troben al carrer de la Vicaria. Els portadors de Maria fan un moviment a manera de reverència, la gent fa mamballetes, s'amollen coets i s'entona un cant pasqual. En acabat, ofici solemne amb Ball de l'Oferta i xeremiers.

Ariany

Diumenge del Ram: Els rams i les palmes es beneeixen a la Creu, des d'on van en processó fins a l'església parroquial, en la qual se celebra un ofici solemne.

Dijous Sant: Cap a les 8 del vespre, processó amb participació de les Filles de Maria, la qual transcorre pels carrers de l'Església, Major, Maria, Lledó, Forà i Betlem i retorna a l'església. Surten les imatges del Sant Crist i de la Dolorosa, que porten espelmes enceses.

Divendres Sant: Representació del Davallament a la parròquia amb una imatge articulada de Crist i després, en processó, hom segueix el mateix itinerari de dijous.

Diumenge de Pasqua: Cap a les 9 del matí, Processó de l'"Encuentro": homes i dones surten de l'església per portals diferents; la imatge de Jesús és acompanyada pels homes; la de la Mare de Déu, revestida per a l'ocasió, per al·lotes vestides amb mantell. Les dues comitives es troben a la plaça de la Creu. En el moment de l'encontrada s'entonen cants de glòria («Regina Cœli») i es torna a l'església, on se celebra un ofici. A la sortida de missa, i cada u a casa seva, berenar de frit de freixura que té una gran tradició i congrega fills i familiars que viuen fora. L'any 1990 els quintos recuperaren la tradició de "cantar panades".

Artà

Diumenge del Ram: Benedicció dels rams a Sant Salvador i processó cap a la parròquia per assistir a l'ofici. A la tarda, a Sant Salvador, pregó de Setmana Santa a càrrec d'algun erudit local i que es publica l'any següent. Sol ser seguit d'un concert de l'Orfeó Artanenc.

Dijous Sant: Ofici litúrgic al convent. Tot seguit, a l'esplanada que hi ha al davant, representació de la Santa Cena, la pregària a Getsemaní i la presa de Jesús. Després, en processó i juntament amb els carepunats, es va cap a la parròquia. Surten cinc o sis imatges, entre les quals es destaca una Pietat.

Divendres Sant: Al recinte de Sant Salvador, il·luminat amb torxes i guardat per centurions, es representa el Davallament: sota l'atenta mirada de les tres Maries, Crist és baixat de la creu per 2 ermitans. En processó, davallen per la carretera cap a la parròquia. Abans de començar es llegeix l'evangeli.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'"Encuentro": Maria, portada per dones —abans la portaven homes—, surt del convent; Jesús surt de la parròquia acompanyat pels homes. N'anuncien la sortida amb un coet. Les comitives es troben a la plaça de l'Ajuntament i la imatge de Maria fa una reverència. Es disparen coets, la música sona i les campanes repiquen. En processó, s'encaminen cap a la parròquia per assistir a l'ofici. A la sortida es manté el costum de berenar de frit de freixura.

Banyalbufar

Diumenge del Ram: Benedicció dels rams a l'església i processó pels carrers de l'Escrivania, Sebastià Moranta i la Baronia i per la Plaça. Tot seguit, missa.

Dijous Sant: Ofici i representació del lavatori de peus. Els apòstols són representats per pescadors.

Divendres Sant: Representació del Davallament i processó pels dos carrers principals de la vila. Passos del Bon Jesús Mort i de la Dolorosa.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'Encontrada: la Verge, portada per al·lotes, surt d'una casa particular i espera al carrer del Comte de Sallent; quan les campanes comencen a repicar, Jesús, duit pels homes, surt de l'església i es dirigeix cap a ella. Quan es troben al creuer dels carrers del Comte de Sallent, la Baronia i Major, amollada de coets. Entren junts a l'església. A continuació, ofici solemne i refresc a la Plaça per a tothom.

Biniali (municipi de Sencelles)

Diumenge del Ram: Benedicció dels brots d'olivera a la plaça de la Puríssima i, en processó pel Carrer Major, es dirigeixen a l'església. A les 5 del capvespre, viacrucis per dins l'església.

Dijous Sant: Celebració de la Santa Cena i lavatori a 12 nins.

Divendres Sant: Processó amb l'itinerari següent: carrers del Pou i Major, plaça de la Puríssima, carrers de Fiol i de Sant Joan i retorn cap l'església. 2 caperutxes acompanyen la processó. Surten els passos de la Sang i de Crist Jacent. Aquest darrer, de petites dimensions, és portat per 4 nins vestits amb una sotana negra amb una faixa vermella.

Dissabte Sant: Celebració de la vigília pasqual. El foc nou s'encén a l'escalonada de l'església. En sortir de la vigília, les al·lotes porten la Mare de Déu a la Casa de Cultura, d'on sortirà el dia de Pasqua.

Diumenge de Pasqua: A les 10 i mitja, Processó de l'"Encuentro": Jesús surt de l'església pel portal lateral i pel Carrer Major va cap a la plaça de la Puríssima; la Mare de Déu, portada per al·lotes, surt de la Casa de Cultura i pel carrer d'Antoni Mairata es dirigeix a la plaça de la Puríssima, on l'encontrada tendrà lloc. En aquest precís moment, repicament de campanes, amollada de coets, escopetades i cant del «Regina Cœli Laetare». La processó se reorganitza i pel mateix Carrer Major retorna a l'església. Missa solemne, a la sortida de la qual la gent acostuma berenar de frit. El mateix dia, salpàs.

Biniamar (municipi de Selva)

Diumenge del Ram: Benedicció a l'església i processó fins a la parròquia per assistir a l'ofici. A la tarda, representació dels Dotze Sermons.

Dijous Sant: Ofici amb lavatori i processó. Un grup de careputxes i una persona que representa Jesús amb la creu van al mig, flanquejats per tota la gent del poble, que entona càntics religiosos de penitència. Les cases tenen les portes obertes amb els llums encesos i molts de cossiols. L'itinerari habitual transcorre per la Plaça Major; pels carrers de Selva, des Comte i des Vent; per la plaça de sa Quintana; pels carrers del Paradís i del Migdia, i retorn cap a la Plaça.

Divendres Sant: Processó semblant a la del dijous, però hi surten les imatges del Sant Crist del Remei i de la Dolorosa.

Dissabte Sant: A la vigília pasqual, a més dels ritus comuns, un aspecte diferencia aquesta celebració: la benedicció del foc nou es fa a l'església nova i, després de prendre llum del ciri pasqual, es desfila en processó fins a la parròquia.

Diumenge de Pasqua: A les 8 del matí, Processó de l'"Encuentro": Jesús surt de l'església portat per homes; Maria, del convent portada per dones. Es troben a la plaça de sa Quintana, amb trons de salva, repicament de campanes i cant del «Regina Cœli Lætare». Processó cap a la parròquia, on les dues imatges presideixen l'ofici. Després, berenada a les tavernes de la Plaça, on cada u du les seves panades i es canta en pla de bulla.

Binissalem

Diumenge del Ram: A les 11, benedicció de rams i palmes al convent de les monges tancades, des d'on en processó es va cap a l'església parroquial. Els tamborers acompanyen la processó, amb el cant dels heralds.

Dijous Sant: A les 8 del vespre, missa de la institució de l'eucaristia i lavatori de peus als 12 apòstols, representats per escolanets.

Divendres Sant: Processó amb la participació de cirineus acompanyats dels heralds. No té un itinerari fix.

Diumenge de Pasqua: A les 11 del matí, processó de l'"Encuentro": Jesús surt en processó i fa una volta a la plaça; tot seguit surt la Mare de Déu i, en el moment de l'encontre, fa les tres reverències, amb repicada de campanes i amollada de coloms. Entren junts a l'església. Se berena de frit.

Búger

Diumenge del Ram: Benedicció dels rams davant el portal de l'església. Després, en processó, es revolta l'edifici per fora i s'acaba amb la celebració d'un ofici.

Dijous Sant: Ofici religiós amb lavatori de peus. A continuació, processó amb la cara destapada en què homes i dones van separats. Surten una creu sense Jesús i una Dolorosa; la banda de cornetes acompanya.

Divendres Sant: Representació del Davallament amb una imatge articulada i, després, processó semblant a la del dijous però amb la presència del Sant Sepulcre. Acompanyament de la banda de cornetes.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'"Encuentro": tant Jesús com Maria surten de l'església, acompanyats respectivament per homes i dones i amb recorreguts diferents; es troben al Carrer Major. Els portadors de la Mare de Déu fan un moviment de reverència, les campanes repiquen, la banda de cornetes sona i es canta un al·leluia. Retornen junts a l'església per assistir a l'ofici.

Bunyola

Diumenge del Ram: Benedicció de rams i palmes a les escoles, des d'on, en processó, es va a l'església. L'horabaixa, Processó dels Dotze Sermons.

Dijous Sant: Missa i processó, amb participació de les Confraries de la Sang i de la Mare de Déu de les Neus amb els passos del Sant Crist i de la Dolorosa. Interpretació de Jesús a peu, amb vestit blanc i faixa morada, que a cops ha duit la creu. Les cases per on transcorre l'itinerari romanen obertes amb els llums encesos.

Divendres Sant: Ofici i Davallament del Sant Crist, que és una imatge articulada de braços i cames. A continuació, processó.

Diumenge de Pasqua: Al matí, processó de l'Encontrada: les imatges de Jesús i Maria surten de l'església per portals diferents, Jesús duit pels homes casats i Maria, pels homes fadrins. Es troben al Carrer Major i junts es dirigeixen cap a l'església per assistir a l'ofici.

Caimari (municipi de Selva)

Diumenge del Ram: Benedicció dels rams a l'església vella i processó fins a la parròquia.

Dijous Sant: Celebració litúrgica amb lavatori seguida de processó amb careputxes. Surt la imatge del Sant Crist i el cor parroquial canta.

Divendres Sant: Adoració de la Creu seguida de processó. Surt la imatge del Sant Sepulcre.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'Encontrada: Maria surt d'un carrer i Jesús d'un altre i es troben a la plaça, amb tirs de salva, amollada de coets i repicament de campanes. Després es dirigeixen en processó a l'església.

Cala Rajada (municipi de Capdepera)

Diumenge del Ram: Benedicció de rams davant l'església i, en acabat, ofici.

Dijous Sant: Celebració religiosa amb lavatori. A continuació, petita processó entorn de l'església amb una imatge del Sant Crist.

Divendres Sant: Escenificació del Davallament i processó amb el mateix itinerari del dia anterior acompanyant la imatge de Crist jacent.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'"Encuentro": Maria surt del convent de les monges i Je-

sús, de l'església; es troben a la plaça dels Mariners. La gent fa mamballetes, s'amollen coets, les campanes repiquen i la música sona. En processó, es va cap a l'església per assistir a l'ofici.

Calonge (municipi de Santanyí)

Diumenge del Ram: Beneïda de rams a la plaça i processó fins a l'església per assistir a l'ofici. A la tarda, els Dotze Sermons.

Dijous Sant: Ofici religiós amb lavatori.

Divendres Sant: Processó del Sant Enterrament: surten les imatges de la Dolorosa i del Sant Crist de la Sang. La gent del poble hi participa amb la cara descoberta i amb ciris encesos. No hi ha música.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'"Encuentro": Maria surt del convent portada per al·lotes, Jesús surt de l'església portat per joves i, quan es troben, els portadors de la imatge de Maria fan tres moviments a manera de reverència. Es canta el «Regina Cœli Laetare» i les campanes repiquen. Com a record de quan es captaven panades, l'Associació de la Tercera Edat organitza un "cant de sales": s'hi canten les mateixes tonades, però no de casa en casa, sinó pels carrers del poble (així mateix es va a alguna casa principal i les primeres es canten davant l'església), i no es capten panades.

Calvià

Diumenge del Ram: Benedicció de rams i palmes a la capelleta i processó fins a l'església.

Dijous Sant: Missa i processó amb les imatges de Crist i la Mare de Déu.

Divendres Sant: Representació del Davallament i, a continuació, processó. Jesús mort és duit en processó a la capelleta, on se simula l'enterrament. Surten les imatges de Crist, la Mare de Déu, Jesús Mort i la Dolorosa.

Diumenge de Pasqua: Al matí, Processó de l'Encontrada, en què els fadrins duen la imatge de la Verge i els casats, la de Jesús. A continuació, ofici de Pasqua.

Campanet

Diumenge del Ram: Al matí, benedicció de palmes i rams d'olivera a la plaça de Son Bordoi i, des d'allà, processó a l'església, on se celebra l'ofici. A la tarda, cap a les 6, el Sant Crist es trasllada en processó de l'ermita de Sant Miquel cap a l'església de la vila pel camí també anomenat del Sant Crist; s'hi canten els goigs del Sant Crist. A l'arribada, adoració de la imatge, la qual resta col·locada en un lloc central de l'altar major per presidir les funcions de Setmana Santa.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'"Encuentro": Jesús surt de l'església i Maria de ca les monges, acompanyats indistintament per homes i dones. Transcorren per itineraris diferents i finalment es troben a la plaça. En el moment de l'encontrada, els portadors fan fer a la imatge de Maria tres moviments descendents-ascendents a manera de reverències mentre sonen trons de salva i les campanes repiquen.

Campos

Divendres Sant: Al convent, pregó de Setmana Santa. Un concert de la coral local completa l'acte.

Diumenge del Ram: Els rams es beneeixen al convent i, en processó, es va cap a la parròquia per celebrar-hi l'ofici.

Dijous Sant: Ofici amb lavatori i, tot seguit, processó amb participació de les confraries de cucuies ordenades de la manera següent: la Verònica, el Bon Jesús de la Paciència, la Santa Creu, els Croats, el Nazareno, la Dolorosa i la Soledat; hi desfilen també les anomenades "manolas". Recorre l'itinerari següent: Historiador Talladas, Convent, Santanyí, Sol, Síquia, Aigua, Camí de la Mar, Mossèn Bartomeu Ballester, Creu, Plaça Major i Església. Entra per dins el convent dels mínims, on s'ha instal·lat la "casa santa". Surten les imatges de la Soledat, del Natzarè, de la Dolorosa, de la Verònica i del Sant Crist. Acabades la processó i l'hora santa, és tradició que la gent visiti la imatge de la Soledat al convent dels mínims.

Divendres Sant: Representació del Davallament a la parròquia, seguida de processó pels carrers del Pintor Càffaro, de l'Aigua, de Sant Julià i de Cosme M. Oliver i la Plaça. Es deixa la imatge del Crist jacent al convent perquè representi l'enterrament. La Dolorosa, acompanyada pels capellans, continua fins a la parròquia.

Dissabte Sant: Vigília pasqual. Una família té al seu càrrec la conservació de la imatge de Maria. La nit d'aquest dia, en una petita processó familiar (unes 12 persones), duen la imatge a la parròquia, d'on sortirà l'endemà per a la Processó de l'"Encuentro". Igualment passa amb la imatge de Jesús, que és portada al convent. La nit d'aquest dia era tradició "demanar perdons": consistia a reconciliar-se amb qui era ofès per algun motiu (en nom de la mort de Jesús, que donà la seva vida per reconciliar-nos amb el Pare). D'aquestes reconciliacions, les més remarcades eren les d'enamorats disgustats. Com a continuació de la tradició, bastant distorta, es manté el costum de fer bromes durant aquesta nit, normalment a càrrec dels quintos, i actualment també de les quintes. La broma típica és barrar el pas (es tapien portes d'habitatges amb gent dintre o es fan barricades amb cotxes i elements diversos als carrers —fins al punt que les autoritats hi han hagut de prendre mesures). Es canta la «Cançó dels quintos».

Diumenge de Pasqua: Al matí, Processó de l'"Encuentro" —recentment s'ha recuperat la tradició d'obrir la processó amb uns penons antics que durant anys no s'havien utilitzat—: Jesús, sota pal·li, surt, portat per homes fadrins, del convent dels mínims franciscans acompanyat per les autoritats i per la família Alou (propietària de la imatge); Maria surt de l'església acompanyada per la família Oliver de can Cosmet (aquesta imatge antigament havia estat propietat de la família Ginard, però l'informador desconeix si ara és propietat de la família Oliver). Tant amb una imatge com amb l'altra sols hi desfilen homes i els membres de les famílies esmentades porten atxes enceses. Quan es troben, la Mare de Déu, que és una imatge articulada, fa tres botets alhora que amollen coets, les campanes repiquen i la banda toca l'himne nacional. A continuació, van a l'ofici. Els quintos i les quintes, tot vestint camisa blanca, calçons blaus i mocador vermell, hi assisteixen i, després, acompanyats per la banda de música, van a "cantar sales". Recapten panades i més aliments per tota la vila per fer una bauxa. És costum fer la primera visita a cal batle.

Capdellà, es (municipi de Calvià)

Diumenge del Ram: Benedicció de rams a la plaça petita devora l'església i entrada en processó.

Dijous Sant: Missa i processó del Sant Crist.

Divendres Sant: Representació del Davallament i processó amb els passos del Sant Crist i de la Dolorosa.

Diumenge de Pasqua: Les imatges de Jesús i de Maria surten de l'església acompanyades per homes i dones respectivament. Recorren itineraris diferents i breus i es tornen a trobar a l'escala de l'església. A continuació, missa solemne.

Capdepera

Diumenge del Ram: Benedicció de rams al convent i processó fins a la parròquia per assistir a l'ofici.

Dijous Sant: Ofici i processó. Abans hi participaven caperunats, però actualment és a cara destapada. Surten les imatges del Sant Crist i la de la Mare de Déu, acompanyades per la banda de música.

Divendres Sant: Celebració litúrgica de la Passió i Mort de Crist, seguida de processó. Desfilen els passos de la Mare de Déu i del Sant Sepulcre.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'"Encuentro": la Mare de Déu, procedent del moll, i Jesús, procedent de la parròquia, es troben a la Creu. En aquest moment, els portadors de Maria fan fer a la imatge tres moviments a manera de reverència, la banda de música es posa a sonar i les campanes repiquen. En acabat, ofici.

Colònia de Sant Jordi (municipi de ses Salines)

Divendres Sant: Representació del Davallament.

Colònia de Sant Pere (municipi d'Artà)

Diumenge del Ram: Benedicció de rams al convent i processó fins a la parròquia per tal d'assistir a l'ofici.

Divendres Sant: A les 10 del vespre, processó. Surt la imatge de Crist enclavat, acompanyada pel poble i per 2 tamborers.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'"Encuentro": Maria surt del convent portada per al·lotes joves i Jesús surt de la rectoria portat per homes. Quan es troben a la cantonada del Centre Cultural, les portadores fan un moviment a manera de reverència, les campanes repiquen i es tiren coets. A continuació, processó fins a la parròquia per assistir a l'ofici.

Consell

Diumenge del Ram: Benedicció dels brots d'olivera i palmes a can Ribes i processó cap a l'església.

Divendres Sant: Processó que transcorre per l'itinerari següent: carrer de Joan Bestard; carretera de Palma; carrers del doctor Morey, Mussol, Ramon Llull, Son Boi, Fiol, Sant Bartomeu i Rector Munar; i retorn a l'església. Hi participen les dues confraries de carepulles: la de la Visitació, que es va constituir fa uns 5 o 6 anys, i la de Sant Jaume. Surten els passos de la Sang i la Dolorosa, com també una representació humana de Jesús amb la creu i el Cirineu. La banda de cornetes i tambors acompanya la processó.

Dissabte Sant: La Mare de Déu és traslladada a can Ribes per les al·lotes, on la vesteixen de festa.

Diumenge de Pasqua: A les 9 del matí, Processó de l'"Encuentro": la imatge de Jesús, portada per homes, surt de l'església i espera al cantó de la plaça; la Mare de Déu, portada per al·lotes, surt de can Ribes i puja pel carrer del Rector Munar cap a la plaça. En el moment de l'encontrada, les campanes repiquen i amollen coets i escopetades. Després, processó que recorre els carrers de Joan Alcover, Maria Antònia Salvà, Sant Bartomeu i Rector Munar i acaba a l'església, on se celebra l'ofici pasqual. Acompanyament de la banda de cornetes i tambors i la coral. A la sortida de missa, la gent acostuma a berenar de frit.

Costitx

Diumenge del Ram: Cap a les 10 del matí, a la plaça del Jardí, benedicció dels rams. Després de fer una volta en processó a la plaça, els assistents entren a l'església, on hi ha missa solemne.

Divendres Sant: Lectura de la Passió i, a continuació, processó amb la participació de dos grups de carepulles. Surten els passos del Sepulcre, de la Pietat i de la Dolorosa; hi ha també una interpretació humana de Jesús a peu amb la creu. Transcorre per l'itinerari següent: plaça de la Mare de Déu; carrers de la Portellada, la Lluna, la Penya, la Pau, la Creu, Rei En Jaume, Arnau de Santacília, Major, els Caps de Bou i Sor Maria de Son Ramon; i plaça del Jardí.

Diumenge de Pasqua: Cap a les 9 del matí, Processó de l'"Encuentro": Jesús surt de l'església i passa per la plaça de la Mare de Déu, pels carrers del Sol i d'Arnau de Santacília i per la plaça del Jardí; Maria surt de l'església pel portal de les dones i espera a la plaça del Jardí, on té lloc la trobada. La Verge fa els tres bots. Aquest dia, salpàs: el rector, acompanyat de 2 escolanets, es passeja beneint les cases per tal de recollir algunes almoines. És també costum que els quintos passin per les cases demanant alguna ajuda que depositen dins una gerra.

Deià

Diumenge del Ram: Benedicció dels rams a la Plaça i pujada a l'església per assistir-hi a la missa.

Dijous Sant: Celebració de l'ofici i, a continuació, processó pels carrers principals del poble amb la participació de diferents confraries: la de la Creu, la de la Sang i la de l'Esperança.

Divendres Sant: Lectura litúrgica i, a continuació, Davallament i processó. Participació de les confraries amb els passos de la Dolorosa i de Jesús Jacent.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'Encontrada al matí. A continuació, ofici solemne, a la sortida del qual es reparteixen els confits tradicionals.

Escorca

Diumenge del Ram: Benedicció de rams a l'entrada de l'església, on s'entra en processó.

Divendres Sant: A mitjan matí, viacrucis pel camí dels Misteris. Cap a les 3 del capvespre, funció de la commemoració de la Passió.

Dissabte Sant: A la nit té lloc la celebració més solemne de tota la setmana: es beneeix el foc fora l'església i, una vegada encès el ciri pasqual, s'hi entra en processó i s'hi fa la benedicció de l'aigua, en què el que és més característic són les set gerretes d'aigua, símbol cada una de la presència de l'aigua en la vida humana (aigua de les fonts, dels rius, per a regar, per a emprar a casa, etc.).

Esgleieta, s' (municipi d'Esporles)

Diumenge del Ram: Benedicció dels rams davant el local social, des d'on, en processó, es dirigeixen cap a l'església.

Divendres Sant: Viacrucis a les 12 del migdia a l'interior de l'església.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'"Encuentro": Jesús surt de l'església sota pal·li cap a la plaça; després, pel mateix portal, surt la Mare de Déu i tots dos es topen davant el portal petit o portal de Sant Joan. En el moment de l'encontrada amollen una traca i es canta el «Regina Cœli». En acabar, refresc de confits i vi dolç.

Esporles

Diumenge del Ram: Una comitiva d'escolans amb palmes i cirials surt de l'església on s'ha fet la benedicció, passa en processó pels carrers de sa Tanca, Joanot Colom i Sant Pere i retorna a l'església.

Divendres Sant: Processó amb participació de caperutxes i els passos de Jesús Mort i de la Dolorosa, la qual passa pels carrers de Joan Riutort, Cotoner, Miquel Marquès i Torrent, per la placeta dels Balladors i pel carrer de Joan Riutort i torna a l'església. És costum que s'hi repartesquin confits.

Diumenge de Pasqua: Tradicional Processó de l'Encontrada: Jesús ressuscitat, portat per homes i acompanyat pel poble, surt de l'església i, en processó pels carrers de sa Tanca, Joanot Colom i Sant Pere, retorna a l'església, on troba Maria, que, portada per dones, n'ha sortit pel portal lateral. En el moment en què es topen, amollada de coets i cant del «Regina Cœli». Després de l'ofici, tradicionals confits i galetes a la rectoria. Normalment, la banda de música toca algunes peces durant el refresc.

Estellencs

Diumenge del Ram: Benedicció dels rams a la porta de l'església, processó per la placeta i, a continuació, missa solemne.

Dijous Sant: Missa de la Santa Cena i processó pels carrers més importants de la vila en què la gent porta ciris. Surten els passos del Sant Crist i de la Dolorosa.

Divendres Sant: Celebració de la Passió i processó amb les imatges de Jesús mort i la Dolorosa.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'Encontrada: Jesús surt de l'església acompanyat dels homes i Maria també, seguida per les dones. Recorren itineraris diferents i es troben a la plaça del Triquet. En el moment de l'encontrada es canta el «Regina Cœli». A continuació, ofici pasqual.

Felanitx

Divendres de Passió (setmana anterior a la Setmana Santa): Des de fa més de 25 anys, la Confraria de Sant Agustí organitza el Pregó de Setmana Santa, que normalment va a càrrec d'algun erudit local. Es llegeix a l'església del convent de Sant Agustí i és publicat per la impremta Llopis amb l'ajut de l'Ajuntament i alguna altra entitat. A continuació, petit concert a càrrec de les corals locals.

Diumenge del Ram: Benedicció de rams a totes les esglésies: parròquia de Sant Miquel, convent de Sant Agustí i convent de Sant Alfons. A la tarda, viacrucis pel Calvari.

Dijous Sant: Celebració de la Santa Cena amb la cerimònia del lavatori a les tres esglésies. A continuació, processó amb la participació de les Confraries de la Croada de l'Amor Diví, de Crist del Sepulcre, de la Pietat, del Convent de Sant Agustí, de la Germandat Cristiana Obrera, del Crist de la Bona Mort, de la Macarena i de la Santa Creu. S'hi destaquen els passos del Sant Enterrament, tallat per l'escultor Jaume Mir, i de la Pietat, de l'escultor Guillem Galmés.

Divendres Sant: A l'horabaixa, el Crist crucificat és col·locat al replà de l'església, on a les 9 i mitja comença la representació del Davallament amb efectes de so i llum. Va a càrrec de la Confraria de la Croada de l'Amor Diví de Sant Alfons (teatins) amb el suport tradicional d'una família de la ciutat. S'hi representen diversos quadres plàstics i la coral hi canta música sacra. A continuació, el grup del Davallament es reuneix a la Font amb els encapironats per desfilar en processó fins al convent de Sant Agustí, on Jesús és enterrat. Desfilada de passos i confraries.

Diumenge de Pasqua: A les 8 i mitja del matí, missa al convent de Sant Agustí, d'on seguidament surt Jesús portat per homes i acompanyat en processó pels nins que representen els 12 apòstols, pels clergues i per la banda de música, que tradicionalment toca una marxa de Jofredi. Maria surt de l'església parroquial portada també per homes i tots dos es troben a la plaça de Santa Margalida, moment que els portadors de Maria fan tres moviments a manera de reverència, la banda de música toca la «Marxa reial» i amollen coloms. Entren a l'església en processó i les imatges són col·locades vora l'altar. A la sortida, cap a les 12, la banda de música interpreta el pas doble «Sa freixura» i es dirigeix a la plaça del Raval, on ofereix un petit concert i els salers canten. Un costum que es va perdent és berenar de frit.

Fornalutx

Diumenge del Ram: Benedicció dels rams a la plaça i, tot seguit, processó cap a l'església.

Divendres Sant: Viacrucis pels carrers de la vila. A continuació, lectura de la Passió a l'església, viacrucis per tot el poble, tornada a l'església i lectura del Davallament. Hi participen les Confraries del Nin Jesús, de Sant Josep, de la Puríssima, de Sant Antoni i de Sant Sebastià. Surten els passos de la Creu i de la Dolorosa.

Diumenge de Pasqua: Processó dels Dos Botets: Jesús, portat pels homes, i Maria, duita per les dones, surten de l'església per portals diferents. Quan es troben, es canta el «Regina Cœli». Després, retorn a l'església cantant el «Te Deum» i ofici solemne.

Galilea (municipi de Puigpunyent)

Divendres Sant: Després de la celebració de la Passió, Davallament i adoració de la creu. Jesús és desclavat per 3 homes i posteriorment dipositat sobre un pas que resta a l'altar major.

Dissabte Sant: Acabada la vigília pasqual, processó. Els homes vénen de darrera l'església per un camí llarg i ple de costes duent Jesús; les dones vénen per un camí més curt i pla duent Maria. La trobada és a la plaça de l'Escopidor, on es canta l'«Al·leluia». Es torna cap a l'església cantant el «Crec en un Déu» i la funció acaba.

Horta, s' (municipi de Felanitx)

Diumenge del Ram: Benedicció de rams i ofici solemne.

Dijous Sant: Celebració de la Santa Cena i, en acabat, processó pels carrers principals. Surten les imatges del Sant Crist i de la Dolorosa.

Divendres Sant: Davallament dins l'església i processó pels carrers principals. Surt la imatge de Crist jacent.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'Encontrada: Maria surt de ca les monges i Jesús, de l'església. Es troben a la plaça, s'hi canta el «Regina Cœli Lætare» i en processó es continua fins a l'església. A la sortida, el cor parroquial va per les tavernes a "cantar les sales" i la gent els convida a beure.

Inca

Diumenge del Ram: Abans de l'ofici del matí, els assistents surten al Portal Menor, on es fa la benedicció de palmes i rams d'olivera, i, en processó, circumden l'església per entrar-hi pel Portal Major.

Dilluns Sant: Lectura del pregó de festes i gran concert a Santa Maria la Major.

Dimarts Sant: Viacrucis de set estacions, una a cada església de la ciutat amb un petit sermó. Comença a Santa Maria la Major, continua per Sant Francesc, Crist Rei, Sant Domènec, La Salle, Sant Bartomeu i la Puresa i acaba a Santa Maria la Major.

Dijous Sant: Funció litúrgica amb lavatori de peus. Tot seguit, processó amb participació de careputxes amb l'itinerari següent: sortida de la parròquia de Santa Maria la Major; plaça de Santa Maria la Major; carrers de la Fortuna i la Campana; plaça de la Verge de Lluc; carrers del Born i de Sant Francesc; església de Sant Francesc; carrers del Vent i de Fra Juníper Serra; Gran Via de Colom; carrers del General Luque i de Costa i Llobera. Parròquia de Crist Rei: carrers del Capità Cortès i Germanies. Parròquia de Sant Domènec: carrers de Sant Domènec, Jaume Armengol i Comerç; plaça d'Espanya; Carrer Major i plaça de Santa Maria la Major.

Divendres Sant: Abans de la processó i precedit d'un sermó, Davallament amb una imatge articulada que és col·locada dins d'un sepulcre de vidres que tanca la processó. L'itinerari és el següent: sortida de la parròquia de Santa Maria la Major; plaça de Santa Maria la Major; carrers de la Fortuna i la Campana; plaça de la Verge de Lluc; carrers del Born i de la Murta; plaça de l'Àngel; carrers de Jaume Armengol, General Luque, Ramon Llull, Bisbe Llompart i Comerç; plaça d'Espanya; Carrer Major i plaça de Santa Maria la Major. Una imatge especialment bella és la de la Dolorosa, molt pesant i portada sobre les espatlles d'un grup nombrós d'homes, la qual cosa produeix un moviment rítmic molt espectacular. Darrera del sepulcre desfilen les "Marietes", 3 nines petites luxosament endolades que representen les tres Maries (Maria, la mare de Jesús, Maria Magdalena i Maria de Cleofàs). La representació de les "Marietes" és valorada a la ciutat com a honorífica i les nines es seleccionen d'una llarga llista on són apuntades així que neixen a instàncies dels pares.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'"Encuentro": Jesús surt de Santa Maria la Major, i la Mare de Déu, de Sant Domènec, acompanyats pel clergat de les parròquies respectives i feligresos (sense destriar homes i dones); Jesús també és acompanyat per les "Marietes", luxosament vestides de blanc, i autoritats civils. L'itinerari seguit per Jesús és el següent: Santa Maria la Major; plaça de l'Orgue; carrer de la Campana; plaça de la Verge de Lluc; carrers del Born i de la Murta; plaça de l'Àngel i carrer de Jaume Armengol. L'itinerari de la Verge transcorre per la plaça de Sant Domènec i pels carrers de Sant Domènec i Jaume Armengol. Les imatges es troben a la cantonada del carrer del Mercat. En aquest moment, els portadors de la Mare de Déu fan tres moviments ascendents-descendents a manera de reverències, es disparen trons de salva, les campanes repiquen i l'Harpa d'Inca interpreta una peça escaient. A continuació, processó pel carrer del Comerç, la plaça d'Espanya, el Carrer Major i la plaça de Santa Maria la Major, entrada a l'església i ofici solemne amb el Ball de l'Oferta a càrrec de Sa Revetla d'Inca. A la sortida s'amollen coloms. Després, les autoritats i més gent visiten els vells de la residència. A la nit, concert a Santa Maria la Major.

Llombards, es (municipi de Santanyí)

Diumenge del Ram: A la tarda, benedicció dels rams a una de les dues places i, després, processó fins a l'església per assistir a l'ofici.

Divendres Sant: Celebració de la funció religiosa. A continuació, Davallament i processó, en la qual tota la gent del poble desfila acompanyant Jesús jacent i la Dolorosa i els homes i les dones van separats.

Diumenge de Pasqua: A les 11, Processó de l'"Encuentro": Jesús surt de l'església portat per homes i Maria surt de ca les monges portada per al·lotes. Es troben prop de l'església, es canta el «Glòria» i es va en processó a assistir a l'ofici.

Llorito

Diumenge del Ram: Abans de l'ofici, benedicció dels rams d'olivera davant la rectoria. La gent s'hi concentra per recollir el ram i es dirigeix en processó a l'església, acompanyada del cor parroquial. Missa solemne.

Dijous Sant: Missa solemne i, a continuació, processó amb participació d'algunes carepulles en què Jesús porta la creu i és ajudat pel Cirineu. Imatges de la Dolorosa i de Jesús crucificat, portat sempre per un membre de la mateixa família. La processó transcorre per aquest itinerari: plaça de l'Església; carrer de Sant Domènec; plaça de Jaume I; carrers des Fum, de Josep M. Jordà i Major; sa Travessia; i carrers de ses Parres i de l'Església.

Divendres Sant: Lectura de la Passió i comunió. Processó amb carepulles i les imatges de la Dolorosa i de Jesús mort. Surt també la creu buida. L'itinerari és el següent: plaça de l'Església; carrers de Sant Domènec i Major; sa Travessia i carrers de ses Parres, Metge Vanrell, s'Arracó, Costa des Pou i de l'Església.

Dissabte Sant: Celebració de la vigília pasqual amb la benedicció del foc i de l'aigua. A la plaça de l'Església, foc en què es fa la benedicció del ciri pasqual. La gent porta ciris petits i entra a l'església en processó.

Diumenge de Pasqua: A les 9 del matí, abans de l'ofici, Processó de l'"Encuentro": els assistents, acompanyant Crist ressuscitat, surten de l'església i passen en processó per la plaça de l'Església, pel Carrer Major, per sa Travessia i pel carrer de ses Parres, on troben la Mare de Déu. Aquesta imatge, acompanyada de dones, passa per les places de l'Església, de Jaume I i de la Verge de Loreto i entra al carrer de ses Parres. En el moment de l'encontrada, la imatge de la Mare de Déu fa tres petits salts —els Tres Botets— alhora que les campanes comencen a repicar i es dispara un floc de coets. Reordenada la processó amb la imatge de Crist ressuscitat davant, entren a l'església pel Portal Major i s'hi celebra l'ofici. És costum que els portadors de la imatge de Crist siguin homes joves i els de la Mare de Déu, al·lotes (els darrers anys aquesta tasca ha estat assumida pels quintos). Durant aquest dia, els quintos es passegen per les cases i "canten" panades. Acompanyats per algun instrument musical i portant una gerra, canten un glosat específic del dia fins que reben algun obsequi (normalment en metàl·lic). Fa pocs anys que a l'estol dels quintos també s'hi han afegit les quintes.

Lloseta

Diumenge del Ram: Benedicció de palmes i rams amb una participació especial dels nins de l'esplai. Els cants del cor acompanyen el Bon-Jesús, representat per un jove, que baixa amb una somera des del puig cap a la parròquia.

Dijous Sant: Després de l'ofici solemne, processó pels carrers principals de la vila, en què es fan les tres estacions amb romans i cirineus. El mateix jove que representava Jesús el Diumenge del Ram duu la creu. Participació de les cinc confraries: Sant Crist, la Dolorosa, la Verònica, Jesús Obrer i Santiago.

Divendres Sant: Representació del Davallament i processó. El sepulcre és duit per la Confraria de Jesús Obrer, que el deixa a l'església.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'Encontrada: les imatges de Jesús i de Maria surten per portals diferents de l'església i es troben davant

l'Ajuntament. En aquest instant, la Societat de Caçadors de la població fa una tirada de "cartutxos" de paper i les campanes repiquen. Després de la missa de Pasqua de Resurrecció, tradicionals confits per a tothom.

Llubí

Diumenge del Ram: A les 11 del matí, benedicció de rams a la creu del Molí de Son Rafal. En acabat, els assistents es dirigeixen en processó a l'església. Al capvespre, a les 4, els Dotze Sermons amb l'assistència d'un predicador de fora vila i la participació de Jesús, 3 cirineus i la imatge de la Dolorosa.

Dijous Sant: A les 7 del vespre, ofici solemne amb la cerimònia del lavatori. Cap a les 9, processó amb la participació de les Confraries de Lluc i de Santiago. Surten també 3 cirineus, Jesús i les imatges del Sant Crist, de la Dolorosa i de la Dolorosa Negra. L'itinerari passa per la plaça de l'Església i pels carrers de Sant Feliu, Molí de Son Rafal, Doctor Fleming, Traginer i Nou. Donen confits de móra. Pels carrers on passa la processó es fan "cases santes" i hi ha cases enramellades.

Dissabte Sant: Vigília pasqual amb la benedicció del foc i de l'aigua. La benedicció del foc es fa a la plaça, on s'ha encès un petit fogueró. Després, la gent amb els ciris entra en processó a l'església, on la celebració continua. Es deia que l'al·lot que era batejat amb les aigües noves després de mort estava 7 anys a consumir-se.

Diumenge de Pasqua: A les 9 del matí i abans de l'ofici, Processó de l'"Encuentro": Jesús surt de l'església i, acompanyat dels homes, recorre els carrers Nou, de Son Bordoi, de la Roca Llisa i de la Creu; la Verge, acompanyada per les dones, surt de l'església i entra al carrer de la Creu, on just davant la creu té lloc la trobada amb repic de campanes, trons d'escopeta, amollada de coets i traca. Un cop junts, Jesús davant i Maria darrera, es dirigeixen cap a l'església per assistir a l'ofici solemne de Pasqua. Es berena de freixura de mè; també es consumeixen panades, rubiols, crespells i estrelles. Després de berenar, els quintos surten per la vila a fer la "capta de la gerra" amb música de picarols i cornetes i conviden a beure herbes a canvi d'algun donatiu.

Llucmajor

Diumenge del Ram: Les palmes i els rams es beneeixen al convent i després, en processó, es va fins a l'església per assistir a l'ofici. És costum que les palmes duguin caramels penjats.

Dijous Sant: Ofici religiós que inclou la cerimònia del lavatori. Tot seguit, processó pels carrers del Born, del Convent (on entren a fer una visita al convent dels franciscans), dels Àngels, del Príncep i de Sant Miquel i per la plaça d'Espanya, i retorn pel Born a l'església. Desfilada de caperutxes, "manolas" i les bandes de música i de cornetes. La imatge més destacable és la del Sant Crist de l'Esperança.

Divendres Sant: A les 8 i mitja del vespre, cerimònia del Davallament i, a continuació, processó, que no segueix un itinerari fix. Tornats a l'església, Enterrament.

Diumenge de Pasqua: Missa al convent dels franciscans amb el Sermó de s'Enganaia, que consisteix en una rivalitat entre l'organista i el predicador. El sermó ha de ser curt i s'ha d'acabar dient que Jesús ha ressuscitat i amb la felicitació als assistents. Si el sermó s'allarga massa, l'organista comença a tocar i guanya ell; si, al contrari, el sermó és prou curt, guanya el sermoner. Tot seguit, Processó de l'Encontrada —de les dues processons celebrades antigament sols en perdura una—: Jesús surt del convent acompanyat per la banda de música i pels homes; Maria surt de l'església acompanyada per la banda de tambors i per les dones. Quan es troben davant l'Ajuntament, Maria fa tres reverències, sonen escopetades de salva des de les balconades de les cases, amollen coloms i la banda toca l'«Al·leluia».

Manacor

Diumenge del Ram: Benedicció dels rams a l'exterior de cada una de les esglésies i entrada en processó per assistir a l'ofici. A la tarda, també a totes les parròquies, els Dotze Sermons. Fins al Dimecres Sant es fan diferents actes a cada una de les barriades. Diumenge a

la nit, a la barriada de Tramuntana (parròquia de Crist Rei), la Confraria del Calvari (1987) organitza una processó amb un pas vivent que cada any canvia d'escena i que desfila pels carrers principals de la barriada acompanyada de música. El vespre del Dilluns Sant, a la barriada de Santa Catalina-Creuers, processó pels carrers principals amb música i la participació especial de la Confraria del Crist de l'Agonia (1985) amb el pas que representa Jesús quan troba la seva mare. Dimarts a la nit, a la barriada de Fartàritx, processó amb la Confraria del Sant Crist de la Llançada o de la Fe (1982) amb el pas del Crist de la Llançada. La nit del dimecres, a la barriada de sa Torre, processó amb la participació de la Confraria de Sant Pau (1988) i el pas de la Mare de Déu de l'Esperança.

Dijous Sant: Cada una de les parròquies celebra l'ofici de la Santa Cena amb la representació del lavatori. A continuació, solemne processó que surt de la parròquia de Nostra Senyora dels Dolors, amb la participació de les diferents confraries d'encapironats, i que recorre els carrers principals. Passos i banda de música. La barriada de Tramuntana (Confraria del Calvari) hi participa amb un pas vivent i amb aquestes confraries: del Calvari, del Crist de l'Agonia, del Sant Crist de la Fe, de la Verge de l'Esperança i Resurrecció, del Sant Crist de Manacor —amb el pas del Crist dels Homs— i de Sant Antoni —amb el pas de l'Eccehomo.

Divendres Sant: Adoració de la creu, que és custodiada per dos centurions. A continuació, processó (surt de la parròquia igual que el dijous), on es destaquen la imatge del Sant Crist de Manacor en un sepulcre de vidre i el pas de les Tres Creus del Calvari de la barriada de Tramuntana. Participació de diverses confraries. Es fa també el Davallament, que no és un acte públic: el Sant Crist de Manacor es davalla de la creu i es col·loca dins el sepulcre per a l'adoració posterior.

Diumenge de Pasqua: Ofici religiós a la parròquia, d'on en acabat surt Jesús. Maria surt del convent dels dominics. Es troben a sa Bassa, en què Maria fa tres capades (és una imatge articulada). La banda sona la «Marxa dels infants» i la «Marxa reial», i les campanes repiquen. Processó al convent per assistir a un altre ofici. A la sortida es manté el costum de berenar de frit de freixura.

Mancor

Diumenge del Ram: Benedicció dels rams a un indret, cada any variable, del poble. A continuació, processó fins a l'església. Ofici solemne de Rams.

Divendres Sant: Després de l'ofici, representació del Davallament a Son Tomeu: es desclava Jesús de la Santa Creu i en processó es torna a l'església. Jesús és acompanyat per la Dolorosa. La gent porta ciris. Un cop a la parròquia, Enterrament.

Diumenge de Pasqua: Les imatges de Jesús i Maria surten de l'església per portals diferents, Jesús duit per homes i Maria per al·lotes, i recorren uns itineraris distints: Maria passa pels carrers de Canaleta, Son Simó i Sant Joan i per la plaça de Baix; Jesús va de la plaça de Dalt, pel Carrer Major, a la plaça de Baix, on es troben. En el moment de l'encontrada se senten alguns tirs. La processó se reorganitza i es dirigeix a l'església per l'Avinguda, pel Carrer Principal, per la plaça de Baix, pel Carrer Major i per la plaça de Dalt. Ofici solemne.

Maria de la Salut

Diumenge de Pasqua: Processó de l'"Encuentro", que comença cap a les 9 del matí, abans de l'ofici: la Mare de Déu surt de l'església i recorre els carrers de Fontirroig, Sant Miquel i l'Església; Jesús surt també de l'església i passa pels carrers Major, de la Mare de Déu i Nou i plaça de l'Església, on es fa l'encontrada. Després de l'ofici, la gent acostuma a berenar de frit.

Montuïri

Diumenge del Ram: Lliurament dels rams a l'església, celebració de l'ofici i, a la sortida, processó acompanyada per la banda de música. L'itinerari és el següent: Carrer Major, Plaça Vella, carrers de Jaume II i d'en Vanrell i la Plaça. La gent penja el ram a ca seva per protegir-se dels llamps.

Dijous Sant: Processó amb el mateix itinerari que el dia del Ram. Hi participen un petit grup de carepulles i un pas, amb acompanyament de la banda de música.

Divendres Sant: Representació del Davallament als Graons (denominació popular de l'escalonada existent davant l'església). Tot seguit, processó amb la participació dels passos de Crist Jacent i la Dolorosa i la banda de música.

Dissabte Sant: En el marc de la celebració de la vigília pasqual, es cremen rams a l'entrada de l'església per tal d'obtenir-ne la cendra.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'"Encuentro", que comença a les 9 del matí: Jesús ressuscitat surt de l'església i va fins a can Socies, on l'espera la Mare de Déu (propietat d'aquesta família). En el moment de l'encontrada, la banda de música toca una peça especial i en els tres darrers passos la Verge pega els tres bots (és una imatge articulada amb un mecanisme accionat per una corda). Un cop junts, acompanyats per la banda de música al davant, es dirigeixen cap a l'església, on es fa un ofici solemne. Aquest dia es dina de rostit.

Moscari (municipi de Selva)

Diumenge del Ram: Abans, la benedicció dels rams es feia a l'indret anomenat el Pou. Els darrers anys s'ha fet al portal de l'església i, en acabat, s'hi entra per assistir a l'ofici.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'"Encuentro": Maria surt de l'església portada per dones; Jesús surt de la clastra de can Gelat (on l'han duit el dia abans sense cerimònies) acompanyat per homes. Surten al mateix temps al so de campanes i fan el circuit de manera que es troben davant can Gelat. Sonen trons de salva, es tira paperí, les campanes repiquen i es comença a entonar un tedèum mentre s'encaminen cap a l'església, on acaba de cantar-se acompanyat per l'orgue, que sona a tota potència. L'església és ornamentada amb crespons.

Muro

Diumenge del Ram: Benedicció de palmes i rams i, en acabat, ofici solemne.

Dijous Sant: Processó amb desfilada de confraries, "manolas", etc., que recorre l'itinerari següent: surt de l'església pel Portal Major, passa per sa Plaça, General Franco, Llibertat, Màrtirs, Alfareria, doctor Carrió, Sant Joan, bisbe Massanet, Sant Jaume, Ponce Hugo I, Comtat, Miquel Tortell, Jaume I, plaça de Sant Martí, Santa Aina, Gaspar de Bono, Antoni Cànoves, Joan Massanet i Sant Ferran i torna entrar a l'església pel portal de les dones o Major.

Divendres Sant: La processó surt pel portal dels homes, recorre els carrers dels Sants Apòstols, Ramon Llull, Sant Antoni, General Goded, Joan Massanet, Justícia, Antoni Cànoves, Calvo Sotelo, Antoni Carrió, Gaspar de Bono, Roma, Gómez Ulla, Colom, Santa Aina, Sant Francesc, Alcina, Antoni Maura, Santa Anna i Bisbe Albertí i sa Plaça i entra a l'església pel portal dels homes.

Diumenge de Pasqua: Processó de ses Capades o Processó de ses Reverències: Jesús i Maria surten de l'església i segueixen itineraris diferents: Jesús passa pels carrers de Joan Massanet, Sant Joan, Miquel Tortell i Martorell; Maria surt pel portal de les dones i enrevolta la torre del campanar. Es troben a sa Plaça. Al moment de l'encontrada, la banda de música toca una melodia popular que la gent segueix recitant, baixet baixet, aquesta cançó:

Noltros musiquers de Muro
venim corrents i cansats
a donar ses bones festes
a Jesús Ressuscitat.
Al·leluia, al·leluia (bis).

La Societat de Caçadors fa descàrregues de trons i coets i s'amollen coloms.

Palma

Divendres de Passió: Cada any, a una de les esglésies de la ciutat, lectura del «Pregó de Setmana Santa» i, a continuació, intervenció d'alguna coral. Hi assisteix el guió de cada confraria.

Diumenge del Ram: A mitjan capvespre, Processó de l'Entrada Triomfal de Jesús a Jerusalem. És costum que cada any surti d'una esglé-

sia diferent: l'any 1990 sortí de l'església dels Sagrats Cors, i l'any 1991, de l'església de Sant Jaume. Aquest fet determina la inexistència d'un itinerari fix. Hi desfilen els tamborers de la Sala, la policia muntada, totes les confraries de la ciutat i una representació de les de la part forana, com també algunes bandes de cornetes i tambors i bandes de música.

Dilluns Sant: Processó de Jesús a l'Hort, que, sortint de l'església de Santa Clara, transcorre per l'itinerari següent: carrers de la Puresa, Sant Pere Nolasc, Sanglada, Estudi General i Palau Reial; plaça de Cort; carrer de la Cadena; plaça de Santa Eulàlia; i carrer del Call i retorn a l'església. Totes les confraries hi desfilen.

Dimarts Sant: Cap a les 8 del vespre, Processó de la Verge Dolorosa: surt de l'església de Sant Nicolau i passa pels carrers de Sant Nicolau, Can Puigdorfila, Tous i Maroto i Constitució; passeig del Born; plaça de Joan Carles I; carrer de la Unió; places de Santa Catalina Thomàs i de Weyler; carrer de Navarra; passeig de la Rambla i carrer de la Beneficència fins a arribar a l'església de la Sang, on es deixa la Verge Dolorosa. Totes les confraries hi desfilen.

Dimecres Sant: Cap a les 8 del vespre, Processó del Crist de la Santa Creu o del Silenci, que surt de l'església de Santa Creu, recorre l'itinerari següent: carrers de l'Olivera i de les Barques de Bou; plaça de la Porta de Santa Catalina; Costa de Santa Creu; carrers de Sant Llorenç i de Sant Pere; plaça de la Drassana; carrers de Jaume Ferrer, de Sant Joan, de la Boteria, de la Mar i de Vallseca; avinguda d'Antoni Maura; plaça de la Reina; passeig del Born; carrers de Sant Feliu i de Salas; i retorna a l'església de Santa Creu. Totes les confraries hi desfilen.

Dijous Sant: A les 8 del vespre, Processó del Sant Crist de la Sang, que surt de l'església de la Sang (plaça de l'Hospital). És la més tradicional i compta amb la participació de les trenta confraries de la ciutat amb tots els seus confrares i passos. L'itinerari és el següent: plaça de l'Hospital; Costa de la Sang; carrer dels Oms i de Sant Miquel; places Major i del Marquès del Palmer; carrer de Colom; plaça de Cort; carrer del Conquistador; plaça de la Reina; passeig del Born; plaça del Rei Joan Carles I; avinguda de Jaume III; carrers de Bonaire i del Bisbe Campins; passeig de la Rambla i Costa de la Sang. Hi participen les bandes de música i cornetes i tambors. Hi desfila el pas de la Verge de l'Esperança, que és l'únic portat per costalers.

Divendres Sant: A les 12 del migdia, a les escalinates de la Seu, es representa el «Viacrucis», acte sacramental de l'escriptor binissalemer Llorenç Moyà. Al vespre, a les 7 i mitja, Processó del Sant Enterrament que surt de l'església de Sant Francesc. Hi participen les trenta confraries, però amb una quantitat inferior de penitents. L'itinerari és el següent: plaça de Sant Francesc; carrer de Sant Francesc; plaça de Santa Eulàlia; carrer de la Cadena; plaça de Cort; carrer de Colom; places del Marquès del Palmer i Major; carrer de Sant Miquel; plaça de l'Olivar; porta de Sant Antoni i carrer del Socors; i s'acaba a l'església del Socors, on es fa el Sant Enterrament. També es fan processons al Terreno (Processó de Nostra Senyora de la Salut) i al Molinar (Processó de Nostra Senyora del Remei). Les confraries que hi desfilen són: Jesús del Buen Perdón, Verge de l'Esperança —amb el pas del mateix nom—, Santiago —amb el pas de l'Entrada de Jesús a Jerusalem—, Nostra Senyora de la Salut —amb el pas de Jesús a l'Hort—, Nostra Senyora de la Mercè (1953), Nostra Senyora del Remei, L'Assumpció, Sant Jeroni, Crist de Santa Creu —amb els passos del Crist de la Santa Creu i la Verge Dolorosa—, Sant Isidor, Sant Miquel, La Salle (1940), Cartoixos, Joventut Oratoriana, Jesús Natzarè —amb el pas de Jesús amb la Creu—, Nostra Senyora del Carme, Sant Crist dels Navegants, Juventud Seráfica —amb els passos del Camí del Calvari i del Sant Enterrament—, Joventut Antoniana —amb el pas de la Segona Caiguda—, Simó Cirineu (1927), Santa Faç —amb el pas de la Verònica—, Croada de l'Amor Diví, Crist de l'Agonia —amb el pas de l'Elevació de Crist a la Creu—, El Silenci, Les Cinc Llagues, Nostra Senyora de la Soledat —amb el pas del mateix nom—, Sant Tomàs d'Aquino —amb el pas de la Pietat—, Reial de la Verge Dolorosa —amb el pas de la Dolorosa— i Creu de sa Calatrava —amb el pas del Crist de la Bona Mort. L'ordre a l'hora de desfilar les confraries, tal com

ho presentam aquí, és de la més nova creació a la més antiga.

Diumenge de Pasqua: Tradicional Processó de l'Encontre, documentada des de 1621 i que comença cap a les 11 del matí: la imatge de Jesús ressuscitat recorre els carrers de la Previsió, de Colom i de la Cadena i fa la volta a la plaça de Santa Eulàlia.

Petra

Diumenge del Ram: Benedicció de palmes i rams a l'església del convent de Sant Bernadí, des d'on es va en processó fins a l'església parroquial, en la qual se celebra un ofici solemne.

Dijous Sant: Els devots (homes i dones) desfilen en processó amb la cara destapada i, portant espelmes enceses, surten de l'església cap als carrers de la Rectoria, del Convent (entren al convent), Major, de Califòrnia, de l'Hospital, i d'Ordines i tornen a l'església. Surten un Sant Crist i una Dolorosa. La banda de música també desfila.

Divendres Sant: Representació del Davallament al convent, des d'on, en processó, se segueix el mateix itinerari del dijous, que acaba a la parròquia. Hi desfila el Sant Sepulcre.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'"Encuentro": Jesús surt de l'església portat i acompanyat per homes; Maria surt del convent portada i acompanyada per dones. Es troben a la plaça de Ramon Llull, en què els portadors de Maria fan un moviment de reverència i la banda de música esclata a sonar l'himne de la vila (antigament s'hi cantava el «Regina Cœli»). A continuació, ofici solemne amb molta concurrència.

Pobla, sa

Diumenge del Ram: Missa major. En acabar, surten amb les palmes beneïdes i els rams (branques d'olivera amb una de llorer). El guarden durant tot l'any per tal que protegeixi de mals i perills.

Dijous Sant: Funció dels Dotze Sermons a les 6 del capvespre. Cap a les 9 i mitja del vespre, processó que circumda l'antic perímetre de la vila amb la participació ordenada de soldats romans, la banda de cornetes i tambors i les Confraries de Sant Isidre —amb un pas de Crist—, la de Nostra Senyora de Lluc (1959) —amb el pas de l'Entrada de Jesús a Jerusalem—, la de Sant Tomàs (1954) —amb el pas de la Flagel·lació de Crist—, la de Sant Antoni (1950) —amb els passos de la Verònica i la Verge Dolorosa— i la de l'Hort de Getsemaní (1950) —amb el pas de Jesús a l'Hort. Tanquen la processó la Banda Municipal, el clergat i les autoritats.

Divendres Sant: Acte litúrgic del Davallament i processó.

Dissabte Sant: Funció de l'ofici de Pasqua cap a mitjanit. Renovellament del foc i de l'aigua. La cerimònia s'inicia sense cap ciri encès ni aigua beneïda. Ciri pasqual amb grans d'encens en forma de creu, d'alfa i d'omega a partir del qual encenen els altres. Les campanes repiquen perquè Crist ha ressuscitat.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'Encontre: les imatges de Crist i de la Mare de Déu surten per portals diferents de l'església, van per alguns carrers i es troben a la Plaça davant l'Ajuntament, on la Mare de Déu fa els tres botets. Es canta i la banda de música sona.

Pollença

Diumenge del Ram: Benedicció dels rams a Monti-sion i, en processó, es va fins a la parròquia per celebrar-hi l'ofici. A la tarda, viacrucis a les creus de la pujada del Calvari que substitueix els Dotze Sermons.

Dilluns Sant: Pregó de Setmana Santa a l'església del convent de Sant Domènec en el marc d'un recital en el qual intervenen la coral infantil L'Estel, el Cor de Pollença i la banda de música. Cada any va a càrrec, alternativament, d'un clergue i d'un seglar.

Dijous Sant: Missa del Sant Sopar. A continuació, Processó de la Sang amb desfilada de cirineus. Hora Santa.

Divendres Sant: Acció litúrgica de la Passió del Senyor a la parròquia. A continuació, Davallament de la Creu davant l'oratori del Calvari mentre es pronuncia el sermó al·lusiu al moment. A aquest oratori, construït a partir de l'any 1795, s'hi accedeix per una escala de 365 escalons on, amb gran solemnitat, s'escenifica el Davallament. A la comitiva hi ha representats tots els antics estaments socials pollencins —senyors, amos i menestrals—, vestits amb la típica i antiga capa pollencina de pagès, que acompanyen, Calvari avall il·luminat per festers, el cos de Crist al Sant Sepulcre. Es fan sonar les matraques. Des de l'Ajuntament (antic convent dels jesuïtes), just baix del Calvari, s'organitza la processó. En arribar a la parròquia de Nostra Senyora dels Àngels, sermó de la Mare de Déu de la Soledat i cerimònia de l'Enterrament.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'Encontrada: Maria surt del convent (abans sortia d'una casa particular anomenada cal Jutge), portada per homes i acompanyada pels propietaris de la imatge; Jesús surt de la parròquia. Es troben a la plaça del Mercat. Els portadors fan un moviment de reverència, les campanes repiquen, la banda de música sona i la coral canta. En acabat, van a l'ofici. A la plaça del Gall fan un segon encontre i repeteixen la reverència i els cants.

Porreres

Diumenge del Ram: Es recullen els rams d'olivera o fulles de llorer a la porta de l'església de Sant Felip i, a continuació, entren dins l'església, on es fa la benedicció. Processó amb l'itinerari següent: església de Sant Felip; carrers de Sant Roc, del Bisbe Llompart i del Pou Florit; la Plaça; i carrers del Bisbe Campins i de l'Església. A les 5 de l'horabaixa, a l'església, els Dotze Sermons a càrrec dels Joves Cristians (moviment cristià de joves de pobles). Viacrucis amb participació de les cuculles (negres) i el Bon-Jesús. Al vespre, des de 1988, al Lloc Sagrat, representació de la Passió de Crist a càrrec del grup Foganya.

Dijous Sant: Ofici solemne amb lavatori de peus. La interpretació dels apòstols és de tradició familiar i passa de pares a fills. Vesteixen túnica blanca i capa de color. A continuació, processó amb la participació de la Confraria de la Santa Faç, el pas de la Dolorosa i la Confraria de la Verge de Monti-sion. L'itinerari transcorre pels carrers de l'Església, Major, de Cerdà, de Sant Roc, de Sant Felip, del Bisbe Llompart, de Lluís, de la Sala i de l'Església.

Divendres Sant: Representació del Davallament dins l'església, que prèviament ha estat ornamentada amb domassos liles. Crist és desenclavat, els claus i la corona són depositats dins una safata i ell és col·locat en posició jacent i és portat pels apòstols. La creu és duita per un home continuant la tradició familiar. Participació de les confraries i "manolas". La gent obre les portes de les cases per on passa la processó i encén el llum. L'itinerari és el següent: església, carrers de l'Almoina, Cerdà i Major i l'Hospitalet, on deixen el Crist. Al vespre, processó des de l'església fins a Monti-sion fent els passos.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'"Encuentro": Jesús surt de l'Hospitalet, passa pel carrer de l'Hospital i va cap a l'església; la imatge de la Puríssima espera davant el lloc sagrat. En el moment de l'encontrada, amollada de coloms. La Filharmònica toca la «Marcha de los infantes» i entren dins l'església, on hi ha ofici solemne. S'acostuma berenar de frit.

Portocristo (municipi de Manacor)

Diumenge del Ram: Benedicció dels rams al pati del convent i processó fins a l'església parroquial.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'"Encuentro": Maria surt pel portal lateral de l'església portada per dones; Jesús surt pel Portal Major portat per homes. Quan es troben a la plaça, amollada de coloms, mamballetes, repicada de campanes i la banda de música toca l'himne nacional.

Puigpunyent

Diumenge del Ram: Benedicció dels rams fora de l'església i missa.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'Encontrada: Jesús, duit pels joves, i Maria, duita per les al·lotes, surten de l'únic portal de l'església en dos moments diferents. Missa solemne.

Salines, ses

Diumenge del Ram: Benedicció dels rams a la Plaça Major i d'allà, en processó, es va a l'església per assistir a l'ofici.

Dijous Sant: Processó amb desfilada de cucuies. Els recorreguts són dos, un per a aquest dia i l'altre per a l'endemà, que canvien cada any alternativament. Recorregut A: plaça de Sant Bartomeu i carrer Sitjar; plaça de les Creus; carrers de la Farinera o d'Andreu Vidal i Sitjar i acaba a l'església. Recorregut B: carrers del Batle Andreu Burguera Mut i Morell; plaça d'Espanya; carrers Morell i Batle Andreu Burguera Mut i acaba a l'església. Desfila la banda de música.

Divendres Sant: Després de representar el Davallament, desfilada de cucuies. Per a aquest dia i l'anterior hi ha dos recorreguts que canvien alternativament cada any. Surt una Dolorosa i la banda de música desfila.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'"Encuentro": Jesús surt de l'església i va pel carrer de Sant Bartomeu; Maria surt de la casa pairal de can Bonico, on és vestida i enjoiada. Les imatges són portades per homes i a les comitives que acompanyen les imatges hi ha indistintament homes i dones. Es troben a la plaça de Sant Bartomeu i els portadors fan fer a ambdues imatges un moviment com de reverència. La banda interpreta un himne, a vegades l'himne nacional espanyol. A continuació, ofici.

Santa Eugènia

Diumenge del Ram: Benedicció dels rams a la creu dels Caiguts (anant cap a ses Olleries) i en processó es dirigeixen a l'església. El capvespre, els Dotze Sermons i viacrucis per dins l'església.

Dijous Sant: Ofici i processó pels carrers del Sol, Major, des Molls, del Bisbe Sastre i Major; la plaça d'Espanya i el carrer de l'Església. Desfilen dues confraries: la de la Parròquia i l'anomenada dels Artillers (constituïda després de la guerra). Surten els passos de la Sang i de la Dolorosa, acompanyats per la banda de cornetes i tambors.

Divendres Sant: Processó del Silenci fins a la creu dels Caiguts pel carrer de José Antonio. Es treu una imatge de Jesús.

Diumenge de Pasqua: A mitjan matí, Processó de l'Encontrada: Jesús surt pel Portal Major i recorre els carrers del Sol i Major, la plaça d'Espanya i el carrer de l'Església; Maria surt de l'església pel portal dels homes i recorre l'itinerari a la inversa. Es troben al carrer del Sol i, en aquest moment, la banda de cornetes toca i les campanes repiquen. A l'ofici, Ball de l'Oferta amb una colla de xeremiers.

Santa Margalida

Dijous Sant: Cap a les 8 del vespre, processó amb participació de quatre confraries, dues imatges i un pas en què s'escenifica la Passió. L'itinerari acostumat és carrers de la Constitució i d'Antoni Maura, la Placeta i carrers Major, des Pouàs i de l'Església. La processó s'acompanya de banda de música i banda de cornetes i tambors. També s'hi destaca la presència de "manolas".

Divendres Sant: Processó amb el mateix itinerari que dijous i els mateixos participants. Acabat l'itinerari, es disposa la imatge del Bon-Jesús mort enmig de l'església.

Diumenge de Pasqua: A les 10, abans de l'ofici, Processó de l'"Encuentro", amb tothom al carrer des Pouàs. La Mare de Déu, portada per al·lotes, surt de l'església i espera darrera el cantó del carrer des Pouàs amb el carrer d'Alexandre Rosselló per tal de coordinar la trobada; Jesús, portat pels homes, baixa pel carrer de la Constitució i entra per l'altre extrem del carrer des Pouàs. Tots dos esperen fins a partir simultàniament, es troben al mig del carrer des Pouàs i s'agenollen fent-se una reverència com si fos una besada. A cada costat del carrer hi ha una filera de caçadors que disparen paperí, les campanes repiquen i s'amollen coets mentre

la gent aplaudeix. Tothom va cap a l'església i a continuació s'hi celebra l'ofici.

Santa Maria del Camí

Diumenge del Ram: Benedicció de rams al pati del col·legi i processó cap a l'església.

Dijous Sant: A les processons del Dijous i del Divendres Sants hi participen més de 200 caperutxes pertanyents a set confraries distintes: la Parròquia, sa Revolta, sa Vileta, Son Fango, Son Cosset, s'Escoleta i el Col·legi Ramon Llull amb els passos de l'Eccehomo, Jesús a l'Hort de Getsemaní, la Sang, la Creu i Santa Maria.

Divendres Sant: La processó surt del convent on s'han celebrat la Passió i el Davallament i acaba a la parròquia, on es deposita Jesús tot representant l'Enterrament.

Santanyí

Diumenge del Ram: Beneïda de palmes i rams que es fa cada any a un lloc diferent, lloc que es correspon amb les creus de terme:

– Escola del Bisbe Verger - Creu de Ciutat.
– Plaça del Canal - Creu de la Plaça sortint cap a l'Alqueria.
– Creu del Cementiri (sortint cap a Cala Figuera).
– Creu de la plaça de Bernareggi (sortint cap as Llombards).
– Porta Murada (1985) (no es correspon amb cap creu). La processó travessa la Porta, continua pel carrer del Centre i puja per la Plaça Major cap a l'església, on se celebra l'ofici.

Dijous Sant: Cap a les 9 del vespre, després de l'ofici, lavatori de peus als apòstols i, a continuació, processó amb la cara destapada per l'itinerari següent: plaça de la Constitució; carrers de Sant Andreu, del Sol, de Cal Reiet, de la Pau, de Rafalet i de Sebastià Vila; Plaça Major; i s'acaba a l'església. Surten les imatges de Jesús, la Verònica, la Dolorosa i la Sang. Hi desfilen també els cirineus, els apòstols i les autoritats. Els penitents van amb la cara destapada.

Divendres Sant: Cerimònia litúrgica amb Davallament. En acabat, processó semblant a la de dijous i amb el mateix recorregut. Surten les imatges de la Verònica, del cirineu, de la Dolorosa i de Crist jacent.

Diumenge de Pasqua: Cap a les 8 i mitja del matí, Maria surt de l'església per un portal i Jesús per l'altre. Quan es troben a la Porta Murada, la banda de música sona, les campanes repiquen i en processó tornen a l'església per assistir a la missa solemne.

Sant Joan

Diumenge del Ram: Abans de l'ofici i fora de l'església, davant el portal dels homes, benedicció dels rams i de les palmes que la gent porta i entrada a l'església.

Dijous Sant: Ofici amb lavatori de peus, en què els apòstols són representats pels nins de primera comunió. Després, processó, en què surt la imatge de Crist a la creu. És costum il·luminar les cases dels carrers per on passa la processó.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'Encontre. En el moment de la topada, Maria pega tres botets i les dues imatges entren dins l'església. Com a tret característic, cal destacar que l'ofici es canta amb una melodia a tres veus coneguda popularment com a "to pascal". Durant la Setmana Santa, els quintos (als 21 anys) es reuneixen i conviuen en una mateixa casa, on berenen, mengen, sopen i fan bauxa. La identificació d'on és la casa dels quintos és un pi que es col·loca en una de les finestres superiors. La quintada de l'any següent té com a objectiu principal apoderar-se del pi que els quintos tenen penjat i per això hi ha batalles i enfrontaments (es tiren ous nials, taronges, poals d'aigua...) pels carrers de la vila. Durant aquesta setmana, els quintos es passegen per les possessions i demanen aviram per a ells. Els amos de possessió tenen el costum de guardar-los el més vell i maleït. El dia de Pasqua, quan la gent va al matinal, troba tots els estris que els quintos han pogut arreplegar pels carrers exposats a la plaça. El dia de la segona festa, els quintos capten panades per tots els carrers de la vila acompanyats de músics i cantant la «Jota dels

quintos». Aquest dia sol acabar amb un bon dinar. Amb els guanys que han aconseguit a l'estiu fan un ball. La tercera festa de Pasqua van a Bonany i el cicle dels quintos s'acaba, el qual sol començar pels foguerons de Sant Antoni.

Sant Llorenç des Cardassar

Diumenge del Ram: Beneïda de palmes i rams d'olivera a l'escola nova, des d'on es va en processó a l'església per oficiar-hi la missa.

Dijous Sant: Ofici litúrgic amb lavatori de peus. Processó amb participació d'encapironats (altrament anomenats "es jodios"), però també hi desfila la gent amb la cara destapada. Hi ha quatre confraries: de la Dolorosa, del Sant Crist, de l'Eccehomo i de la Verònica. Surt de la parròquia i recorre els carrers més cèntrics.

Divendres Sant: Davallament amb una imatge articulada que es posa en una urna de vidre i que desfila tancant la processó. Surten també la Dolorosa i la creu sense imatge i amb un llençol blanc. Cada any el recorregut canvia per tal que tot el poble se senti partícip de l'acte.

Diumenge de Pasqua: Processó dels Tres Botets: la Mare de Déu surt de l'escola nova acompanyada per al·lotes; Jesús ressuscitat surt de l'església acompanyat indistintament per homes i dones. Quan es troben a la plaça de l'Abeurador, la Mare de Déu (és una imatge articulada) pega tres botets, la banda de música sona la «Marxa reial» i les campanes repiquen. En processó pels carrers del Pou, de Santa Maria de Bellver i Major tornen a l'església, on se celebra un ofici solemne amb molta concurrència. Era típic a la sortida berenar, cada u a ca seva, de frit de freixura.

Selva

Diumenge del Ram: Benedicció dels rams a la Plaça i processó cap a l'església per assistir a l'ofici.

Dijous Sant: Ofici religiós amb lavatori. Processó amb banda de música i centurions. Surten les imatges de la Dolorosa i del Sant Crist.

Divendres Sant: Funció religiosa, adoració de la creu i Davallament. Processó semblant a la del dijous. Surt la imatge de Crist jacent

Dissabte Sant: Vigília pasqual com pertot arreu, però la cerimònia de benedicció del foc es fa a la plaça. Al final dels actes, els escolans reparteixen crespells a tots els assistents.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'"Encuentro": Maria surt de ca les monges acompanyada per dones; Jesús surt de la parròquia acompanyat per homes. Es troben prop de les escoles, moment en què sonen escopetades de salva, la banda interpreta la «Marxa reial» i les campanes repiquen. Processó cap a l'església per assistir a l'ofici. A la sortida, és costum berenar de frit de freixura.

Sencelles

Diumenge del Ram: A la creu de s'Era d'en Pelat es beneeixen els rams mitja hora abans de l'ofici. Processó fins a l'església. Si plou, els rams es beneeixen al convent.

Dijous Sant: Processó sense carepulles per la Plaça i pels carrers d'Antoni Llabrés Mudoy, Jaume Sard, Rosari, Rafal i l'Església.

Divendres Sant: Processó amb la participació de carepulles, que formen dues confraries: una va vestida de verd i blanc, i l'altra, de vermell i cel. El mateix itinerari que el Dijous Sant.

Diumenge de Pasqua: Abans de la missa, cap a les 10 i mitja, Processó de l'"Encuentro": Jesús surt de l'església pel portal dels homes i passa pels carrers de Llabrés Mudoy i d'Antoni Maura i la plaça; Maria surt pel portal de les dones i passa pel carrer de Sor Francinaina i per la plaça de Morey, on es fa la trobada. En aquest moment, els caçadors de damunt la teulada de l'Ajuntament tiren trons i les campanes repiquen. Els joves duen la imatge de Jesús, i les al·lotes, la de Maria.

Sineu

Diumenge del Ram: Benedicció de rams i palmes a l'església de l'Hospital i processó fins a l'església. A les 6 de l'horabaixa, els Dotze

Sermons. Fa uns 70 anys, el dia abans es feia la "capta de figues". Els nins acostumen dur palmes.

Dijous Sant: Cap a les 7 del capvespre, missa solemne concelebrada amb lavatori. A les 10 de la nit, Processó de la Sang, que surt de l'oratori de Sant Josep, però no té un itinerari fix ja que cada any es recorre una barriada diferent. A més de la banda de cornetes i una banda de música, hi participen: la Confraria de Crist de l'Amor, amb el pas Jesús s'acomiada de la seva Mare; la Confraria del Silenci; la Confraria dels Dolors, amb Nostra Senyora dels Dolors; la Confraria dels Menestrals, amb el Bon-Jesús assotat a la Columna; la Germandat de la Tercera Ordre de Penitència, amb la Trobada de Jesús amb la seva Mare; la Confraria de la Santa Faç, amb la Verònica; la Confraria de l'Amargura; la Confraria de la Bona Mort, amb la Segona Caiguda del Bon-Jesús; la Reial Germandat i Prohomonia de la Sang, amb el Sant Crist de l'Hospital; i autoritats i clerecia de la parròquia.

Divendres Sant: A les 5, Davallament al Calvari, des d'on els participants es dirigeixen a l'església, en què se celebra ofici solemne. A les 10 de la nit, Processó del Sant Enterrament de Jesús Mort i de la Soledat de Maria. L'itinerari acostumat és el següent: església de Sant Francesc; carrers dels Bous i de la Rosa; sa Plaça; carrers del Bisbe, del Palau, de l'Esperança, de ses Parres, d'Arnau Ramis, de l'Hospital, des Fang, des Fossar, d'Avall i des Bous; i església de Sant Francesc. La composició de la processó, organitzada pel Patronat de Confraries, a més dels participants del dia anterior compta amb 3 centurions romans a cavall, dues bandes de música, la Confraria de l'Oració de l'Hort, el pas de Nostra Senyora de l'Amargura de la confraria del mateix nom, la Confraria del Davallament de la Creu —amb el Davallament—, l'Associació de la Cambrera Major i Dames d'Honor de Nostra Senyora de la Soledat, la Confraria de la Soledat —amb Nostra Senyora de la Soledat—, la Confraria del Sant Enterro —amb el Bon-Jesús Mort— i la Confraria de la Vera Creu —amb la relíquia de la Vera Creu. Acabada la processó, cap a mitjanit, la gent acostuma a anar a sopar de frit i porcella als cellers del poble.

Diumenge de Pasqua: A les 11 del matí, Processó de la Trobada de Jesús Ressuscitat amb la seva Mare: la comitiva dels homes surt de l'oratori de Sant Josep acompanyant el Bon-Jesús (carrers de l'Hospital, del Fang i des Fossar); la Verge surt de la parròquia acompanyada de les dones. La trobada té lloc a la plaça del Mercat. En el moment de les tres reverències s'amollen coets i les campanes repiquen. La processó es reorganitza i pels carrers de Son Torelló i Major i sa Plaça arriba a l'església acompanyada de la banda de cornetes i tambors. Acte seguit, celebració solemne de la missa pasqual.

Sóller Cal destacar la celebració del Dimecres de Cendra. La imatge del Crist de la Sang és traslladada de l'església del mateix nom fins a la parròquia. En un principi es feia sense cap mena de solemnitat, tan sols el capellà acompanyat d'un parell d'homes, però des de fa 4 anys la celebració ha adquirit un caràcter festiu. La missa comença a l'església de la Sang i la processó va cap a la parròquia, on la missa acaba i es fa la imposició de cendra.

Diumenge del Ram: Benedicció de rams i palmes al convent del Sagrat Cor. A continuació, processó cantada cap a la parròquia.

Dijous Sant: Solemne eucaristia i, a continuació, processó pels carrers principals del poble. Participació de set confraries, totes vestides amb túnica, capa i caputxa; cada una va d'un color diferent i porta ciris electrificats. Alguns dels passos són el Nazareno de Medinaceli, que es venera al port, i la Mare de Déu de l'Esperança.

Divendres Sant: Sermó del Davallament, Davallament i processó amb les caperutxes i els passos del Bon-Jesús Mort i de la Dolorosa.

Diumenge de Pasqua: La Verge surt de la rectoria i Jesús de la parròquia i en processó es troben davant es Centre. En aquest moment es canta l'antífona «Regina Cœli», introduïda i arreglada per Miquel Rosselló de can Nussa. A continuació, amollada de coloms i, després, ofici solemne. Alguns anys, a la sortida, hi ha hagut ballada popular.

Son Carrió (municipi de Sant Llorenç des Cardassar)

Diumenge del Ram: Al matí, benedicció de palmes i rams a l'església i breu processó pels voltants. A la tarda, els Dotze Sermons. Representació popular dels passos, amb Jesús, el Cirineu i 2 soldats caperunats. Fan una volta per l'interior de l'església per a cada estació del viacrucis i es diu el sermó corresponent.

Dijous Sant: Ofici religiós al final del qual surten 5 centurions romans amb llança guardant Jesús i que més tard desfilaran a la processó. Hi van caperunats, la banda de música i tot el poble amb ciris encesos. Treuen el Sant Crist.

Divendres Sant: A la nit, representació del Davallament amb 3 homes vestits de blanc que encarnen Josep d'Arimatea, Nicodem i sant Joan. Tot seguit, Processó de l'Enterrament, guardada pels centurions i acompanyada per caperunats i la banda de música.

Diumenge de Pasqua: Abans de l'ofici del matí, escenificació de la resurrecció de Jesús. Els centurions s'han adormit i, en despertar-se, troben a faltar Jesús. Són represos pel caporal, que els ha despertat amb tres forts colps de llança, i cerquen Jesús per tota l'església amb l'aldarull que això significa, principalment per als infants. Quan el troben ressuscitat, li rendeixen honors i l'acompanyen en processó. Quan troba Maria, la música sona i les campanes repiquen. És típic d'aquests dies que els joves regalin a les al·lotes bosses de confits i bombons. Són també característics d'aquests dies els "rollos" de Pasqua, fets amb pasta de coques, rodons i amb un forat al mig i adornats amb confits.

Son Cervera

Diumenge del Ram: A l'església nova (edifici d'època modernista començat a construir el 1905 per l'arquitecte Joan Rubió i Bellver i amb les obres paralitzades a mig fer el 1933; actualment s'utilitza per a fer-hi actes culturals), beneïda de palmes i rams d'olivera i, des d'allà, processó, portant els rams, cap a l'església de Sant Joan, on se celebra l'ofici pels volts de les 11. A la tarda, els Dotze Sermons: viacrucis que circumda l'església interiorment i en cada estació del qual l'oficiant fa un petit sermó.

Dijous Sant: Desfilada de carepunats agrupats en quatre confraries: Sant Crist, la Dolorosa, la Pietat i la Verònica. El Sant Crist que es venera a l'església de Sant Joan és una creació de l'escultora Remígia Caubet. El de l'església és buidat en bronze i el que desfila a la processó és una rèplica feta sobre el mateix motlle amb fibres sintètiques i articulat per tal de fer la representació del Davallament a la processó del Divendres Sant. Hi desfilen també una guàrdia de centurions, la banda de música i el cor parroquial. Participació i desfilada de molta de gent amb la cara destapada i vestida de carrer que porta "tulipes" (llanternes de paper blanc amb espelmes enceses). La processó recorre l'itinerari següent: places de Sant Ignasi, de Sant Joan i d'Antoni Maura; carrers Major, de la Mar, del Sol i de Joana Roca; i retorn a l'església.

Divendres Sant: Cap a les 9 del vespre, a l'església nova, que és adornada amb torxes, lectura de la Passió i, en acabat, representació del Davallament. Hi intervenen una guàrdia de centurions, Sant Joan, Josep d'Arimatea, Nicodem, la Mare de Déu, Maria Magdalena i Maria de Cleofàs (les tres Maries). Jesús és col·locat en un sepulcre de vidre que desfila a la processó que comença tot seguit, sense un recorregut gaire fix, i acaba a l'església de Sant Joan.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'"Encuentro": de l'església surten les imatges de Jesús, cap a la plaça de Sant Ignasi, i de Maria, que esperarà al carrer del Doctor Servera. Es troben a la plaça de Sant Joan. En el moment de l'encontrada, els portadors d'ambdues imatges fan una reverència de salutació. La banda de música esclata a sonar la «Marxa reial» al mateix temps que amollen coloms i les campanes repiquen. A continuació, retorn a l'església per les places de Sant Joan i d'Antoni Maura i ofici solemne.

Son Macià (municipi de Mancor)

Diumenge del Ram: Benedicció dels rams al pati del convent i processó cap a l'església per assistir a l'ofici.

Diumenge de Pasqua: Ofici solemne a la tarda. Antigament, els quintos "cantaven sales" i convidaven la gent a un ball que se solia celebrar el Diumenge de l'Àngel. La festa fou recuperada entorn dels anys 70 i es manté des de llavors, però no és exclusiva dels quintos.

Valldemossa

Diumenge del Ram: Benedicció de rams i palmes a la cartoixa i, després, processó cap a la parròquia.

Dijous Sant: Ofici solemne i processó amb la participació de tot el poble.

Divendres Sant: Representació de la pujada amb escales a la creu per fer el Davallament mentre el cor parroquial canta el «Miserere». Després, processó amb la imatge de Jesús mort i la Dolorosa. Les persones que duen el Sant Crist (tant dijous com divendres) són membres de famílies que, per tradició, ho fan de molts anys ençà (un membre de cada una de les quatre o cinc famílies tradicionals).

Diumenge de Pasqua: Processó dels Tres Botets: la Verge surt de l'església; Jesús, de la cartoixa i es troben a la Plaça Pública (Plaça Antiga), moment en què la Verge és aixecada tres vegades.

Vilafranca de Bonany

Diumenge del Ram: Benedicció dels rams a la Plaça Major. El rector, acompanyat de la banda de tambors, surt de l'església i es dirigeix a la Plaça, on es fa la benedicció. Retorn en processó a l'església.

Dijous Sant: Processó del Santíssim, que amb el pal·li és duit a ca ses monges, on es fa l'Hora Santa.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'"Encuentro", que comença cap a les 8 i mitja del matí: l'Ajuntament acompanya el Bon-Jesús, que surt de l'església i passa pel carrer de Sant Martí, per la carretera de Palma, pels carrers de Monsenyor Damià Nicolau i Principal i la Plaça; la Mare de Déu surt de l'església i va fins a la Plaça acompanyada d'un grup de gent, on té lloc l'encontrada. Darrerament les imatges són duites pels quintos.

Illa de Menorca

Alaior

Diumenge del Ram: Es beneeixen palmes i rams al pla del Fossar, devora l'església, i els fidels hi entren en processó per assistir a la celebració litúrgica. La Coral del Centre Cultural interpreta alguns càntics. És costum que les palmes dels fillets duguin caramels penjats.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'Encontrada: Jesús i Maria surten de l'església i, seguint itineraris diferents, es troben de tornada davant l'altar. Els portadors de Maria fan un moviment a manera de reverència i s'entonen càntics de joia. Tot seguit, ofici solemne. En acabat, dues agrupacions corals canten «Deixem lo dol» i composicions del seu repertori: ho fan primer a l'església i, després, al Centre Cultural, a la Plaça, al club de jubilats i a alguns indrets de la ciutat. A la nit, patrocinada per l'Ajuntament, hi sol haver alguna activitat cultural.

Castell, es

Diumenge de Pasqua: Ofici solemne. Una agrupació coral surt del Centre Cultural per cantar el «Deixem lo dol» a diverses entitats ciutadanes i també, habitualment, més peces. El recorregut s'acaba amb un concert a l'església. Durant aquestes festes es regala als fillets el caramel de Pasqua.

Ciutadella

Diumenge del Ram: Abans es beneïen els rams a Sant Francesc i s'anava en processó fins a la Catedral. Actualment, la benedicció de palmes i rams és a la mateixa parròquia i es fa una processó curta pels voltants. És costum que els capellans duguin palmes, i els infants, palmons amb caramels penjats.

Dijous Sant: Al s. XIX s'havia fet processó. Actualment, sols ofici litúrgic que inclou el lavatori. És costum que els fidels visitin les "cases santes".

Divendres Sant: Al s. XVII es representava el Davallament en el marc d'un acte sacramental que fou prohibit per la Inquisició. Actualment, processó que surt de la Catedral i en la qual l'element més antic són els pagesos. N'hi ha de dos tipus: els que van vestits de "just", amb vestit radicalment negre semblant al que es du per Sant Joan, però sense capell, i calçats amb sabates baixes amb sivella de plata (el vestit de "just" és el d'"ajustar-se", és a dir, d'anar junts en corporació); i el constituït pels que vesteixen de pelegrins, els quals descendeixen dels antics hortolans, que van de blanc, amb falda plisada i cosset cordat, cinyell negre de vellut, mocador, rosari, guants blancs i gorgera. Els que van de "just" duen la Dolorosa; els que van de pelegrins duen Jesús mort. Hi desfilen algunes confraries: la dels Pueri Hebreorum, vestits d'al·lots hebreus, i unes altres vestides de caperutxes. Entre les imatges que surten aquest dia, és destacable per la devoció que li tenen els ciutadellencs el Sant Crist dels Paraires, un Crist del s. XVII que es va salvar de les flames en temps de la Guerra Civil i que diuen que va suar miraculosament.

Dissabte Sant: A la nit, concert pasqual a la Catedral a càrrec de la Capella Davidídica de la Catedral i de l'Orquestra de l'Ateneu de Maó.

Diumenge de Pasqua: És costum que els padrins regalin als fillets el caramel·lo de Pasqua. També és una tradició molt arrelada, una vegada acabat l'ofici solemne, matar el Bujot, que és un ninot fet amb robes velles plenes de palla, una olla per cap, perruca i màscara. El fan associacions o grups de vesins i representa algú que no és del seu grat. Cap a les 12 surten amb escopetes de caça i disparen al Bujot fins que l'encenen a trets. És una festa cada cop amb més participació. Fins a la Guerra Civil s'havia fet la Processó de la Regina, en què el rector passejava a pes de braços pels carrers una imatge de plata de la Mare de Déu del Roser.

Ferreries

Diumenge del Ram: Benedicció de palmes i rams a l'església de Sant Bartomeu i processó fins a la de Santa Maria per tal d'assistir a la funció litúrgica. Els fillets solen dur palmes amb caramels penjats. La nit anterior és costum que els fillets, ajudats pels seus pares, preparin el "caramel·ler", que consisteix a sembrar una branca —no importa gaire de quin arbre— dins un cossiol i regar-la amb aigua amb sucre. El matí de l'endemà els fillets trobaran la branca guarnida de caramels.

Divendres Sant: Processó de l'Enterrament, que surt de l'església de Sant Bartomeu i, pels carrers de Sant Bartomeu, de Sant Joan, del Forn, de Dalt, de la Creu, del Fred, Nou, de la Font i de Ciutadella, acaba a l'església de Santa Maria, on es fa el Sermó de la Passió. Hi desfilen caperutxes.

Dissabte Sant: El foc nou s'encén al pati de l'església de Santa Maria. Ofici litúrgic.

Fornells (municipi des Mercadal)

Diumenge del Ram: Benedicció de rams i ofici litúrgic a la parròquia.

Maó

Diumenge del Ram: Processó del Viacrucis: cap a les 7 i mitja del capvespre, de la parròquia de Sant Francesc surten quatre confraries i la imatge de Jesús amb una creu al coll. Després de recórrer els carrers més importants de la ciutat, s'acaba a la mateixa parròquia.

Divendres Sant: Processó de l'Enterrament, que surt de l'església de Santa Maria cap a les 8 i mitja del vespre. Hi desfilen sis confraries, el Sepulcre i la Soledat. La imatge de Jesús és una talla d'especial valor artístic; la de la Soledat és revestida d'hàbit brodat en or i plata i mantell negre d'una sola peça. El recorregut, ampli i vistós i en un ambient de gran recolliment, dura unes 2 hores.

Mercadal, es

Diumenge del Ram: Benedicció de rams al convent de les monges i processó fins a la parròquia per assistir a l'ofici. És costum que els padrins regalin als fillets uns caramels llargs o pipes de sucre de color de rosa, elaborats, uns i altres, a l'antiga pastisseria local Cas Sucrer.

Dijous Sant: A l'ofici litúrgic es beneeixen tretze pans d'apòstol: un és per a l'oficiant i els altres són per als 12 homes que representen els apòstols en la celebració. És costum que a la sortida en donin un bocí als coneguts i familiars.

Divendres Sant: Processó de l'Enterrament: surten les imatges de la Mare de Déu i del Sant Sepulcre amb la banda de cornetes i tambors.

Diumenge de Pasqua: Missa de Resurrecció amb cant de la Salve. A continuació, una coral canta el «Deixem lo dol» i algunes cançons més a l'església i a l'Ajuntament.

Migjorn Gran, es (municipi des Mercadal)

Diumenge del Ram: Al matí, benedicció de rams i ofici a la parròquia. A la tarda, les imatges de Jesús i Maria surten en viacrucis pels carrers del barri antic del poble.

Dijous Sant: Participació dels 12 apòstols a l'ofici litúrgic, els quals són representats per 12 homes que vesteixen túnica blava, faixa vermella i mocador blanc al coll. Aquesta representació es transmet per herència familiar. Donen a cada un un pa d'apòstol beneït durant la celebració que és compartit, a la sortida, amb els familiars i els amics.

Divendres Sant: Cap a les 7, Sermó de les Set Paraules. Després de les 9, Processó de l'Enterrament. Era i és il·lusió dels al·lots participar en la processó tot acompanyant l'avi. Davant va la creu flanquejada per cirials i seguida per dues fileres d'homes, a cara descoberta, a banda i banda de carrer; després, les imatges de Jesús mort i de la Soledat, el rector i les dones. És molt recollida i silenciosa: sols s'hi senten els sons fúnebres que entona la banda de música.

Dissabte Sant: El foc nou s'encén fora, al pla de l'Església. Acabats els actes, festeta amb menjars, principalment dolços, aportats pels feligresos.

Diumenge de Pasqua: Processó de l'Encontrada: Jesús i Maria surten de l'església, Maria pel Portal Major i Jesús pel portal lateral acompanyat pel clergat (és l'única ocasió en què els capellans no surten per la porta principal), i segueixen recorreguts diferents. Quan es troben, els portadors de Maria fan un moviment de reverència, es canta el «Regina Cœli Laetare» i la banda de música sona. Tornen a l'església per assistir a l'ofici, en què es torna a cantar el «Regina Cœli» abans de començar, després del sermó i al final. A la sortida, la banda de música ofereix un petit concert. Les imatges d'aquesta processó tenen un valor especial: la de Jesús, per les seves característiques estètiques; la de Maria, pel seu valor sentimental perquè, havent-se cremat l'antiga durant la Guerra Civil, el rector personalment va modelar, amb més tossudesa que saber, un cap i unes mans que, unides per una armadura de llistons i revestides, resultaren aquesta imatge, que per tal motiu és especialment estimada al poble.

Sant Climent (municipi de Maó)

Diumenge de Pasqua: Una agrupació coral canta el «Deixem lo dol».

Sant Lluís

Diumenge del Ram: Benedicció de rams i ofici litúrgic a la parròquia.

Divendres Sant: Processó pels carrers principals amb careputxos.

Diumenge de Pasqua: Ofici solemne i, després, cant del «Deixem lo dol» a la parròquia i a l'Ajuntament.

Illes d'Eivissa i Formentera

Eivissa

Divendres Sant: És tradicional la Processó dels Passos, que a les 9 del matí puja des de la parròquia de la Santa Creu, a l'eixample de la Marina, fins a la Catedral acompanyant la imatge del Sant Crist de l'Agonia. A les 9 del vespre comença a la parròquia de Sant Pere (Dalt Vila) la manifestació externa més massiva de la setmana: la Processó Nocturna del Sant Crist Jacent. Després de baixar a la Marina i recórrer els carrers principals, torna a la matei-

xa església del convent, seu de la parròquia. Llargues fileres dels membres de les Confraries del Sant Crist Jacent, del Sant Crist del Cementeri, de la Soledat, l'Eccehomo i del Sant Crist de l'Agonia. Quan la processó arriba a la plaça de la Constitució, a la Marina, se li ajunta la Confraria de la Mare de Déu dels Dolors, de la parròquia de Sant Salvador.

Divendres o dissabte després de Pasqua

Illa de Mallorca

Selva Els quintos organitzen una revetla amb música en viu a la plaça de Valella.

PANCARITATS I ROMERIES

La setmana que segueix el Diumenge de Pasqua es caracteritza a Mallorca per la gran profusió de romeries i pancaritats que, gairebé a totes les poblacions, se celebren a algun puig, alguna ermita o algun indret significat de la contrada. Aquestes festes es reparteixen entre el dilluns (segona festa), el dimarts (tercera festa), el dimecres (la del Cocó de Lloseta) i el diumenge següent o Diumenge de l'Àngel. L'estructura de la festa sempre sol ser la mateixa: al matí, marxa cap al puig o cap a l'ermita, on, a més de l'ofici religiós, solen celebrar-se unes quantes activitats col·lectives (jocs, balls, etc.) acompanyades també d'un àpat de tots plegats. Aquest berenar o dinar sembla que havia estat un dels actes centrals de la festa. Inicialment hom hi menjava les darreres panades i els darrers rubiols que quedaven de les festes de Pasqua. En l'actualitat, encara que la tradició perdura, és freqüent la celebració d'arrossades col·lectives, de concursos de paelles, etc. Un tret destacable d'aquestes romeries són les tradicions i llegendes que expliquen l'origen de l'ermita o de les imatges venerades, generalment relacionades amb trobades miraculoses. Igualment cal fer-ne ressaltar la presència abundosa de goigs, veritable manifestació de la devoció i la religiositat populars.

Segona festa de Pasqua

Illa de Mallorca

Andratx La gent de la vila, s'Arracó i Sant Elm puja a la torre de Sant Elm, on se celebra una missa i després es dina amb el que cadascú porta.

Biniamar (municipi de Selva) *Romeria de la Mare de Déu de la Reconciliació.* Es retorna la Mare de Déu a l'ermita i s'hi diu una missa. Berenada de panades i rubiols.

Campanet *Es Goig des Quintos.* Cap a les 8 del matí, concentració de quintos per anar, en primer lloc, a cal batle, on es canta el primer goig, que es diu «Sa Llicència». En acabat, recorregut per totes les cases del poble cantant i sol·licitant aportacions econòmiques. Es canten set goigs diferents, acompanyats per la banda de música. A ca les monges es canta el goig «Les tres Maries», que fa referència a la visitació del Sant Sepulcre. Acabada la volta, els quintos celebren un dinar. Al capvespre, *Festa des Pi.* Cap a les 4 la gent es concentra a l'església de Sant Miquel (petita església gòtica del s. XIX, de coberta de fusta, que fou parròquia del terme fins al 1425 i que conserva un interessant retaule gòtic) per anar a tallar un pi al bosc de Gabellí Petit. El remolquen amb un tractor i el duen fins a la clastra de l'ermita, on, pelat i ensabonat, l'alcen i el deixen preparat per a la festa de l'endemà. Al vespre, concert a càrrec de la Coral de Sant Miquel a la parròquia. A la sortida, fogueró en què es convida la gent a pa amb tomàtiga, arengades torrades, vi i més begudes.

Escorca És costum que molts de poblers pugin al santuari de Lluc, alguns a peu i uns altres en cotxe. Fins i tot n'hi ha que hi pugen al vespre abans i hi acampen. Se sol assistir a missa i visitar la Mare de Déu de Lluc col·lectivament. L'actual monestir de Lluc té l'origen a mitjan s. XIII i la imatge de la Mare de Déu, dreta, amb el nen en braços, és obra dels segles XIV-XV.

Muro *Festa de Sant Vicenç Ferrer.* Pancaritat a l'oratori de Sant Vicenç Ferrer, situat prop de sa Bassa Ferrera, organitzat per l'Ajuntament.

A les 11 del matí, des de la plaça de la vila, la gent parteix cap a l'oratori pel camí de na Pontons, normalment precedida per una colla de xeremies i les autoritats locals. En arribar-hi, missa solemne —hi ha goigs en honor del sant— i, després, algunes activitats infantils i balls populars. L'Ajuntament reparteix llenya, arròs i ensaïmada, ja que és costum fer-hi paelles. Després del dinar, torna reprendre el ball fins que, a entrada de fosca, es retorna al poble. Entorn de sant Vicenç, corren algunes llegendes o tradicions molt curioses, algunes contades per mossèn Alcover al tom V de les seves «Rondaies mallorquines». El nom del camí, camí de na Pontons, n'és una: na Pontons anava a oir missa a Sant Miquel de Campanet des d'Artà cada dia passant sempre per aquest camí. Una altra és el nom que rebia una petita bassa situada prop de l'actual oratori, sa Bassa Ferrera, on es conta que el sant donà beguda als que l'acompanyaven; també va obrar algun miracle amb l'aigua de la bassa. A finals del segle passat fou dessecada. La més popular i coneguda és la que conta com els poblers no el volgueren sentir predicar i el tragueren del seu terme a pedrades; contràriament, els murers l'acolliren molt bé. Així, sant Vicenç Ferrer castigà els poblers a no tenir pedreny per a treure marès en el seu municipi i Muro tendria tot el que volgués.

Pobla, sa Hi ha el costum d'anar a Lluc.

Pollença *Pancaritat al puig de Maria.* La gent hi puja a peu i cap a les 11 s'hi celebra missa. A la sortida de l'ofici, refresc popular; a les 4 i mitja, cant de la Salve i comiat de la Mare de Déu; al capvespre, jocs per a nins i grans. L'ermita fou construïda el 1348 pels jurats de la vila i fou reformada durant el s. XVIII. Una comunitat d'ermitans s'hi instal·là el 1917.

Selva *Romeria de Crist Rei.* Cap a les 9 del matí se surt a peu per anar a les restes de l'oratori de Crist Rei (construcció iniciada el 1927 per a acollir-hi la romeria que abans es feia al santuari de Santa Llúcia), on es fa un concurs de paelles i hi ha activitats infantils i juvenils. L'organització és a càrrec dels quintos amb col·laboració amb l'Ajuntament. A la nit, la barriada de Valella organitza un fogueró. Els quintos hi conviden a vi. El divendres o el dissabte després de Pasqua, els quintos organitzen una revetla amb música en viu a la plaça de Valella.

Illa de Menorca

Castell, es *Pancaritat a la cala Sant Esteve.* Actualment té menys participació perquè és dia feiner.

Tercera festa de Pasqua

Illa de Mallorca

Alcúdia *Pancaritat a l'ermita de la Victòria.* Individualment o en petits grups, a peu o en cotxe, la gent puja a l'ermita (1403), on cap a migdia es celebra una missa. Entorn d'aquesta data es regala el "rollo" als al·lots, pastís consistent en una mena de cèrcol de pasta amb confits incrustats.

Algaida *La Pau.* A les 9 del matí, concentració de carrosses a la plaça de la vila. Fan un parell de voltes per la plaça i es dirigeixen cap a Castellitx a peu. Se celebra missa i es canta l'himne «Mare de Déu de la Pau». Tothom passa a besar la imatge. En sortir de missa, l'Ajuntament convida a beure vi. Cap a les 3 i mitja, concentració a l'era —esplanada davant l'església—, on se celebren jocs, es donen els premis a les carrosses participants, es canten gloses, etc. També hi sol haver torroneres. L'organització sol anar a càrrec de l'Ajuntament, que acostuma cedir-la a alguna entitat recreativa o cultural. Es duu pa a taleca i normalment es consumeixen panades i rubiols. Celebració d'actes culturals: concessió dels premis Roses d'Or de la Pau, Certamen literari de la Pau de Castellitx (poesia, narració i glosat popular)...

Ariany *Pancaritat al puig de Bonany* (Petra). A les 9 del matí la gent es troba a la Plaça Major i, a peu, puja a l'ermita. A les 12, missa. Passen la diada al puig i mengen panades i rubiols. L'any 1991 es va recuperar la tradició de donar un brot de llorer.

Binissalem Segons l'arxiduc Lluís Salvador, es feia una fira on es reunien tots els venedors i compradors de llana.

Campanet Acompanyament del Sant Crist des de la parròquia fins a l'ermita de Sant Miquel. Cap a les 9 i mitja del matí, al so de les xeremies i de la banda de música, la gent es congrega a la Plaça per iniciar la marxa cap a l'ermita pel camí vell i la costa del Sant Crist. En arribar al camí de Son Cabot, es fa una aturada i es canten els goigs del Sant Crist de Sant Miquel. Cap a les 11, ofici a l'ermita. El sermó tradicional parla dels orígens de la vila i del camí de na Pontons. Acabat l'ofici, refresc per a tothom, trencada d'olles, ball de bot i, alguns anys, corregudes de "joies". Hi ha torroneres i firers. A la tarda, cap a les 4 i mitja, pujada del pi. El premi sol ser una porcella en el primer intent i un cuixot en el segon. La tarda es completa amb l'actuació d'algun grup de música popular i ball de bot.

Felanitx La gent acostuma a pujar a peu al puig de Sant Salvador per passar-hi el dia. La primera església que s'hi edificà data de l'any 1348. En els segles següents s'hi feren unes quantes ampliacions fins que l'any 1734 s'acabà l'església actual, on es venera la Mare de Déu de Sant Salvador.

Llubí *Pancaritat a l'ermita del Sant Crist de la Salut i del Remei.* La gent hi acudeix per assistir a l'ofici cap a les 11 del matí, amb sermó a càrrec d'un capellà fill de la població. Festa organitzada per la parròquia i l'Ajuntament amb la col·laboració dels Grups d'Esplai. Hi sol haver concursos de paella i, a l'hora de dinar, l'Ajuntament obsequia amb vi i cava. Al capvespre sol haver-hi activitats recreatives i esportives, ball de bot, gimcana, carreres, etc. Hi ha una parada d'un gerrer de Pòrtol i és costum comprar un siurell. Fa 4 o 5 anys, revetla el dia abans amb la presència d'un grup musical. També hi ha joves que hi acampen.

Mancor *Romeria de Santa Llúcia.* Actualment es puja a peu des de l'església de la vila fins a la capelleta de l'ermita (esmentada ja el 1275, és una de les més antigues de l'illa). Corregudes de "joies" abans de celebrar-hi la missa. Més tard, concurs de paelles. L'horabaixa, festa de l'esplai, alguna comèdia i ball de bot. Sembla que fins al 1925, a causa de la unitat municipal de Selva i Mancor, hi participaven els dos pobles. El poble de Selva havia fet la promesa de portar la imatge de sant Sebastià a l'ermita de Santa Llúcia; la gent de Mancor esperava a l'entrada de la població amb la Mare de Déu i anaven tots plegats cap a l'església, on se celebrava un petit acte. Després, acompanyant les dues imatges, pujaven en processó fins a l'ermita. Des de la independència de Mancor, els selvatgins no acudeixen a la romeria.

Montuïri *Pancaritat al puig de Sant Miquel.* Organitzat per l'Ajuntament i la parròquia. Un dels regidors de l'Ajuntament és nomenat "Batle del Puig" i és responsable de la festa. A les 9 del matí la gent parteix en comitiva des de la plaça. El "Batle del Puig", que duu la vara, la presideix acompanyat de la banda de música. L'itinerari transcorre pel camí vell del Puig i passa per la Potada del Dimoni. En arribar a dalt, on es venera la Mare de Déu de la Bona Pau, esmentada ja el s. XVI, és costum berenar de panades i l'Ajuntament convida a galetes i una copa. També s'hi instal·len torroneres. Missa i concert de la banda de música amb ball i jocs. Cap a la 1 del migdia es torna baixar cap al poble. Al vespre, a la plaça, ball amb la banda de música.

Petra A peu o en cotxe, hom puja al puig de Bonany (església d'estil neoclàssic edificada entre el 1920 i el 1925 sobre una altra del s. XVII), on es celebra un ofici i es dina de pa a taleca. L'any 1991 es va recuperar la tradició de donar un brot de llorer.

Pobla, sa *Festa de Crestatx.* Pancaritat al santuari de Crestatx (fou una de les primitives parròquies de l'illa després de la conquesta catalana i de la qual depengué sa Pobla fins al 1300, quan aquesta fou declarada reial). Al matí, en processó, duen la imatge de santa Margalida (patrona de la població) cap a Crestatx. La porten els barretinaires o barretiners, abillats amb un vestit d'escolà i unes barretines o caperutxes còniques verdes amb floretes de paper envoltant. El càrrec de barretiner passa de pares a fills —probablement en un principi era un càstig. Duen molts de penons i banderes. En arribar-hi, berenen de panades i risses;

també s'hi fan arrossades. Concurs de cançons del camp i diverses activitats lúdiques (trencament d'olles, corregudes, cant, ball de bot, volada d'avellanes...). Al capvespre, retorn cap a la vila i fi de festa a la Plaça.

Sant Joan *Pancaritat al puig de Bonany.* La gent parteix a peu des de la vila cap a l'ermita. L'itinerari transcorre per la carretera de Sant Joan a Petra, camí de Son Gorgut i muntanya amunt per camins i dreceres. Després de la missa, balls i jocs. La gent duu panades i rubiols per a dinar. L'any 1991 es va recuperar la tradició de donar un brot de llorer.

Vilafranca de Bonany *Pancaritat al puig de Bonany.* Pujada a peu o amb vehicles. Celebració d'un ofici solemne i, a continuació, jocs, balls, etcètera. S'acostuma dur pa a taleca i la gent sol dinar de panades i rubiols. L'any 1991 es va recuperar la tradició de donar un brot de llorer.

Dimecres després de Pasqua

Illa de Mallorca

Lloseta *Romeria del Cocó.* Pancaritat celebrat a l'oratori del Cocó, molt prop de la sortida de la vila. L'oratori data de 1878 i, segons la tradició, el 1233 s'hi trobà la imatge de la Mare de Déu que es venera a la parròquia. La gent acudeix a l'ermita, on se celebra missa amb Ball de l'Oferta i es manté exposada la imatge de la Verge perquè pugui ser venerada pels feels. Més tard, activitats lúdiques, com és ara ball de bot i un passeig per l'avinguda del Cocó, la qual es decora amb paperí i on s'instal·len coqueres. Entorn de la festa i durant alguns dies, activitats esportives i culturals. Se'n va accentuant el caràcter de fira.

Diumenge de l'Àngel

Illa de Mallorca

Alaró Pujada a peu al castell, on a les 12 se celebra una missa a l'oratori de la Mare de Déu del Refugi. A continuació, festa en la qual l'Ajuntament convida a coca amb verdura. La gent acaba de dinar amb el que duu de ca seva o al restaurant. Hi ha goigs dedicats a la dita Mare de Déu.

Arenal, s' (municipi de Llucmajor) A partir de 1990, ofici a l'església. A la sortida, els assistents es dirigeixen cap al pont de les Set Boques, on s'organitza una paella monumental. A la tarda, lectura de poemes.

Biniali (municipi de Sencelles) Actualment, arrossada a la Casa de Cultura. Antigament, acostumaven a anar a sa Cova Monja, a la capella de Son Arrossa. Organització a càrrec de l'Associació de la Tercera Edat.

Binissalem *Pancaritat a ca n'Arabí.* Es tracta d'una festa relativament recent (uns 10 anys) organitzada per la parròquia i l'Ajuntament. Abans hi havia molta gent que feia el pancaritat a casetes disperses pel camp i també el dimecres després de Pasqua al Cocó de Lloseta. La gent hi puja al matí i hi munta foguerons en unes taules preparades (a més hi ha restaurant permanent). Activitats esportives, concursos de paelles i, alguns anys, banda de música. La gent duu pa a taleca i, a més, s'hi fan torrades.

Bunyola La gent acostuma anar a Alfàbia, on, cap a migdia, se celebra una missa de camp. En acabat, dinen tots plegats de paella.

Calonge (municipi de Santanyí) Els salers (Amics de la Tercera Edat) organitzen una ballada popular de ball de pagès a la plaça.

Capdepera Abans s'anava a l'Agulla, a l'anomenat "Pi de les Vegues". Actualment no hi ha lloc de trobada, encara que persisteix el costum de sortir al camp a berenar de panades. Aquest costum també es conserva a Cala Rajada.

Colònia de Sant Pere (municipi d'Artà) *Pancaritat a l'ermita de Betlem.* És un temple neoclàssic (1818-1824) on hi ha el noviciat de la congregació d'ermitans de Sant Pau i Sant Antoni. Pujada a peu i celebració d'una missa a l'aire lliure. A l'hora de dinar s'acostuma fer una gran paella col·lectiva.

Costitx *Processó de la Trobada.* Cap a les 9 del vespre treuen la Mare de Déu de Costitx i l'acompanyen al lloc on la tradició diu que la trobaren. La imatge és portada pels homes que fan comptes de casar-se durant l'any. La resta del poble els segueix en processó portant ciris i, en arribar al lloc, es canta un tedèum.

Felanitx La gent acostuma a pujar a peu al puig de Sant Salvador per passar-hi el dia. S'hi celebra un ofici.

Inca *Pancaritat al puig de Santa Magdalena.* L'actual església fou erigida el s. XVI encara que és documentada des del s. XIII. La vigília, al vespre, el grup de ball de bot Revetlers del Puig d'Inca hi organitza un fogueró en què se senten sonades i glosats. L'endemà, la gent hi puja a peu. A les 11, missa a l'esplanada. Després, concurs de paelles, corregudes de "joies", jocs infantils i ball de bot.

Llorito Festa de nova creació (sembla que se celebrà per primera vegada el 1985), organitzada per la parròquia i l'Ajuntament. La gent va a sa Comuna i hi fa una fritada col·lectiva. Missa, jocs i balls populars.

Manacor Berena a l'ermita. Al capvespre, romeria a l'ermita, amb funció religiosa i ball de pagès.

Muro *Fira de Sant Francesc de Paula.* El dia abans, revetla amb ballada popular organitzada per la Revetla d'Algebelí i concert de la banda de música al carrer de Santa Anna i, a mitjanit, a la plaça del Convent, Despenjada del Conill (pal ensabonat d'un grapat de metres d'alçada a l'extrem del qual hi ha una "joia" que hom intenta despenjar). La vetlada acaba amb una amollada de coets i focs d'artifici. El diumenge, exposició de bestiar, maquinària agrícola i cotxes; concurs cani, intervenció de la banda de música, exposicions de pintura, mostres d'artesania, etc. La festa es duu a terme especialment a la plaça del Convent, però les exposicions es localitzen a diferents llocs de la vila: als carrers del General Franco i Santa Anna; a la plaça del Comte d'Empúries Hug IV, etc.; el concurs cani i la mostra de bestiar, al camp municipal de futbol. L'acte més assenyalat és l'ofici solemne en honor de sant Francesc de Paula, que es celebra al convent dels mínims amb participació de les autoritats, que, tot seguit, visiten les diferents exposicions de la fira. Al capvespre, la banda de música torna oferir un concert. També hi sol haver una actuació de la Coral Miquel Tortell. Per a acabar la festa hi sol haver una representació al teatre municipal.

Palma *Diada festiva al castell de Bellver.* És organitzada per l'Ajuntament i la Federació d'Associacions de Veïns. S'hi puja a peu o en autobús i al castell i a l'esplanada se celebren unes quantes activitats festives: benvinguda amb xeremiers, gimcanes, concerts de diverses bandes de música, teatre regional, volades d'estels, demostracions de la policia muntada, etc. El castell és un edifici d'estil gòtic construït per l'arquitecte Ponç Descoll per ordre de Jaume II com a residència reial i fortalesa. Des del 1932 acull el Museu Municipal d'Art i Història Local.

Peguera (municipi de Calvià) *Festa del Sant Crist.* Després de la missa del matí s'havia celebrat una processó per la Plaça per tal de commemorar la trobada d'un fragment de la talla del Crist prop del Rivetó, on l'havien llançat les aigues del mar. Goigs en honor del Sant Crist.

Porreres *Pancaritat al puig de Monti-sion.* L'oratori de la Mare de Déu fou fundat el 1498 i al seu entorn sorgí cap al s. XVI el col·legi rural, suprimit el 1835. Cap a les 9 del matí es parteix a peu des de la vila. Ofici solemne a la clastra del santuari i, a continuació, ballada popular amb actuació de la banda de música. Hi ha torroneres. La gent dina de pa a taleca.

Santa Eugènia Cap a les 10, pujada a l'ermita de Son Seguí (Santa Maria del Camí) a peu. Dinar organitzat juntament amb els participants de Santa Maria i, cap a les 5, davallada. Molts de joves parteixen dissabte al vespre.

Santa Maria del Camí Els santamariers, juntament amb la gent de Santa Eugènia i també de Pòrtol, pugen a l'ermita de Son Seguí. Missa amb adoració de la imatge de la Mare de Déu de la Pau —es reparteixen goigs— i, posteriorment, arrossada col·lectiva. El dinar és subvencionat per les institucions públiques (Ajuntament, Consell Insular...). Hi sol haver xeremies,

cant coral i ball de bot. Els organitzadors de la pujada pertanyen al bar Can Beia i tenen ajuts de l'Ajuntament i del Consell Insular de Mallorca.

Sencelles *Pancaritat a la caseta de ses Monges (s'Erissal).* Es tracta de la caseta de sor Francinaina Cirer. Festa organitzada per la Coral Sor Francinaina. Es parteix al migdia de la Plaça del poble, després de l'ofici, a peu o en cotxe. S'acostuma a fer-hi paelles d'arròs col·lectives i de segon plat tothom menja panades. Els organitzadors hi posen el dolç. Jocs i tómbola benèfica. Cap a les 5 de l'horabaixa es retorna cap a la vila.

Son Macià (municipi de Manacor) Ball de bot a la plaça amb música en viu. S'hi recullen doblers per a sufragar les festes de tot l'any.

Valldemossa *Romeria a l'ermita de la Trinitat.* L'ermita fou fundada el 1648, però l'actual data de 1705. La gent hi puja, a peu o en cotxe, per passar-hi el dia i dinar-hi. Missa solemne. Tothom duu pa a taleca i es menja del que duu, però les panades es posen en comú. Després de dinar, festa pagesa recuperada per la delegació de l'Obra Cultural Balear de la vila, entitat que organitza alguna activitat cultural per tal de revalorar i popularitzar la pujada.

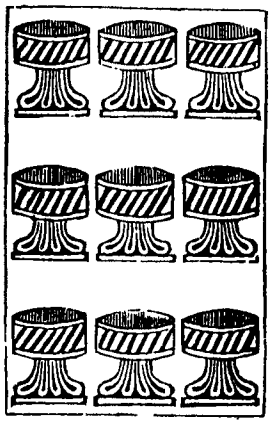

ABRIL

Diumenge pròxim al 2

Illa d'Eivissa

Sant Francesc de s'Estany (municipi de Sant Josep de sa Talaia) *Festa de Sant Francesc de Paula.* La petita capella de Sant Francesc de Paula fou edificada els primers anys del s. XVIII. Missa seguida de la corresponent processó festiva, pastissos i vi com a comiat.

5

SANT VICENT FERRER

Illa d'Eivissa

Sant Vicent de sa Cala (municipi de Sant Joan de Labritja) *Festa patronal.* Alguns actes esporàdics de caràcter recreatiu i cultural vénen a preparar la festa del dia principal. El centre és la missa major, cap al migdia, la qual és seguida per la processó amb el sant i pel comiat final amb pastissos i vi, mentre que els joves ballen animats, segons l'antic costum, a la plaça de Missa.

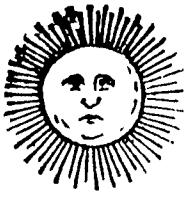

23

SANT JORDI

Illa de Mallorca

Artà *Festa del Llibre.* Taules de venda de llibres a la plaça. Normalment, durant una setmana, activitats de caràcter escolar. Festa organitzada pel Servei Municipal d'Orientació Educativa.

Calvià *Festa del Llibre.* Parades de llibres al carrer, activitats escolars i concursos de fotografia.

Colònia de Sant Jordi (municipi de ses Salines) *Festes patronals.* A la nit sol haver-hi torrada popular amb animació i revetla a l'esplanada del moll. Activitats esportives, entre les quals destaquen les corregudes populars de bicicletes en diferents categories, fins i tot per a vells.

Esporles *Festa del Llibre.* La biblioteca local organitza conferències i una festa de caràcter escolar.

Inca *Festa del Llibre.* Taules de venda de llibres a la plaça. L'Ajuntament organitza activitats per als alumnes dels diferents centres escolars. A la tarda, festa infantil amb un grup d'animació i, a la nit, al Casal de Cultura, lliurament dels premis del concurs literari. Normalment, conferències i recitals de música popular. S'edita un programa dels actes.

Llucmajor *Festa del Llibre*. Uns quants actes culturals i presentacions de llibres.

Manacor *Festa del Llibre*. Parades de llibres als carrers i diferents actes culturals entorn del món del llibre.

Moscari (municipi de Selva) *Festa del Llibre*. Parades d'exposició i de venda de llibres en català. Activitats d'animació a la lectura.

Palma *Festa del Llibre*. Al matí, a primera hora, els llibreters instal·len les parades a la plaça de Cort, a la Plaça Major, als carrers dels Oms i de Sant Miquel, al passeig de la Rambla, etcètera. L'afluència de públic i d'alumnes dels diversos centres escolars hi sol ser abundosa. Les autoritats acostumen a organitzar actes culturals i públics. Anualment, l'Obra Cultural Balear i la Coordinadora per a l'Ensenyament del Català editen els fulls informatius «L'Aventura de Llegir», on es recullen les principals novetats editorials de la temporada.

Petra *Festa del Llibre*. La Comissió de Normalització Lingüística de l'Ajuntament posa una parada de venda de llibres amb un descompte subvencionat pel consistori.

Puigpunyent *Festa del Llibre*. Setmana d'activitats culturals entorn del Dia del Llibre. Activitats infantils. El dissabte més pròxim, una llibreria de Palma hi instal·la una parada de venda de llibres.

Santanyí *Festa del Llibre*. Al matí, l'Ajuntament posa taules al mercat a l'abast dels llibreters locals per tal que puguin fer exposició i venda de llibres. A la tarda, lliurament de premis del certamen de poesia catalana Bernat Vidal i Tomàs. Hi sol haver parlaments i concert de música de cambra.

Sant Joan *Festa del Llibre*. Festa organitzada per la delegació de l'Obra Cultural Balear i la biblioteca local, de creació recent (fa uns 3 anys). Activitats culturals diverses entorn del dia de Sant Jordi (taules rodones, conferències, exposicions, concursos, etc.).

Selva *Festa del Llibre*. Parades d'exposició i de venda de llibres.

Sóller *Festa del Llibre*. Els llibreters posen parades de venda als carrers i s'organitza un concurs de redacció. Els premis es lliuren durant la fira (segon diumenge de maig).

Son Cervera *Festa del Llibre*. Taules de venda de llibres a les Escoles Velles i al Centre de Música. L'Ajuntament subvenciona el descompte als llibreters. Uns quants actes culturals (conferències, exposicions...).

Valldemossa *Festa del Llibre*. Alguns actes culturals entorn del món del llibre (conferències, exposicions, actes escolars...). És organitzada per la delegació de l'Obra Cultural Balear.

Illa de Menorca

Ciutadella *Festa del Llibre*. Envelat a una plaça pública, normalment a la Catedral, on durant tota la setmana es venen llibres. S'hi presenten les darreres novetats i en ocasions s'hi ha fet alguna festa infantil.

Ferreries *Festa del Llibre*. Setmana cultural en la qual s'impliquen les diverses entitats cíviques, que organitzen activitats culturals i esportives per a petits i grans. El premi literari Francesc d'Albranca, que se sol lliurar el dissabte anterior, té uns 15 anys de tradició.

Fornells (municipi des Mercadal) *Festa del Llibre*. Es posen parades d'exposició i de venda de llibres al carrer.

Maó *Festa del Llibre*. Acostumen muntar una exposició monogràfica a la biblioteca, organitzar conferències a la Casa de Cultura i posar parades de llibres al carrer. Se sol fer també alguna activitat adreçada als infants.

Mercadal, es *Festa del Llibre*. Es donen a conèixer les novetats de la biblioteca, se sol fer també una activitat d'animació a la lectura adreçada als fillets i es posen parades d'exposició i de venda de llibres al carrer, els quals tenen un descompte subvencionat per l'Ajuntament i pels llibreters. Concurs de dibuixos per a la portada del programa de les festes patronals de Sant Martí.

Sant Lluís *Festa del Llibre.* Es presenta algun llibre editat amb el patrocini municipal i es posen parades de llibres al pla de la Creu.

Illes d'Eivissa i Formentera

Sant Jordi de ses Salines (municipi de Sant Josep de sa Talaia) *Festa patronal de la parròquia de Sant Jordi.* És documentada des del s. XVI. Alguns actes programats per als dies anteriors preparen la festa central. Cal fer esment de les diferents exposicions de ceràmica local i de plantes. La missa del sant patró, devers el migdia, és seguida per la corresponent processó pels voltants del temple. A continuació, la concurrència participa en l'obsequi de bunyols, d'orelletes i de vi mentre pot contemplar, a la Plaça, força demostracions de ball pagès. Els darrers anys, alguns grups musicals de Mallorca i de la península hi han pres part.

Dissabte pròxim al 23

Illa de Mallorca

Alaró *Festa del Llibre.* Instal·lació de parades de llibres a la plaça. Festa organitzada per l'Obra Cultural Balear.

Orient (municipi de Bunyola) *Festa patronal.* Ofici en honor de sant Jordi.

Illa de Menorca

Alaior *Festa del Llibre.* Actes relacionats amb els llibres durant tota la setmana, que inclouen presentacions (normalment, de llibres editats per l'Ajuntament o amb el seu suport), activitats infantils d'animació a la lectura i mostra de les adquisicions fetes per la biblioteca municipal durant tot l'any. Parades d'exposició i de venda al carrer.

Diumenge pròxim al 23

Illa de Mallorca

Sant Llorenç des Cardassar *Festa del Llibre.* Taules de venda de llibres al carrer. L'organització de les festes va a càrrec del Servei Municipal d'Orientació Educativa i són essencialment d'àmbit escolar. Xerrades, projeccions i unes quantes activitats culturals.

Cap de setmana pròxim al 23

Illa de Menorca

Castell, es *Festa del Llibre.* La biblioteca fa una jornada completa de portes obertes que s'insereix en el marc d'unes *Festes de Primavera* que inclouen jocs infantils, concerts clàssics de música i cant coral, actuació d'un grup popular, venda d'objectes fets pels grups d'escoltes, mostra d'antiquaris, exposició de vehicles automòbils, mostra-taller de les escoles de ceràmica i de pintura i concurs de paelles.

Migjorn Gran, es (municipi des Mercadal) *Festa del Llibre.* Presentació d'algun llibre i parades al carrer, on regalen un clavell als visitants i es fa un descompte subvencionat per l'Ajuntament i pels llibreters.

25

SANT MARC

Illa de Mallorca

Sineu *Festa patronal.* Ofici religiós i alguns actes culturals: inauguracions, exposicions, conferències... Actes organitzats per l'Ajuntament i la parròquia que solen ser el preludi de la *Fira* celebrada el primer diumenge de maig. És costum menjar caragols, ja que hom creu que, si es mengen aquest dia, no seran tocats. També es creu que, si es cuinen caragols cercats durant la Setmana Santa, quan es bullen, fan sang.

Primer diumenge

Illa de Mallorca

Andratx Fira ramadera amb mostra i venda de bestiar, maquinària, cotxes, etc. S'instal·la al passeig de Son Mas i dura tot el matí. L'horabaixa, jocs i més activitats.

Santa Eugènia Fira organitzada per la Cambra Agrària —l'any 1991 fou la desena edició— que dura tot el cap de setmana. El dissabte, marató i tir de fona i amb arc. El diumenge, exposició i venda d'animals, cotxes, tractors i maquinària; parades de torroneres, venda de ceràmica, etc. S'instal·len per la plaça i pels carrers Nou, de les Escoles, de José Antonio, etc. Al capvespre, al pati de l'escola, ball i cant. Música popular. Si coincideix amb el Diumenge de Pasqua, es desplaça a un altre diumenge del mes.

Segon diumenge

Illa de Mallorca

Santa Margalida *Fira d'Abril.* Dura tot el cap de setmana. Normalment comença el divendres amb la inauguració d'exposicions de pintura, concursos literaris, de fotografia, etc. El dissabte continua amb actuacions de la coral i la banda de música locals i representacions teatrals. El diumenge al matí, obertura del recinte de la fira, amb concursos d'animals i ramaderia cabrum. Missa solemne en honor de sant Isidre. Concurs de domadura de cavalls, visita de les autoritats, actuació de la banda de música, lliurament de trofeus i balls populars.

Darrer diumenge

Illa de Mallorca

Santa Maria del Camí *Fira agrícola.* Se celebra a la plaça d'Espanya o a la del Mercat. A més de les parades habituals de productes agrícoles, de maquinària i d'animals, activitats diverses com és ara exposicions de flors, demostracions d'equitació, degustacions de llet d'ametla, exposicions de pintura a l'Ajuntament, etc. L'endemà, firó. Es mantenen les parades del dia anterior, però només amb la participació de la gent de la població; també continuen les exposicions i les mostres a les sales i als llocs acostumats. Al vespre, amollada de focs d'artifici com a cloenda.

Una setmana a finals de mes

Illa de Mallorca

Biniaraix (municipi de Sóller) *Trobada de Pintura Internacional al barranc de Biniaraix.* Amb l'organització de l'Ajuntament, la Comissió de la Trobada i l'Associació de Veïns, els pintors, durant una setmana, pinten qualsevol indret del barranc. S'acaba diumenge amb una exposició a la Plaça. L'any 1991 se'n va celebrar la quarta edició.

Dies variables dins l'abril

Illa de Mallorca

Palma *Feria de Abril.* Celebració iniciada el 1990 i promoguda i organitzada pels col·lectius d'immigrats andalusos amb el patrocini de les administracions municipal, ciutadana i autonòmica. L'objectiu és emular la Feria de Abril de Sevilla. El 1991 es celebrà en el recinte de la Fira del Ram.

MAIG

1

FESTA DEL PRIMER DE MAIG

Illa de Mallorca

Alaró Aplec a la possessió de s'Olivaret amb un dinar organitzat per la UGT.

Artà És costum celebrar un pancaritat a l'ermita de Betlem. Missa a l'aire lliure i jocs. Algunes parades de jocs i venda de menjars i begudes a càrrec dels joves de la vila.

Biniamar (municipi de Selva) Antigament, hom anava a la font d'en Patró, on es nedava i es passava el dia. Actualment, des de fa uns 10 anys, dinar (una paella monumental, vi i ensaïmada per un preu simbòlic) a la Barrera d'Alt, que marca el límit de sa Comuna amb Biniatzent.

Caimari (municipi de Selva) La gent acostuma pujar a peu a Lluc i passar-hi el dia.

Costitx *Fira des Creuers.* Al matí, parades de torroneres, gerrers, trinxeters i venda d'animals. Al capvespre, al creuer de la carretera d'Inca, ball de bot i berenada organitzats per l'Associació de la Tercera Edat. L'origen d'aquesta fira, localitzada lluny del nucli urbà, ha de cercar-se en el pas de la gent que, el primer diumenge de maig horabaixa, retornava de la fira de Sineu. Les activitats actuals són merament simbòliques.

Lloseta Organitzada per l'Ajuntament i algunes entitats culturals, celebració a sa font des Trenc. Jocs populars com ara carreres de "joies" i ball de bot. És costum dinar d'arròs de paella. L'Ajuntament hi convida a vi i ensaïmada.

Maria de la Salut Mostra de corals infantils a la parròquia i festa pagesa l'endemà amb actuacions de grups populars.

Montuïri La banda de música toca «La Internacional» a la plaça i, al vespre, el PSOE convida a un aperitiu.

Palma *Festa del Treball.* A més dels diferents actes culturals i reivindicatius organitzats entorn d'aquesta data, a mitjan matí hi sol haver concentració a la plaça d'Espanya seguida de manifestació, unitària o no, que acostuma seguir l'itinerari següent: carrer dels Oms, passeig de la Rambla, carrer de Navarra, plaça de Weyler, carrer de la Unió, plaça de Joan Carles I, passeig del Born, plaça de la Reina, carrer del Conquistador, carrer del Palau Reial, plaça de Cort, carrer de Colom i places del marquès del Palmer i Major. Hi sol haver parlaments i intervencions de sindicalistes i polítics destacats. Òbviament, la manifestació acostuma anar precedida de les pertinents pancartes reivindicatives.

Pollença Paella monumental al puig de Maria.

Port de Pollença (municipi de Pollença) Paella monumental al puig de Maria.

Salines, ses *Fira.* Té caràcter de fira tradicional malgrat els seus pocs anys de vida. Concursos d'animals de raça. Al matí, el saig fa una crida donant la benvinguda a la gent i convidant-la a la festa. A la tarda, espectacles com, per exemple, muntar a cavall. El 1989, per primera vegada, concurs d'invents, que després cada any s'ha celebrat. Concurs de parades amb premis importants, la qual cosa dóna vistositat a la fira. Revetla a la plaça d'Espanya. Les autoritats illenques s'hi desplacen i li donen suport econòmic.

Santa Ponça (municipi de Calvià) Al Saló Social, uns quants actes per a commemorar el dia.

Illa de Menorca

Mercadal, es Concert i alguna activitat esportiva.

3

FESTA DE LA CREU

Illa de Mallorca

Selva La vigília, a les 8, amollada de coets que anuncia el començament de les festes. Vetlada de ball de bot organitzada per la barriada de Camarata. L'endemà, ofici a les 11 amb la tradicional Beneïda de Nous Fruits i Ball de l'Oferta. Passejada en bicicleta, balls populars, actuació de l'agrupació local Aires de Muntanya, mercat i menjada de caragols. Hi sol haver també alguna exposició a Son Arnau (local de l'Associació de Veïns de Camarata) i a sa Botiga Nova. El dissabte anterior o posterior, algunes vegades, revetla al pla de la font de Camarata.

13

Illa de Mallorca

Campos *Festa en honor de la Mare de Déu de Fàtima.* El dia 13 de cada mes, a l'oratori del Palmer, es diu una missa, però aquest dia s'hi fa missa major. A la sortida, algunes activitats com ara ball de bot i trencada d'olles.

19

Illa de Mallorca

Capdepera *Recuperació del Castell.* Aquesta festa vol commemorar la recuperació del castell per la vila, el qual fins al 1983 havia restat en mans particulars. Inclou tot un programa d'activitats destinades a fer conèixer el castell tant als nins com als grans —prèviament, a les escoles s'ha treballat el tema. Gimcana al castell per als adults. A la nit, és habitual convocar-hi una taula rodona. A partir de l'any 1990, el diumenge més pròxim, certamen de bandes de música.

24

Illa de Mallorca

Manacor *Festa de la barriada del Convent de Sant Domingo.* Recuperada entorn de 1985. La vigília, Ball dels Moretons pels carrers del barri, que té l'origen el 1854 per la proclamació del Dogma de la Concepció Immaculada de Maria. Consisteix en un grup de 6 al·lots que, amb el tors descobert i duent fermats uns hemisferis de fusta al pit, als genolls i a les mans, ballen acompanyats de l'Alicorn i dels gegants:

Es moretons
surten des convent
i balla que balla
repleguen sa gent.

L'endemà, a mitjan capvespre, amollada de coets i repicada de campanes. Davant el convent hi ha dues figures estàtiques de gegants. Surten els Moretons acompanyats d'uns 6 capgrossos, l'Alicorn i un nin vestit de Sant Do-

mènec i ballen pels carrers acompanyats pel so d'instruments de vent. A continuació, missa concelebrada al convent amb Ball dels Moretons. Acabat l'ofici, benedicció de la cisterna del convent, que antigament donava aigua a tota la barriada. Els Moretons tornen a ballar, la Banda Municipal sona, amollen coets i la festa s'acaba amb un refresc de germanor.

MARIA AUXILIADORA

Illa de Menorca

Ciutadella És una festa d'influència salesiana. Actes diversos i funcions litúrgiques durant tot el mes de maig que culminen en una processó amb molta concurrència que acompanya la imatge de Maria Auxiliadora pels carrers de la ciutat, que són engalanats amb els colors marians (blau i blanc).

30

Illa de Formentera

Sant Ferran de ses Roques (municipi de Formentera) Festa patronal amb ressò especial a tota l'illa, puix, per la seva extensió, les comunicacions entre els habitants són contínues. Després dels actes diversos de preparació, el dia del sant, missa de festa, més o menys al migjorn, amb processó i comiat amb bunyols i pastissos.

Primer dissabte

Illa de Mallorca

Santa Maria del Camí *Festivitat de la Mare de Déu de la Soledat.* Al convent dels mínims, missa solemne i cantada dels goigs de la Verge. La lletra és de Llorenç Moyà Gilabert i la música, de Jaume Palou.

Primer diumenge

Illa de Mallorca

Alqueria Blanca s' (municipi de Santanyí) Com a Santanyí, hom puja en romeria a Consolació, on se celebra una missa.

Búger *Festa des Jai.* Es celebra al bosc de Binissetí, situat dins el terme municipal d'Inca. Recuperada cap a 1977 tot rememorant l'arribada dels antics avis que aquest dia anaven a fira a Sineu i, de tornada, eren rebuts pels infants, que els sortien a camí amb gran aldarull tot esperant-ne un present. Així, el personatge actual és rebut pels infants, que són obsequiats amb caramels que aquell tira a grapades. La gent l'acompanya fins a la plaça del poble, on la comitiva es dissol. Es Jai és representat per l'home més vell de la població; a vegades va vestit a l'ampla i normalment hi arriba en carro. Actes diversos al llarg del dia: al matí, marató popular que ha substituït els darrers anys la tradicional cursa ciclista. Trobada de pintors, que lliurement trien un racó del poble per plasmar-lo i les obres dels quals s'exposen durant les festes patronals per Sant Pere. Al migdia, dinar d'arròs brut al mateix bosc. La sobretaula és amenitzada amb ball de bot i cap a les 5 i mitja hi arriba es Jai, protagonista de la festa. A la plaça hi sol haver actuacions de música en viu. Organitzada per l'Obra Cultural Balear, al local de la qual es poden comprar les reserves per al dinar.

Esporles *Romeria i Mes de Maria a l'ermita de Maristel·la.* La gent hi puja al matí. Al capvespre, missa i Mes de Maria amb l'exposició de la imatge per a la veneració dels feels. Organitzada per l'església i la Comissió d'Ermitans.

Santanyí *Romeria a Consolació.* És costum anar-hi a peu. Missa i acabament amb una ballada popular. Tradicionalment s'havia celebrat un diumenge de març, però l'any 1943 es va canviar a aquest dia. Antigament es feia la benedicció del terme.

Sineu *Fira agrícola i ramadera.* Es tracta probablement de la fira amb més tradició de l'illa i on es conserva el sentit tradicional de mer-

cat extraordinari. Les parades s'estenen per places i carrers, tot conservant la mateixa col·locació d'un any a l'altre. A la plaça de l'Església, parades de fruites i verdures, ramellers, formatges, roba i sabates, parades que també s'estenen cap al Carrer Major; a l'escalonada de Sant Marc, aviram; escalonada avall, escales de peu, cadires i tests; al carreró de baix de la rectoria, els trinxeters; una mica més avall, els selleters; i, damunt el fossar, les parades d'ollers i de gerrers de Pòrtol i sa Cabaneta. Davant el Triquet, els picarolers de Búger i Campanet. La plaça del Mercat, estibada de bestiar de tota casta. Mostres d'animals (cans, ovelles, bísties, etc.). Als carrers adjacents, exposicions de maquinària agrícola i cotxes. Al mateix fossar, avellaneres, casetes de jocs i parades recreatives. A vegades, des del dia de Sant Marc, patró de la vila, exposicions, concerts i més actes culturals.

Illa d'Eivissa

Santa Eulària des Riu *Festa a la parròquia.* El seu origen es relaciona amb l'Església Vella, nom donat a un pujol de la vora del mar. La tradició popular assegura que al cim del pujol es féu el primer temple de Santa Eulària i que un diumenge, a la sortida de missa, el temple caigué sobtadament. Com que, segons la mateixa tradició, ningú no en rebé cap dany, l'esdeveniment miraculós fou atribuït a la intercessió de santa Eulària i, com a mostra d'agraïment, els pobladors del quartó varen prometre celebrar cada any una festa votiva en honor seu el primer diumenge de maig, ja que fou el dia de l'ensorrament. Els actes populars preparatius de la festa són diversos. Cap al migdia, com a acte central, missa. Hi sol haver mostra de plantes i flors i, entorn del dia de la festa, pujada a la creu d'en Ribes. Els darrers anys, participació de formacions musicals i populars de Catalunya, de Mallorca i d'uns altres indrets de la península.

Segon diumenge

Illa de Mallorca

Alcúdia *Aniversari de Sarau Alcudienc.* Ballada popular cap a les 9 de la nit animada pel Sarau Alcudienc. S'acaba entorn de mitjanit amb un sopar en el qual tothom aporta les seves especialitats: coques, panades, frit, peix escabetxat, etc. A vegades, el dia anterior, alguna exposició o conferència.

Campos *Fira.* El dia abans, al matí, instal·lació de les parades i les mostres d'animals i celebració del concurs de vaques frisones; a la tarda, semimarató popular; a la nit, ball de bot a la plaça de la Creu. L'endemà, més mostres d'animals, concretament cabres i cans de bestiar. Subhasta de bestiar, lliurament de premis del concurs de vaques frisones i demostració eqüestre. Visita de les autoritats autonòmiques, que són convidades, juntament amb els ramaders participants, a un dinar institucional ofert per l'Ajuntament.

Casa Blanca, sa (municipi de Palma) *Romeria de sor Francinaina Cirer, la beata de Sencelles.* Xocolatada a les 7 i sortida a les 8 del matí del cafè Can Rigan. Amb carros i cavalls hom es dirigeix per la carretera vella de Sineu, ses Olleries, sa Cova Monja i Son Arrossa a Sencelles, on s'arriba cap a les 11. Deixen el bestiar a Son Company, van a missa a les 12 i dinen al camp de futbol o a Son Company.

Felanitx *Fira.* Coincidint amb aquest dia, celebració amb retard de la *Festa del Llibre* posant entremig de les altres parades de la fira les d'exposició i venda de llibres. Exposicions diverses i, assíduament, la de plantes i flors, organitzada per la gent de la tercera edat.

Llorito *Fira.* La vigília, al vespre, els quintos organitzen una revetla a la plaça. L'endemà, cap a les 9 del matí, inauguració oficial i, a les 11, missa solemne en honor de sant Isidre. Exposicions de pintura, dibuix, fotografia, etc. Mercat, parades de torroneres, gerrers, trinxeters i ramellers i exposició de cotxes. Se sol editar un programa de festes.

Manacor *Festes de la barriada de Fartàritx.* Activitats durant tot el cap de setmana. El divendres a la nit, ball a la plaça de la Concòrdia amb l'actuació de grups musicals. El dissabte, amollada de coets, passacarrers, jocs infantils, corregudes, activitats esportives i exposició, concurs i degustació de coques dolces; a la nit, trobada d'agrupacions de ball de bot. El diumenge, missa solemne presidida per la imatge del Sant Crist de la Fe, la qual, a la tarda, surt en processó pels carrers principals del barri.

Sóller *Fira. Festa de Moros i Cristians.* La festa sorgí per commemorar la victòria dels sollerics sobre els pirates turcs l'11 de maig de 1561: el famós Euldj Alí Ochiali desembarcà a l'illa per ses Puntes i d'allí avançà cap a la ciutat a fi d'atacar-la per sorpresa, però aquesta, que finalment havia estat alertada, aconseguí una gloriosa victòria. Se'n destaquen els episodis de la batalla al pont d'en Barona, on el capità Angelats i el sergent Antoni Soler aconseguiren derrotar les tropes enemigues, i la lluita que dues joves germanes mantingueren amb els pirates per defensar la seva casa de can Tamany. En agraïment per tal victòria, sorgí a la població una gran devoció per Nostra Senyora de la Victòria. Durant tota la setmana anterior al diumenge de fira, activitats nombroses i diferents. Entre les culturals, podem destacar les exposicions de pintura i les conferències; i, entre les esportives, les curses, el ciclisme, el futbol i la petanca. El dimecres al vespre, a l'església parroquial de Sant Bartomeu, pregó de fires, investidura de les Valentes Dones (2 al·lotes, que actualment es trien mitjançant un concurs de redacció) i, per acabar, un concert de música clàssica. Al capvespre de dissabte, a les 6, processó solemne del trasllat de la Verge de la Victòria a l'església de Sant Bartomeu i, en acabat, ofrena de flors a la Mare de Déu amb acompanyament de la banda de música de la ciutat. A continuació, ballada dels grups Aires Sollerics i Estol de Tramuntana en honor de la Verge. Al vespre, cap a les 10, revetla a la plaça de la Constitució. El dia de la fira, les primeres hores del matí són destinades a les diferents activitats esportives i infantils. A les 11, missa solemne a Sant Bartomeu. A la sortida, concert de música a càrrec d'alguna banda. Durant tot el dia, manifestacions esportives i lliurament de premis. Al capvespre, teatre i concert. Al vespre, a la plaça de la Constitució, revetla i ballada popular amb l'actuació dels grups de ball locals i algun artista de fora. Dilluns, *Firó.* A les 10 i mitja, ofrena de corones al monument erigit als herois de l'11 de maig i, a continuació, missa a can Tamany amb l'assistència de les Valentes Dones, els diferents personatges històrics (el Rei Moro, el Sergent Soler, el Capità Angelats, Vicenç de Rocafull...) i xeremiers. A les 4 del capvespre, arenga i oració pel Capità Angelats a la plaça de la Constitució i, a continuació, representació del desembarcament de les tropes sarraïnes i batalla entre moros i cristians: l'alarma sona per avisar que hi ha vaixells enemics disposats a envair la ciutat; les tropes sarraïnes intenten el desembarcament a la platja des Través, on són rebutjades per les tropes solleriques. Després d'una dura lluita, les hosts sarraïnes desembarquen a la platja d'en Repic. Una vegada replegades les tropes solleriques al pont d'en Barona, hi ha un altre enfrontament amb els moros. Les tropes sarraïnes, que han entrat a la ciutat procedents de ses Puntes, saquegen la vila. Les tropes solleriques victorioses de les batalles del camp de s'Oca, avisades de l'entrada a la ciutat d'unes altres hosts invasores, els donen batalla fins a derrotar-les i perseguir-les quan fugen. La representació finalitza amb el discurs d'acció de gràcies del Capità Angelats i la lloança de la població als herois i a la seva terra mitjançant el cant de «La Balanguera». Tornada en processó de la Mare de Déu de la Victòria a l'església de l'Hospital i, a continuació, desfilada de les carrosses de les Valentes Dones i de personatges històrics. Rodelles i traca final a la plaça de la Constitució.

Tercer diumenge

Illa de Mallorca

Sencelles *Fira de Maig.* La vigília, al vespre, revetla organitzada pels quintos. Exposició de cotxes i maquinària a la plaça del Mercat. A la plaça de l'Església, parades de torroneres, gerrers, senalleters i menjar. Missa solemne. Exposicions (ocells dissecats, pintura, ramells...). Dilluns, *Firó*, amb més parades que el dia de la

fira. La festa acaba al migdia. Paperí a les escoles i la plaça.

Illa d'Eivissa

Puig d'en Valls (municipis de Santa Eulària des Riu i d'Eivissa) *Festa patronal de la parròquia del Puig d'en Valls, prop de Vila.* Com que l'advocació titular és santa Maria Mare de l'Església, que se celebra el dia primer de gener, per tal que la festa caigui fora de les festes de Nadal i de l'hivern, des de fa anys s'ha escollit aquesta data estiuenca per a celebrar-la. Manifestacions populars de tota mena durant uns quants dies entorn d'aquest diumenge són l'activitat més significada de la festa.

Darrer diumenge

Illa de Mallorca

Binissalem *Fira agrícola.* Durant el matí, parades de ceràmica, ormeigs del camp, verdures i aliments, ramells, cossiols i joguines.

Manacor *Fires de Primavera.* Normalment els actes festius es desenvolupen durant tota la setmana anterior i fins i tot s'estenen durant la posterior. El divendres abans, els cossiers ballen a la plaça de la Torre, des d'on es desplacen fins a l'Ajuntament per fer honor al pregoner i obrir les festes d'una manera oficial. Cada dia, actes culturals i esportius (exposicions, cinema, presentacions, carreres de cavalls...). El diumenge, grans exposicions de ramaderia hípica, cotxes i maquinària i parades habituals de fira al passeig de na Camel·la. Els dies següents es perllonguen les activitats culturals (teatre, música i cinema).

Diumenge variable

Illa de Mallorca

Calonge (municipi de Santanyí) *Romeria a Sant Salvador de Felanitx.* Partida a peu a les 8 del matí, però també hi va gent en cotxe. A les 12, missa. Tornada cap a les 4.

Santa Maria del Camí Normalment a principis de mes, marxa cicloturística organitzada, des de 1982, per l'Associació de Pares del col·legi Ramon Llull. Cada any hom va en bicicleta a una possessió diferent del terme municipal. En arribar al lloc prefixat, missa, dinar en comú i, l'horabaixa, festeta amb corregudes, etc.

Un cap de setmana

Illa de Menorca

Alaior *Fira del «Ganado morfológico».* En una nau polivalent propietat de l'Ajuntament, concurs d'animals, especialment de raça frisona. Acte públic de presentació i conferències a l'Ajuntament.

Festes entre maig i juny

Illa de Mallorca

Palma *Fira del Llibre.* Organitzada pel Gremi de Llibreters, l'any 1991 se'n va celebrar la novena edició. Acostuma estar oberta una setmana. S'instal·len parades de diferents editorials i llibreries a algun indret cèntric de la ciutat (els dos darrers anys —1990 i 1991—, a l'estació de FEVE). Dins el marc de la fira, alguns actes culturals: presentacions de les darreres novetats, actuacions musicals, etc.

DIUMENGE DE PENTECOSTA

Illa de Mallorca

Horta, s' (municipi de Felanitx) *Fira i festa de ses Tonedures.* La vigília, vetlada musical. L'endemà, al matí, parades de venda i avellaneres. Es duu una petita guarda d'ovelles a la Plaça i, a manera d'exhibició, s'hi fan unes toses. Al migdia, dinar col·lectiu de paella.

Manacor *Festa del Sant Crist.* Ofici solemne a la parròquia dels Dolors amb Ball de l'Oferta a càrrec dels cossiers.

JUNY

13

SANT ANTONI DE PÀDUA

Illa de Mallorca

Artà *Festa del Convent.* Sorgí amb la tornada dels frares a la vila l'any 1897, els quals, amb la col·laboració d'alguns artanencs, crearen la carrossa de Sant Antoni, que s'ha mantingut fins als nostres dies —fins i tot durant la desamortització de Mendizábal— sostinguda pel donat del convent mestre Andreu Siurell. L'eix central d'aquesta festa el constitueixen els Cavallets —4 i la Dama—, tots cinc encarnats per nins, que sols difereixen pel color dels calçons, de la brusa, de la gorra i del cavall. La Dama va vestida de color maduixa, amb coll blanc amb cintes de color i cascavells; el cavall també és blanc. Els altres vestits són: verd i cavall roig, blau i cavall roig, groc i cavall negre, i salmó i cavall negre; tots duen cascavells. Les notícies sobre el seu origen són imprecises; tot i així, semblen documentats a la primera meitat del s. XIX. Després d'un lapse sense ballar, reaparegueren entorn del canvi de segle. El dissabte anterior, els Cavallets surten acompanyats per músics de la banda i fan cercaviles per la població. Durant els dies següents, algunes activitats, com ara tómbola benèfica al claustre del convent —en què els premis consisteixen bàsicament en brodats i randes— i diada de jocs infantils, entre els quals destaquen corregudes de cintes i cucanyes. La tarda del dia anterior, desfilada de carrosses: una, amb un infant vestit de Sant Antoni envoltat d'àngels, i l'altra, amb les nines que han fet la primera comunió aquell any i que popularment s'anomena "carrossa de les reines" o "de les princeses", recorren els carrers de la població juntament amb els Cavallets i músics de la banda. Els Cavallets ballen el Ball de Carrossa en alguns indrets de la vila, principalment davant les cases dels nins que hi intervenen, i hi són convidats a refrescar. El dia del sant, a les 11 del matí, ofici solemne al convent presidit pels Cavallets. A la sortida, ball dels Cavallets al claustre del convent, amb "es Ball dets Índios" (els Cavallets rendeixen homenatge a la Dama) i "es Ball des Nans" (la Dama rendeix homenatge als Cavallets). A la nit, focs d'artifici i ball de bot o festival gimnàstic. Gloses al sant.

Illa de Menorca

Maó L'Associació de Vesins del camí de ses Vinyes i l'escola infantil Es Buscaret organitzen jocs infantils i una revetla al pati de l'escola de formació professional del carrer de Josep M. Quadrado, que és oberta a tothom.

Segon diumenge

Illa de Mallorca

Sant Joan *Festa en honor de sant Cristòfol.* Organitzada per la Peña Motorista San Juan i celebrada des de 1958. Les activitats comencen el capvespre de diumenge amb una demostració de "trial-sin". Després, celebració eucarística i, a continuació, desfilada de carrosses de tema lliure i beneïda de cotxes. La festa acaba amb un refresc al local social de la penya.

Divendres i dissabte a mitjan mes

Illa de Mallorca

Inca *Festa de la barriada des Cós.* El divendres, al capvespre, passacarrers i concurs infantil de disfresses amb música de disc i ball; a la nit, espectacle musical. L'endemà, al capvespre, jocs infantils, corregudes i trencada d'olles; a continuació, ballada popular amb la Revetla del Puig d'Inca; al vespre, refresc, espectacle musical i traca final.

Un dissabte de juny

Illa de Mallorca

Orient (municipi de Bunyola) *Festa de la Mare de Déu de Lluc.* El 1954, amb motiu de l'any sant compostel·là, la senyora de Son Bernadàs va comprar una imatge de la Mare de Déu feta per Francesc Salvà. Celebració de la festivitat amb una missa al capvespre i, després, festa a Son Bernadàs amb ball de bot i refresc per a tothom.

EL CORPUS

Illa de Mallorca

Festivitat que se celebra el dijous o el diumenge després de la Santíssima Trinitat (la Santíssima Trinitat és el diumenge després de la Quinquagèsima, cinquanta dies després de Pasqua) per commemorar amb solemnitat especial l'eucaristia. Aquesta festa, establerta el 1316, havia de desenvolupar-se extraordinàriament amb manifestacions populars i un gran nombre de personatges i figures que acompanyaven el recorregut processional. Actualment, i a tot arreu dels Països Catalans, en sobreviuen un seguit de romanalles (àguila, gegants, mulassa, drac, víbria, cavalls cotoners, Ball de Bastons, etc.) A l'illa de Mallorca només perdura a Pollença el Ball de les Àguiles i Sant Joan Pelós, encara que hi ha referències que ens parlen de cossiers, àguiles, cavallets, etc., a les processons de Palma, Felanitx, Sóller, etcètera.

L'arxiduc Lluís Salvador (1871) diu que Pollença compta amb un Sant Joan Pelós semblant al de Felanitx; això és, un personatge abillat amb una túnica verda amb dos filetons daurats, capa vermella, màscara, corona daurada i sandàlies amb fermalls figurades en vermell sobre els peus descalços. Duu un xotet i una creu. És escortat, a més, per dues al·lotes conegudes amb el nom de les "Àguiles" perquè aquests són els animals de cartró que, a la manera dels cavallets, s'ajusten a la cinta i es sostenen amb una regna. Aquestes figures són documentades per primera vegada a Mallorca a principis del s. XVII. Van vestides amb una túnica blanca i una capeta, dita "Maria Antonieta", sobre la qual es cusen innombrables peces d'or recollides de casa en casa i que es retornen un cop acabada la festa. Hom diu que, amb les peces d'or i els bracerols que cobreixen els braços i els cabells, afegides a les que es duen cosides sobre el vestit, aquest supera els cinc quilos de pes. Es ballen les "taules" dins l'església i a la processó, en la qual Sant Joan Pelós acompanya les Àguiles al so de violins, guitarres i guitarrons.

La tradicional participació de la "lledània" a la processó de Palma s'ha perduda. A la majoria de pobles només perdura la processó, protagonitzada per les autoritats eclesiàstiques, que acompanyen la custòdia sota pal·li per carrers més o menys emmurtrats, i els nins i les nines que durant l'any han rebut la primera comunió. És costum encara decorar el trespol dels carrers per on passa la processó amb catifes de flors, murtra, heura, etc. Les cases romanen endomassades i obertes de pinte en ample meselles de cossiols. Des de les balconades, la gent acostuma tirar pètals al pas de la processó.

Des de 1990, quan es decretà dia feiner, la processó es celebra el diumenge següent a la festivitat.

Palma Se celebra el capvespre del diumenge següent. Les campanes de la Seu —n'Eloi, na Bàrbara...— repiquen per cridar a la festa. Després de la solemne celebració de l'eucaristia, processó que recorre els carrers més cèntrics del barri antic de la ciutat. El Santíssim, sota pal·li, és acompanyat per les autoritats eclesiàstiques i polítiques i per una banda de música.

Pollença El diumenge següent, horabaixa, Processó de les Àguiles. La comitiva s'obre amb un penó vermell amb la imatge de l'eucaristia, seguida de Sant Joan Pelós, que, descalç, dansa durant tot l'itinerari obrint el pas a les Àguiles. Aquests dos personatges, dansant al mateix to, s'acompanyen amb el so de les castenyetes; són seguides per 4 acompanyadores i els músics, que sonen guitarres, guitarrons i violins. Després dels músics, desfilen els pares i les mares de les Àguiles i, tot seguit, les nines i els nins que durant l'any han fet la primera comunió, cada un dels quals va vestit per a l'ocasió i porta un ram d'espigues i de fulles de pàmpol. A continuació, dos penons blancs, els cirials i la creu, un grup de persones devotes i la custòdia sota pal·li. Les atxes, el clergat i la banda de música tanquen la processó. Els carrers són guarnits amb fulles de fasser, pi i domassos i la gent tira pètals al pas de la processó. L'itinerari seguit és el següent: Plaça Major; carrers del Temple i de Joan Mas; placeta del Gall; carrers de Monti-sion i d'Horta; placeta de Martorell; carrers del Coronel Aloy, de Joan Guiraud, del Roser Vell, del Marquès Desbrull i d'Antoni Maura; Plaça Major; carrers del Mercat, del Jonquet, del Metge Sureda, de Santa Bàrbara i de Miquel Costa i Llobera; placeta del Gall; carrers de Joan Mas i d'Antoni Maura; i places Vella i Major. Durant l'ofici religiós, les Àguiles ballen les "taules".

Localitats que tenen processó
(illa de Mallorca)

Població	1	2	3	4	5
Alcúdia	□				
Andratx	□				
Ariany	□		□		
Banyalbufar	□		□		
Biniali	□				
Biniamar	□		□		
Binissalem	□		□		
Búger	□	□	□		
Bunyola	□		□		
Caimari	□		□		
Calonge	□				
Calvià	□		□		
Campanet	□		□		
Campos	□		□		
Capdellà, es	□		□		
Capdepera	□				
Colònia de Sant Pere	□				
Consell			□		
Costitx	□		□	□	
Deià	□		□		
Escorca	□				
Esgleieta, s'	□		□		
Esporles	□		□		■
Estellencs					
Felanitx	□		□		■
Fornalutx	□		□		
Galilea	□	□			
Horta, s'	□		□		
Inca	□		□		
Llombards, es					
Llorito	□		□		
Lloseta	□		□		
Llucmajor					
Manacor	□		□		
Mancor	□		□		
Montuïri					
Muro	□		□		
Palma					
Petra	□	□	□	□	
Pobla, sa	□		□		
Pollença	□				□
Porreres	□	□	□		
Portocristo	□		□		
Salines, ses	□		□		
Santa Eugènia	□	□			■
Santa Margalida	□		□		
Santa Maria del Camí	□	□	□		
Santanyí	□				
Sant Joan	□	□			
Sant Llorenç des Cardassar	□		□		
Selva			□		■
Sencelles					
Sineu	□		□		
Sóller	□	□			
Son Carrió	□		□		■
Son Cervera	□		□		
Valldemossa	□	□	□		

1. Engalanaments de carrers 2. Catifes florals 3. Amb nins 4. Altars 5. Altres elements (■ = banda de música)

Primer diumenge després del Corpus

Illa de Mallorca

Biniaraix (municipi de Sóller) *Festa del Cor de Jesús.* Al capvespre, missa i, després, processó amb el Santíssim. Es fan cinc estacions als altars que, per a aquesta ocasió, s'han muntat tots adornats amb flors i ramellers; el primer i el darrer es fan dins l'església, i els altres tres, a diferents indrets del poble. A cada una d'aquestes estacions, lectura d'un sermó curt i interpretació d'algun cant.

Moscari (municipi de Selva) *Festa del Cor de Jesús.* A l'entrada de la població, per la banda de Selva, hi ha en un bosquet, a la part més elevada i tot mirant cap al poble, un monument al Cor de Jesús. Al matí s'hi diu una missa i s'hi berena d'entrepans preparats per un grup de dones del poble (actualment l'Ajuntament paga aquest berenar). Els darrers anys, un grup de joves hi resta també a dinar.

Illa de Menorca

Migjorn Gran, es (municipi des Mercadal) Processó de les sagrades formes en custòdia i sota pal·li, que recorre els carrers principals del poble amb l'escorta de la banda de música. Cal remarcar que s'ha recuperat el costum d'enramar vistosament els carrers amb una gran quantitat de flors.

Illes d'Eivissa i Formentera

A tots els temples se celebra amb solemnitat el dia del Corpus, encara que les processons s'han abreujat notablement. És costum adornar les esglésies i els carrers amb murtra, canyes verdes i herba de Sant Ponç.

Eivissa La processó surt de la Catedral i va fins a la parròquia de Sant Pere, popularment anomenada el Convent. S'empra l'antiga custòdia gòtica obra de l'argenter mallorquí Francesc Martí (1399).

ESTIU

Continuació de

JUNY

23

REVETLA DE SANT JOAN

Illa de Menorca

Castell, es És costum regalar als fillets una canya amb dolços penjats que passegen tot el dia. Aquest costum s'havia quasi perdut i es va recuperant. A la nit, a la Plaça, fester de Sant Joan, preparat per iniciativa de l'Ajuntament; la gent hi afegeix mobles vells i llenya i els al·lots hi cremen ninots que han tengut tot el dia a la porta de casa.

Ciutadella Vegeu el dia 24, Sant Joan, illa de Menorca.

Ferreries Fester i venda de coques, organitzats per l'Associació de Vesins.

Maó A les 6 de la tarda, festa infantil amb un grup d'animació, la qual inclou concurs d'ornamentació de canyes verdes (es guarneixen amb flors i cintes) i concurs de "bujots" (ninots), que s'exposen prop del fester i hi acaben, més tard, cremats. A la nit, revetla.

Mercadal, es Gala a un solar a l'entrada del poble.

Sant Lluís A la tarda, concurs de "bujots" (ninots) al pla de la Creu. Alguns fillets l'han tengut assegut a la porta de ca seva durant el dia. Cap a les 9 del vespre es duen al fester que s'encén al camp de futbol i hi són cremats. Es convida la gent a aigua amb dolsa i pastissets. El diumenge més pròxim, concert clàssic.

24

SANT JOAN

Illa de Mallorca

Calvià Aquest municipi és, segons les estadístiques, el més ric d'Europa. Potser a causa de la gran extensió de zona costanera que inclou i de la seva intensa activitat turística, s'ha convertit en un punt estratègic de l'illa. La festa tradicional, festivitat del sol que crema, se celebra precisament al local de la Tercera Edat. Festejar l'arribada de l'estiu i proclamar la força del sol novell ha estat habitual a Mallorca, una terra acostumada a servar curosament els rituals antics. Tanmateix, és curiós que aquesta població, moderna i oberta a l'exterior, hagi optat també per mantenir aquesta gresca, organitzada cada any per l'Associació de Veïns de la Tercera Edat, que lloga una banda de música per entretenir la vila durant tot el matí. També al matí, representació teatral i xocolatada. De fet, sembla que sant Joan és el patró de la vila des de fa més de 750 anys, però les autèntiques festes d'estiu d'aquest nucli se

celebren per Sant Jaume. L'explicació és senzilla: antigament, quan la gent del poble es dedicava, sobretot, a les tasques del camp, el mes de juny havia de segar i batre. Fer una festa en aquell moment, doncs, implicava interrompre la tasca. Per això la festa es traslladà al 25 de juliol.

Deià La festa dura 2 o 3 dies cada any. Sant Joan és el patró de la vila: en tenim constància a l'acta del Consell del Poble de Deià del dia 22 de maig de l'any 1584, quan feia tan sols mig any que aquesta vila s'havia independitzat de Valldemossa. Organitzada per l'Ajuntament, presenta el programa habitual de les festes populars d'estiu: balls a la Plaça, que representa el centre neuràlgic de la vida festiva, diverses celebracions esportives i algun acte cultural de caràcter múltiple —espectacles teatrals, exposicions... Tot aquest ventall d'activitats envolta el dia clau, el de la festa del sant patró. A mitjan matí, devers les 11, missa concelebrada a l'església parroquial a la qual acudeix tota la població. L'ofici va seguit normalment d'un refresc ofert pel consistori. Al vespre sol representar-se alguna obra teatral de moda a l'aire lliure. És la festa de l'amor que crema, cantada pels poetes de l'illa. Com deia Maria Antònia Salvà, la poetessa de Llucmajor:

> La flor de card fa que el somni perduri
> d'unes amors que potser floriran,
> i a les donzelles en conta l'auguri
> meravellós en venir Sant Joan.

Esgleieta, s' (municipi d'Esporles) El nom d'aquest poblet deriva de l'antic diminutiu de la paraula "esgleia", que significa "església". El nucli de població té el seu origen en un oratori del s. XIII, que es construí sota l'advocació de Santa Maria de l'Olivar, que era habitat per ermitans. Més endavant, el 1530, s'hi va fundar el convent primitiu de les monges clarisses, que, fins aleshores, havien viscut al puig de Santa Magdalena d'Inca. L'any 1549 es traslladaren a Palma a causa de la prohibició de l'establiment de convents de monges en despoblats. La capella de l'església —el temple és el resultat de la reforma que a finals del s. XIX sofrí l'antic oratori i hi podem destacar la taula del s. XIV que presideix l'altar major, obra atribuïda a Joan Daurer—, la plaça que hi ha al davant i el local social són els nuclis de la festa. Sembla que sant Joan és patró del terme des del s. XVII, quan Joan Serralta, aleshores rector del poble, en fou benefactor i li consagrà l'església. La celebració actualment es prolonga durant alguns dies, en els quals hi sol haver homenatge a la vellesa, missa solemne concelebrada pel rector i per un predicador extern, corregudes de bicicleta i de cintes, concursos de cuina mallorquina, refrescs oferts per l'Ajuntament i ball per a tothom.

Felanitx Festa grossa en un dels pocs indrets de Mallorca on es conserven la figura de Sant Joan Pelós i les seves danses. Sembla que antigament a moltes esglésies de l'illa es feien oficis solemnes, just quan sortia el sol. Un al·lot jove, disfressat de Sant Joan, hi ballava durant l'Oferta. L'home que representava el sant havia de tenir el cos àgil per a la dansa. En acabar la celebració litúrgica, voltava el poble i captava amb els obrers per mantenir la festa. Sabem que també ballava a Son Carrió, a Son Cervera, a Sant Llorenç des Cardassar, a Artà... Jaume Oliver descriu el Sant Joan felanitxer amb aquestes paraules:

> Duia calces, camia i falderets blancs, i damunt ses espatles una capa airosa de setí vermell. Careta de tela de sedàs, com si anàs a treure mel, i cabellera llarga tota escambuixada. Duia un braç com ansa de gerra agafat a un costat i amb s'altra mà brandava una creu lleugera amb una llegenda: «Vet ací l'anyell.»

Els al·lots el perseguien pels carrers i el sant ballava, seguint el so d'un violí, un flabiol i un guitarró, una dansa exultant de la força de l'estiu. En aquella hora, els pagesos feien una creu a l'era sobre la qual havien de batre el gra perquè espantàs les formigues. Alguns sembraven clavellers i els regaven amb aigua de set pous de vena, convençuts que, en esclatar, farien flors de set còlors. D'altra banda, si, en sortir el sol, s'espolsaven els arbres que tenien polls, no tornaven tenir-ne mai més. Qui es llançava a la mar just en guaitar el sol per primer cop rere els núvols no estava malalt en tot l'any. Actualment, encara surt un dansaire que simbolitza sant Joan. Surt a l'horabaixa i balla pels carrers del poble acompanyat del grup S'Estol des Gerricó. L'acte no té, avui, cap relació amb l'Església.

Hort de Cas Correu, s' (municipi de Manacor) *Ritual del Vimer.* Dut a terme pels estadants de l'indret que l'han rebut en transmissió dels estadants anteriors. Els assistents arriben de Palma, Montuïri, Felanitx, Portocristo, Sant Llorenç des Cardassar, Vilafranca de Bonany, etcètera: pares i mares amb els seus infants malalts de trencadura. En les primeres hores de la nit, es trien els tanys de vimer i s'obren per la meitat amb molt d'esment perquè no s'esqueixin. Els nins han de passar a través de la tija oberta, primer el cap, després el cos, procurant que la saba que es desprèn de la planta toqui la pell de la part adolorida. Acabat el ritual, els tanys tornen a unir-se amb ràfia i fang. Cada tany correspon a un infant i se li fa un senyal perquè pugui identificar-se fàcilment. Passat algun temps, si la branca encara viu, el malalt s'haurà guarit; però, si s'ha assecat, haurà d'esperar un any i tornar a repetir la cerimònia.

Indioteria, sa (municipi de Palma) Aquesta barriada perifèrica reuneix els seus veïns per celebrar la festa, la qual integra els habitants de la part més vella, els mallorquins que hi han nascut i viscut sempre, i els immigrants que, procedents de punts diferents, s'hi han instal·lat. Per tant, havent de satisfer voluntats i caràcters molt diversos, s'hi organitzen actes múltiples: festa popular, demostració de danses de tot l'Estat, vetlada de balls mallorquins, activitats esportives —partits de futbol, exhibició gimnàstica, volada d'estels... També, alguna representació de teatre mallorquí, la típica revetla i actuacions de la banda de música. El Club d'Esplai Jovent, un dels que compten amb més membres de la ciutat, pren part activa en l'organització de les festes.

Mancor Antigament, la festa de Sant Joan, patró de la vila, tenia una durada de 4 o 5 dies, encara que la revetla i el dia del sant fossin els moments culminants en la celebració. L'acte més significatiu d'aquesta revetla és l'ofrena de flors dedicada al sant, acte en el qual també es besen les relíquies que se'n conserven. La resta d'actes presenten el programa propi de les festes d'estiu, amb activitats d'esbargiment —esportives i lúdiques—, d'una banda, i de caràcter més cultural o formatiu, de l'altra. Al matí, missa en què es balla l'Oferta. Acabat l'ofici, refresc i espectacle de ball de bot per a tothom. L'horabaixa sol dedicar-se a homenatjar els més vells. Sembla que al poble hi ha un col·lectiu bastant nombrós d'anglesos que, des de l'any 1989, s'han unit a les festes de la col·lectivitat i han decidit celebrar les seves pròpies just abans de les de Sant Joan, amb la qual cosa és com si les patronals s'haguessin allargat uns quants dies. Amb la festa dels anglesos s'ha arribat a uns 8 dies totals de gresca, encara que, de moment, no se sap si aquesta circumstància tendrà continuïtat. De fet, emperò, el temps dedicat a la disbauxa col·lectiva ha anat prolongant-se des de l'any 1652 —fins aleshores la festa se centrava tan sols en aquest dia. Des d'aquell any, es féu durar 2 dies i es començà a celebrar també el dia abans. La prolongació va ser el resultat d'una promesa feta per tot el poble, el qual no afectà una pesta terrible que, en aquell moment, destruïa gran part de l'illa. Fa molts d'anys, els homes que organitzaven les festes tenien el costum d'acompanyar les jovenetes a l'ofici del patró guiant-les amb un pal cobert de flors. Quan n'havien acompanyat un grup reduït i després que entrassin a l'església, n'anaven a cercar unes altres, fins que hi havien conduït totes les jovençanes de la població.

Muro Sant Joan Baptista és el patró de la parròquia, instituïda pel papa Innocenci IV, l'any 1248, que fou de les primeres de l'illa. En un primitiu «Llibre de Consells» de l'arxiu municipal trobam escrit que l'any 1383, reunits els jurats, determinaren que «siguin llogats uns joglars per a la festa de Mossèn Sant Joan, patró nostre». La vila celebra aquest dia la festa amb una sèrie d'actes que tenen lloc, majoritàriament, entorn de la Plaça: revetla tradicional, amb músiques i balls, cursa de braus, carrera ciclista en la qual participen joves i grans, revetla amb l'actuació d'algun conjunt musical de moda... Les al·lotes de la vila, com han fet durant generacions les de tot arreu de l'illa, han celebrat amb rituals i versos aquesta festa, que és, també, la festa de l'amor. Les joves invocaven el nom del sant i li deien:

Sant Joan florit, sant Joan granat,
mostrau-mos l'estrella de l'enamorat.

En temps antics, tres eren els actes típics de la festa: es Mocador, la fira i el ball. Aquest dia els joves festejaven les al·lotes que pretenien amb un obsequi típic de l'època: un mocador de bolic ple de taronges de Sóller, una barra de torró, una bossa d'avellanes... La fira consistia en la instal·lació als carrers centrals de venedores que oferien avellanes, torrons, taronges i siurells. A més, la banda de música acompanyava els balls tradicionals que se celebraven a la placeta del Convent, per on la gent es passejava.

Palma La celebració es fa sobretot de nit, vigília de la festa. És la nit màgica del foc, que convida a la gresca i a la disbauxa. El parc de la Mar esdevé punt de confluència dels ciutadans, sobretot dels més joves, reunits en la nit més curta de l'any, però, tanmateix, la més intensa. Habitual actuació d'algun conjunt musical que fa sonar músiques que conviden a ballar. De vegades, ball de bot en algun punt del parc i representació d'una obra de teatre escenificada per un conjunt illenc. La festa s'inicia devers les 10, amb cercaviles i comparses que recorren els carrers de la zona, es prolonga fins a la matinada i continua l'endemà en el mateix lloc. Fogateres immenses en alguns indrets del parc on la gent torra el sopar. Els coets il·luminen la badia i la Seu mentre es menja la tradicional coca de Sant Joan, dolç procedent del Principat. A mitjanit, l'hora màgica per excel·lència, els focs d'artifici —darrerament com a part integrant de l'espectacle de foc i colors que ofereix el grup teatral La Iguana— transformen l'espai.

Porreres Sembla que, antigament, s'hi feien foguerons aquest dia i per Santa Caterina. En realitat, sant Joan és el segon patró de la vila i la data de la seva celebració implica per als porrerencs l'arribada definitiva del bon temps.

Puigpunyent Festa bastant recent, que sembla que no té gaire tradició i se centra en una revetla a la plaça de l'Ajuntament. Entorn de les fogueres enceses, les converses discorren. Hi sol haver vi per a tothom i sona la música d'algun grup que incita la gent al ball.

Sant Joan A Mallorca diuen que, si vols veure ballar el sol per Sant Joan, has de mirar com es projecta en un ribell d'aigua observant-lo a través d'un sedàs; perquè de matinada el sol balla i tothom corre a descobrir-lo, com qui cerca d'endevinar un secret. Antigament, la gent de la vila acudia al molí d'en Xisquet, al Revellar, i al molí d'en Prudenci, a ses Roques. Festes compostes per activitats múltiples: exposicions, funcions teatrals, carreres ciclistes, jocs promoguts pel Grup de Joves, revetla, diada pel camp —amb exposicions relacionades amb diverses activitats campestres—, concert de "rock", desfilada de carrosses... El dia del sant, emperò, és el dia clau, la festa del sol que balla. A les 6 de la matinada aproximadament, els homes i les dones van a Consolació a veure sortir el sol. Després, jocs i cucanyes per als més joves i missa de campanya a les 7 del matí, seguida d'activitats esportives i musicals.

Soledat, la (municipi de Palma) Aquest barri, zona tradicionalment obrera, festeja l'adveniment de l'estiu aquest dia. Les festes comencen amb una cercavila que recorre els carrers principals, des del de les Ànimes fins al de Sant Isidor, on hi ha el local social de l'Associació de Veïns que les organitza. Les activitats que es duen a terme els dies que giren entorn del sant poden classificar-se en tres grups diferents: les esportives —partits de futbol, gimcanes, bàsquet...—, les infantils —concurs de dibuix, corregudes de cintes, jocs tradicionals, concurs de figures de fang, festivals infantils...— i les sòcio-culturals —concurs de pastissos i coques, homenatge a la tercera edat, ball de bot, concert de música popular, revetla... Encara que la finalitat d'aquesta festa, com és freqüent a tot Mallorca, sigui essencialment lúdica, la barriada celebra també un ofici religiós aquest dia.

Son Cervera Les festes duren sempre 4 o 5 dies i acaben el dia de Sant Joan, que és el patró de la vila. Normalment, dues representacions d'alguna obra de teatre costumista, l'una a l'església nova i l'altra a la plaça del Mercat. Festa també per als al·lots dividida en dues parts: un grup d'animació per als més petits de banda de prest del capvespre i, una mica més tard, ball amb una orquestra per als més grans en un espai tancat de la plaça del Mercat. Fins a les 11 de la nit els adults no hi poden entrar. La revetla per als adults sol ser el dissabte abans. Nit de "rock" per als joves, exposicions,

actes culturals cada any de caràcter diferent i competicions esportives. El dia del sant, a les 11 del matí, ofici litúrgic amb l'assistència de les autoritats. En sortir de l'església, la gent assisteix al concert de la banda a la plaça de Sant Joan. A continuació, refresc per a tota la població a l'Ajuntament. Al vespre tothom assisteix a la demostració de ball de bot i a la bunyolada que es fa a la plaça del Mercat. Aquestes festes no solen acabar amb focs artificials.

Illa de Menorca

Avui en dia aquestes festes tenen un doble vessant: d'una banda, els actes culturals, que se centren entorn d'una biennal literària i artística que inclou investigació històrica, creació literària —narrativa i poesia—, pintura, cinema i fotografia; de l'altra, el que genèricament s'anomena *Festa de Cavalls* pel gran protagonisme que l'animal té dins la festa i que li dóna una dimensió màgica quan s'uneix al misticisme amb què els ciutadellencs viuen els rituals protocol·laris de Sant Joan.

La *Festa de Cavalls* és, a tots els pobles i totes les ciutats de Menorca, l'eix central de les festes patronals amb alguns elements diferencials més o menys marcats, amb més o manco rigor protocol·lari, però sempre amb un respecte que resulta aclaparador per al visitant extern i que alhora l'embolcalla de manera que no hi pot restar com a simple espectador.

S'han donat als orígens de les festes de Sant Joan unes explicacions de caràcter cavalleresc que els moderns historiadors rebutgen totalment considerant que el seu origen real és de vessant religiós i que es troba en l'Obreria o Caixeria de Sant Joan, que va renéixer el 1564, sis anys després de l'Any de la Desgràcia (nom amb el qual es fa menció de l'any en què Ciutadella va patir el saqueig turc —1558).

La festa és molt, i molt rígidament, normativitzada per la tradició que estableixen els anomenats "protocols", que marquen el nombre i les característiques socials de les persones que hi intervenen; els seus càrrecs i les seves obligacions i atribucions; els elements materials, el seu ús i fins i tot la manera d'emprar-los; i punt per punt el ritual que seguirà el decurs de la festa fins a l'extrem d'assenyalar per quina banda de carrer ha d'anar la comitiva. Aquests "protocols", que s'han tramès de sempre per tradició oral, foren arreplegats per Josep Pons Lluch i publicats amb el títol «Protocols de les festes de Sant Joan de Ciutadella». En feim un resum breu tot amanint-ho amb algunes informacions d'altres fonts.

Cada dos anys es reuneixen els qui han estat Caixers Senyors anteriorment sota la presidència del Degà de la Noblesa per tal d'elegir el nou Caixer Senyor. Hom li comunica l'honor i, una vegada acceptat, és missió seva nomenar les persones que formaran la Junta de Caixers excepció feta del Caixer Capellà, que és nomenat pel rector de la parròquia de la Catedral a instàncies del batle.

En la sessió extraordinària que se celebra anualment a l'Ajuntament de Ciutadella el dia 9 de juliol (per tal de commemorar els fets de 1558), l'alcalde fa pública la nominació de les persones que integren la nova Junta de Caixers, elegides per a regir les festes de Sant Joan durant el següent bienni i que és composta per:

– Un Caixer Capellà (anomenat també "sa Capellana"): té al seu càrrec la part religiosa de la festa, havent de presidir les completes que es canten la vigília a l'ermita de Sant Joan i celebrar la Missa des Caixers el dia 24. Ofereix també una beguda, el dia del sant, després de la dita missa.

– Un Caixer Senyor: ha de pertànyer a la noblesa ciutadellenca i ser cap de família o primogènit. Presideix les festes i les seves funcions són nombroses. Ofereix dues begudes: una, el vespre del dissabte de Sant Joan i, l'altra, com a cloenda de les festes, la nit del dia del sant. Així mateix és a càrrec seu la que s'ofereix a casa del donat de Sant Joan de Missa a la sortida del cant de vespres.

– Dos Caixers Pagesos: han de ser amos de lloc (possessió), un de la part del migjorn i l'altre de tramuntana, i almenys un —i preferentment tots dos— ha de ser amo d'un lloc propietat del Caixer Senyor.

– Un Caixer Casat: és el representant dels antics menestrals, ha d'exercir un ofici manual antic i ser fill de menestral i casat. Custodia la bandera quan no la du el Caixer Fadrí. Ofereix una beguda el Dia des Be, quan les visites acaben.

– Un Caixer Fadrí: és alternativament menestral o pagès i ha de ser fill del mateix estament

que representa i fadrí. Quan és menestral, ho ha de ser a més del mateix ofici que el Caixer Casat. Rep la bandera de les mans del Caixer Senyor el Dia des Be i la porta en tots els actes oficials de la cavalcada.

A més dels caixers, prenen part en la cavalcada els cavallers que ho sol·liciten i que són acceptats pel Caixer Senyor perquè reuneixen totes les condicions necèssaries establertes per la tradició i s'han compromès prèviament a complir-ne totes les normatives.

Un altre element de la festa és "es Fabioler", anomenat també "sa Somereta" perquè munta un ase, el qual acompanya en tot moment el curs de la festa i hi té assignades funcions diverses.

Arribats a aquest punt, gairebé no caldria dir que les vestimentes de cada un dels caixers són diferents i minuciosament descrites, tal com passa amb l'ornamentació dels cavalls (necessàriament sementals), també diversa segons el genet que els munta.

La festa té 3 dies principals: el Dia des Be, el dissabte de Sant Joan i el dia de Sant Joan.

Dia des Be

Seguint els "protocols", s'ha preparat anteriorment un be viu, rentat i pentinat cada dia de la setmana anterior i vetlat durant tota la nit perquè no s'embruti. Tot just comença a clarejar, comencen a adornar-lo amb flocs de seda de colors, li pinten unes creus sobre l'esquena amb almangra i les banyes amb purpurina i li posen al front una corona com les dels cavalls.

"S'Homo des Be" vesteix dues pells de be, una davant i l'altra darrera, amb els braços i els peus nus marcats, com el front, amb creus d'almangra, i al cap du passada una aurèola amb el signe de l'Agnus Dei brodat. Aquest home passeja durant tot el dia el be sobre les espatles, amb un ajudant per a carregar-se'l i descarregar-se'l, i acompanya els caixers a fer la capta. Els actes comencen amb els rituals de costum tot just sona la primera campanada de les 9 al rellotge de la Catedral. La capta consisteix a convidar a les celebracions persones principals: es va a cada una de les cases d'aquestes persones, on la comitiva és obsequiada amb un refresc i rep alhora una aportació econòmica per a la festa (aportació que actualment sufraga la beguda que es fa a casa del Caixer Casat). Quan el Caixer Senyor troba que han de partir, fa un senyal discret al "Fabioler", el so del qual indica que ha de començar el ritual de partida. És preceptiu que la primera visita es faci a casa del senyor alcalde i la segona, al palau del Bisbe; després es visiten autoritats, propietaris, pagesos i persones distingides segons una llista confeccionada prèviament. A cada visita "s'Homo des Be" se'l descarrega.

La capta sol durar tot el dia, mentre a la contramurada es fa una batalla en què la gent es tira avellanes buides que són traginades a sacs.

Acabades les visites, es dirigeixen en comitiva a casa del Caixer Casat, que obsequia els companys amb una beguda. Quan es dóna per finit el refresc, acompanyen primer el Caixer Capellà i després el Caixer Senyor a ses cases respectives, on són acomiadats tal com manen els "protocols".

Dissabte de Sant Joan

Entre les 2 i les 3 de la tarda, "es Fabioler" va a casa del Caixer Senyor per tal de sol·licitar autorització per a començar la festa. Un cop concedida, recorre els carrers on viuen caixers i cavallers avisant a toc de "fabiol" i tambor que prest anirà a cercar-los. Tot seguint els rituals establerts, la cavalcada es va engrossint. Quan és completa, passa per l'hospital municipal i es dirigeix a la plaça del Born, on es farà el primer "caragol"[1] de les festes. "Es Caragol des Born" fa tres voltes. És especialment vistosa l'entrada a la plaça del Caixer Senyor, seguit de prop per sa Capellana, al galop entre la gentada i saludant la concurrència guindola en mà. Se solemnitza el moment amb el so del "Jaleo",[2] música que continua durant la primera

1. Un caragol consisteix que la cavalcada fa voltes entorn d'un indret.

2. És el nom d'una jota de la sarsuela «El postillón de la Rioja». Conten que un any, entorn de 1880, l'orquestra del Casino des Born, mentre feien el primer "caragol", va començar a sonar aquesta peça musical; els cavalls, en sentir aquesta jota, s'esvalotaren tot alçant-se sobre dues potes, i això va agradar tant a la gent que, l'any següent, demanà als músics que tornassin a sonar el "Jaleo". Aquesta música es va anar fent tradicional i, per extensió, es va donar el nom de "Jaleo" a aquesta part de la festa durant la

volta i torna a interpretar-se a la tercera. Després surten, per on era l'antic portal d'Artrutx, cap a Sant Joan de Missa, on en altre temps, fins a l'any 1970, es cantaven completes i, actualment, vespres.

Quan les portes de la ciutat, aleshores amuradada, es tancaven a posta de sol, abans de sortir cap a Sant Joan de Missa, la cavalcada anava a casa del governador per tal de demanar que restassin obertes fins a la tornada. Aquest podria ser l'origen de l'actual Caragol des Born.

El cant de vespres és dirigit pel Caixer Capellà. Els dos Caixers Pagesos, abans de l'últim salm, reparteixen unes candeletes especialment preparades per a l'ocasió en dues safates. A la sortida, a la casa del donat, es fa una beguda a càrrec del Caixer Senyor.

Entretant, a Ciutadella hi ha una batalla en què la gent es tira avellanes buides a dojo.

La cavalcada torna sol post per acomplir encara alguns actes, el primer dels quals és Córrer a sa Plaça, que consisteix a anar tres vegades de la plaça de la Catedral a la Plaça Nova a galop tirat; mentrestant el "Fabioler" sona i anuncia la tercera correguda amb una nota més aguda. A continuació es fa el Caragol de Santa Clara, que enrevolta tres vegades el convent d'aquest nom i passa pels carrers de la Font, de les Roques, de Sant Cristòfol i de Sant Climent. Quan arriben al convent, a cada una de les voltes entren al pati. Sembla que el costum d'aquest "caragol" es deu al fet que antigament més d'un noble tenia, per motius diversos, alguna filla tancada a aquest convent.

Des del carrer de Santa Clara, la cavalcada, repetint els rituals, acompanya primer el Caixer Capellà i després el Caixer Senyor a casa, la comitiva es desfà i cada un va a desensellar el cavall i acomodar-lo. Mentre van a deixar els cavalls, les campanes de la Catedral repiquen; antigament aquest era el senyal d'encendre els festers.

Més tard, a peu, es reuneixen a casa de sa Capellana per anar junts al palau del Caixer Senyor, que els rep, els convida a una beguda i finalment els obsequia amb un feix de tres cigars lligats amb una cinta, un altre cigar separat per si volen fumar-lo allà mateix i una aluda d'una lliura de pes que conté tres dolses, tres "macarrons" i confits. El Caixer Senyor convida les seves amistats a la beguda, però aquestes no comparteixen la sala principal, que és destinada exclusivament als caixers i als cavallers. Durant la beguda hi ha un petit concert i, acomiadada ja la comitiva, la festa sol acabar-se amb un ball.

Els cavallers acompanyen sa Capellana fins a ca seva i la comitiva es desfà: així s'acaba la festa aquest dia.

qual els cavallers fan alçar els cavalls sobre la gent, normalment durant algun "caragol". Amb aquest so solemnitzen també uns altres moments de la festa.

Dia de Sant Joan

A les 7 del matí, el "Fabioler" surt a demanar l'autorització per a començar, avisa i arreplega la cavalcada, que a les 9 del matí, ja completa, torna a fer un "caragol" entorn de Santa Clara. Després, baixen a l'indret anomenat el Pla de Baixamar, ran de la colàrsega, on, precedit d'un altre "caragol", els cavallers assagen els jocs d'ensortilla i de Córrer Abraçats. Durant aquest assaig, els caixers i els cavallers que no hi participen descavalquen. Quan han de tornar, el "Fabioler" avisa amb una nota aguda, fan un altre "caragol" i pugen al Born per Córrer a sa Plaça com la vetlada del dia anterior. A continuació fan el "caragol" de les 11 un altre cop entorn de Santa Clara. Després van a deixar les muntures a casa seva tot seguint el mateix ritual, ja descrit, del dia anterior. Es reuneixen a peu a casa de sa Capellana i, junts i acompanyats per la banda de música, van a cercar el Caixer Senyor per assistir a la Missa des Caixers, oficiada per sa Capellana i altament ritualitzada. A la sortida, beguda a casa del Caixer Capellà, semblant en contingut i formes a l'oferta el vespre anterior pel Caixer Senyor. Acabat el convit, acompanyen a ca seva el Caixer Senyor i la comitiva es dissol.

A la tarda, cap a les 3 i de la manera habitual ja descrita, el "Fabioler" arreplega la cavalcada i, entorn de les 6, ja completa, desfila per davant l'hospital municipal abans d'anar a l'Ajuntament, on es fa sa Convidada. A la balconada hi ha la corporació municipal. Fetes les salutacions rituals, el Caixer Senyor, guindola en mà i dalt del cavall, convida les autoritats a presidir els jocs que poc després se celebraran al Pla de Baixamar. El senyor batle accepta i la

corporació, baix de maces, es desplaça a la tribuna de presidència. Una vegada instal·lats, comença un "caragol" de tres voltes, durant el qual saluden les autoritats de manera protocol·lària a cada passada. En acabat, jocs de s'Ensortilla, de Carotes i de Córrer Abraçats. Com al matí a l'assaig, els que no hi participen descavalquen.

El joc de s'Ensortilla consisteix a encertar una anella penjada amb una asta que porta el cavaller tot corrent al galop. Qui l'encerta és premiat amb una canya verda de la qual penja una cullera d'argent.

Al joc de ses Carotes, 2 cavallers, un al costat de l'altre, corren al galop per un trajecte determinat, i un para amb una "carota" (escut de llenya prima construït sense claus i que du pintada una cara grotesca) els cops que l'altre pega amb una lladriola o amb el puny. La "carota" s'ha de rompre abans que acabi la cursa; si qui pega no ho aconsegueix, el portador mateix, acabada la correguda, l'ha de rompre tot ajudant-se amb el genoll; i encara més: per tal que el joc es realitzi a la perfecció, els genets han de tenir temps de rompre la "carota" i arribar abraçats al final de la cursa.

Córrer Abraçats és un joc en el qual també 2 cavallers corren al galop per un trajecte i, abans d'acabar-lo, han d'ajuntar els cavalls, donar-se la mà, abraçar-se i besar-se.

Acabats els jocs, tornen al Born a córrer a sa plaça de la manera acostumada ja descrita. Després es fa un últim "caragol" a Santa Clara. Acompanyen a casa el Caixer Senyor i sa Capellana, la comitiva es desfà, van a desensellar els cavalls i, a peu, tornen a cercar el Caixer Capellà per assistir a l'últim acte de les festes, una beguda a casa del Caixer Senyor a la qual assisteixen únicament caixers i cavallers. Les paraules rituals de comiat, que depenen de si és el primer o el segon any del bienni presidit per aquell Caixer Senyor, són: «Fins l'any que ve, si Déu vol» o «Fins un altre, si Déu vol», i la comitiva respon amb les mateixes paraules. Després d'acompanyar el Caixer Capellà, es donen per acabades les festes amb un castell de focs artificials.

Illes d'Eivissa i Formentera

La festa del dia de Sant Joan és, sens dubte, una de les festes populars més grans que s'hi celebren. No sols a Sant Joan de Labritja, parròquia i cap del terme municipal del mateix nom, sinó a Vila d'Eivissa i a totes les altres parròquies i, fins i tot, a molts indrets de la rodalia.

La documentació de l'antiga Universitat de l'illa d'Eivissa ens dóna ja notícia de les despeses que ocasionava la festa i de la manera com s'acostumava a fer-la, segons assegura Isidor Macabich («Historia de Ibiza», vol. IV, p. 269).

Uns quants funcionaris que cavalcaven mules feien l'anunci de la festa el dia anterior mitjançant un pregó públic per tots els carrers de Vila. Es donaven premis als hòmens que participaven en la festa (1548):

> Per la volateria, tan de ànades com de oques e de pollastres...
> Per la joya dels hòmens casats, un capó y un pollastre.
> Per la joya dels fadrins, dos pollastres.
> Una ampolla de vi per la joya dels catius.
> Per la dels minyons, una lliura.
>
> Per una sumada de murta y clavells per los presents, y una sumada de canyes per la sala, una liura y 4 sous [1633].
>
> Gasto dels presents: Comprí dotze moltons, los quals costaren cinquanta liuras, tretse sous y sis diners.
> Per onse capons per lo Governador, lo Vicari, Jurat Major, Asesor, Jurat Segon y Procurador Reyal, setze liures y cinc sous [1668].

Els contractes verbals dels majorals que treballen terres d'altri comencen i acaben el dia de Sant Joan.

Era costum, a fora, que els al·lots s'aixecassin ben de matí per veure com sortia el sol ja que, segons es creia, només aquell dia es podia veure rodant. Després es tallaven algunes canyes verdes del canyar domèstic i s'hi arruixaven les mosques manant-los que no tornassin a entrar més a les cases.

Unes quantes herbes considerades medicinals o aptes en alguns casos, com l'herba-lluïsa, la camamil·la i la menta, s'havien de tallar el dia

de Sant Joan perquè conservassin totes les propietats. La dita popular «Més que les herbes de Sant Joan» s'empra com a terme de comparació d'un gran nombre de plantes o d'arbres.

Sabem que al segle XVIII a la pagesia existien algunes supersticions sobre aquest dia. L'arquebisbe Manuel de Samaniego, quan visità Eivissa i Formentera (1726), reprengué i reprovà amb tota duresa el costum, aleshores ja molt estès, de ficar els al·lots que patien de trencadura dins un garbell de jonc el matí de Sant Joan, abans de la sortida del sol, i moure'ls-hi perquè es creia que així el mal es guariria.

Els focs de Sant Joan omplen la nit del dia 23 de totes les rodalies dels camps i dels nuclis urbans. A Vila i a alguns altres indrets, els focs han anat prenent formes que superen la simplicitat dels munts de llenya tradicionals amb alguna figura improvisada que s'hi posava damunt. Al camp, els ucs ressonen d'un foc a l'altre i donen a la nit un encís molt particular.

Marià Villangómez descriu poèticament la nit de Sant Joan:

NIT DE SANT JOAN

La nit és rebutjada
cap als seus dominis ombrius,
sota els estels, calius
de llunyana claror oblidada.

Vet aquí l'esplendor
d'un cor que s'alça en flama viva.
Cap a l'ombra s'abriva
el càlid gest devorador.

Sant Joan, volta encesa
de l'any, desperta excelsitud.
De flama i joventut
les veus que sent la nit sorpresa.

Entre l'ombra i el foc
va i ve el sospir i l'abraçada.
Per nou coltells damnada,
s'obre la fosca en sang i joc.

Nou focs i una ombra sola,
cendra i carbó sota el matí.
L'ensonyar, nou camí,
el sol que balla en va el consola.

L'Institut d'Estudis Eivissencs fa anys que celebra la nit de Sant Joan per tots els pobles d'Eivissa i Formentera, d'una manera itinerant, amb cançons i balls de la terra. Durant la festa s'atorguen els premis de creació literària i d'investigació que duen el nom de la nit, dirigits sobretot als centres d'ensenyament de les dues illes.

Sant Joan de Labritja *Festa patronal.* El nom del poble i de la parròquia recorda el de l'antiga cavalleria, que l'heretà, al seu torn, de la primitiva alqueria de 1235, a la qual la seva demarcació correspon en línies generals. La parròquia, erigida, com la majoria de les eivissenques, el 1785, comprèn les véndes des Pla de Labritja, Cas Ripolls, Cas Cavallers, Cas Vidals, Xarraca, es Murtar i el Niu des Corbs. El terme municipal també abasta Sant Miquel de Balansat, Sant Llorenç de Balàfia i Sant Vicent de sa Cala. La festa religiosa consisteix en una missa celebrada cap al migdia, seguida de processó pels voltants del temple. El costum del comiat amb bunyols i vi per a tots els assistents tampoc no deixa de fer-se present aquest dia. Diada precedida de diversos actes esportius i culturals, entre els quals ressurt, de vegades, l'actuació d'algun grup musical de fora d'Eivissa. Els macarrons de Sant Joan no solen mancar a gaire taules d'Eivissa i de Formentera per acabar la dinada. La recepta de Joan Castelló Guasch, que figura a la seva obra «Bon profit!», en diu això:

> Els macarrons, que són uns tallarins de pasta, s'han de coure amb llet un poc dolça, canyella en rama i la pell d'un llimó. En haver-se cuit, se'n posa una capa dins un plat gran i es tapa amb sucre, canyella i formatge ratllat. Una altra capa damunt, i així successivament, i, en acabar-se, s'hi escorre la llet que ha sobrat.

29

SANT PERE I SANT PAU

Illa de Mallorca

Alaró *Festes d'estiu.* Es tracta d'una celebració de caràcter popular que reuneix, el dia del patró, sant Pere, tots els alaroners, els que hi viuen i els que hi varen néixer i hi retornen en

arribar el jorn festiu. Els actes solen realitzar-se al nucli antic del poble, i, sobretot, a la plaça de Cabrit i Bassa —els protagonistes de la gesta llegendària que tengué lloc al castell d'Alaró. La bulla sol durar alguns dies, amb carreres de "joies" per als al·lots, trencadissa d'olles, festa infantil i revetla —normalment, el dissabte anterior al dia del sant patró. L'acte central és, com és habitual a Mallorca en les festes d'estiu, la missa en honor de sant Pere, a la qual assisteix tot el poble.

Alcúdia Aquesta població marinera té la badia més ampla de l'illa —«com una mà estesa», diuen els mallorquins. Per això cada any, entorn del sant que pescava peixos i ànimes, se celebra la festa dels homes de la mar. Durant 7 o 8 dies, gresca entorn de l'aigua. El dissabte anterior, a les 9 i mitja del vespre, ball de bot a l'avarador. El diumenge, a les 10, gairebé quan tot just comença la fosca, sardinada i espectacle d'havaneres patrocinat per l'Ajuntament: al voltant d'una foguera encesa al pati de la Junta d'Obres del Port, els pescadors torren sardines i conviden els assistents a menjar-ne, amb pa, peix i vi per a tothom. El dia 28, revetla amb ball i gresca a l'avarador. L'endemà, jorn de festa grossa, inauguració amb una cercavila. Devers les 11 del matí, el batle i alguns regidors esperen a la plaça de la Constitució els mariners vells que viuen al poble, on, antigament, els pescadors havien viscut sempre. Tots plegats, mariners, autoritats i banda de música, van a la Casa de la Mar, al moll, on es reuneixen amb la resta dels mariners i de les autoritats i es dirigeixen en comitiva cap a l'església. Després de la missa del migdia, l'Ajuntament ofereix un dinar com a homenatge als pescadors de la tercera edat; els membres de la Confraria de Pescadors també hi són convidats. A les 6 de l'horabaixa, els pescadors desfilen en processó i descalços portant xarxes i rems. Treuen la imatge del sant de l'església, travessen tot el Passeig Marítim i avancen al llarg d'un recorregut endomassat de murtra fins al moll vell, des d'on surt la processó de les barques, encapçalada per Sant Pere, que va en una barca de bou acompanyat pel clergat i per la banda de música. Les barques, plenes de paperí i garlandes, van lligades una a l'altra amb cordes. Just al bell mig de la badia, la del sant se separa i la resta l'envolta fent sonar les sirenes. Llavors es refà la processó per tal de retornar la imatge al seu lloc. Al vespre, actuació d'un grup musical de moda a l'avarador i cloenda amb focs d'artifici.

Andratx Antigament, els pescadors solien dur en processó la imatge de sant Pere des del port fins al poble. Ara hi ha 3 o 4 dies de festa amb un programa prou ampli: activitats esportives, ball de bot, festivals de cançó, revetla i algun acte cultural que varia d'un any a un altre. Normalment, celebració d'un certamen de pintura i ceràmica en el qual participa molta gent del poble. El dia del sant, missa major a mitjan matí a l'església parroquial. Probablement, emperò, la part més espectacular de la festa és la desfilada de barques de pescadors pel port.

Búger Una setmana abans de la festa patronal, el poble anuncia l'arribada pròxima d'una celebració que, un any rere l'altre, reuneix tothom. El dia 22, a les 3 en punt del capvespre, es col·loca la bandera de Sant Pere damunt el campanar de l'església, acte que, contemplat de lluny per tothom, marca els inicis de la commemoració estiuenca. A partir d'aquest dia, que trobam documentat per primera vegada a mitjan s. XVIII, la gresca perdura fins al dilluns de Sant Marçal. Com diu la cançó popular:

Sant Pere és a vint-i-nou
i Sant Marçal és a trenta,
i l'endemà ja mos entra
es primer de juliol.

La imatge del sant és obra de l'escultor senceller Miquel Llabrés, del s. XVIII, encara que la devoció que li té el poble és molt més antiga (ja al s. XVI trobam els primers indicis de la festivitat). Aquesta imatge del sant, revestit de pontifical i assegut a la seva cadira, va ser col·locada en un nínxol del presbiteri fins que, l'any 1787, l'escultor Josep Sastre acabà el retaule major, que és on, actualment, es troba. Són tradicionals la decoració de la façana de l'església amb corda de murtra i el Ball de l'Ofici, recentment recuperat. El dia 28, revetla amb ball de bot a la plaça o representació teatral. L'endemà, després de l'ofici de Sant Pere, que ha anat precedit per una cercavila a càrrec de la banda de cornetes i tambors locals,

l'Ajuntament ofereix un refresc a tot el poble. L'acte, aprofitant el bon temps propi de l'època, se sol fer al carrer, davant l'Ajuntament. Devers les 6 de l'horabaixa, al Carrer Major, corregudes de "joies" destinades sobretot als més joves; després, festa per als infants animada per algun grup extern. Al vespre, revetla al carrer. Els actes tenen continuïtat durant tota la setmana: els caçadors organitzen una tirada de colomí a Son Alemany i l'Ajuntament ha recuperat les curses de bicicletes que, abans, organitzava l'Obra Cultural Balear. El diumenge següent, homenatge a les persones de més de 80 anys, que, reunides de bon matí davant l'Ajuntament, van plegades a l'església. En sortir-ne, sona algun grup de música popular. Al vespre, ball de bot o teatre (segons el que s'hagi fet el dia de la revetla). A mitjanit, cloenda de les festes amb focs d'artifici.

Colònia de Sant Pere (municipi d'Artà) *Festes patronals de Sant Pere.* Duren 3 o 4 dies. 2 dies de cucanyes, amb amollada d'ànecs a la mar que els participants han de rescatar; festa infantil, alguna representació teatral a l'aire lliure, circuit ciclista i revetla. L'ofici d'aquest dia és a les 8 de l'horabaixa. El darrer jorn, festa pagesa i revetla, que consisteix en una gran bulla nocturna a la platja amb focs d'artifici.

Escorca Festa celebrada a la capelleta de Sant Pere. Després de la missa, refresc per a tota la població. La celebració es completa amb alguna activitat durant el capvespre de caràcter cultural i esportiu.

Esporles El passeig de la vila, la placeta del Ball, la plaça de la Constitució, la pista esportiva de l'escola, la Casa de Cultura i l'església són els punts on se centra la festa. Tots els veïns participen en la decoració dels carrers de la població, endomassats per a festejar l'estiu. Les activitats es prolonguen durant 4 o 5 dies: festa infantil, diferents torneigs esportius, concerts de la Banda Municipal i de la coral de la vila, teatre, homenatge als vells, cinema a l'aire lliure, ball de bot a càrrec de l'agrupació del poble i revetles. El dia del patró, a les 8 del matí, la banda La Lira d'Esporles toca «Diana florejada» recorrent els carrers principals de la població. A les 11, missa major a l'església de Sant Pere amb el Ball de l'Oferta. En sortir-ne, l'Ajuntament obsequia tothom amb vi. A la Casa de Cultura, diferents exposicions: pintura, fotografia, ceràmica, escultura... Les festes acaben amb uns grans focs d'artifici i una traca final.

Estanyol de Migjorn, s' (municipi de Llucmajor) Entorn d'aquesta data i durant 3 dies, no sempre seguits, celebració de les festes socials del Club Nàutic (aquest club pretén dur a terme una funció dinamitzadora i oberta a tota la societat de la zona), amb campionats de natació, actuació del grup teatral del terme, revetla... El dissabte anterior, lectura del pregó. El dia del sant, al matí, missa a l'esplanada del Club, activitats esportives i processó marinera. La imatge de sant Pere surt del Club Nàutic i els pescadors la duen en una de les barques encapçalant la processó. Van fins a la punta de s'Estalella, d'allà al racó del Llebeig i tornen al punt de partida. En acabat, sopar de germanor, al qual assisteixen unes 400 persones, preparat amb el peix que s'ha pescat durant el concurs del matí. Finalment, ball popular.

Port de Pollença (municipi de Pollença) *Festes patronals.* Tot i pertànyer al municipi de Pollença i d'estar-hi profundament vinculat —tant per proximitat geogràfica com pels qui l'habiten—, el "Moll", tal com en diuen els mateixos pollencins, conserva alguns trets d'independència i autonomia envers la vila. En són un exemple aquestes festes, festejades a més de les de la patrona del poble, la Mare de Déu dels Àngels. El dia del sant, missa organitzada per la Confraria de Pescadors, dinar de germanor i, al vespre, ball per a tothom. Antigament, sembla que els cossiers pollencins sortien a ballar també aquest dia (avui, recentment recuperats, només ballen el dia de la patrona): feien el Ball de l'Oferta a l'ofici solemne dins l'església parroquial de Nostra Dona dels Àngels, ballaven a la Plaça Vella, anaven a la processó feta en honor del patró dels pescadors i, ja per acabar la festa, dansaven davant les cases bones de la vila a més de davant l'Ajuntament i als punts més importants de la població: placeta de l'Almoina i places de Sant Jordi i Major.

Port de Sóller (municipi de Sóller) *Festes de Sant Pere Pescador.* Terra de barques i de

pesca, s'hi celebren durant 2 o 3 dies. Aquest, emperò, és el principal, en què s'oficia una missa en honor del sant i com a homenatge, a la vegada, a la vellesa. L'horabaixa, processó per la mar: totes les barques del port hi desfilen envoltant-ne una que porta la imatge del sant. Se solen cantar cançons religioses. Com és propi de les festes d'estiu a l'illa, els carrers són endomassats amb paperí blanc. Els actes són els habituals: competicions esportives de caràcter divers, alguna exposició i alguna activitat cultural, teatre a l'aire lliure i revetla.

Son Fortesa (municipi de Palma) *Festes d'estiu.* Celebració típica d'aquest barri amb activitats múltiples: competicions esportives, festival de música, teatre i balls.

Illa de Menorca

Maó La vigília, revetla al port. L'endemà, festa marinera amb jocs a la mar, regates, natació i bereneta.

Illa d'Eivissa

Ca n'Escandell (municipi d'Eivissa) La nova parròquia de Sant Pau d'aquest barri fins ara només era una vicaria de la parròquia de Sant Ciríac, però la capella ja era dedicada a sant Pau. La festa patronal ja se celebrava amb multitud d'actes musicals, esportius i culturals, a més dels religiosos.

Eivissa *Festa patronal de la parròquia de Sant Pere Apòstol,* Dalt Vila, de la qual és temple el de l'antic monestir dels frares dominics, conegut encara popularment com el "Convent". Devers el migdia, manifestació litúrgica de la missa. Alguns anys, dins els dies pròxims, algun concert d'orgue, d'uns altres instruments o de cant. Les condicions acústiques i l'especial recolliment fan del temple un lloc molt apropiat per a la música clàssica o religiosa.

30

SANT MARÇAL

Illa de Mallorca

Marratxí Aquest municipi, amb quasi 13.000 habitants, du camí de convertir-se en el tercer de Mallorca. Les seves festes entorn d'aquest dia tenen molta anomenada per tota l'illa i concentren un gran nombre d'assistents que, des de temps antics, hi han acudit per tal d'invocar les capacitats miraculoses del sant i demostrar-li la seva devoció. Sabem que, antigament, sant Marçal era advocat per la gent contra les epidèmies i les pestes que els assotaven. En un document de 1348 —l'any fatídicament recordat a causa de la Pesta Negra— trobam per primera vegada el nom de sant Marçal, bisbe de Llemotges, vinculat a l'església parroquial de la vila. Els goigs antics del poble mallorquí invocaran ben aviat la seva figura amb la finalitat que ens protegesqui del mal i del dolor:

Oh Gloriós sant Marçal,
'lliberau-nos de dolor i de tot mal!

En el «Cançoner de Mallorca» trobam corrandes que s'hi refereixen, gairebé conjurs d'enamorats:

A qui posarà travetes
entre jo i vós, bona amor,
Sant Marçal li das dolor
a totes ses parts condretes.

La fama de sant miracler que té sant Marçal s'associa als prodigis de l'aigua de la cisterna que hi ha rere la seva església: és el poder de l'aigua benèfica i saludable que, com la del Jordà, neteja el cor dels qui s'hi acosten. Però aquesta mateixa anomenada convida els habitants de moltes poblacions de Mallorca a assistir a les seves festes, que solen durar, aproximadàment, una setmana. Aquesta celebració, a més de mantenir el vessant religiós i tradicional, pretén tenir cada vegada més un caràcter lúdic, amb curses i demostracions esportives, exposicions, teatre, revetles, concerts, representacions teatrals a l'aire lliure... Tot el dia del sant, a més de l'ofici solemne a mitjan matí en

honor del patró, es fa un seguit de misses amb una gran assistència de públic.

Segon cap de setmana de juny

Illa de Mallorca

Crist Rei (municipi d'Inca) *Festes d'estiu.* Aquesta barriada les va celebrar el primer cap de setmana de juliol fins a l'any 1990, en què les dates es barataren. El divendres horabaixa, hi sol haver festa infantil i, al vespre, espectacle musical. El dissabte, al matí, la gresca comença amb una marxa ciclista, passejada popular que reuneix tots els veïns. A les 6 del capvespre, competicions esportives diverses. Al vespre, revetla al campet des Tren. El diumenge, a les 10 del matí, Cursa Pedestre Crist Rei; i, a les 11, homenatge als vells a la parròquia. A les 9 del vespre, concert clàssic o coral; i, devers les 11, fi de les festes amb espectacle i traca final.

Tercer cap de setmana de juny

Illa de Mallorca

Valldemossa La festa comença el dissabte al vespre i acaba diumenge dematí. Recorregut a peu des de la vila fins a Palma, amb partida des d'un lloc diferent cada any —el punt concret no té gaire importància. Els organitzadors són els valldemossins que viuen a Palma i hi participen un centenar de persones, sobretot joves. En arribar a Ciutat, missa a l'església de Santa Magdalena en agraïment i record de l'aniversari de canonització de la beata Catalina Tomàs, la santa valldemossina la despulla incorrupta de la qual es conserva, precisament, en aquesta església. Finalment, xocolatada i ensaïmades per a tothom.

JULIOL

2

MARE DE DÉU DE LA VICTÒRIA

Illa de Mallorca

Alcúdia La festa comença el dia abans i té una durada de 2 dies. Tots els actes es fan al santuari. La vigília, al capvespre, activitats esportives i jocs per als infants. Devers les 8, missa i, després, sopar a l'aire lliure a les taules i les cadires que l'Ajuntament hi ha fet instal·lar. A les 10, ballada popular de danses mallorquines amb Sarau Alcudienc. S'acaba bevent mistela i menjant bunyols. Sempre sol quedar-hi gent fent sonar algun instrument i esperant per anar a veure la sortida del sol a la Talaia o a la penya del Migdia. L'endemà, devers les 11, les autoritats i la banda de música pugen a l'ermita. A les 11, missa a l'esplanada. A continuació, corregudes de "joies" amb premis atractius per als al·lots mentre la música sona. La gent dina pels voltants: al Pinaret, a les Tres Creus o al Mirador. Devers les 4, ball de bot al "ballador", que sol inaugurar el batle, el qual tria la balladora. Plegats, dansen la «Jota dels Enamorats». És un ball de gran bulla que dura fins a les 6. Durant tot aquest temps, els obrers de La Victòria tiren avellanes. En acabar, els més joves tornen a peu i s'aturen a berenar a s'Illot o a Tacàritx.

9

EL NOU DE JULIOL

Illa de Menorca

Ciutadella És una festa oficial amb 3 segles de tradició. Commemora la caiguda de la ciutat en mans dels turcs el 1558, fet altrament conegut com l'Any de la Desgràcia. La ciutat va ser delmada, se'n varen dur captives unes 4.500 persones d'una població que, en una estimació optimista, podia ser d'unes 6.500 —és a dir, més del 60 per cent— i animals i conreus foren passats a sang i foc. Se celebra la resistència de la ciutat amb actes culturals i esportius durant 3 dies que culminen en un ple extraordinari de l'Ajuntament al Saló Gòtic en el curs del qual es llegeix l'«Acta de Constantinoble», aixecada per uns ciutadellencs durant el seu captiveri a la ciutat turca i en què es descriuen els fets protagonitzats. Habitualment, molta gent assisteix a la sessió. En acabat, l'Ajuntament en corporació, baix de maces, assisteix a un ofici de difunts en el sermó del qual es rememora també l'heroisme d'aquelles persones que foren víctimes de l'atac. A l'entrada es reparteixen unes candeletes que s'encenen i s'apaguen unes quantes vegades de manera ritual a indicació dels macers. Finalment, acabat l'ofici, posen una corona de llorer a la piràmide erigida a la plaça del Born en recordança dels fets. Malgrat ser uns actes essencialment oficials, tenen un gran ressò popular.

10

SANT CRISTÒFOL

Illa de Mallorca

Arenal, s' (municipis de Palma i de Llucmajor) *Festa patronal.* Comença alguns dies abans amb una cercavila que recorre els carrers principals. Activitats esportives, Torneig d'Escacs Sant Cristòfol, cucanyes i jocs per als nins, torneig de futbolet, carreres ciclistes, activitats musicals, revetla, balls mallorquins, concert de la banda, actes culturals, exposicions de pintura i conferències. També sol organitzar-se un dinar de germanor i d'unió entre els veïns en algun restaurant de la zona.

Biniali (municipi de Sencelles) *Festes patronals.* Se celebren, d'una banda, aquest dia i, de l'altra, el cap de setmana més pròxim al dia del sant patró. Els versos populars diuen:

Dia deu de juliol
Sant Cristòfol cada any ve,
i si s'estimat no ve
en cercaré un de nou.

Tots els actes són organitzats per l'Associació de Veïnats de Sant Cristòfol i per la de la Tercera Edat. El poble, com és habitual, és enramellat amb paperí. Activitats dedicades especialment als nins —futbol infantil, cucanyes, corregudes de pollastre i conill...—, ball de bot i revetla. Se sol celebrar un ofici solemne amb el Ball de l'Oferta i el cant dels goigs del sant —compostos per mossèn Macià Noguera, rector nadiu del poble. Homenatge a la vellesa, partit de futbol dels fadrins contra els casats i, al vespre, teatre.

Calatrava, sa (municipi de Palma) Aquest antic barri ciutadà celebra amb grans festes la diada, ja que fou pioner en la recuperació d'aquestes els anys 70. Carrers enramellats, músiques, titelles, festa i sarau.

Pollença Els actes se celebren el dissabte més pròxim a Sant Cristòfol —es tracta d'una celebració de gremi. Consisteixen en una desfilada de camions, un sopar i ball.

Illa de Menorca

Migjorn Gran, es (municipi des Mercadal) *Festa patronal.* Al matí, ofici religiós; a la tarda, processó i benedicció de vehicles. Hi ha també un concert al pla de l'Església i revetla al carrer de Sant Cristòfol, amb pastissets i gin per a tothom.

Illa d'Eivissa

Eivissa *Festa patronal del monestir de Sant Cristòfol de les monges agustines, Dalt Vila.* La comunitat del monestir, fundat al final del s. XVI, celebra amb alguns dies de preparació la festa, en el centre de la qual figura la solemne missa al migdia. Com que l'església del monestir fou assignada provisionalment a l'ajut parroquial de Sant Pere, que s'estenia sobretot a les terres immediates a la ciutat (1785), tota la rodalia rebé el nom de Sant Cristòfol, que encara perdura en part. A la parròquia de la Santa Creu, que va substituir posteriorment (1933) l'ajut parroquial, se celebraren molts d'anys actes especials aquest dia, entre els quals hi havia la victoriosa benedicció de cotxes. Popularment s'acostumava a tirar aigua als qui passaven pels carrers de Vila: així tothom sabia que aquell dia no es podia anar per les voravies, sinó pel mig dels carrers per tal d'allunyar-se dels balcons. Els al·lots sobretot solien tirar-se a nedar vestits —alguns encara ho fan. De temps immemorial hi ha el costum d'anar a la mar per passar a les platges la jornada festiva. Marià Villangómez, a la seva obra «L'any en estampes», amb el títol "El port", descriu el port de Balansat o de Sant Miquel i diu de la festa que s'hi feia:

> Tota la tarda dura el traüt, amb buidors sobtades de cansament. Ajuda a l'alegria el ball, ball pagès. El tambor persistent marca el ritme de la festa camperola. La gent s'arremolina. Entremig, s'alcen els caps dels balladors, saltant a compàs. Un balla amb les castanyoles i, voltat de l'estrepitosa música que ell mateix es procura, té una viril, indubtable grandesa. L'al·lota, ritualment seriosa, gira amb les seves passes menudes i seguides; tota la dansa és l'actitud hieràtica i aquest acompassat fregadís de les espardenyes de pita, que traspunten sota la llarga gonella.

Els pobladors de Santa Eulària i Sant Carles anaven a la platja des Canar i hi celebraven el dia d'una manera semblant. Darrerament s'ha construït un oratori dedicat a sant Cristòfol devora la platja, i així han reviscut les antigues celebracions festives del dia, algunes religioses.

16

MARE DE DÉU DEL CARME

Illa de Mallorca

Cala Bona (municipi de Son Cervera) La Mare de Déu del Carme és la patrona de la caseria. Les festes duren un cap de setmana, que se sol desplaçar al més pròxim a aquest dia. El dissabte, concert de la banda de música i revetla amb focs artificials. El diumenge, pescada i torrada de peix damunt el moll per a dinar. La Mare de Déu arriba al moll portada en processó des de la seva capella i presideix una missa que se celebra a l'aire lliure. Quan el sol es pon, processó de barques enramellades i il·luminades amb llanternes fetes de la manera tradicional. La desfilada, encapçalada per la barca on va la patrona, va des de Cala Bona fins a davant Cala Millor. Quan s'atura al bell mig de la badia, totes les altres embarcacions desfilen al seu davant. Aleshores regressa a port tancant la marxa i és retornada en processó a l'església. Després, concert de la banda de música i ball de l'agrupació local Sa Revetla.

Cala Figuera (municipi de Santanyí) Ofici solemne al capvespre. Després, processó marítima amb premis per a les barques més ben endomassades.

Cala Rajada (municipi de Capdepera) Festes durant 4 dies que inclouen sempre un cap de setmana pròxim al dia de la patrona. La devoció per la Mare de Déu del Carme és molt arrelada a l'illa. Sembla que l'almirall mallorquí Antoni Barceló fou qui la promogué entre la gent de mar que ell comandava. Aquest fet contribuí enormement a fer-la popular i a aconseguir que desplaçàs sant Elm, l'antic patró dels mariners. Fa tan sols aproximadament 50 anys la imatge de la Mare de Déu del Carme fou instal·lada al port, a l'altar d'una incipient parròquia arran de mar. Les festes són compartides amb Capdepera i tenen el seu moment culminant aquest mateix dia, quan la imatge de la Mare de Déu surt en processó acompanyada per la banda de música. És conduïda fins al moll, on es diu una missa, i, a continuació, processó marítima encapçalada per la imatge amb tot un seguit de barques ben enramellades. Fan una volta per la badia i retornen la imatge a la parròquia. Trobada de ball de bot, jocs i cucanyes, competicions de natació travessant el moll, concerts i unes quantes activitats esportives.

Capdellà, es (municipi de Calvià) El poble celebra les seves festes independentment de Calvià. Aproximadament, setmana de bulla entorn d'aquest dia. La majoria dels actes es fan a la plaça de Joana Nogués i són oberts al públic i gratuïts. Hi ha una comissió organitzadora de les festes, que sol ser integrada pels joves del poble, que és qui les enllesteix, i el paper de la banda de música hi és essencial. Activitats esportives, ball de bot, campionats de truc i de dòmino, teatre i revetla. El dia central, missa celebrada a mitjan matí, homenatge a la vellesa i actuació de la banda musical.

Capdepera Hi ha 8 o 9 dies de festa en honor de la Mare de Déu del Carme. Són unes festes compartides amb Cala Rajada. Els actes comencen amb la tradicional cercavila, amb participació dels joves de la població disfressats amb les màscares i els caparrots que s'han fet ells mateixos durant tota la setmana anterior. Un grup de cornetes i tambors i els membres de la banda de música els acompanyen interpretant melodies de caràcter alegre i festós. Premis per a les 3 millors comparses. Immediatament després, pregó de festes a càrrec d'alguna personalitat lligada a la població. Els actes són constants durant aquests dies: campionats esportius varis, concerts, teatre, festes per als nins, sopar de germanor per als mariners, trobada de ball de bot, berenar de coca dels mariners... El dia principal, missa solemne en honor de la patrona i processó marítima amb focs d'artifici.

Coll d'en Rabassa, es (municipi de Palma) Aquest barri mariner celebra les festes populars d'estiu en honor de la patrona dels mariners

amb tots els actes que els són propis: activitats esportives, jocs per a entretenir els més petits, ball per als joves i castells d'artifici arran de mar.

Port d'Andratx (municipi d'Andratx) *Festes patronals*. Duren 3 o 4 dies. Activitats esportives, alguna representació teatral, ball de bot i revetla. El dia principal, missa celebrada a mig matí. En sortir de l'església, treuen la imatge de la Verge i fan una processó marítima. Tots els pescadors han endomassat les embarcacions per a l'ocasió. La Mare de Déu presideix la desfilada, acompanyada també per la banda de música Lira Esporlerense, que la segueix en una barca.

Port de Pollença (municipi de Pollença) Les festes duren 4 dies i inclouen un cap de setmana pròxim al dia de la patrona. Pregó d'inici de festes, cada any a càrrec d'una personalitat diferent, i concert. Actes destinats als nins més petits, curses esportives i balls. És tradicional oficiar una missa solemne concelebrada en honor de la Mare de Déu i, a continuació, fer la processó marítima, que és presidida per dues barques, una amb la imatge de sant Pere i l'altra amb la de la Mare de Déu del Carme. Endomassades per a la festa, fan una volta a la badia i, després, retornen les imatges a l'església. A continuació, concert a l'aire lliure per la Banda Municipal. La festa s'acaba amb focs d'artifici a la platja del passeig de Saralegui.

Port de Sóller (municipi de Sóller) La Mare de Déu del Carme, patrona de l'armada espanyola, és evocada la vigília pel destacament naval que hi té la seva seu. Durant l'acte, cantada d'una salve marinera, missa en honor de la patrona i processó breu per la badia. No hi sol haver gaire intervenció de la gent de la zona perquè la celebració queda reduïda estrictament a l'àmbit militar.

Portocolom (municipi de Felanitx) Festa que sol ser sonada. A mitjan capvespre, la imatge de la Mare de Déu del Carme surt de l'església en processó acompanyada per les autoritats rèligioses i cívils, per la banda de música i pels mariners. Una amollada de coets n'anuncia la sortida. Quan arriben al moll, pugen la imatge a la barca més grossa —una embarcació que els pescadors han tengut cura d'engalanar— i fan una volta al port. Totes les altres barquetes, també engalanades, la segueixen: n'hi ha més de tres-centes. En tornar, missa a l'església (aquest acte no és estable perquè de vegades l'ofici es fa abans). Al vespre, sopar de mariners i d'autoritats de la marina. Antigament, era habitual acabar la gresca amb un ball on es rifaven llagostes per a tothom.

Portocristo (municipi de Manacor) *Festes d'estiu*. Duren una setmana. Jocs infantils, gimcana, diferents proves esportives, exposicions, concerts i concurs de fotografia. Revetla al vespre de la vigília. El dia principal, al matí, missa a la parròquia, a la qual assisteixen els membres de la Confraria dels Mariners. En sortir-ne, refresc organitzat per la mateixa Confraria. Al capvespre, missa solemne seguida de processó marítima. Treuen de l'església una imatge de la Mare de Déu del Carme, la qual és acompanyada per tot un seguit de nins i nines que duen els vestits tradicionals dels mariners i objectes diversos relacionats amb la mar. Es dirigeixen al moll, on es fa una processó de barques especialment endomassades per a l'ocasió. En ser enmig de la badia, el capellà, que navega a la mateixa barca que porta la Mare de Déu, beneeix les aigües amb la voluntat que durant tot l'any siguin propícies als mariners. Acabat el recorregut, tornen al port i la imatge és conduïda una altra vegada a l'església. El darrer dia, que sol ser un diumenge, cloenda amb focs artificials damunt el moll.

Pòrtol (municipi de Marratxí) *Festes d'estiu*. Tenen una durada de 4 o 5 dies, en els quals s'organitzen actes múltiples: competicions esportives, espectacles musicals, ballades populars, teatre...

Rafal Vell, es (municipi de Palma) Les festes d'aquest barri se centren en les activitats esportives: competició d'escacs, partits de futbol, jocs de petanca... Igualment, excursions per a la tercera edat, festivals de ball de bot i modalitats diferents de concursos —pintura, pastissos, randes... No hi manca mai tampoc la tradicional revetla, destinada a grans i petits.

Ruberts (municipi de Sencelles) La festa dura 2 dies, amb activitats múltiples: campionat de

tennis, jocs populars, rifes d'algun objecte, ball de bot i revetla. Al capvespre del dia principal, missa solemne. En acabar l'ofici, l'Ajuntament ofereix un refresc al poble. Acabament amb l'actuació d'algun grup de ball popular.

Son Ferriol (municipi de Palma) Típiques festes d'estiu amb la participació de tots els habitants del barri. Activitats esportives, festivals de ball de bot, teatre i revetla.

Illa de Menorca

Ciutadella De l'oratori de Sant Miquel surt una processó; el clergat i la gent més relacionada amb la mar acompanyen la Mare de Déu del Carme fins al moll, on l'embarquen en una balandra engalanada que, seguida de més embarcacions i al so de les sirenes, fa una volta per la badia de la ciutat.

Fornells (municipi des Mercadal) Durant la revetla, ball a la Plaça Major. El dia de la patrona dels pescadors, missa en què es canta la salve marinera «Estrella de los mares». A la sortida, convit de la Confraria als pescadors, parents i amics. A la tarda, processó marinera —a les barques hi ha lloc per a tothom—, que va fins a l'entrada del port, on tiren unes corones de flors en memòria dels mariners morts a la mar. De tornada a l'església, es canta una altra vegada la salve marinera.

Maó Processó marinera que s'embarca al port.

Illes d'Eivissa i Formentera

Cubells, es (municipi de Sant Josep de sa Talaia) *Festa patronal.* Celebrada a la parròquia d'aquesta advocació. Festa particular als ports d'Eivissa, de Sant Antoni de Portmany i de la Savina. L'església del poble, ampliació de l'ermita fundada pel beat Francesc Palau i Quer (1855), és ara el temple parroquial de la Mare de Déu del Carme, que comprèn les véndes des Cubells, de Cala d'Hort, de la Flota i de Davall sa Serra. Com que l'ermita fou un important lloc de pelegrinatge insular, en constituir-se la parròquia l'any 1933, les visites hi han continuat. Per això la concurrència hi sol ser molt nombrosa aquest dia. Entremig d'uns quants actes culturals i esportius varis, la missa, seguida de processó, devers el migdia, ocupa el punt central. Com de costum, no hi manquen mai els bunyols ni el vi perquè tothom hi participi.

Eivissa La gent de la mar celebra especialment la festa de la seva patrona amb processons marineres a la caiguda de la tarda. Els mariners de Vila organitzen una llarga processó pel port i per la badia que sol anar des del moll fins as Botafoc si l'estat de la mar ho permet.

Sant Antoni de Portmany Festa que se sol celebrar al port la tarda del diumenge posterior per tal de no coincidir amb la processó dels mariners del port d'Eivissa.

Savina, la (municipi de Formentera) Processó marinera per la badia del port.

20

SANTA MARGALIDA

Illa de Mallorca

Felanitx Les festes duren 2 dies. La vigília, devers les 7 de l'horabaixa, desfilada dels Cavallets pels carrers de la ciutat, acompanyats d'un grup de xeremiers, quasi sempre de Búger. És possible que els Cavallets felanitxers arribassin a la població l'any 1603 amb els frares agustins, procedents del convent dels Socors de Palma. Des de principis del s. XVII tenim constància de les seves actuacions per Sant Agustí i per la revetla i la festa de Santa Margalida. Miquel Pons els descriu així:

> La indumentària tant dels Cavallets com de la dama s'ha transformat amb el pas dels anys. Mossèn Antoni Pont va descriure els Cavallets vestits de blanc amb sandàlies blanques, calçons curts i amples amb rivets vermells i petits cascavells. La dama, a la vegada, vestida de blanc, amb falda, sandàlies color de rosa i una roseta damunt cada peu, portant a la mà esquerra un esqueix d'alfabeguera i a la mà dreta un mocadoret d'escambrai i molt brodat per donar entrada als Cavallets i les seves actuacions. Els Cavallets

d'avui porten vestits nous segons models antics. Calçons blancs i curts, amb una cinta vermella al costat ornada amb cascavells. La casaca és vermella amb l'escut del calze i les barres. El capell de palla i engalanat. La dama porta capell ample, falda blanca, brusa verda i enrandada. Els Cavallets ara tenen tots el mateix color i una bona clatellera de fabricació catalana. Es recorda que portaven un banderí triangular al costat i, per parelles, eren de color blanc, gris i negre. Els de 1928 també anaven per parelles i dos eren de color clar amb taques més obscures i duraren fins al 1962, que foren reemplaçats pels actuals. Les danses dels Cavallets s'acompanyen per les xeremies, flabiol i tamborí. A manca de xeremies felanitxeres venien de Sencelles o de Biniali des de temps llunyà i així Felanitx, per Sant Agustí i Santa Margalida, gaudia de la festa de xeremies, o d'un dia de xeremies, equivalent a un dia entotsolat i solemne.

Andreu Alcover Tirado, ensenyant dels balls, explicava:

A partir d'una proposta de l'Ajuntament, fa vuit anys [1982], es posaren a estudiar tot el que es relacionava amb els Cavallets. Ni Andreu Adrover ni Jaume Obrador no havien ballat mai els Cavallets. Ja es trobaren que la dama era una nina, quan el costum ancestral era que fos un nin. A un moment hi havia dos estols. Un de nines que dirigia na Maria Obrador, (a) Capbaixona, i un de nins. La cosa no durà massa. Recorda que no fa gaires anys que per ballar els Cavallets s'havia d'acudir als fills dels immigrants. Ara van a les escoles i observen els que duen més ritme tant si són nins com nines. Sembla que el ritme va millor amb les nines. Els Cavallets tant poden ser nins com nines mentre que la dama sempre és una nina. Cada tres anys els canvien. Els Cavallets tenen entre deu i dotze anys. En preparen més de sis i alternen perquè puguin ballar tots. Hi ha més dificultat a trobar nins que nines. Per Santa Margalida i per Sant Agustí ballen les mateixes danses. A l'oferta abans d'ells ballaven Es Rotlet, que té música pròpia, i ara ballen Ses Esses amb melodia de s'«Himne de Riego», que ni s'aturà en temps del franquisme més rabiós. Hi ha la música de l'oferta però no el ball. El pas doble és una música i s'hi acollen quatre quadros de figures: Canvis, Pas Nou, Passeig i Cadenilles. A la processó li diuen "Sa Marxa" i els Cavallets boten, no ballen, i s'empra per a anar d'una part a l'altra, de l'Ajuntament a l'església o acompanyant la relíquia del sant a la processó o de la processó a sa font de Santa Margalida, orlada de raïms. Pels xeremiers varen saber que hi havia una altra música que se semblava a Es Rotlet. La rescataren i aparellaren es Passeig i va anar bé i ara la ballen. Existeix la música de ses Potadetes però no han pogut trobar la dansa si bé tenen alguna pista.

L'horabaixa de la revetla, després de la desfilada, completes a Santa Margalida i petita processó que porta una relíquia de la santa amb la participació de les autoritats religioses i civils. La comitiva arriba fins a la font de Santa Margalida, on canta una cançó que evoca una antiga llegenda que explica que, en aquell mateix indret i per intercessió de la santa, hi brollà aigua. A la nit, representació teatral. L'endemà, aproximadament a les 7 del capvespre, desfilada dels Cavallets pels carrers de la ciutat, acompanyats pels xeremiers. A les 8, ofici solemne i, a continuació, concert de la banda de música al local del mercat municipal i refresc.

Santa Margalida Sembla que el culte de la vila a la santa és molt antic, ja que els manuscrits més reculats hi fan referència. D'altra banda, l'església parroquial existeix des de 1230. Des d'aleshores, la població reconeix haver rebut múltiples beneficis gràcies a la intercessió de la patrona. Aquestes festes d'estiu duren 4 o 5 dies i comencen amb la tradicional cercavila. Múltiples activitats esportives: concurs de natació, carreres de cintes, patinatge damunt rodes... Festa infantil i ball mallorquí. El dia de la santa, ofici a mitjan matí al qual assisteixen les autoritats. Després, l'Ajuntament ofereix vi a la població. Al vespre, actuació d'algun grup musical a la plaça de la vila i final de festa amb focs d'artifici i traca.

Santa Maria del Camí La plaça de Santa Maria és el nucli d'aquesta festa estiuenca. Aproximadament durant 5 dies entorn del de la patrona, la població assisteix al teatre, a la

mostra de ball de bot, a la revetla... El dia de festa grossa, missa solemne en honor de la santa a l'església parroquial.

21

SANTA PRAXEDIS

Illa de Mallorca

Petra Des de temps antics, santa Praxedis és la patrona de la vila. Segons la veu de la tradició, el s. IX el papa lliurà a l'emperador Carlemany el cos de la santa, el qual, després de múltiples vicissituds, va ser traslladat a l'illa. Actualment reposa a la capella de Santa Anna, al Palau Reial de l'Almudaina de Palma, davall un retaule del s. XV. La devoció per aquesta santa es va estendre ben aviat per l'illa: el s. XIV els paraires la tenien ja per patrona i l'any 1459 hi havia al poble una confraria dedicada al seu culte. Enmig del cementiri hi ha una creu de terme de 1605 amb una figura de la santa tallada al nus que és una de les representacions més antigues que el poble en conserva. Una imatge que s'havia considerat perduda fou localitzada a l'interior de l'església vella, a la tercera capella a la dreta. Una talla del s. XVII ornava l'altar major de l'església actual; avui la trobam exposada a la segona capella del mateix temple. Una altra representació de la santa presideix el portal lateral que dóna al Carrer Major. Hi ha també unes quantes pintures amb aquest mateix motiu: una de situada a la part alta del retaule de la parròquia i una altra a la capella de Santa Rosa del convent de Sant Bernardí del poble. La creu parroquial, obra de Pep Thomàs, també du una talla de la santa. Des dels seus inicis, la festa fou alhora religiosa, cívica i familiar i era punt de referència de moltes coses: els arrendaments, els censals i unes altres obligacions es pagaven, generalment, el dia de la festivitat. La gent, en referir-se a algun fet de la vida personal o col·lectiva, prenia com a punt de partida el dia de la patrona. Els pagesos procuraven tenir enllestits els treballs del camp en començar els actes de la revetla; llavors havia arribat l'hora d'encomanar-se a la santa. Com diu el glosador popular:

Oh Màrtir Santa Pixedis,
vencedora en el combat,
ajudau-mos en la lluita
que el viure mos ha imposat.

Conservau la fe de Petra,
feis que tots siguem germans,
beneïu ses nostres messes,
beneïu es nostres camps.

Dau-nos pau, salut i joia,
d'aquí la pesta allunyau,
siau nostra Protectora
amb la Verge de Bonany.

Les festes, que se celebren des del s. XVI, comencen actualment el dissabte abans i s'allarguen fins al diumenge posterior. Corregudes de "joies", corregudes de cavall al cós de s'Elia, corregudes de bicicletes, ball de pagès, espectacle musical... El dissabte de la setmana anterior, inauguració amb el pregó de festes i un concert clàssic a les escoles velles. Normalment el prego és a càrrec d'algun erudit local o lligat al poble. La vigília de la festa grossa, completes solemnes devers les 9 del vespre. Les autoritats hi van des de l'Ajuntament acompanyades per la banda de música i pels dimonis i molta gent les segueix portant bengales. Es llancen coets. A les 11, a la plaça de Ramon Llull, la banda de música ofereix un concert. El dia de la santa, cercavila i captada de "joies" amb el Dimoni i els xeremiers. A mitjan matí, ofici solemne amb assistència de les autoritats. En sortir de l'església, refresc per a tothom. Les festes acaben amb una gran traca final però sense focs d'artifici.

22

SANTA MAGDALENA

Illa de Mallorca

Inca La vigília, començament de les festes. El grup Revetlers des Puig d'Inca organitza una torrada que l'Ajuntament subvenciona. En haver sopat, ballada popular en la qual no sol participar gaire gent. L'endemà, missa vespertina a la capella de l'ermita que du el nom de la santa. Els Revetlers des Puig d'Inca hi ballen

l'Oferta. A continuació, mostra de ball de bot i sopar de frit per a tothom.

23

SANTA BRÍGIDA

Illa de Mallorca.

Cala Major (municipi de Palma) Festes organitzades per la parròquia de Santa Brígida i per l'Ajuntament. Tenen l'estructura pròpia de les festes de barri, amb finalitat lúdica i preponderància dels actes esportius.

25

SANT JAUME

Illa de Mallorca

Alcúdia Sant Jaume és el patró de la ciutat. 10 o 12 dies abans comencen els actes de la festivitat. Festival de música "pop-rock", gimcana ciclista, certamen de pintura Ciutat d'Alcúdia, vetlada teatral amb Xesc Forteza a la plaça de toros, cursa popular, trencada d'olles i carreres de sacs per als al·lots, concert de música clàssica a l'església parroquial... La distribució temporal dels actes sol variar, emperò, d'un any a l'altre i només alguns es mantenen constants, com ara la lectura del pregó, feta a l'església parroquial i que inaugura les festes —la publicació d'aquest pregó es lliura després a la ciutat durant el mateix dia—, i la repetició també cada any del ball de la revetla, que convoca els alcudiencs a les 10 i mitja de la nit al carrer de l'Historiador Ventayol. D'altra banda, el dia central presenta sempre una mateixa estructura de festa: al matí, cercavila a càrrec de la banda de música; i, a les 12, ofici solemne al qual assisteixen les autoritats i que precedeix un refresc ofert per l'Ajuntament a tot el poble. A les 6 del capvespre, cursa de braus; a les 10, concert de la banda de música a la plaça de la Constitució. Com a celebració final, focs d'artifici a mitjanit.

Algaida Les festes solen durar 4 o 5 dies. Activitats esportives, representacions teatrals, concerts de la banda de música, balls mallorquins i revetles. Els carrers s'omplen de paperins de colors i tothom espera, entre gresca i ball, l'arribada dels cossiers i de les seves danses. Els cossiers ballen l'horabaixa de la vigília i el matí del dia del sant en l'oferta de l'ofici major i al carrer, en sortir de l'església. La procedència d'aquests balls és incerta. Probablement podrien relacionar-se amb unes altres danses del Principat de Catalunya, encara que han anat evolucionant d'una manera diferent a cada indret on avui s'interpreten. Hom parla, en referir-s'hi, d'antigues festes paganes de la fecunditat: aquesta pot ser l'explicació dels 6 personatges masculins que giravolten i salten entorn de la Dama, l'element que coordina el grup; en total, set figures, la xifra màgica. Després, el primitiu ritual pagà fou incorporat a les celebracions cristianes i féu d'acompanyament de la processó del Corpus. No és fàcil trobar testimoniatges que ens donin referències de l'antiguitat dels cossiers. La documentació més primerenca conservada data de 1544, moment en què tenim constància escrita de la seva existència a Sóller. Es tracta d'un ritual complex en què cada gest es mesura i tots els moviments són predeterminats. L'escenari és sempre doble: a l'exterior, els carrers del poble, sovint primer just davant el portal de l'església, i la plaça; i, a l'interior, el mateix temple, en l'única dansa on no participa el Dimoni, el qual, al carrer, juga entremig del públic que contempla la festa i hi participa. Abans de començar el ball, aquest personatge fa una rotllana entre els espectadors allunyant-los amb moviments divertits i provocadors. Va vestit amb roba de sac, amb una màscara que porta dibuixats símbols de foc i serpents, i salta i corre parodiant els moviments dels cossiers, les passes i els gestos dels quals vol escarnir. És la contraposició de la Dama, assenyada i suau, que no es permet un sol gest que no li correspongui. Amb un vestit blanc, gairebé sempre enmig dels cossiers, representa el bé, les forces que lluiten contra el diable. El vermell, el verd i el groc són els colors dels cossiers algaidins. Els mocadors que porten a les mans i les cintes dels capells s'enlairen durant els rituals; les capes, curtes i cobertes de mirallets, i els capells d'ales plegades són també part d'una festa en què la Dama, paper interpretat abans per un home per raons socials, té una funció clau: és

qui dirigeix els moviments de tots els cossiers. Durant les danses es converteix en centre d'atenció i és qui els indueix a vèncer el Dimoni, mort en un dels balls més coneguts: la Titoieta, en el qual el Dimoni es vincla i provoca els dansaires fins que, finalment, és vençut. Però la ficció, la mort de les ombres que ell representa, dura un sol instant: prest retorna als jocs entre el mateix públic, que, un any rere l'altre, n'aplaudeix la derrota i riu de la seva revifalla. El ball més solemne és el de l'Oferta: dins l'església, en un dels moments més solemnes de l'acte, la Dama guia dansant cadascun dels cossiers fins al sacerdot. La música del tamborino, del flabiol i de les xeremies marca el ritme dels balladors.

Binissalem El poble del vi, l'evocat Robines del poeta Llorenç Moyà, fa festa per Sant Jaume. Els actes són diversos: cercavila a càrrec dels xeremiers, curses de "joies" a la plaça, futbol al camp municipal, teatre a l'escola, festa infantil amb actuació d'alguns grups d'animació, ball mallorquí a la plaça i revetla. El dia de la festa grossa, ofici a mitjan matí. Acabament amb la tradicional nit de foc a la plaça.

Calvià Sant Jaume constitueix, juntament amb sa Rua, la festa més important de la vila. Hi ha una comissió de festes especialment dedicada a organitzar-les que disposa d'un pressupost elevat (recordem que aquest municipi és el que té la renda *per capita* més elevada de tots els municipis d'Europa). Els actes festius es perllonguen durant tota una setmana i la seva finalitat bàsica, a més de la lúdica, pròpia de totes les festes estiuenques, és integrar la gent en el municipi; intentar fer, en certa manera, poble. Aquest objectiu és lògic si consideram que la vila integra un alt nombre de població forana —immigrats i estrangers— que hi resideixen habitualment. Al programa hi ha, sobretot, activitats esportives de caràcter divers; també, sessions de balls populars, revetles, tallers i festes d'animació per als més joves i per als més grans. La coral i la banda de música tenen una importància especial i un paper destacat en els actes. El dia principal, a més del tradicional ofici litúrgic, hi ha hagut en els darrers anys una trobada de motos antigues que potser tendrà continuïtat. Antigament, la diversió màxima d'aquesta festa era el ball. Normalment, els organitzadors de les festes eren els 4 obrers, dirigits per l'obrer major, que donava les ordres per a començar la gresca. El dia del sant, en haver sopat, la gent acudia a la plaça (cadascú duia la cadira de ca seva) i es col·locava voltant el cadafal que, abans, havien endomassat amb garlandes i murtra. Les joves fadrines, emperò, esperaven a casa seva ser escollides per al ball. Llavors començava s'Encantament des Balls: l'honor màxim per a les al·lotes era aconseguir de ballar la primera i la darrera danses; per això el seu enamorat o el seu pare havien d'oferir molts diners perquè la seva protegida fos l'elegida. Acabat l'Encantament, l'obrer major donava una canya verda —com a senyal del dret adquirit— a qui havia licitat més fort i donava ordres perquè la colla de xeremiers anàs a cercar-la. Les xeremies s'hi dirigien seguides de tot l'estol de joves de la població. Mentrestant, a la plaça, el pare o l'enamorat ja havia contractat els serveis d'un bon ballador perquè ella pogués lluir-se en la dansa. I havia de fer-ho molt bé, l'al·lota, perquè l'endemà tothom comentava la seva gràcia. S'encantaven "sa Primera", "sa Segona" i "sa Tercera" i llavors hi havia ballada oberta a tothom. Finalment, ja a l'alba, l'encantament de "sa Darrera" atreia l'atenció dels assistents de bell nou.

Establiments (municipi de Palma) La finalitat d'aquestes festes d'estiu és, principalment, lúdica. Normalment, activitats esportives, festa infantil, vetlada de cinema, teatre, concurs de pastisseria i revetla.

Estanyol, s' (municipi de Llucmajor) *Festes patronals*. Trofeu de vela Ciutat de Llucmajor, jocs infantils (pal ensabonat i amollada d'ànecs a l'aigua), proves esportives i concursos de dibuix i de fotografia. La vigília, revetla tradicional i focs artificials. L'endemà, missa solemne en la qual els mariners presenten les seves ofrenes. El dissabte més pròxim, revetla amb entrada gratuïta. El diumenge més pròxim, teatre o ball de bot.

Manacor Festa reduïda, des de fa uns quants anys, a la celebració d'una fira, que és la segona anual.

Muro Són unes festes no gaire antigues. Fins a finals del segle passat no hi trobam les cele-

bracions fetes com avui, encara que la devoció per sant Jaume sembla molt més llunyana: al retaule de l'església parroquial hi trobam un quadre que li és dedicat, i aquest fet prova que la devoció ja existia al s. XVIII. Inici amb un pregó, que cada any és a càrrec d'algun erudit relacionat amb la vila. Activitats esportives: torneig de bàsquet, carreres de motos, tirades de coloms, partit de futbol, tennis...; i de caràcter cultural: exposicions de pintura, presentació d'alguna publicació lligada al terme, concerts de la coral a l'església del convent... Els actes tenen lloc a dos punts estratègics: a la Plaça i as Cós. Aquest darrer lloc és on es fan les corregudes: es tracta d'un sementer de blat que ha estat segat però no llaurat; per això el rostoll hi resta. Alguns dels participants hi corren descalços. El dia del sant, en sortir de l'ofici, al migdia, les autoritats hi acompanyen en comitiva els al·lots. Van seguits pels xeremiers, que hi animaran els jocs amb xeremies, tamborins i flabiols. Els més jovenets porten les "joies" (els premis per a les competicions esportives: un enfilall de pomes, un capell, unes espardenyes i el pollastre i el conill tradicionals; tot això penjat en algunes canyes verdes). Hi sol haver tres modalitats de carreres: la dels al·lots, la dels més grans i, finalment, les dels ases i muls; en els dos primers casos, les curses poden ser individuals o de parelles que corren amb un peu fermat. Antigament, els pagesos anaven al Cós amb carros; ara hi ha un camionet que porta les "joies". Sembla que fa 100 anys les corregudes eren un èxit de participació i que les apostes i les baralles hi eren freqüents. L'any 1886, per exemple, apareix documentat que hi hagué uns enfrontaments terribles entre els corredors murers Calet i Punxa i els de Santa Margalida de can Curt (aquestes denominacions són malnoms mallorquins amb què els veïns s'anomenen entre ells). D'aquesta circumstància se'n derivaren uns incidents greus per als dos pobles i el governador civil hi hagué d'intervenir amb les forces d'ordre públic. El dissabte de la festa, tradicionalment, a la plaça de Sant Jaume, "s'encantaven jotes". Abans de començar a sonar la seva música, els xeremiers anaven a cercar la jove que havia de ballar "sa Primera" i l'acompanyaven a la plaça. Llavors es feien cinc o sis rotlos de xeremiers enmig de la plaça i ballaven unes 6 parelles per colla. També és habitual menjar les coques de Sant Jaume, que són uns pastissos molt semblants a les coques de Nadal, fetes amb ous, farina, sucre, llevat i patates.

Pobla, sa Lectura del pregó de festes a càrrec d'algun erudit lligat al poble. Després, activitats esportives —tirada de coloms, partit de futbol, carreres de bicicletes, corregudes de "joies", etcètera— i actuacions musicals —revetles, concerts— i culturals —exposicions, representacions teatrals, etc.

Polígon de Llevant (municipi de Palma) És una barriada que ha esdevingut nucli d'immigrants. Els actes més significatius són les excursions que s'organitzen a tot arreu de l'illa per als seus veïns. Com a exemple d'algunes d'aquestes sortides, que naturalment varien, hi ha la de Cala Mondragó, l'anada en tren fins a Inca —adreçada sobretot als més joves—, la visita als jardins d'Alfàbia, etc. Habitualment, festa andalusa, organitzada i adreçada als immigrats; festa infantil i projecció de cinema a més de la tradicional revetla.

Port des Canonge (municipi de Banyalbufar) La festa sol durar 2 dies. Hi ha sopars al carrer en els quals els veïns es reuneixen, ball de bot i revetla. El dia del sant, missa al camp seguida de jocs i d'activitats esportives.

Portocolom (municipi de Felanitx) *Festes patronals*. Regates de balandres i d'"optimists", concert de la banda de música, representacions de teatre, jocs infantils i revetla. El dia del sant, ofici solemne al qual assisteixen les autoritats. El darrer dia, "Sopar a Penyes", que és un sopar popular a la platja d'aquest nom. La gent del poble hi du el menjar i hi troba, en arribar-hi, taules parades i begudes que ha aportat l'Ajuntament. Normalment, una orquestra amenitza la vetlada. La cloenda és amb focs d'artifici.

Santanyí Durant el s. XVI, les celebracions santanyineres de l'estiu eren per Sant Domènec —popularment, Sant Domingo— i el seu origen es relaciona amb el vot del poble en una epidèmia de febres:

A Santanyí fan gran festa
a Sant Domingo en s'estiu.
El gall quan canta els diu:
bon ordi que mos envesta.

El dia 25 de juliol de 1786 el rector Nicolau Pons instal·là la primera pedra de l'església nova i s'instituí la *Festa de l'Obra*, que des d'aleshores és recordada cada any. Aquesta festa tenia el vessant religiós relacionat amb la *Festa de l'Obra* i el vessant cívic que organitzava l'Ajuntament. No coincideix, emperò, amb la festa patronal, que és el 30 de novembre, dia de Sant Andreu. El dissabte abans del dia de la festa solemne hi havia completes acompanyades per l'orgue (l'any 1837 s'adquirí l'orgue de Jordi Bosch, procedent de l'enderrocat convent de Sant Domènec de Palma). A la plaça es plantaven pinotells. Era costum que els enamorats enviassin un present de torrons i d'avellanes dins un mocador de daus a la seva estimada. Algunes versions diuen que es tractava d'un mocador amb "perilles" —mocador de fil amb borles—, que era donat a la jovençana per la seva futura sogra:

Tenc un mocador amb perilles
tan ample com un llençol;
si sa meva al·lota el vol,
l'hi duré ple de rosquilles.

La revetla era gresca constant amb la música de les xeremies, que venien de Pina o de Sencelles. Després de l'ofici de Sant Jaume, tot el poble es dirigia amb carros a Cós, al camp d'en Bover, al camp de sa Vinya, a s'Olivó. Els carros anaven endomassats amb llençols de randa o vànoves fetes amb fils de colors i portaven també canyes verdes; hi havia un premi per al més ben engalanat. En haver-hi arribat, corregudes per als grans, per als petits i per a les bèsties. Al capvespre, hora del ball a l'aire lliure; se'n feien tres: un al carrer del Centre, un altre davant cas Metge Miquel i l'altre davant ca na Garró. Les primeres danses "s'encantaven"; és a dir, el jove que volia ballar-les havia de pagar diners i el que se'n treia es destinava a obres de l'església. La cançó tradicional parla d'aquests encantaments que obligaven els joves a endeutar-se:

S'al·lota em va demanar
Sant Jaume quin temps venia.
Li vaig dir que no ho sabia
perquè encara no tenia
doblers per fer-la ballar.

Es ballaven jotes i mateixes perquè a la vila no hi ha cap ballada particular. Era costum que 3 parelles ballassin tres mateixes i que, després, en haver acabat, anassin a prendre un tassó d'aigua gelada o un gelat a una de les tavernes de la Plaça. Un article de Bernat Vidal publicat al «Santanyí» la revetla de Sant Jaume de 1963 evoca la bóta d'aigua que antany passejaven en un carro amb la finalitat de regar els carrers polsosos abans de la festa:

> Santanyí, que tan sovint implora la pluja difícil, aquell dia regava i tirava l'aigua, perquè estava de festa. I quan un està de festa per bon administrador que sigui ha de saber afluixar la bossa. I aquell dia el nostre municipi de secà tirava una bóta d'aigua preciosa, com si fos aigua d'olors, i aquell pobre carro amb la bóta de Sant Jaume, enrevoltat dels crits de la gent menuda, tenia la majestat d'un Carro Triomfal.

Actualment, la Plaça de la vila està sempre endomassada durant aquests dies amb paperí i bombetes de color blanc, col·locats cada any de la mateixa manera. Les festes comencen amb el pregó, dit dins l'església i seguit d'un concert de música clàssica. El primer pregó va ser comanat al poeta santanyiner Blai Bonet, que el llegí des del balcó de la Sala. La vigília, devers les 6 del capvespre, cercavila formada per un Dimoni amb la cara destapada i 6 gegants amb cap-grossos —els cap-grossos són antics i els vestits són nous—, acompanyats de xeremiers, que fan un recorregut determinat que van ampliant segons el seu criteri i s'aturen a les tavernes, on són convidats a beure. El Dimoni du un albó de donarda. Més tard, a les 8, certamen de pintura Vila de Santanyí. Al vespre, revetla al camp de futbol. El Dimoni és un element essencial en la festa i Cosme Aguiló, en el programa de festes corresponent a 1984, en feia la descripció següent:

> El seu abillament és senzill. Va vestit amb una granota de saca, que es tanca per davant

amb una filera de cinc botons grossos des de la gorga a l'entrecuix. El cap va cobert amb una caperutxa, també de saca, que fa tot un cos amb la resta de la indumentària. De la part superior de la capulla pengen dues banyes còniques, vermelles, flonges, i amb aspecte de safannària. Per sota la regió lumbar li surt una llarga cua vermella, girada cap amunt en mitja volta helicoïdal. Com a adorns duu unes tires de roba vermella cosides al vestit a l'entorn de les mànegues, de la capulla, de la filera de botons i un poc més avall del coll, formant un cercle acabat en cinc petits triangles sobre les espatles. L'únic instrument que branda és una canyaferla, la llarga tija d'una umbel·lífera que creix a Cabrera. Amb ella fa lloc entre la multitud de curiosos i encalça l'al·lotimea que dirigeix incursions i atacs programats a la seva cua eriçada d'agulles. Va amb la cara descoberta, sense cap casta de careta.

L'endemà, a les 11 del matí, ofici religiós al qual assisteixen les autoritats. En acabat, acte de lliurament dels premis del certamen literari i refresc a la Plaça per a tothom. Al capvespre, partit de futbol. A mitjanit, cloenda amb focs artificials prop del camp de futbol.

Sóller *Festa de la barriada dels Estiradors.* Competicions esportives, ball, teatre i revetles.

Son Cladera (municipi de Palma) *Festes d'estiu.* El programa d'activitats esportives sol ser especialment ric i divers. També habitualment, ballades populars i alguna sessió de teatre a l'aire lliure.

Vileta, sa (municipi de Palma) Programa d'actes diversos per a celebrar les festes d'estiu d'aquest barri. Activitats sobretot esportives, alguna representació teatral a l'aire lliure i sessió de balls mallorquins. Hi sol haver una o dues revetles.

Viver, es (municipi de Palma) Els centres de bulla d'aquest barri solen ser les places de Son Ametller i la de l'Església. Activitats esportives: petanca, bàsquet, futbol, torneigs de truc i d'escacs, recorregut de motos antigues... Nit infantil, amb concurs de disfresses de paper i jocs. Activitats musicals, amb concerts, revetles, teatre i cinema a l'aire lliure.

Illa de Menorca

Castell, es *Festes majors.* Les Festes de Cavalls són els dies 24 i 25; la resta d'actes comencen entorn del 15 i es perllonguen fins a final de mes. Actualment, gairebé a tots els municipis de Menorca, els "protocols" que regeixen les Festes de Cavalls i que tradicionalment s'havien tramès oralment s'han fixat i redactat, i ha estat també així a la vila. Tot seguint els "protocols", a principis de juny, en línia de continuïtat amb l'antiga Obreria de Sant Jaume, l'Ajuntament nomena la Junta de Caixers, que és integrada pel Caixer Batle, pel Caixer Capellà (també dit Capellana), pel Caixer Pagès, pel Caixer Menestral i pel Caixer Fadrí (també anomenat Caixer Sobreposat), la qual organitza i presideix la cavalcada i els actes tradicionals de la festa. El dissabte de Sant Jaume, cap a les 4 de la tarda, quan les campanes repiquen, es constitueix la cavalcada tot seguint els rituals obligats. L'últim d'entrar-hi és el Caixer Batle, que repleguen a l'Ajuntament. Des d'allà fan un recorregut pels carrers de la població fins a l'església, descavalquen i assisteixen a completes. A la sortida, tornen a l'Ajuntament, saluden les autoritats i es dóna l'ordre per tal que comenci el "Jaleo". Els cavallers entren a la plaça de dos en dos i fan un "caragol" de tres voltes, acomplertes les quals s'acomiaden amb els acompanyaments rituals. Més tard, a peu, es tornen a trobar per assistir a una beguda que ofereix el Caixer Batle a l'Ajuntament. El dia principal, repicada de campanes, coets i cercavila amb banda de música, gegants i cap-grossos. El "Fabioler" replega la cavalcada, que torna a recórrer els carrers de la vila i acaba a l'Ajuntament, on descavalquen. A peu, acompanyats per la banda de música i pels cap-grossos, van fins a l'església per oir la Missa des Caixers. Els cavallers, quan entren a l'església, criden «Gloriós sant Jaume» (crit de salutació usat durant les festes que és correspost de la mateixa manera). Durant l'ofertori es rega amb aigua-ros el cap dels assistents amb una maratxa. A la sortida, tornen a l'Ajuntament. És costum, relativament recent, que els joves es posin davant de la comitiva per tal de no dei-

xar-la avançar, de manera que s'inverteixen entorn de 2 hores per a fer un camí que es podria recórrer sense presses en 10 minuts. Quan finalment arriben a la plaça, el "Jaleo" torna a començar. En acabat, es lliura als cavallers una canya verda amb una cullereta de plata i s'acomiada la comitiva de la manera acostumada. Es retroben a peu per anar a l'Ajuntament, on els ofereixen una beguda i els donen, a més, una aluda i una paga simbòlica equivalent al preu que es fa pagar per ferrar un cavall. Després d'aquesta recepció, els caixers que ho vulguin fer van per les cases repartint aigua-ros amb un porró. Antigament, a la tarda, corregudes. Actualment, el diumenge anterior, pregó de les festes. La vigília, a la nit, revetla. El dia del sant, bereneta al pati de l'Ajuntament per als vells, trobada popular, nit de "rock", lliurament de premis del concurs de cartells, biennal de pintura, homenatge als majors de 90 anys, concurs d'embelliment de carrers, façanes i mostradors; partit de futbol, revetla amb ball i, a mitjanit, focs artificials a Santa Anna que es contemplen des de Cales Fonts. L'endemà, festival nàutic, regates, travessia nedant i Joc des Capellet (consisteix a agafar un capellet que es posa a l'extrem d'un pal greixat situat sobre la mar, paral·lel a la superfície, a uns dos metres d'alçada); a la nit, focs artificials aquàtics, espectacle de varietats i traca de fi de festa.

Illa de Formentera

Sant Francesc (municipi de Formentera) És una festa especial i molt antiga. Molts eivissencs començaren a anar a l'illa els primers anys del s. XVIII en cerca de terres per a conrear a l'inici del repoblament posterior al despoblament que havia durat del s. XIV al XVII. Curiosament, la majoria d'ells —procedents de Peralta, sa Cala, Benirràs, Labritja i altres llocs dels quartons de Balansat i Santa Eulària— es deien Jaume, ja que els noms Jaume i Jaumeta tenien segles abans un abast molt extens. Quan el repoblament ja s'havia estabilitzat i els pobladors havien edificat la seva església, dedicada a sant Francesc Xavier (1738), molts de Jaumes d'Eivissa hi anaven aquest dia per tal de celebrar el sant en família amb els qui ja eren formenterers. La festa d'aquest dia va néixer espontàniament, amb missa, processó, convit i balls abans de l'hora de dinar, quan tothom havia de tornar a casa seva, en una illa de població molt dispersa. La celebració, que pot considerar-se com una de les majors de tot l'estiu, encara hi continua ben viva i es fa amb els mateixos actes que la varen originar i amb uns de propis del nostre temps.

26

SANTA ANNA

Illa de Mallorca

Alcúdia *Festa del Sant Crist.* Se celebra cada 3 anys. La darrera vegada va ser l'any 1989. Els anys intermedis, el dia del Sant Crist és el 24 de febrer. A les 12 del migdia, com és habitual als pobles de l'illa, ofici litúrgic. En sortir de missa, la gent recorre en una processó silenciosa el mateix circuit de Setmana Santa acompanyant la imatge del Crist, una figura que data del s. XVI. Al migdia, a cada casa, dinar familiar propi de la festa. Al vespre, concert clàssic. Un castell de focs d'artifici clou la celebració.

Algaida *Festa de Santa Anneta.* Segona festa després de la diada de Sant Jaume. Música damunt el cadafal de la Plaça, revetla i traca.

Moscari (municipi de Selva) *Festa patronal.* La celebració comença el diumenge més pròxim a la patrona o per sant Jaume amb la *Festa del Fadrí.* Les fadrines del poble trien un jove entre tots els del poble, que és anomenat el "Fadrí". Els carrers són guarnits per a la processó que ell protagonitza, amb murtra pertot arreu, domassos i cossiols. A algunes cases es respecta l'antic costum de posar canyes als portals per endomassar-les. A les 9 i mitja, inici amb la sortida del jove escollit, acompanyat pel capellà i pel so de les xeremies. Va vestit a l'ampla i porta una canya endomassada amb ramells de flors i flocs de colors. La processó segueix l'itinerari següent: carrers de Sor Maria dels Dolors, Campanet (on torna enrere), Pou, Nou, Espanya i Sor Maria dels Dolors i arribada a l'església. Al llarg del recorregut, la comitiva arreplega totes les fadrines de la població. Tota la gent del poble s'hi afegeix

també pel seu compte i es dirigeix a l'ofici. Els nins solen dur canyes amb flors més petites que les del fadrí, i les nines, rams de flors; alguns d'aquests infants van vestits de pagès. A mesura que avança, la comitiva es converteix en un espectacle de colors. Una vegada a l'església, a la capella de Santa Anna, ofrena de totes les canyes i tots els rams de flors i ofici solemne. Al capvespre, devers les 7, mostra de ball de bot a la plaça.

Valldemossa *Novena dedicada a la beata sor Catalina Tomàs.* Dura del 18 al 26. La participació en els actes, realitzats cada dia a les 8 de l'horabaixa, és molt nombrosa a causa de l'enorme devoció que aquesta figura inspira a tots els mallorquins. Comença després de la celebració d'una missa en el sermó de la qual es fa una especial incidència en algun aspecte relacionat amb la santedat. Aquesta missa s'inicia amb alguns cants fets per diferents veus que són ja, en aquestes dates, tradicionals al poble. Després es llegeix un capítol de la vida de la beata perquè serveixi d'exemple als qui l'escolten. La lectura va seguida d'alguns cants religiosos. A continuació, pregària conjunta. L'acte acaba amb les cobles de Sor Tomaseta.

28

Illa de Mallorca

Valldemossa *Festes de sor Catalina Tomàs.* La beata és la patrona de la vila i les seves festes se celebren entorn d'aquest dia, just en acabar la novena que la població li dedica. Duren 4 o 5 dies. Programa amb actes múltiples: activitats esportives —tir al plat, carreres de bicicletes, partit de futbol...—, festa infantil —normalment organitzada per l'Obra Cultural Balear, amb concursos de pintura amb guixos en terra, carreres de bicicletes amb cintes i carreres de canyes—, representació teatral i algun concert a l'aire lliure o a l'interior de l'església. La vigília, habitualment a les 8 i mitja del vespre, després de la missa, processó amb les relíquies de la beata. L'endemà, ofici concelebrat al qual assisteixen les autoritats i amb Ball de l'Oferta. En sortir de l'església, la població és convidada a un refresc als jardins de l'Ajuntament. A les 7 del capvespre, tradicional Cavalcada de la Beata, organitzada cada any per l'Ajuntament. La carrossa de la beata presideix la comitiva, amb la joveneta escollida per a representar-la. Moltes més carrosses de diverses entitats culturals i de tots els particulars que volen unir-s'hi la segueixen. La desfilada sol durar unes 2 hores. Els veïns endomassen els carrers perquè tot sigui una festa en rebre la cavalcada i dues bandes de música animen amb els seus sons el recorregut per tota la vila. Devers les 10 de la nit, acabament de les festes.

30

SANT ABDON I SANT SENÉN

Illa de Mallorca

Inca D'ençà que part de les relíquies conservades de sant Abdon i sant Senén foren traslladades des de Roma fins a Arles, al Vallespir, la seva devoció es va anar estenent per tots els Països Catalans. Són, per exemple, patrons de Biosca, del bisbat de Solsona:

Els de Biosca amb eficàcia,
amb ternura i devoció,
clamen per salut i gràcia
a la vostra intercessió.
Socorreu-los en això
i demés necessitats.
De la vila de Biosca
siau sempre els advocats.

També són els patrons de Cubelles, de Sant Vicenç dels Horts, de l'Espluga de Francolí:

Si l'Espluga us escollia
Cavallers del Déu vivent:
Sigueu sempre nostra guia
Sant Abdon i sant Senén.

I de la Riba, a l'Alt Camp:

I la Riba us escollia
Cavallers del Déu vivent:
Sigueu sempre nostra guia
Sant Abdon i sant Senén.

El poble de Capçanes, amb parròquia des del s. XVI, també els té com a patrons:

Com un ram de clarianes
que il·lumina aquesta vall,
és l'amor que us té Capçanes,
és la fe que abranda el tall.
La virtut tindrà esponera
si us seguim sempre animosos...
Guardau els fruits de la terra,
Abdon i Senén gloriosos.

Són cantats també a Òrrius:

Els d'Òrrius i son poblat
us veneren amb amor;
i esperen plens de fervor
que els beneïu de bon grat.
Guardeu a tot el veïnat,
a ses vinyes i sembrats...

Hi havia més viles i ciutats que honoraven la seva memòria i moltes persones pelegrinaven fins a Arles per tal de venerar-ne les relíquies. Emperò, a partir de l'any 1715, quan el rei Felip V firmà el Decret de Nova Planta, s'inicià un intent de fer desaparèixer la devoció per aquests dos sants, considerats pel poder nouvingut massa "catalans", i a poc a poc foren substituïts a molts indrets per sant Isidre Llaurador —de procedència madrilenya. No obstant això, a Mallorca no varen desaparèixer. Les festes d'estiu de la ciutat duren 4 o 5 dies, l'últim dels quals és sempre el dels sants patrons. La vigília, celebració característica de la tradicional revetla, precedida per les completes que en honor dels sants se celebren a la parròquia i en què se'n canten els goigs. La revetla consisteix en un seguit de balls per carrers i places a càrrec de l'Escola Municipal de Ball. Just en el moment de sortir, ballen la tonada «Sa Revetla». El dia dels sants, cercavila amb banda de cornetes i tambors que recorre de bon matí els carrers principals. Aproximadament a les 10 del matí, sortida de les autoritats del consistori cap a la parròquia de Santa Maria la Major per assistir-hi a l'ofici solemne. A les 12, a la plaça que té el mateix nom que la parròquia, amollada de coloms a càrrec de la Colombòfila Inquera. Després, desfilada i visita a la residència Joaquim Mir. Vetlada de teatre, revetles, concerts, trobada de balls i tonades mallorquines, actuació de l'Escola Municipal de Ball, carreres de cavalls, tir al plat, circuit ciclista... Sempre —exceptuant-ne l'any 1990, que els propietaris no es varen entendre amb l'Ajuntament—, cursa de braus i algun espectacle de tipus còmic amb braus. Al capvespre, festival infantil a l'aire lliure i finals del torneig de tennis que s'ha desenvolupat durant els dies passats. A les 11, revetla amb l'actuació d'uns quants conjunts de moda. Finalment, a la 1 de la matinada, focs d'artifici i gran traca final.

Primer diumenge

Illa de Mallorca

Cala Sant Vicenç (municipi de Pollença) *Festa de la Mare de Déu de la Mar.* Els actes solen començar el divendres i acabar el diumenge. El divendres, vetlada de balls mallorquins. El dissabte, matinada amb música de xeremiers; a mig matí, jocs de cucanya a la Plaça; al capvespre, cercavila amb xeremies i desfilada de caparrots pels carrers de la Cala; després, festival infantil; al vespre, revetla. El diumenge dematí, missa solemne en honor de la Mare de Déu de la Mar; al vespre, concert de la banda de música del municipi al mirador de Cala Barques; finalment, focs d'artifici i traca.

Covetes, ses (municipi de Campos) *Festes d'estiu.* Actes esportius, jocs infantils, dues revetles —una de les quals es fa la vigília— i cloenda amb focs artificials.

Segon diumenge

Illa de Mallorca

Calobra, sa (municipi d'Escorca) Cada any, la Capella Mallorquina fa un concert al torrent de Pareis. L'acte comença devers les 4 del capvespre amb un pregó a càrrec d'algun intel·lectual mallorquí; immediatament a continuació, el concert. Festa organitzada i subvencionada per Sa Nostra en què la participació és molt nombrosa. Molta gent aprofita el dia per fer l'excursió del torrent i així també assistir al concert.

Campanet Els actes duren habitualment 8 dies, des del dissabte anterior al primer diumenge de juliol fins a aquest dia. Una o dues funcions de

teatre, exposicions, recitals clàssics, populars i moderns; mostra de cuina i rebosteria, esports (entre els quals destaca el ja tradicional campionat de tir de bassetja al camp de futbol), festa infantil amb un grup d'animació, tallers i jocs per als nins. El primer dissabte, devers les 8 del capvespre, cercavila a càrrec de la Unió Musical de Campanet. Recentment s'ha iniciat el costum —amb intencions de continuïtat— de fer un pregó. Al vespre, ball a la plaça amb un grup de música en viu, normalment local. El vespre del primer diumenge, devers les 10, mostra de ball de bot. El segon dissabte, ball a la plaça amb música en viu de grups externs. El segon diumenge, devers les 12, corregudes de "joies"; a les 8 del capvespre, ofici solemne; a les 12, cloenda amb focs d'artifici.

Horta, l' (municipi de Sóller) *Festes de la Mare de Déu de la Victòria.* Els llocs centrals de la festivitat són els carrers principals del poble i l'església de la parròquia, dedicada a aquesta Mare de Déu. És una festa de barriada amb els actes típics que la configuren: revetla, concursos diversos, actes esportius... El capvespre del dissabte, ofrena floral a l'església. La gent del poble fa una petita processó des de fora del temple fins a l'interior portant-hi flors de tota mena. El dia de la festa grossa, missa a la parròquia amb un predicador extern.

FESTES MAJORS

(SANT MARTÍ D'ESTIU)

Illa de Menorca

Mercadal, es Per Sant Pere (29 de juny), després de l'aprovació del calendari de les festes majors al ple ordinari de l'Ajuntament, crida per tot el poble per a anunciar-ho. Activitats en el marc d'una setmana cultural en la qual col·laboren totes les entitats de la vila. Ocupen dos caps de setmana llargs, el corresponent pròpiament al tercer diumenge i el de la setmana anterior.

Primer divendres: homenatge a la vellesa, en què es diu una missa especialment dedicada als vells i els conviden a dinar.
Primer dissabte: ballada popular en la qual participen grups externs que fan intercanvis amb el grup local i competicions de tennis i de tir al plat.
Primer diumenge: al matí, cursa pedestre; a la nit, ball.
Primer dilluns: actes culturals que inclouen els lliuraments d'un premi d'investigació i d'un de dibuix i/o pintura (l'obra guanyadora es reprodueix a la portada del programa de festes).
Segon dissabte: cavalcada amb "Jaleo" a la Plaça, assistència al cant de completes i beguda a l'Ajuntament.
Segon diumenge: cavalcada, un altre "Jaleo", assistència a la Missa des Caixers i, acabada aquesta, una altra beguda a l'Ajuntament.

Els "protocols" d'aquesta festa són redactats d'una manera més detallada que els des Castell i fins i tot hi existeixen algunes diferències de forma, però, per a una visió de la festa a grans trets, remetem el lector a la descripció que se'n fa dins el dia 25 d'aquest mateix mes a l'entrada "Castell, es". Així mateix, per a una visió encara més detallada que reflecteix amb més fidelitat la mística de les cavalcades, el remetem al dia 24 del mes de juny, Sant Joan, illa de Menorca.

Quart diumenge

FESTA MAJOR

Illa de Menorca

Fornells (municipi des Mercadal) Festa durant el cap de setmana. El dissabte, a la tarda, cercavila amb cap-grossos seguida de cavalcada, que fa un "caragol" a la plaça amb "Jaleo". A continuació, assistència al cant de completes i, després, beguda a un local municipal. A la nit, revetla. El diumenge, al matí, cavalcada, "Jaleo" i, cap a les 2, Missa des Caixers. A la sortida, l'Ajuntament ofereix un aperitiu per a tots els assistents. A la tarda, regates de surf de vela i partit de futbol. A la nit, revetla.

Cinquè diumenge
(o primer diumenge d'agost)

FESTA MAJOR (SANT CRISTÒFOL DE SES CORREGUDES)

Illa de Menorca

Migjorn Gran, es (municipi des Mercadal) Dura 3 dies, de dissabte a dilluns.

Dissabte: a la tarda, cercavila amb banda de música, cavalcada per tot el poble, "Jaleo" a la Plaça, cant de completes a l'església i, a la sortida, beguda; a la nit, actuació musical a la Plaça i, per als més joves, revetla al camp de futbol que dura tota la nit.
Diumenge: al matí, diana a càrrec de la banda de música, replegada de la cavalcada, "Jaleo", Missa des Caixers i recepció a l'Ajuntament per a tot el poble; a la tarda, futbol; a la nit, revetla. Es reparteix aigua-ros per les cases amb maratxes.
Dilluns: al matí, corregudes de cavalls, d'ases i de muls. Antigament n'hi havia també d'homes, que eren la part principal de la festa. A la tarda, festa per als infants al carrer i, cap a les 7, mena de "Jaleo" però usant com a muntura ases en lloc de cavalls. A la nit, revetla i focs artificials. Acabats els focs, des de fa 6 o 7 anys, cauen poalades d'aigua de pertot arreu, per la qual cosa no és recomanable restar al carrer un cop finida la festa.

Darrer diumenge

Illa de Mallorca

Ariany *Celebració de la independència municipal.* Fins al 30 de juliol de 1982, la població pertanyia al municipi de Petra. La segregació és festejada amb l'actuació de dos grups musicals a la Plaça Major. Comença devers les 9 del vespre i l'Ajuntament ofereix coques dolces i salades i vi a rompre.

Canyamel (municipi de Capdepera) Les festes duren de divendres a diumenge. El divendres, cercavila amb banda de música i de cornetes; al vespre, concert de la banda de música. El dissabte, al capvespre, tirada de colomí i, al vespre, revetla a la Plaça. El diumenge, festival de música popular.

Vilafranca de Bonany *Festes de la Beata.* Duren tot el cap de setmana. El divendres, a l'horabaixa, cercavila amb caparrots i dimonis; després, jocs per als nins; al vespre, comèdia a la Plaça Major. El dissabte dematí, també cercavila amb caparrots i dimonis i festa dedicada a la tercera edat, en què hom convida els vells a menjar ensaïmada i a beure cava; al capvespre, activitats esportives; al vespre hi sol haver algun concert i una revetla. El diumenge dematí, tradicional ofici, precedit d'una altra cercavila, i, tot seguit, refresc per a la gent; al vespre, revetla i ball de bot.

Darrera setmana

Illa de Mallorca

Peguera (municipi de Calvià) *Festes d'estiu.* Són de celebració recent en aquesta zona turística i no se sap si tendran continuïtat. És una festivitat poc estructurada i amb finalitat lúdica, amb jocs, concursos, revetles... Duren 3 dies.

Diumenge abans de Sant Jaume

Illa de Mallorca

Ràpita, sa (municipi de Campos) Actes durant 3 o 4 dies en els quals es destaquen les activitats de caràcter esportiu, els jocs infantils, les regates, la revetla i els focs d'artifici finals.

Final de juliol

Illa de Mallorca

Cabaneta, sa (municipi de Marratxí) Normalment en dia de festa, celebració de Santa Catalina Tomàs. Els actes, que solen durar 4 o 5 dies, inclouen els vessants esportiu i, sobretot, musical.

Un cap de setmana

Illa de Mallorca

Cala Llombards (municipi de Santanyí) *Festes d'estiu.* Es tracta d'unes festes majors sense cap mena d'advocació i consistents en un seguit d'actes diversos que se solen fer a la platja un cap de setmana diferent cada any.

Cada dia

MATINS A L'ORGUE

Illa de Menorca

Maó A les 11 i mitja del matí, a la parròquia de Santa Maria s'ofereix un breu concert a càrrec d'alumnes distingits dels conservatoris de tot de l'Estat espanyol.

Cada dimecres

FESTIVAL INTERNACIONAL DE MÚSICA

Illa de Menorca

Maó A les 9 i mitja de la nit, a la parròquia de Santa Maria, concert d'orgue.

Cada divendres

Illa de Menorca

Maó Revetla a uns quants llocs públics.

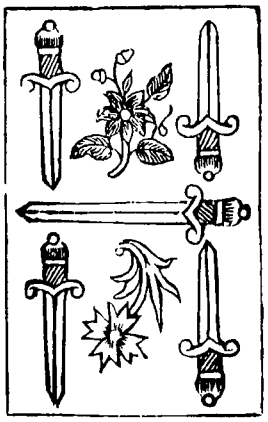

AGOST

1

SANT FELIU

Illa de Mallorca

Llubí *Festes patronals.* 8 dies abans, precisament el dia de Sant Jaume, col·locació de la bandera damunt el campanar mentre totes les campanes repiquen alhora. Es tracta d'anunciar que la festa és pròxima, una festa inaugurada per Bernat Ribera, antic abat de Sant Feliu de Guíxols i acompanyant del comte d'Empúries, cavaller del rei En Jaume durant la conquesta de l'illa. A l'hora del repartiment, li correspongueren les terres que avui integren el terme de la vila: allà va ser on ell nomenà com a patró el mateix sant del monestir català i on és festejat. Baltasar Coll, canonge de la Seu, fou l'autor de l'himne a sant Feliu. El dia abans horabaixa, revetla amb cercavila, en què participen els ja tradicionals cap-grossos, les xeremies i la banda de cornetes i tambors; també hi ha rodelles i focs d'artifici acompanyats per la banda de música. El dia de la festa grossa, ofici solemne a mitjan matí a l'església, just devora la Plaça totalment coberta de paperins, durant el qual es toca l'Oferta amb la música de les xeremies. La gent besa la relíquia del sant i rep un brotet d'alfabeguera. Hi sol haver corregudes al cós de Vinagrella o de Son Torrents en tres modalitats diferents: d'allots, d'adults i de bísties. En haver dinat (el dinar és un element essencial en la festivitat i consisteix habitualment en arròs, carn rostida, gelat d'ametla i ensaïmades), carreres de bicicletes i algun partit de futbol. Al vespre, revetla, balls mallorquins o representació de teatre a l'aire lliure. L'endemà, dia de la segona festa, unes quantes activitats de caràcter esportiu o cultural: carreres de cintes, cucanyes, corregudes, exposicions de mena diversa —fotografia, pintura, cossiols, vànoves de fil fetes per les dones de la vila...— o concerts. Cada dia la plaça de la població —punt neuràlgic de la vi-da quotidiana i festiva— és plena dels coneguts firers: botiguetes ambulants instal·lades per a vendre dolços, fruita seca i joguines. Els actes acaben amb els focs artificials i la traca final.

2

MARE DE DÉU DELS ÀNGELS

Illa de Mallorca

Cadenes, ses (municipi de Palma) Inici amb cercavila i pregó de festes davant l'església del barri. Activitats esportives: partits de futbol i de voleibol, torneig popular de petanca, volta ciclista, excursions en bicicleta per a tothom... Jocs i concursos infantils i juvenils, ball de bot, revetla i representació teatral a l'aire lliure. El dia principal, missa solemne.

Cala Millor (municipis de Sant Llorenç des Cardassar i Son Cervera) Les festes duren 3

dies, que es desplacen al cap de setmana més proper. Hi sol haver diversos actes culturals i esportius i revetla a la plaça de la Creu Roja. El dia de la patrona, ofici litúrgic a l'església de la Mare de Déu dels Àngels. Al capvespre, concert de la banda de música a l'esplanada de l'església; després, refresc amb coques, dolces i salades, i begudes.

Camp Redó, es i **Cas Capiscol** (municipi de Palma) *Festes d'estiu.* Són del tot obertes i populars, amb actes diversos de finalitat lúdica. Hi abunden, sobretot, les competicions esportives i els actes musicals.

Pollença *Festes patronals.* Als seus «Goigs», escrits a Roma el 1889, el poeta pollencí Miquel Costa i Llobera deia:

> Que no s'acabi Reina volguda
> la vostra santa protecció.
> Si la té el poble desmerescuda,
> n'és el cor vostro font de perdó.
> Com ja los pares vos invocaren
> també us invoquen encara els fills:
> los temps de moros ja s'acabaren;
> mes, temps són ara de nous perills.

No hi ha dubte que les festes de la vila, el municipi de Mallorca que manté una idiosincràsia ben particular tant paisatgística com lingüística, són conegudes a tota l'illa i la celebració reuneix molts mallorquins que pretenen unir-s'hi. Aproximadament una setmana abans, començament amb un seguit d'actes que solen repetir-se un any rere l'altre: repicada de campanes, canonada a la plaça de Monti-sion, cercavila amb la banda de música i algunes mostres d'art de caràcter divers. Activitats múltiples els dies que precedeixen el de la patrona: festes infantils, ball de bot, exposicions, dues revetles, recitals de cançó catalana, competicions esportives... El dia principal, amb el reconeixement del present des de l'evocació del passat, s'assoleixen els límits culminants. Continuant la tradició, a les 5 del matí, les notes de l'"alborada" anuncien l'inici de la solemne festivitat. Antigament la seva funció era despertar els pollencins perquè començassin la celebració; avui, en canvi, tothom espera despert la música a la Plaça de la vila i, enmig del trull intens, es fa un silenci absolut per escoltar-la. A l'ofici del matí, tota la població es reuneix a l'església al voltant de la imatge de Nostra Dona dels Àngels. La figura que presideix actualment el retaule és una talla de més de tres metres d'alçada, obra de l'escultor ciutadà Miquel Arcas i Pons. Fou donada per la senyora Joana Ribas i Serra i col·locada el dia de la patrona de 1931, quan era rector mossèn Antoni Ferrer i Roig. Els cossiers pollencins (figures recentment recuperades per un grup de joves) ballen l'Oferta; després, en sortir de l'església, les danses encara continuen. Els cossiers pollencins foren recuperats l'any 1981 segons la tasca de recerca d'un grup d'investigadors joves; sembla que la darrera data de sortida abans de la interrupció pot situar-se entorn de 1910. A partir de les indicacions d'algunes dones —entre elles, la darrera Dama que havia ballat els cossiers abans de la seva desaparició, Joana Amengual, coneguda popularment com "Madona Marimona"—, va ser possible recollir-ne dues melodies. Tot i que només se'n coneguin aquestes dues melodies, es fan quatre balls diferents que els balladors actuals anomenen així: l'Oferta, l'Entrega de Rams, la Cadena i Saludar la Dama. Inusualment, i com a conseqüència de la ruptura de la tradició, els cossiers són dotze i la Dama. Com ocorre a Manacor, tampoc no van acompanyats pel Dimoni. La Dama va vestida de blanc i porta un ram d'alfabeguera a les mans. Els dansaires duen capells de palmes amb cintes de colors penjant; les camises, els calçons amb bufes i les calces blanques i les sabates negres. Les faldetes són blaves, verdes i vermelles. Amb les mans enlairen els mocadors i l'alfabeguera. A les 5 de l'horabaixa, quan el sol escalfa el pensament, surten els moros i els cristians amb la intenció de reviure la història antiga: l'atac dels pirates turcs a la vila durant el s. XVI, encapçalats pel terrible Dragut. La nit del 31 de maig de 1550 va ser recordada durant molts d'anys, encara que els atacs per mar es perllongassin durant els segles XVII i XVIII. Segurament, però, l'esperit de la Renaixença, amb els seus afanys de reivindicacions patriòtiques, va fer que s'impulsàs el simulacre. Sabem que ja se celebrava l'any 1860 gràcies al «Llibre d'actes» de l'Ajuntament de la vila i l'any 1884, segons Antoni Maria Alcover, ja era l'acte central de la festa tot mantenint el mateix significat que té avui: el de la victòria dels pollen-

cins sobre els turcs. Les taques del mesclat, beguda de la terra, sobre els vestits blancs dels pollencins evoquen batalles antigues. Cada any la representació es repeteix: Joan Mas, el primer home de la població que s'adonà de la invasió, surt a la finestra i amb els seus crits desperta la vila: «Mare de Déu dels Àngels, assistiu-mos! Pollencins, aixecau-vos, que els pirates són aquí!» N'Engròs, la campana major de la parròquia, toca per foc. L'aire fa olor de pólvora i de mesclat mentre la multitud ha romàs en silenci a l'aguait de les paraules que fa tants d'anys salvaren el poble. Els cristians s'agrupen davant la Quartera, a la plaça de l'Almoina, i el Carrer Major és ple de gent que vibra. Comença el primer combat, que es multiplicarà fins a tres, el nombre màgic. L'espai és ple d'espases de fusta, de forques, de pals llarguíssims. Dragut, el cabdill dels pirates, encoratja els seus a la victòria. És una festa de veus, de corregudes, de crits, d'alcohol, de coets... Les joves duen avui les camises de dormir de les àvies, amb filigranes i brodats en tela blanca, perquè elles també es despertaren del son en sentir l'embranzida. Després del tercer combat al camp de futbol, els moros perden la bandera: és el signe de la derrota dels invasors i de la victòria col·lectiva. Mentre tornen a la vila, esgotats, els moros i els cristians, probablement parents, amics, coneguts o veïnats, fan gresca. A l'església de la vila, els cristians canten un tedèum en acció de gràcies i amb els pals de fusta enlaire i el gest tèrbol, ebris de festa, els pollencins clouen el ritual.

5

MARE DE DÉU DE LES NEUS

Illa de Mallorca

Bunyola La vila conserva una imatge de la Mare de Déu que probablement és del s. XV. Aquesta zona, molt valorada abans pels àrabs, correspongué, segons el «Llibre del repartiment» —referit a la distribució de les terres de Mallorca després de la conquesta de 1229—, al cavaller Nunó Sanç, parent del rei En Jaume. Aquest home degué ser l'impulsor de la primitiva esglesiola del terme, la qual, ja abans de 1236, havia aconseguit la categoria de parròquia amb títol marià. La veneració envers Santa Maria era molt viva durant aquest temps i probablement a finals del s. XVI la imatge fou col·locada dins la capella del Roser. A causa de la blancor de la seva pell, començà a ser anomenada Santa Maria de les Neus. A la segona meitat del s. XIX, emperò, es constituí sant Mateu en patró de l'església. La festa dedicada a la Mare de Déu, l'antiga titular de la parròquia, és una festivitat de caràcter tradicional i religiós que es desenvolupa, sobretot, entorn de la Plaça i de l'església de la vila. Habitualment és traslladada al cap de setmana més proper al dia 5 i sol durar 2 dies: dissabte i diumenge. Activitats per als infants, alguna representació teatral, revetla i la missa major del diumenge. Els goigs de la Mare de Déu de les Neus són de Miquel Castanyer i comencen així:

Sobre el pagès que tot l'any malda
per conrar bé els seus sementers,
Mare, espolsau la vostra falda
i tots els camps seran fruiters.
De la gelada que els desola
vulgueu-los sempre alliberar.
En vós el poble s'agombola,
no el deixeu mai de vostra mà

Santa Eugènia *Festes patronals d'estiu.* Aproximadament duren del 5 al 8 i solen incloure una diada infantil —amb un torneig de futbol sala, bàsquet, jocs i carreres de cintes—, balls, força activitats de caràcter esportiu —carreres a peu amb "joies", tir al colomí...—, exposicions de pintura i revetla. Ofici solemne patronal el dia principal i, habitualment, homenatge a la vellesa i gran final de festa amb focs d'artifici.

SANTA MARIA D'EIVISSA

Illa d'Eivissa

Eivissa L'arquebisbe electe de Tarragona Guillem de Montgrí, el comte Nunó Sanç i l'infant Pere de Portugal havien pactat que, si podien conquerir les illes d'Eivissa i de Formentera, hi fundarien una parròquia dedicada a santa Maria (1234). Com que la conquesta es dugué a terme el dia 8 d'agost de 1235, tot seguit fou insti-

tuïda i dotada la parròquia de Santa Maria d'Eivissa. El temple inicial, potser una mesquita, fou ampliat al llarg dels segles XIV i XVI, i posteriorment reedificat en part, a la primera meitat del XVIII. Les terres de l'alqueria de Maçana, assignades a la parròquia, que fou única fins al s. XVIII, encara duen el nom de Santa Maria, avui dins els termes parroquials de la Mare de Déu de Jesús i Santa Gertrudis. Les festes patronals de mena religiosa, i també populars, dedicades a santa Maria d'Eivissa consta que començaren a celebrar-se ben aviat, després de 1235, a càrrec de la comunitat de preveres i de la Universitat. Actualment, la festa de Santa Maria, que des del s. XVII se sol anomenar la Major o de les Neus, és la primera de les festes de la terra, commemoració de la conquesta, que duren fins al 8. En complir-se els primers 700 anys de la conquesta catalana (1935), Isidor Macabich compongué l'himne anomenat del centenari, que va estrenar-se el dia 5 d'agost de 1935 i que després ha arrelat ben fort i es continua cantant sovint pertot arreu:

HIMNE DEL CENTENARI (fragment)

Set segles fa que sou Patrona nostra,
Reina del cel i d'aquest món encís.
Set segles fa que vostro cor mos mostra
que sou llum i gombol d'es vostros fiis.
No passi nit ni dia
sense fer-vos pregàries i llaor.
Mare del bon amor, Verge Maria,
regnau en nostro cor.

Missa solemne de Santa Maria a les 10 del matí a la Catedral, però l'acte més popular és el de la tarda, cap a les 7. Consisteix en l'ofrena de flors a la patrona seguida d'un gran ball pagès, a la plaça de la Catedral, en el qual prenen part tots els grups de ball de l'illa. És costum que, abans de l'ofrena de flors, es digui la visita espiritual a Santa Maria, barreja de notes històriques i pregàries. A mitjanit, els focs d'artifici il·luminen les aigües del port, com tornaran a il·luminar-les les 3 nits següents.

6

SANT SALVADOR

Illa de Mallorca

Artà Festes patronals celebrades des del cap de setmana anterior fins a l'endemà. Activitats de caràcter ben divers: regates de surf de vela a sa Canova, concurs de menjar síndries, gimcana... A les 12 de la nit, Marató de Sant Salvador, que surt del carrer Ciutat i hi acaba: els participants han de pujar a Sant Salvador per les escales i davallar-ne per la costa, amb premis simbòlics i gran bulla. Diferents modalitats de cucanyes a alguns indrets: a la plaça de Marxando, cucanyes amb el pal ensabonat; al carrer de Joan, corregudes amb carreretes. Tómbola parroquial, tirades de coloms a Bellpuig, torneig de futbol a Sant Salvador i amollada de coloms. Els actes culturals més significatius són la festa infantil amb el grup Cucorba, el recital d'algun cantautor de parla catalana a na Batlessa, sempre de franc, algun concert de la banda de música i exposicions de caràcter divers. Algunes activitats festives es repeteixen cada any el mateix dia: el 5, per exemple, és ja tradicional que devers les 9 del matí hi hagi una cercavila amb cap-grossos, que són acompanyats per una banda de música que fa sonar una tonada determinada i pels xeremiers. Aproximadament a les 12 de la nit, grans focs d'artifici i, alguns anys, revetla. El dia del sant, la festa grossa comença amb una cercavila semblant a la del dia anterior que recorre els carrers principals de la vila. Al matí, corregudes de cavalls a Son Catiu. A les 9 del vespre, ofici solemne i, finalment, gran revetla. L'endemà, a les 3 del capvespre, carreres de bicicletes amb premis significatius. A les 10 de la nit, festa pagesa amb balls. Abans els pagesos convidaven tot el poble a beure llet freda.

Illa d'Eivissa

Eivissa *Festa patronal de la parròquia de Sant Salvador de la Marina.* L'església, vora el port, antigament duia el nom, encara vigent, de Sant Elm. La gent de la mar sempre ha tengut un relleu singular, com correspon a una illa, i per això aquesta festa va néixer fa segles, primer a

la plaça actual de la Catedral, la capella gòtica de la qual ara forma part del museu arqueològic, i després a la Marina, entre les murades i el port. La Confraria de la Mare de Déu del Bon Aire tengué una importància particular en l'organització de la festa a l'església de Sant Elm, que sempre s'ha considerat part integrant de les festes patronals. Al llarg d'aquest dia i dels dos següents, competicions esportives, especialment de la mar.

8

SANT DOMÈNEC

Illa de Mallorca

Llombards, es (municipi de Santanyí) Dura un sol dia. Ofici solemne a les 11 del matí, seguit d'un refresc a la Plaça ofert per l'Ajuntament a tot el poble. Al vespre, revetla. Aquesta festa, que havia celebrat Santanyí, passà antigament a es Llombards, que té com a patrona la Immaculada. S'ignora la data d'origen de la celebració, però sí que podem afirmar que les festes seguien els mateixos esquemes de les altres poblacions santanyineres: es posaven pins a l'església i a les cases que ajudaven a la festa, hi havia sons de xeremia que animaven la revetla i, en sortir de l'ofici, es ballava una mateixa davant el temple. Les corregudes eren al camp d'en Torrella o a un sementer des Rafal i, després, a la plaça. La tradició conta que els paperins de Sant Jaume de Santanyí, en ser despenjats, eren aprofitats a es Llombards.

Llorito *Festes patronals.* Una setmana abans del dia principal, col·locació de la bandera damunt el campanar de l'església parroquial i repicada de campanes que és l'anunci de la festivitat que s'aproxima. Després, en arribar la revetla, els actes es multipliquen: cercaviles que recorren els carrers enramellats amb paperí fent gresca i sonant músiques, activitats esportives —carreres ciclistes, tirada al colomí, partits de futbol...—, actes culturals, concerts, sessions de cinema a l'airè lliure, representacions teatrals, exposicions, recitals de cantautors mallorquins... Acabament amb un gran castell de focs d'artifici fabricats a la vila mateix als obradors de can Jordà (coneguts popularment amb el nom de can Filau) i traca final.

DIA DE LA CONQUESTA

Illa d'Eivissa

Eivissa Sant Ciríac, només per raons de calendari i per desconeixement de les coses de la terra, va ocupar fa segles la festa que inicialment es dedicava a santa Tecla, patrona del patrimoni de l'església tarraconense. Així es va creure que sant Ciríac havia de ser el copatró de la ciutat perquè el seu dia era el 8 d'agost, data de l'entrada dels soldats catalans a la població i de la recuperació de la cultura i la religió cristianes. Sabem que al s. XVI ja es feia la processó de "lo dia de Sant Ciríac", que encara dura, per commemorar la conquesta. L'Ajuntament construí el 1754 la capelleta del sant al lloc on, segons tradició antiga, els soldats entraren a l'últim recinte de la vila, la Vila Superior o de l'Almudaina. A les 10 del matí, la senzilla i evocadora processó va de la Catedral a la capelleta de Sant Ciríac, al principi del carrer de Dalt Vila que en duu el nom, amb la imatge del sant. En haver tornat a la Catedral, missa solemne. Acabat l'acte litúrgic, i organitzada pel Consell Insular d'Eivissa i Formentera, els darrers anys, visita amb flors al monument de Guillem Montgrí, que és una reproducció del seu sepulcre de la Catedral de Girona, situat al mirador de darrere l'Ajuntament. A la seu del Consell Insular, acte dedicat a la commemoració del dia. Aquesta festa es descriu així (1572) a l'arxiepiscopologi de Lluís Ponç d'Icart:

> Lo dit Guillem de Montgriu conquistà la dita illa a VIII del mes d'agost, dia de Sant Ciriac. En Ivissa se fa cada any la festa de la Conquista, fentse solemne ofici i sermó, i en la processó ixen totes les banderes de les cofraries amb molta luminària i músicha; tiren també tota la artileria dels beluarts i molts coets i tronadós, tot per honrrar la festa del dia de la Conquista. I de les hores ensà dia ila de Ivissa és restada subjecta al rey de Aragó i en lo espiritual al Archebisbe de Tarragona (José Sánchez Leal, «El archepiscopologio

de Luis Pons de Icart», Tarragona, 1945, pàg. 95).

L'acte popular que sempre ha reunit més persones de tota l'illa és la berenada a la caiguda de la tarda i a la vora de la mar, que és alegrada per la Banda Municipal. La calor proverbial del dia hi té una bona part. Les roques pelades des Soto es van cobrint de colors quan tothom comença a arribar-hi, cadascú amb el seu berenar preparat: és un acte multitudinari en el qual ningú no pot sentir-se foraster. En acabar, llargues fileres, sobretot de gent jove, van cap a la Marina al ritme de les interpretacions de la Banda Municipal i la festa s'estén per tots els carrers. A les 12, el tradicional castell de focs artificials s'acaba amb la salutació obligada: «Molts anys i bons! Fins l'any que ve!»

10

SANT LLORENÇ

Illa de Mallorca

Calobra, sa i **Tuent** (municipi d'Escorca) Dura un sol dia, amb els actes centrats entorn de la capella de Sant Llorenç. Al capvespre, missa amb assistència de tots els veïnats. Després, refresc-berenar als presents en què la gent es troba, menja i conversa. Alguna vegada, ball popular.

Caseta des Capellans, sa (municipi de Muro) *Festes d'estiu.* Els actes solen durar 2 dies, normalment el cap de setmana més pròxim al dia del sant. Només fa una quinzena d'anys que se celebren, com a conseqüència del desplaçament d'una part de la població cap a aquest lloc, i són unes festes patronals en petit que tenen com a finalitat la gresca i l'esplai, a més de ser un intent de cohesió d'aquest petit nucli d'estiuejants. Al vespre de la revetla, actuacions musicals amb ball. Alguns torneigs de futbolet, corregudes, jocs de cucanya i actuacions infantils. Algun any, cursa de braus —en realitat, de vaquetes. També, missa enmig de la placeta, espai que esdevé el nucli gairebé central de la festa i que és decorat amb paperins i banderetes.

Lluc (municipi d'Escorca) Centre de devoció mariana de l'illa de Mallorca, el santuari és, sens dubte, un important punt de confluència dels mallorquins, que des de fa segles hi acudeixen pels camins de la muntanya. La Mare de Déu de Lluc és coneguda a tota l'illa i els poetes l'han cantada sovint. Llorenç Moyà i Gilabert de la Portella se li adreçava amb uns goigs dels quals reproduïm el fragment següent:

Dalt punt, com un encensari
que perfuma amunt i avall,
l'illa us bastí un santuari
dins els braços d'una vall,
dins un alzinar que empara
la flor daurada del bruc.
Feis-nos la vida ben clara,
Verge Morena de Lluc.

Les viles una per una
vénen per al seu consol
que als peus hi portau la lluna
i als braços hi duis el Sol,
que sou garrida de cara,
lliri d'aigua i aixopluc.
Feis-nos la vida ben clara,
Verge Morena de Lluc.

El santuari està situat a 525 metres d'altura als vessants meridionals de la serra de Tramuntana i el seu origen es remunta a mitjan s. XIII. Trobam el punt culminant de la seva història de devocions i llegendes l'any 1884, quan el bisbe Mateu Jaume, en nom de Lleó XIII, coronà la imatge davant 12.000 persones. Des d'aleshores, la Mare de Déu de Lluc fou nomenada reina i patrona de Mallorca i cada any s'evoca amb una missa solemne l'acte de coronació.

Magaluf i **Palmanova** (municipi de Calvià) La festivitat no té gaire tradició en aquestes zones, principalment turístiques, sinó que només hi ha una voluntat lúdica de les associacions de veïnats. Activitats, sobretot, esportives i musicals, amb una revetla que concentra l'atenció de grans i petits. Duren 2 o 3 dies.

Sant Llorenç des Cardassar Sant Llorenç és el patró de la població. Les festes normalment se celebren des del dissabte anterior fins al diumenge posterior. Recital de música moderna al camp de futbol amb l'actuació d'una o dues

primeres figures (és l'únic acte sense entrada gratuïta), torneig triangular de futbol en el qual participa el Cardassar i es disputa un trofeu, tirada de colomí organitzada per la Veda, corregudes de "joies"... Habitualment, alguna exposició, representacions teatrals i concerts de música clàssica. El dia del sant, a les 8 del capvespre, ofici religiós. En haver acabat, l'Ajuntament ofereix un refresc a la gent de la tercera edat al carrer del Rector Pasqual, davant la residència. Hi assisteixen totes les autoritats i el batle ha de saludar personalment tots els convidats. La banda de música amenitza l'acte.

Selva *Festes patronals.* 8 dies abans de la festa grossa, posada de banderes a la torre del campanar. A continuació, repicada de campanes i amollada de coets que tenen com a objectiu avisar la població de la proximitat de les festes. El dissabte o el diumenge abans, lectura del pregó a l'església, acte que abans es feia a can Servera. La lectura del text, que apareix publicat l'any següent al programa de festes, és seguida d'un concert. La vigília, al capvespre, corregudes de "joies" al carrer dels Cirerers. A les 8, mostra de l'Escola de Dansa de Joana Rotger. A les 9, a la Plaça, mostra de rebosteria —i, des de fa poc, també de menjar salat— que s'ha convertit en un sopar popular. L'Ajuntament hi aporta les taules, les cadires, els plats, els coberts i la sangria i la gent de la vila hi du menjars fets per ella. La nit sol acabar amb les sonades dels músics d'Aires de Muntanya. El dia principal, cercavila amb xeremiers que volten la població i després esperen les autoritats a l'Ajuntament per acompanyar-les a l'ofici de les 11. Durant la cerimònia litúrgica, Ball de l'Oferta i, després, la gent passa a besar la relíquia de sant Llorenç. A les 12, homenatge a la gent gran, amb ensaïmades i vi per a tothom. A la 1, refresc popular també a la Plaça. El capvespre és dedicat a unes quantes activitats esportives, entre les quals destaquen les corregudes de "joies" al carrer dels Cirerers. Al vespre, vetlada popular al parc amb els balls del grup Aires de Muntanya, el qual fou creat per les germanes Sastre —popularment conegudes com "ses Senyores"—, l'any 1930, amb motiu de la canonització de la beata sor Catalina Tomàs. El nom del grup va sorgir d'uns versos que enllaçaven l'acte tercer i el quart de la comèdia «A Seuva, es dijous jardé», de Jasso-Galmés, obra formada per un seguit de diàlegs en unes escenes gairebé independents, lligades per un mínim fil argumental, que servien de suport a les danses. Els versos, de caràcter popular, són els següents:

I així com aires que baixen
amb records de la Muntanya,
noltros hem vengut aquí
amb aquesta recordança,
de balls dels nostros
vells avis, costums de nostres cases ...

Quan, a partir de 1936, l'agrupació va ser dirigida per Antoni Galmés, s'inicià la seva projecció a les diverses poblacions de l'illa, a la península i a l'estranger, i aleshores el símbol de la pageseta que dansa, delicada i suau, es convertí en la imatge que calia vendre a l'exterior: la imatge mediterrània del poble de Selva que, en projectar-se a fora, es converteix en una Arcàdia idíl·lica. L'endemà, celebració del Sant Llorencet, dia dedicat especialment als nins amb activitats múltiples. Al vespre, habitualment, representació de teatre costumista o alguna actuació musical popular. Sense dia fix, revetla, marxa ciclo-turística i competició d'enfilar-se a un pi ensabonat —el premi és una porcella—, destinada sobretot al jovent.

Verge de Lluc (municipi de Palma) *Festes d'estiu.* Entorn d'aquest dia, festes típiques de barriada amb finalitat essencialment lúdica i predomini d'activitats esportives i musicals.

Illa de Menorca

Alaior *Festes majors.* Duren 8 dies. Diumenge abans, trobada a l'ermita de Binixems, des d'on la imatge de sant Llorenç és traslladada a la casa rectoral en processó que passa pels carrers principals de la ciutat. A migdia, l'Ajuntament ofereix un refresc a tothom i convida la gent a participar activament en la festa. A continuació, concert a càrrec de la banda de música. El divendres, pregó de les festes al saló capitular de l'Ajuntament, amb assistència de les autoritats, que després lliuren als Caixers la bandera i les morratxes d'aigua-ros; finalment, concert a la Plaça. Dissabte, a la tarda, constitució de

la cavalcada, cant de completes, "Jaleo" a la Plaça i recepció a l'Ajuntament per a tota la població; a la nit, balls tradicionals. El diumenge, replegada de la cavalcada, Missa des Caixers a la parròquia de Santa Eulària i "Jaleo" a la Plaça; cap a les 5 de la tarda, corregudes al cós, partit de futbol al camp municipal i desfilada de carrosses engalanades, amb muntatges que giren entorn d'un tema proposat i diferent cada any.

Illa d'Eivissa

Sant Llorenç de Balàfia (municipi de Sant Joan de Labritja) *Festa patronal de la parròquia de Sant Llorenç*. Fou erigida l'any 1785 amb les véndes de Balàfia, Canadella, es Forn Blanc, Safragell, Bellmunt, es Codolar i Porrals. Entorn d'aquest dia, activitats de caràcter esportiu, cultural i d'esplai que preparen la festa principal, que consisteix en missa del sant, processó pels voltants del temple i ball pagès, amb orelletes, bunyols i vi per acabar.

12

SANT GAIETÀ

Illa de Mallorca

Son Espanyolet i **Son Cotoneret** (municipi de Palma) *Festes d'estiu*. Les activitats d'aquestes barriades són les típiques, sobretot esportives i musicals, i la finalitat, lúdica.

14

Illa de Mallorca

Valldemossa *Processó de les Crestes*. Té aquest nom per les diademes que, com a vestigi de la indumentària escènica d'arrel medieval, duen els 12 apòstols. El seu objectiu és religiós, d'evocació de la Mare de Déu Assumpta. L'acte central és una missa, celebrada a l'església de la vila, després de la qual té lloc la processó: 4 homes que simbolitzen els apòstols, van vestits de blanc i porten una corona (coneguda per tothom amb la denominació de "cresta") agafen la Mare de Déu morta per posar-la al final de l'església damunt un monument que hi ha preparat i, després, fan una volta a l'església. A continuació, en surten per un portal situat vora l'altar i hi entren per un altre. Des de fa molt de temps existeix la tradició que, en haver retornat la imatge al seu lloc, el capellà dóna un brotet d'alfabeguera a tots els assistents. El dissabte següent, repetició de la processó però seguint l'itinerari de sortida i d'entrada a la inversa: es pretén que així la vegi més gent.

15

LA MARE DE DÉU MORTA

Illa de Mallorca

Arenal, s' (municipi de Llucmajor) La patrona és la Mare de Déu de la Lactància, també coneguda amb les denominacions de Mare de Déu del Pit o de la Mamella. Festa centrada en una missa celebrada a les 11 i mitja del matí.

Badia Gran i **Badia Blava** (municipi de Llucmajor) *Festes patronals de la Mare de Déu*. Duren 2 dies, al llarg dels quals es combinen actes diversos. La vigília, gran revetla. L'endemà, sobretot, jocs infantils i proves esportives.

Biniaraix (municipi de Sóller) Carrers endomassats amb paperí durant 2 dies. La Plaça esdevé el nucli d'uns actes que segueixen els esquemes habituals de les festes d'estiu: esportius, musicals i infantils. Normalment s'intenta que la celebració coincideixi amb un cap de setmana. La vigília o al capvespre de la revetla, anunci habitual del començament de les festes. El dia principal, missa solemne.

Caimari (municipi de Selva) *Festes patronals*. Solen durar 4 dies, entre els quals s'inclou un cap de setmana. Normalment, activitats esportives, en què es destaca el ja tradicional partit de futbol de fadrins contra casats. Diada infantil amb concursos, gimcana, corregudes de cintes amb bicicletes i motorets, trencada d'olles, pujada a un pal ensabonat, tallers diversos, xocolatada i actuació d'un grup d'animació.

Ball de bot, teatre costumista, exposicions... Al matí del dia principal, habitual ofici solemne seguit d'un refresc que l'Ajuntament ofereix a tot el poble. El dissabte a vespre, revetla a la Plaça amb música en viu.

Cala d'Or (municipi de Santanyí) *Festes patronals de Santa Maria del Mar.* Els actes més significatius consisteixen en la celebració d'una missa solemne, a la qual assisteixen les autoritats, i la processó marítima per les cales veïnes, amb premis per a la millor ornamentació de les barques. Habitualment, actes diversos —esportius i culturals— que canvien d'un any a l'altre.

Campos Les festes duren des del dimarts o dimecres de la setmana anterior fins a aquest dia. Hi solen abundar les activitats esportives: demostració de gimnàstica rítmica, campionat local de natació, partits de futbol i de tennis, carreres de bicicletes i de cavalls, corregudes de "joies", torneigs d'escacs...; les de caràcter cultural: exposicions —de ceràmica, de flora, de fotografia—, sessions de cinema...; i les musicals: concerts de música clàssica, festival popular, revetla... Actes dedicats als infants: gimcanes, grups d'animació... L'acte més solemne és, sens dubte, la missa del dia principal, a la qual assisteixen les autoritats. Les festes s'acaben amb un castell de focs d'artifici.

Can Picafort (municipi de Santa Margalida) *Festes d'estiu.* Actes bàsicament esportius. No hi manquen tampoc la tradicional revetla, alguna representació teatral i una mostra de balls populars.

Colònia de Sant Pere (municipi d'Artà) *Festes d'estiu.* Ball de pagès, algun acte cultural de caràcter divers, jocs infantils, esports i tómbola a benefici de la parròquia. Tots els actes són organitzats pel Centre Cultural.

Coma, sa (municipi d'Andratx) *Festes d'estiu.* Són petites perquè comprenen únicament aquest barri, amb una durada de 2 o 3 dies. El dia principal, missa a la capella precedida d'una processó per tot el barri amb la imatge de la Mare de Déu i acompanyada per la banda de música.

Esporles Les festes duren 4 o 5 dies. Uns quants dies abans, enramellada dels carrers amb paperins, amb participació de tots els veïnats. Els organitzadors dels diversos actes solen formar una comissió que es coneix amb el nom de "festeros" i que és integrada pels joves de la població. Per anunciar la proximitat de la gresca, cercavila per tot el poble i passejada d'un boc, símbol de les festes. Cada any també, amb motiu de la festivitat pròxima, es dissenyen unes camisetes amb dibuixos que parodien algun fet succeït durant l'any i que es venen a la gent. Un altre costum molt típic és que la gent surt a sopar al carrer; després, ball a la placeta. A més, revetla, comèdia, jocs infantils, mercat el dissabte —també als carrers de sa Vilanova—, encalçada del porc ensabonat, cursa de braus a la tanca de Son Borguny i campionat de truc al bar Can Cabot. El dia de la festa grossa, missa a la capella i, en sortirne, oferiment de vi a la gent. El darrer dia, bingo i, com a cloenda, focs artificials, traca i cremada d'un boc de cartró.

Gènova (municipi de Palma) Festes de barri que solen durar 4 o 5 dies i tenen l'habitual finalitat lúdica: uns quants actes esportius i musicals —entre els quals destaca la revetla— i alguna representació teatral.

Illot, s' (municipis de Sant Llorenç des Cardassar i Manacor) *Festes patronals.* Duren una setmana, amb actes lúdics entre els quals destaquen els balls populars amb música en viu al carrer i la concentració de llanternes a la platja, a més de les cerimònies litúrgiques. L'acte més destacat és la cloenda amb un gran castell de focs artificials.

Molinar, es (municipi de Palma) Festes d'estiu en les quals participa tot el barri. Setmana esportiva amb torneigs de tennis i de bàsquet, concurs de pesca amb canya, corregudes de bicicletes... Cinema a l'aire lliure, jocs infantils, festa andalusa, ball de bot i comèdia de teatre mallorquí.

Montuïri Festes en què els balls dels cossiers són, segurament, l'element més destacable. Els cossiers d'aquest poble són els únics que s'han mantengut sense interrupcions des del seu

origen i mossèn Antoni Maria Alcover en diu al DCVB:

> Les danses dels cossiers de Montuïri són les que tenen més varietat de figures i de melodies; els diferents ballets porten tots aquests noms: Mestre Joan, Gentil Senyora, Obriumos, Flor de murta, La gallina rossa, El rei no parla, La mitjanit, L'Oferta, Els mocadors, El mercansó i La dansa nova.

Aquests cossiers, que són 6 i que dansen amb un brotet d'alfabeguera a la mà i acompanyats per un tamborí i un flabiol, es caracteritzen per l'ús d'un capell ben peculiar: és de palma i d'ales amples girades de cada banda cap amunt i va adornat amb flors i figures beneïdes. Els colors dels vestits són el rosa, el verd i el groc a les faldetes, les faixes, les capetes i els capells; els calçons, les calces, les espardenyes i les camises són blancs. Duen també cascavells a les cames i amb les mans sostenen mocadors i brotets d'alfabeguera. La Dama porta camisa i calçons llargs blancs amb una falda florejada a damunt. Aquesta Dama, entorn de la qual giravolten i dansen, és un home disfressat (com era habitual a l'Edat Mitjana ja que la dona sempre tenia un paper passiu en les celebracions festives de caràcter col·lectiu). El Dimoni, amb banyes entorcillades i un picarol a la cua, intenta espantar els espectadors. Durant la revetla del dia principal, els cossiers surten a captar "joies" i s'aturen a tots els comerços; la gent dóna diners al flabioler. L'endemà fan una primera actuació sense anar disfressats i el dia del sant patró —Sant Bartomeu, el 24— ballen vestits. Les festes comencen amb un pregó a càrrec d'algun personatge reconegut i amb la tradicional cercavila que recorre els carrers principals.

Paloma, la (municipi de Palma) Festes típiques de barriada en què predominen les activitats esportives organitzades per l'Associació de Veïnats. També habitualment, revetla, representació teatral a l'aire lliure i alguna mostra de balls populars.

Pla de Sant Jordi, es (municipi de Palma) Festa entorn d'aquest dia, amb activitats que solen ser de caràcter esportiu i musical en aquesta zona d'horts i de molins.

Portals Nous, Costa d'en Blanes i **Bendinat** (municipi de Calvià) *Festes d'estiu.* Múltiples activitats esportives. També s'hi sol fer una revetla amb força assistència, sobretot de joves estiuejants. Ofici religiós a l'oratori, seguit d'un refresc i d'una mostra de ball de bot.

Port de Valldemossa (municipi de Valldemossa) *Festes d'estiu.* Són molt populars i estan ben arrelades. La majoria de les activitats que s'hi desenvolupen tenen relació amb el món mariner: concurs de pesca —després es fan sopes amb el peix per a tothom i es donen trofeus—, marató de natació, tir al plat sobre la mar... També, missa a la capella. Ball i focs artificials com a final. Duren 2 o 3 dies.

Puigpunyent Les festes duren 3 o 4 dies, amb teatre, revetles, jocs per als més joves, mostra de ball... El dia principal, missa en la qual es balla l'Oferta.

Rafal Nou, es (municipi de Palma) Festa típica de les barriades de la ciutat, amb abundància, sobretot, de competicions esportives. Revetla, alguna representació teatral i actes de música.

Rotgetes, ses (municipi d'Esporles) Les festes duren 2 o 3 dies, amb curses diverses, revetla i sopar per a tothom a l'aire lliure. L'horabaixa de la vigília o l'endemà al matí, missa de campanya.

Sencelles Una setmana abans, col·locació de la bandera dalt del campanar com a anunci de la celebració pròxima. Les activitats que s'hi destaquen més són les esportives: partits de futbol i de bàsquet, trencadissa d'olles, carreres de bicicletes, corregudes... La vigília del dia de la festa grossa, a l'horabaixa, se sol fer revetla, amb rodelles i coets. Aquest mateix vespre, revetla a les escoles amb l'actuació d'alguns grups de música. L'endemà, llançament de coets des del campanar de l'església i celebració de l'ofici solemne. En sortir de missa, l'Ajuntament ofereix un refresc a la Casa de la Vila. Al vespre, comèdia de franc al pati de les escoles.

Sineu 8 dies abans, anunci de la festa amb la col·locació de la bandera dalt del campanar de l'església de la vila. Immediatament després,

totes les campanes repiquen alhora. Normalment l'horabaixa del dia abans, inauguració de les exposicions que s'hagin organitzat. Al vespre sol haver-hi revetla. L'endemà, cercavila, acompanyada pels xeremiers, que recorre els carrers principals. A les 12, ofici litúrgic. Curses de diferents modalitats i jocs per als nins. Al vespre, una altra revetla o bé alguna representació teatral. El darrer vespre, mostra de balls populars.

Son Macià (municipi de Manacor) *Festes d'estiu.* Duren 4 o 5 dies. Solen començar amb una amollada de coets i una cercavila. Activitats esportives diverses: partits de tennis, curses de braus, futbol, corregudes...; i també de caràcter cultural: exposicions, presentacions de llibres, concerts, teatre... Entre els diferents actes es destaca el concurs d'estràngol, definit així pel DCVB:

> Joc de tella, en què posen en terra un os o pedra damunt el qual es col·loquen diners, i cada jugador tira una tella procurant enderrocar els diners o el rèbol que els aguanta, i el qui aconsegueix fer-los anar més prop de la seva tella, els guanya.

Son Serra de Marina (municipi de Santa Margalida) *Festes d'estiu.* El programa de festes, tot i seguir els esquemes propis d'aquestes celebracions, destaca en l'aspecte esportiu, sobretot amb el campionat de tennis de taula i el partit de futbol que s'organitza entre fadrins i casats.

Toro, el (municipi de Calvià) Aquestes festes, ja amb una certa tradició en aquest indret d'estiuejants, es perllonguen durant 15 dies. Les activitats més freqüents són les esportives: partits de bàsquet i de futbol, campionat de petanca que inclou totes les categories... Teatre, revetles, festes infantils, ball de bot, marató... El dia principal, missa marinera amb ornaments mariners a les 8 del capvespre. Acabament amb una revetla.

Illa d'Eivissa

Tradicionalment s'anomena així la festa d'aquest dia, dedicada a la Mare de Déu de la Bona Mort o l'Assumpció. Encara que cap parròquia no en duu l'advocació, se celebra a totes amb més o menys festa i a alguns indrets de l'illa té un caràcter molt singular.

Port de Cala Llonga (municipi de Santa Eulària des Riu) Un petit oratori erigit prop de la platja duu l'advocació de l'Assumpció. De temps immemorial, molta de gent s'ajunta per fer festa a la vora de l'aigua. Antigament, ball animat, que els darrers temps ha tornat a reviure entremig de molts més actes.

Sant Vicent de sa Cala (municipi de Sant Joan de Labritja) Festa celebrada amb tota solemnitat perquè és l'aniversari de la inauguració del temple (1838). L'acte central és la missa commemorativa d'acció de gràcies a la Mare de Déu.

16

SANT ROC

Illa de Mallorca

Alaró El poeta binissalemer Llorenç Moyà descriví la vila amb aquests versos:

> Dins un plec de la muntanya
> or vellíssim de pedreny.
> Cada carreró s'estreny
> secret com una llivanya.
> Remors d'aigua, murta i canya
> vincladissa a flor de pell,
> i entre el morat del ciprell
> —mort certa de cada dia—
> alça la seva alegria
> l'eternitat del castell.

Des de temps antics, sant Roc —fill del governador del Reialme de Mallorca— és el patró de la vila. Tot evocant-lo, Llorenç Moyà deia:

> Oh fill del Governador
> del Reialme de Mallorques,
> tu que les llàgrimes torques
> de la pesta i del terror,
> dóna'ns llibertat i amor
> —avui lleugeres i esquives—,
> allibera les captives

vides, tu que en la presó
ratjaves pau i claror
com una font aigües vives.

El centre de la festa és la Plaça, un punt obert a l'estiu i a la participació dels alaroners a la gresca, que sol durar 5 o 6 dies. S'hi destaquen les activitats esportives i musicals, els concursos i els jocs. El dia principal, corregudes de "joies" a l'avinguda. L'horabaixa, a les 7, missa solemne durant la qual es fan ofrenes i es balla l'Oferta. A més, a l'hora de l'ofertori, habitual lliurament del premi del Costipador (es tracta d'una maqueta que representa el Costipador del castell de la vila i és feta de porcellana), premi atorgat cada any a la persona o a la parella que més ha treballat per la població o per la parròquia. El guanyador és escollit pel Consell Parroquial. Després de la missa, processó pels carrers principals, especialment endomassats amb cossiols i paperí, amb la imatge del sant, anomenat "Sant Roquet" per la gent a causa de la seva petitesa i que, d'altra banda, és una talla molt antiga. Com a acte habitual, desfilada de carrosses al mateix capvespre. N'hi sol haver entre deu i quinze, a més de les diferents comparses, i el trajecte inclou els carrers més destacats de la població. L'Ajuntament dóna premis als millors participants i també concedeix ajuts a les entitats culturals que hi han intervengut. Al vespre, revetla a la Plaça. Les festes acaben l'endemà, amb una representació teatral a l'aire lliure i un gran castell de focs d'artifici amb traca final.

Alqueria Blanca s' (municipi de Santanyí) La història ens diu que aquesta festa se celebrava al santuari del puig de Nostra Dona de Consolació el 26 d'agost. És coneguda la profunda vinculació que existia entre el poble i Consolació abans de tenir aquell el primer oratori, beneït el 1805. Sembla que a principis del s. XIX la festa passà a celebrar-se també a la població fins que el 1973 es canvià a aquest dia. Entre el 1866 i el 1867 s'encarregà a mestre Joan Mosson, de Santanyí (el mateix autor, per cert, de la talla del sant a Consolació), la confecció de la imatge del sant. Miquel Pons recull la tradició antiga:

De bon matí s'inflaven les xeremies per tocar diana i anar a recollir les joies a les botigues i tavernes i les enfilaven dalt les canyes verdes. Les funcions religioses eren pertot d'un mateix estil. Ofici solemne amb sermó i oferta. A la sortida es ballava "sa dansada des batle", que solia ballar l'obrer amb l'obrera, que era una joveneta, acompanyats per les xeremies. En principi sembla que es ballava a ses Rocasses i després al replà de l'església. Aquesta tradició havia estat perduda i recobrada fa uns anys. Les corregudes en temps primer es feien en es pou del Rei de Son Rossinyol, i després a ses Teuleres, on s'hi anava amb carretons petits. [...] A les corregudes hi participava gent de tota casta, mascles i femelles, i les joies eren apropiades per a cada sexe. Les bísties corrien ses ferradures. L'horabaixa, després del cant de vespres, hi havia processó curta, molt lluïda, i es portava una talla petita de sant Roc. La processó fou abolida l'any 1965, en temps de l'ecònom Joan Servera. De l'any 1950 daten els goigs que es canten cada any, originals de mossèn Jaume Bonet. [...] Dins la dècada dels vint la festa de Sant Roc va comptar amb una parella de gegants malcarats, obra del regent mossèn Sebastià Guasp i de mestre Cosme des Forn, fuster d'ofici. Els gegants, juntament amb el dimoni representat p'En Reió, En Bereixet, entre altres, encarnaven la por per als infants i jo entre ells. La parella es guardava a la rectoria i va ser flamada l'any 1958. Sant Roc no és el patró de s'Alqueria Blanca, sinó sant Josep. Les festes de Sant Roc, com un respir i un esplai dins la plena de collir ametles, alguns anys acabava amb l'amollada d'un globus i amb els familiars focs artificials si a can Barros tenien la palla entrada.

Actualment, festa centrada en un ofici religiós. L'antic Ball des Batle, que devia tenir l'origen en alguna dansa de cossiers, s'ha convertit en una sonada de xeremiers. Després de la missa, refresc a la Plaça per a tothom.

Cala Rajada (municipi de Capdepera) *Festes patronals*. Duren 4 o 5 dies. Festes essencialment dirigides al turisme, en què el que més destaca són els focs artificials de la cloenda.

Porreres 8 dies abans, els porrerencs col·loquen la bandera al punt més alt del campanar com a

anunci de la festa que s'aproxima. A més, com a preludi, lectura del pregó a càrrec d'alguna personalitat vinculada a la vila. Programa d'actes amb activitats diverses: cercaviles, diferents modelitats esportives, concurs de miloques, teatre, exposicions... Cada vespre, revetla oberta a tothom. Tradicional torrada popular a l'Escola Nova: la gent hi compra la carn amb un tiquet i l'Ajuntament la convida a beure vi. El dia principal, habitual ofici religiós presidit per les autoritats i amb Ball de l'Oferta. A les 12 de la nit, focs d'artifici i traca final.

Son Roca (municipi de Palma) Programa típic de celebracions de barri, caracteritzades per una voluntat lúdica i pel predomini de les activitats de caràcter esportiu en les quals participa tota la població de la barriada, sobretot els més joves.

19

SANT MAGÍ

Illa de Mallorca

Jonquet, es (municipi de Palma) És una zona plena de molins, molts avui abandonats, que caracteritzen el barri d'una manera molt especial. Les històries populars conten que el papa Pius IX, que abans de dedicar la seva vida a la religió es deia Giovanni Mastai, durant la seva joventut estigué 9 mesos presoner al castell de Bellver i que, allunyat del món, s'entretenia a contemplar de lluny els molins. Molts d'anys després, quan era ja pontífex, preguntà a alguns sacerdots mallorquins que el visitaren: «Esistono ancora quelli bianchi mulini?» Activitats esportives —torneig de futbol, carreres de cintes...—, musicals—revetla, actuació d'agrupacions de balls populars...—, culturals —teatre i cinema a l'aire lliure —infantils.

Santa Catalina (municipi de Palma) Festes pròpies de l'estiu en una barriada ciutadana: activitats esportives, un dia dedicat als més joves amb jocs i concursos de mena diversa, revetla, alguna representació de teatre a l'aire lliure i focs d'artifici com a cloenda.

20

SANT BERNAT

Illa de Mallorca

Son Ferrer (municipi de Calvià) Zona construïda recentment en un barri de la vila, és una de les parts amb més densitat turística de l'illa i originadora, per tant, de nous nuclis de població. La finalitat de les festes és alhora lúdica i integradora del barri: es pretén que, mitjançant la celebració conjunta, els diferents veïnats —nouvinguts al barri— es coneguin i es relacionin. S'hi segueixen els esquemes usuals: múltiples activitats esportives, cercaviles, endomassada amb paperí dels carrers, ball de bot, revetla... Solen durar 3 dies —normalment, de divendres a diumenge— i, tot i la data de celebració, no es dediquen al sant.

21

Illa de Mallorca

Maria de la Salut Des de fa una sèrie d'anys, la vila fa festa aquesta nit amb una pujada a Lluc a peu que reuneix els joves i els grans. Ningú no dubta a Mallorca que anar a Lluc a peu és un costum propi dels illencs de totes les edats. Amb voluntat d'esbargiment o amb actituds devocionals, l'objectiu dels caminants és sempre el mateix: arribar al santuari; l'esforç, emperò, sol ser llarg i les voltes que tanquen la muntanya són difícils de fer. Ja ho reflecteix la dita popular: «Cap on anau? A Lluc!!! D'on veniu? De Lluc...» La partida se sol fer des de la pleta de Son Monjo, on es concentren els nombrosos participants. A les 2 de la matinada —cal aprofitar les hores de fosca i la fresca de la nit —comença el pelegrinatge. Durant el camí, els participants veuen aparèixer les primeres claror de l'alba. És organitzada pels propietaris del bar Es Xivarri.

24

SANT BARTOMEU

Illa de Mallorca

Alcúdia Es festeja la claror, la mica de llum de les llanternes; llanternes fetes de melons i de síndries que els al·lots han cobert de filigranes en omplir-los la pell de ratlles finíssimes i retallades. Antigament, havia estat tradició que, a finals de temporada, els carrers de la ciutat fossin recorreguts per dotzenes de llumenerets que apareixien a hora foscant; eren fets amb les fruites del temps, que es convertien en fanals, mentre es cantaven cançons pel carrer (la més coneguda segurament és «Es sereno ha mort un moix»). Actualment dura un únic dia, però recupera els elements tradicionals que li eren propis i els cants que l'acompanyaven gràcies a l'Obra Cultural Balear, que la féu reviscolar l'any 1978. L'acte finalitza amb un parlament a càrrec d'un dels organitzadors, que glosa la necessitat de protegir els costums de l'illa i de salvar-ne els mots i que, acabat el discurs, llança caramels i globus inflats al públic infantil.

Capdepera *Festes patronals*. Força activitats esportives: partits de futbol, curses populars, de bicicletes i de cavalls... Concerts de la banda de música, vetlades de ball mallorquí en què tothom dansa, teatre a l'aire lliure, jocs infantils i concursos. Ofici religiós tradicional al qual assisteix tota la població i que és presidit per les autoritats. Els actes lúdics acaben amb focs d'artifici.

Consell 8 dies abans, col·locació de les banderes al campanar i instal·lació d'algunes parades de torroners a la plaça de Sant Bernadet. El dia del patró, els carrers i la plaça són endomassats amb paperins. Els actes programats duren 4 o 5 dies i inclouen activitats de caràcter divers entre les quals destaquen les esportives i les musicals: jocs, corregudes de bicicletes, curses de cintes, cucanyes, revetla, teatre —es fa el certamen de teatre mallorquí—, música i ball. El dia principal, ofici solemne a les 8 i mitja del vespre en què es canten els goigs dedicats al sant. El darrer dia, revetla.

Montuïri 8 dies abans de començar les festes del seu sant patró, i com es fa encara tradicionalment a molts indrets de Mallorca com a senyal de festa pròxima, col·locació d'una bandera, que és il·luminada després, damunt el campanar de l'església. El Carrer Major, el de Sant Bartomeu i la Plaça s'enramellen de paperí i a la resta de la població, a cada banda del portal de les cases, s'hi col·loquen pins tallats. En aquesta vila és on la tradició de la dansa dels cossiers està més arrelada perquè no s'ha perdut mai ni ha passat cap època de desprestigi. El dia abans, a les 7 del capvespre, els cossiers i el Dimoni van a cercar la Dama a ca seva. Després de fer els Quatre Cantons, ballen davant cal batle, cals regidors i ca l'amo en Joan Nin, que fou durant molts anys flabioler i que ja és mort; després pugen a plaça i també hi ballen. Al vespre acompanyen el rector a l'església. Contràriament al que succeeix en ocasió de la festivitat de la Mare de Déu d'Agost, els cossiers van disfressats amb els vestits típics. A les 11 hi sol haver revetla amb rodelles a la plaça i concert de la banda de música; en aquest acte, enmig de la gent, hi ha el Dimoni. La nit acaba amb una revetla al Dau on actuen grups musicals en viu. El dia principal, jorn de festa gran, amollada de coloms a la Plaça. A les 8 del matí, els xeremiers fan sonar les seves músiques des del campanar. Els cossiers ballen per tota la vila en els quatre punts de rigor segons la tradició i, després, acompanyen el rector a l'església amb el Ball dels Mocadors. Durant l'ofici de les 11, que és una missa concelebrada amb tots els capellans de la població, Ball de l'Oferta (recorren el corredor central de l'església fins a la imatge de sant Bartomeu); naturalment, el Dimoni no pot entrar a l'interior del temple. Acabat l'acte, els cossiers acompanyen les autoritats fins a l'Ajuntament, fan dos balls damunt el cadafal i a la sala d'actes del consistori dansen «El mercansó». Després l'Ajuntament convida els assistents a beure un vinet. L'horabaixa es dedica a activitats esportives. L'endemà, dia de la segona festa, corregudes de bon matí a la Plaça (pal ensabonat, estirada de cordes, rompuda d'olles...); al vespre, després de la revetla, traca final.

Pla de na Tesa, es (municipi de Marratxí) 5 o 6 dies dedicats a l'esbargiment i a la integració

dels veïnats, molts d'ells nouvinguts. Gran abundància d'actes esportius i musicals, entre els quals destaca la tradicional revetla.

Salines, ses Les festes duren 3 o 4 dies. Habitualment, competicions esportives, festa infantil amb un grup d'animació, una o dues revetles amb música en viu, exposicions i més actes culturals. La vigília, tradicional capta de "joies" a càrrec d'un dimoni amb la cara destapada que recorre la vila acompanyat dels xeremiers. L'endemà, a les 11 del matí, ofici de Sant Bartomeu, després del qual s'ofereix un refresc als assistents a la Plaça Major. Devers les 5 de l'horabaixa, al carrer de Francesc de Borja Moll, corregudes de "joies". Al vespre, representació d'una obra teatral de caràcter costumista o espectacle de varietats a la Plaça Major.

Sóller La plaça de la Constitució és el centre de les festes estiuenques de la ciutat. La devoció pel sant hi és molt antiga, sobretot si tenim en compte que el 1248 la població fou erigida parròquia amb sant Bartomeu com a titular; per això les festes s'hi celebren amb gresca i els carrers són plens de paperines que l'anuncien. Actes culturals, esportius i religiosos, entre els quals destaquen la tradicional revetla i la representació teatral a l'aire lliure. A més, evidentment, ofici litúrgic en què intervenen tots els capellans de la ciutat.

Son Rapinya (municipi de Palma) Aproximadament, una setmana de festa en aquest barri, amb activitats típiques dels programes d'estiu: unes quantes demostracions esportives, actes musicals —entre els quals podem subratllar la revetla—, teatre i cinema a la fresca.

Valldemossa Només uns quants actes esportius —sobretot partits de futbol, carreres de bicicletes, corregudes...— i alguna festa infantil. Tenen una durada d'un sol dia, al capvespre del qual se sol fer una missa.

Illa de Menorca

Ferreries *Festa patronal.* Activitats durant tota la setmana, però la festa se centra en aquest dia i l'anterior. La vigília, a les 12, a l'Ajuntament, lliurament de la bandera al Caixer Sobreposat; a continuació, els Caixers van per les cases oferint les candeles de Sant Bartomeu (que s'acostumen encendre quan fa mal temps). A les 4, repicada de campanes i cercavila amb capgrossos, cavalcada, "Jaleo", completes i beguda a la rectoria. L'endemà, al matí, cavalcada, "Jaleo" i Missa des Caixers, en què es tornen a repartir candeles i aigua-ros en una almorratxa; s'acaba amb una beguda a l'Ajuntament. Després, els Caixers, de dos en dos, reparteixen aigua-ros per les cases. Antigament, a la nit, Ball des Caixers: qui hi volia participar feia una aportació econòmica que servia per a subvencionar la festa; els Caixers hi assistien vestits com en la cavalcada, però sense levita, i posaven una bandereta a qui s'havia destacat amb el seu ajut. Sembla que la gent que va viure aquests balls els recorda amb enyor.

Illa d'Eivissa

Sant Antoni de Portmany Festa dedicada a santa Agnès, a l'anomenada Cova Santa (s. XIV) i posteriorment cova de Santa Agnès, és una de les més antigues de l'illa. La tradició assegura que s'hi va trobar una imatge de la santa i que no la pogueren dur mai a l'església parroquial perquè, tantes de vegades com la hi duien, altres tantes tornava a aparèixer a la cova. El temple que els portmanyins li aixecaven el s. XVIII no pogué acabar-se ja que, quan es féu la divisió parroquial (1785), es veié que el seu emplaçament, just devora el de Sant Antoni, no permetia convertir-lo en parroquial: aleshores no es podien perdre esforços en edificis no parroquials. Tot i així, la devoció a santa Agnès que mostraven tots els pobladors que vivien a la rodalia de la cova féu que es dedicàs a la santa la parròquia de nova creació que es va instituir a Corona. La cova, que, segons el testimoniatge dels arqueòlegs, fou capella mossàrab, darrerament ha estat restaurada. El dia de sant Bartomeu s'hi celebra la missa i, com a acte amb més concurrència, excursió a peu des de la vila fins a Corona.

25

SANT LLUÍS

Illa de Menorca

Sant Lluís *Festa patronal.* Se celebra durant el cap de setmana més pròxim i va precedida d'una altra amb actes culturals i esportius. Divendres, pregó de festes. Dissabte, a la tarda, cavalcada, "Jaleo" i completes; a la nit, revetla. Diumenge, al matí, cavalcada, Missa des Caixers i "Jaleo"; a la tarda, partit de futbol; al fosquet, desfilada de carrosses acompanyades per la banda de música i per dos grups populars; a la nit, revetla i focs artificials. Dilluns, al matí, jocs infantils. Hi ha un grup de gent conegut amb el nom de Sa Vessa mos Fot que des de fa temps participa a les festes i sol preparar alguna sorpresa per a aquest dia. A la tarda, ball popular; a la nit, revetla i traca final.

28

SANT AGUSTÍ

Illa de Mallorca

Arracó, s' (municipi d'Andratx) *Festa del Sant Crist.* Hi ha una comissió de festes, diferent cada any, encarregada d'organitzar-la. Dura 2 o 3 dies. El programa alterna els diversos actes esportius, musicals i culturals en una celebració que podem considerar d'arrel tradicional. El dia principal, ofici en el qual es canten els goigs dedicats al Sant Crist, que és, a més, el titular de la parròquia.

Felanitx Aquestes festes són conegudes a tota l'illa perquè són unes de les més sonades. Encara que sant Agustí sigui el patró del convent i no el del poble (ho és santa Margalida), les festes d'aquests dies tenen més ressò. Competicions esportives, quatre o cinc revetles —amb l'actuació de conjunts de moda que reuneixen gent de tots els punts de Mallorca—, competició automobilística consistent en la pujada a Sant Salvador, jocs infantils i concerts. La vigília, a les 7 del capvespre, desfilada dels cavallets, dels dimonis i d'una dotzena de cap-grossos; després, completes de Sant Agustí. L'endemà, a les 9 del matí, repetició de la desfilada; a les 11, ofici solemne. Al capvespre, gran cursa de braus, festa acolorida i amb una assistència molt nombrosa de públic que, aquests darrers anys, ha originat la creació de dues penyes. Acabament amb un gran castell de focs d'artifici.

Sant Agustí (municipi de Palma) Actes principalment esportius i musicals i que tenen una durada de 2 dies. La finalitat de la celebració en aquest barri és únicament lúdica.

Illa d'Eivissa

Sant Agustí des Vedrà (municipi de Sant Josep de sa Talaia) *Festa patronal.* Parròquia de 1785 ençà, consta de les dues véndes de Deçà Torrent i Dellà Torrent. Com a acte central de la festa, missa al migdia. En acabat, processó pels voltants del temple. Les orelletes i els bunyols, que tothom consumeix a la Plaça, assenyalen el punt culminant del dia. Molts actes cultural i d'altra mena, amb interessants exposicions de pintures i abundants balls pagesos.

29

SANT JOAN BAPTISTA (Sant Joan Degollat)

Illa de Mallorca

Estellencs *Festes patronals.* La vila és enramellada amb paperí per tal de celebrar l'estiu. El programa de festes, que duren 4 o 5 dies, és l'habitual de les poblacions de l'illa: revetla, ball de bot, teatre a l'aire lliure, algun concert... El dia del sant patró, a les 11 del matí, missa solemne; després, refresc per a tothom a càrrec de l'Ajuntament; al capvespre, se solen organitzar curses de "joies", cinema i ball. El dia de la segona festa coincideix amb la festivitat de Santa Rosa, però aquest fet no té gens d'importància ja que és del tot casual.

Sant Joan *Festa patronal.* Inici amb cercavila, actes esportius, exposicions, ball i concerts. S'hi destaca, emperò, el caràcter cultural amb la celebració d'un certamen literari.

Primer dissabte

Illa de Mallorca

Cala Pi, Vallgornera i es Pas (municipi de Llucmajor) Celebració de les festes patronals sense advocació. Hi sol haver una revetla. L'endemà, diumenge, es dedica als jocs infantils i a les proves esportives.

Colònia de Sant Jordi (municipi de ses Salines) Revetla o espectacle musical el vespre de la vigília. El diumenge, cercavila amb xeremiers que capten per als premis dels jocs populars que es fan a continuació, entre els quals es destaca la "pesca" dels ànecs llançats al mar per a la festa.

Primer diumenge

Illa de Mallorca

Esgleieta, s' (municipi d'Esporles) Aquesta festa s'havia fet fins al 1990 el dissabte de la segona quinzena de setembre. Es tracta d'una celebració religiosa, organitzada pel rector i pels propietaris de Son Moixella, que es fa durant l'horabaixa i el vespre i que commemora que, en aquest terme, la beata Catalina Tomàs curà un home coix. L'acció miraculosa s'evoca a partir d'una desfilada, en un tractor engalanat per a l'ocasió, d'una nina disfressada de la beateta. Festival infantil, que ella presideix acompanyada d'un cor d'àngels i de pagesets i pagesetes, ball de bot i Cançó de la Beata mentre es reparteixen caramels i se'n fa un recordatori. A continuació, missa amb Ball de l'Oferta i presentació d'ofrenes. La Beateta presideix l'ofici des d'un lloc destacat del presbiteri. Per acabar, refresc a Son Moixella, ofert pels pares de la nina protagonista a tots els assistents.

Santa Eugènia Antigament, la vila celebrava les festes d'estiu un mes més tard, el primer diumenge de setembre. Una setmana abans de començar, col·locació de les banderes al campanar. El Carrer Nou, el pati de les escoles i la plaça s'enramellen amb paperí. Es penja una pancarta per anunciar les festes i hi ha venedores de torrons i dolços. Se sol començar en dissabte amb jocs infantils, cucanyes i revetla. El diumenge dematí, cercavila i missa solemne amb Ball de l'Oferta. En sortir de l'església, l'Ajuntament serveix un refresc a tota la població. A continuació, diverses activitats esportives entre les quals destaca el tir al colomí organitzat per la Societat de Caçadors. Al vespre, revetla. El dilluns, al migdia, corregudes; l'horabaixa, homenatge a la vellesa; i, per acabar, comèdia o ball de bot amb traca final.

Primer cap de setmana

FESTA MAJOR (en honor de Sant Gaietà)

Illa de Menorca

Llucmaçanes (municipi de Maó) El divendres, cap a les 6, repicada de campanes i tir de morters, cercavila amb cap-grossos i banda de música, sortida de la cavalcada, celebració religiosa preparatòria a l'església de Sant Gaietà i "Jaleo"; a la nit, revetla popular. El dissabte, a les 8, diana; cap a les 10, sortida de la cavalcada, Missa des Caixers, "Jaleo" i beguda; a la tarda, tir al plat i activitats esportives; a la nit, revetla popular i focs d'artifici. El dilluns, tarda infantil; a la nit, sardinada tradicional, revetla i traca final.

Segon cap de setmana

Illa de Mallorca

Llucmajor *Festes patronals de Santa Càndida.* Consta en un document de clavari que el 1786 santa Càndida era patrona de la població («Patrona de esta vila»), però ja des de 1781 era objecte de culte popular. En honor seu se celebrava cada 24 d'agost una missa cantada amb sermó i processó, amb repicada de campanes i salves i els carrers engalanats amb murtra. Aquestes festes populars tenen, doncs, uns orígens clars. Amb el pas dels anys foren traslladades a aquests dies i adquiriren un gran relleu. Actualment, el divendres, a partir de les 6, jocs infantils al passeig de Jaume III; al vespre, algun espectacle per als adults. El matí i les primeres hores del capvespre del dissabte es

dediquen a les proves esportives. Devers les 6, cercavila amb la banda de música. Una hora més tard surten els gegants, una colla de capgrossos amb dos dimonis, dos patges, dos negrets, l'amo de So Na Moixa, en Pere Taleca, en Barba-rossa, la bruixa Taveu, la fada Morgana i na Joanota. Tots plegats inicien el trajecte en el qual recorren "es Codrat" (és el quadrat que forma l'itinerari típic de totes les festes) i normalment van acompanyats pels xeremiers de Pina. Al vespre, revetla de franc a la Plaça. Diumenge, de bon matí, diana a càrrec dels xeremiers. Des de fa uns 8 anys, algunes agrupacions populars fan una ofrena floral a santa Càndida que precedeix l'ofici religiós. La comitiva, acompanyada per la banda de música, surt de la plaça de Sant Bonaventura i passa pel Convent, Jaume I, Font, plaça d'Espanya, Born i Església. Els membres de l'Ajuntament s'hi afegeixen quan passa per la Casa de la Vila; en sortir de l'església, tornen amb la banda fins a la Plaça, on es fa un concert. A les 3 i mitja, corregudes de "joies" i proves esportives; a les 6, les dues agrupacions folklòriques locals, Aires des Pla Llucmajorer i Escola de Dansa de Llucmajor, ballen a la Plaça; a les 9 del vespre, concert de la banda de música a la plaça de Sant Bonaventura, seguit d'un espectacle musical o teatral. Cloenda amb focs d'artifici.

Tercer cap de setmana

Illa de Menorca

Sant Climent (municipi de Maó) El dissabte, cercavila amb cap-grossos, cavalcada, repicada de campanes, completes, "Jaleo" i ball. El diumenge, cavalcada, Missa des Caixers, "Jaleo", esports i ball. El dilluns, activitats esportives, jocs amb cavalls, jocs infantils i traca final cap a les 10 de la nit.

Divendres i dissabte de la penúltima setmana

Illa de Mallorca

Inca *Festa de la barriada de Fernández Cela.* El divendres, fogueró i torrada; a continuació, mostra de ball de bot. El dissabte, devers les 4, activitats infantils (curses de sacs i de cintes, cros...); a les 7 i mitja, homenatge a la vellesa; al vespre, revetla interrompuda per algun espectacle i, ja de matinada, gran traca final.

Darrer cap de setmana

Illa de Mallorca

Ariany Antigament, la patrona de la població havia estat la Mare de Déu de les Neus, però, el 1717, el marquès de Mondéjar (també marquès d'Ariany, encara que emprava poc aquest títol), amic de Felip V, va importar una nova patrona: Nostra Senyora d'Atocha. Sembla que el rector actual, B. Ramis, considerant la dificultat de recuperar la Mare de Déu de les Neus, ha optat per anomenar la patrona Mare de Déu d'Ariany. Les festes organitzades en honor seu duren 3 dies i solen tenir l'estructura següent: el dissabte comencen devers les 5 del capvespre amb un concurs de llaurar amb bísties i tractors a Son Ciurana, possessió del terme; a les 6, cercavila pels carrers principals, normalment a càrrec dels xeremiers de Sineu; després, jocs infantils; al vespre, ball de franc a la Plaça Major. El diumenge, ofici religiós a les 11 del matí, amb assistència de molta gent de la població que viu a fora; finalitzat l'acte religiós, refresc i lliurament de trofeus a l'Ajuntament. Al capvespre, partit de futbol i, devers les 8, concert de la banda de música a la Plaça. Finalment, festival-espectacle o ball de bot amb participació popular. L'endemà es dedica essencialment als infants: jocs, excursió en bicicleta a Son Huguet, actuació —ja tradicional a les festes de la població— del grup d'animació infantil Cucorba... Al vespre, teatre a la Plaça Major i focs d'artifici.

Cala Morlanda (municipi de Manacor) Celebració de les festes patronals sense advocació. El capvespre del divendres se sol dedicar a competicions esportives informals i jocs infantils. L'endemà, al capvespre, gimcana i jocs per als més joves; després, missa solemne i, finalment, sopar de germanor amb aportació de menjars fets pels mateixos veïnats. El diumenge, actuació musical i/o teatral i cloenda amb focs d'artifici.

Esporles *Romeria a l'ermita de Maristel·la.* Construïda l'any 1890 pels terciaris carmelites a na Ferrana, al vessant de Tramuntana de sa mola del Ram, és probablement una de les ermites més modernes de l'illa. Des de l'any 1927 se'n confià la custòdia a la parròquia de la vila a causa de l'abandonament de la comunitat resident. El dissabte, començament de la festa amb l'anunci del pelegrinatge de l'endemà, organitzat per l'església de la població. Després de la missa de l'horabaixa, repicada de campanes que dura quasi 10 minuts seguits; al mateix temps, castell de focs d'artifici i il·luminació del monument del Sagrat Cor que hi ha al bosc de l'ermita i que és visible des de tota la vila. En tot cas, és un acte breu que sol començar devers les 9 i quart del vespre i que acaba aproximadament a les 10. L'estiu de 1990 se celebraren els actes commemoratius del centenari de Maristel·la i, a la vegada, del cinquantenari de la construcció del monument al Sagrat Cor de Jesús. El diumenge, de bon matí, pujada a l'ermita a peu des de la vila o des de Son Ferrà; en arribar a les cases, la gent sol berenar en el pati. Després, missa a la capella on es troba la imatge de la Mare de Déu de Maristel·la i, en haver acabat, mostra de ball de bot, concert de la banda de música i refresc ofert a tothom. El matí acaba amb corregudes de "joies" i un seguit d'activitats de caràcter esportiu. Els diferents grups que han fet plegats el camí comencen a fer paelles que participaran en el concurs en què es donen premis a la millor. Hi ha cava, ensaïmades i meló. En haver dinat, l'horabaixa es dedica una altra vegada a les actuacions i als jocs. La festa, que sol acabar devers les 6 del capvespre, culmina en el rés del rosari i la veneració col·lectiva de la imatge de la Mare de Déu.

Moscari (municipi de Selva) És una festa sense advocació. Els actes duren 4 dies. El dijous, al capvespre, jocs amb bicicletes dedicats als infants. Al vespre, a la plaça, més jocs infantils però aquesta vegada amb una finalitat nova, ja que es tracta d'intentar lligar les diferents generacions per mitjà de la pràctica i la recuperació dels jocs antics: aquest dia i cada any els vells del poble ensenyen als al·lots una sèrie de jocs del seu temps. Alhora, allà mateix, mostra de rebosteria en la qual participen les dones de la població. Al vespre, pujada al pi ensabonat al carrer de Can Terrassa, que és una competició molt antiga i freqüent als pobles de Mallorca: els joves han de provar la seva agilitat i la seva força enfilant-s'hi. El dissabte dematí, gimcana amb tota una diversitat de proves lúdiques i de coneixement del poble. Al vespre, inauguració d'una exposició monogràfica sobre temes relacionats amb la població a can Roig: fins ara se n'han fet de roba d'infant, de randes i brodats, d'aram, de vidre, de música i una de miniatures de les eines del camp fetes per una persona establerta al poble. A continuació, mostra de ball de bot o de música popular. El mateix dissabte, el matí, tallers per als al·lots; el capvespre, corregudes de cintes i tir al plat al camp de ses Roques; el vespre, exposició de cossiols i revetla. El diumenge, de bon matí, marxa ciclista, corregudes de "joies", corregudes de cintes en moto... Després, ofici solemne amb un homenatge a la vellesa a la Plaça: les autoritats hi fan parlaments i els glosadors —entre els quals són assidus l'amo en Tomeu ("Gros") i l'amo en Bernat Ripoll ("Boi")— fan versos dedicats al poble i als vells, els quals reben obsequis i presideixen un refresc que és servit pels més joves. Al vespre, sessió de teatre costumista, rifa d'una porcella i cloenda amb focs artificials que són llançats pel jovent.

Darrera setmana

Illa de Mallorca

Santa Ponça (municipi de Calvià) És un nucli de població bàsicament immigrant que viu de l'activitat pròpia del sector turístic. Les festes tenen una durada de 3 dies, amb una finalitat exclusivament lúdica. Hi ha una comissió de festes que s'encarrega d'organitzar-les, però són unes celebracions que segueixen els esquemes típics dels andalusos: ballada de sevillanes, atraccions diverses per als infants, torrada popular en què la gent participa...

Cada dia

MATINS A L'ORGUE

Illa de Menorca

Maó A les 11 i mitja del matí, a la parròquia de Santa Maria, concert breu a càrrec d'alumnes distingits dels conservatoris de tot l'Estat espanyol.

Cada dimecres

FESTIVAL INTERNACIONAL DE MÚSICA

Illa de Menorca

Maó A les 9 i mitja de la nit, concert d'orgue a la parròquia de Santa Maria.

Un cap de setmana

Illa de Mallorca

Cap des Moro, es (es Sivinar) (municipi de Santanyí) diversos actes festius que no són mai els mateixos. Les dates de festa tampoc no solen coincidir tots els anys.

Son Mòger (municipi de Santanyí) *Festes majors*. No tenen cap mena d'advocació religiosa. Els actes i els dies de celebració són diferents cada any.

SETEMBRE

8

MARE DE DÉU DE SETEMBRE

Illa de Mallorca

Alaró Pancaritat celebrat el diumenge més pròxim, amb romeria tradicional que combina, encara avui, el vessant religiós i el lúdic. Organització a càrrec de la parròquia i força participació d'alaroners. Comença el vespre abans, l'horabaixa, quan els més joves comencen a pujar al castell d'Alaró, on passen la nit (hi ha allotjament per a dormir-hi). L'endemà al matí, pujada oficial a peu. Missa a l'oratori i, després, ball de bot.

Arracó, s' (municipi d'Andratx) *Festa de la Mare de Déu de la Trapa o de Sant Agustinet.* Popularment, la gent dóna aquest darrer nom a la festa perquè, en certa manera, és una continuació dels actes fets en honor de sant Agustí; en aquest cas, però, és una celebració religiosa que dura un dia (sembla, no obstant això, que s'estableix una certa continuïtat amb Sant Agustí perquè entre les dues celebracions es fan actes diversos). Processó amb la imatge de la Mare de Déu que recorre els carrers del poble i en la qual participa tothom; immediatament a continuació, ofici solemne.

Banyalbufar *Festes patronals.* La devoció per la patrona és antiga a la vila i aquestes festes d'estiu tenen una durada de 4 o 5 dies, amb actes diversos. Molts anys enrere, era la festa dels treballadors del camp, que cercaven de trobar un parèntesi després dels llargs mesos de calor i de treball; avui és una celebració autènticament popular que reuneix els joves i els vells. La Plaça, el polisportiu i l'església són els nuclis on es desenvolupen els actes programats: curses, festes infantils, teatre, revetla... El dia principal, a mitjan matí, missa solemne per a tota la població, amb Ball de l'Oferta. En acabat, oferiment de vi espanyol per a tothom mentre la banda Lira Esporlerense fa un concert. Al capvespre hi sol haver curses infantils i juvenils. Al vespre, representació teatral.

Costitx Les festes solen durar 3 o 4 dies i segueixen l'esquema típic dels programes d'estiu: actes esportius i activitats de caràcter lúdic, entre les quals les musicals es destaquen. La vigília, revetla amb cercavila amb la banda de música, que, quan acaba el recorregut, ofereix un concert. A continuació, mostra de ball de bot oberta a la població i, segons el dia de la setmana en què s'escaigui la festivitat, revetla. La gent sol menjar botifarrons. L'endemà, missa solemne amb el final de la novena de la Mare de Déu; en sortir-ne, jocs infantils. Al capvespre, tir de colomí, cros de cotxes i partit de futbol dels fadrins contra els casats. Al vespre, revetla o alguna atracció especial. Alguns anys, representació teatral.

Fornalutx Durant 3 o 4 dies entorn d'aquest se celebra l'estiu. La Plaça i el camp d'esports

són els indrets on es fan els actes festius. Començament amb una amollada de coets i una cercavila amb xeremiers, tamborino i flabiol. Revetla, jocs diversos, demostracions esportives, ball de bot, exposicions i homenatge a la vellesa. El dia principal, al matí, missa amb Ball de l'Oferta i, a continuació, refresc per a tota la població.

Galilea (municipi de Puigpunyent) Fins fa aproximadament un segle, les festes patronals eren el dia de la Immaculada Concepció, que, de fet, és la patrona d'aquest indret, però, a causa del fred del mes de desembre, que dificultava la gresca col·lectiva, es traslladaren al setembre. És un poble petit on la gent es coneix bé: per això les seves festes d'estiu són d'una gran participació. La Plaça, centre de relació i de comunicació, és l'eix dels dies de bulla i on es duen a terme les activitats programades. Tothom pren part en l'organització dels diferents actes (fins i tot molts homes demanen les vacances aquests dies per tenir temps de col·laborar-hi). Cadascú té un paper molt ben definit en el projecte comú i el resultat és unes festes quasi familiars. N'és un aspecte molt important l'ornamentació dels carrers durant aquests dies. En Vicenç de can Carles, un home ja jubilat del poble, es dedica desinteressadament des de fa 33 anys a fer el paperí que s'utilitza per a endomassar-los: cada any en prepara més de cinc quilòmetres (cal tenir-ne en abundància per si plou i es banya). El resultat és sempre magnífic, amb paper de seda de cinc o sis colors i paper de plata per a fer fanalets. Actes típics de les festes populars d'estiu. Com a celebracions més peculiars, podem destacar un sopar de trempó i coques per a tothom i normalment, a continuació, el joc de la ceba i l'embut, el qual consisteix a intentar introduir la ceba que hi ha penjada —a l'estil de les cucanyes— dins un embut que el jugador porta dalt d'un pal; el participant, que té tres oportunitats d'intentar-ho, ho ha de fer amb els ulls clucs mentre els xeremiers sonen per disbaratar-lo i evitar que senti els ajuts del públic. Habitualment dura hores i hores i es paga per poder-hi participar.

Lloseta El dissabte de la Mare de Déu es fan les "Vespres", que són unes pregàries de tota la comunitat cristiana. Revetla, teatre, activitats esportives, festivals i exposicions repartits en 3 o 4 dies. El dia principal, a mitjan matí, missa solemne. Més tard, homenatge a la vellesa.

Maria de la Salut S'anuncien 8 dies abans amb l'enlairament de la bandera damunt el campanar i amb els carrers plens de paperí. La vigília, cercavila que recorre els carrers més importants de la vila, pregó i revetla. Activitats esportives diverses, exposicions, algun glosat (reunió de glosadors que improvisen els versos i mantenen diàlegs i disputes) i sopar popular a la plaça des Pou. El dia principal, missa solemne en la qual canta el cor de la població.

Sant Llorenç des Cardassar *La Mare de Déu Trobada.* És una imatge que podem situar en l'època de transició del romànic al gòtic i la llegenda de la qual, lligada al nom de la població, diu que va ser trobada en un camp de cards a Son Vives, on hi ha l'església de Nostra Senyora de Bellver, temple de l'estil dels de Sant Miquel de Campanet, Sant Pere d'Escorca o Castellitx de la Pau. Festes organitzades pel rector i, sobretot, de caràcter religiós. Els dies anteriors, novena. El dia principal, ofici solemne; al vespre, representació d'una comèdia a càrrec de gent del poble lligada a la parròquia.

Son Ferriol (municipi de Palma) És una festa del barri dedicada al ball tradicional, amb participació dels grups de sonadors i balladors mallorquins i, també, d'agrupacions de fora. La finalitat és alhora lúdica i cultural, i s'aprofita per fer un homenatge a alguna personalitat concreta lligada al món cultural de l'illa.

Son Oliva (municipi de Palma) Aquest barri, que acull sobretot població immigrant, celebra un seguit d'actes de caràcter festiu la intenció dels quals és únicament i exclusivament lúdica. Activitats esportives i d'animació, concursos i balls. Duren 5 o 6 dies.

Son Sardina (municipi de Palma) Aquesta antiga barriada manté encara, i malgrat els canvis socials dels temps nous, una estructura de poble. Les seves festes d'estiu, que, per altra banda, segueixen els esquemes propis d'aquesta mena de celebracions, comencen amb un pregó, fet ben habitual als pobles però no a les barriades.

MARE DE DÉU DE GRÀCIA

Illa de Menorca

Maó Antigament s'havia fet cavalcada per Sant Joan. Quan, el 1890, es reposà amb motiu de l'adopció com a patrona d'aquesta Mare de Déu, es va copiar, més o menys, l'estructura que anteriorment havia tengut, no gens semblant a l'actual. Josep Portella Coll, a «Festes de Gràcia. 100 anys», explica les vicissituds per les quals ha passat la cavalcada durant aquest segle d'història i conclou que fins als anys 60 no comença la represa. Llavors hi ha un palès enfortiment del paper de la "Colcada" dins la festa i durant els 80 s'esdevé un augment, no imaginable abans, de la presència de caixers/cavallers (la participació passa de trenta-nou cavalls el 1980 a setanta-cinc el 1989). Les normes o "protocols" que regeixen actualment foren iniciats el 1981 i aprovats el 1984: així es creà la Junta de Caixers a partir de la referència ciutadellenca. Al capítol titulat "Gràcia versus Sant Joan", Josep Portella diu a l'obra esmentada:

> No es tracta de cercar fantasmes perquè animin una controvèrsia somorta. Tampoc es tracta de maldar un exercici de comparacions per brindar honors i mèrits. Però crec que, si plantejam un joc entre les dues festes, en traurem en net les naturaleses precises de cadascuna. (...)
>
> La circumstància de ser l'únic patronatge local i major femení ens convida a pensar en una societat "feminista" o amb algun tret "femení" concret. No és així, però sí que consona amb una diferenciació que es fa entre un Sant Joan ciutadellenc, encès, avalotat, enèrgic, arriscat..., i una Mare de Déu de Gràcia maonesa més mudada, de relació, de passeig i expectació, moderada. Sant Joan és masculí, és el baptisme de Jesús, és un sant rural, és l'inici de l'estiu, és la nit màgica. Gràcia és femení, és la mare/vida de Jesús, és una imatge urbana, és el final de l'estiu, cosmològicament és una nit humil.
>
> Els últims anys hi ha hagut una santjoanització de les festes dels pobles: neotradicionalisme, més important presència dels cavalls en el conjunt de les celebracions, redacció de normes i de protocols, etc. La tendència unifica els aspectes exteriors de les festes, però encara és possible bestreure elements tan diferenciadors com els que es donen en les dues ciutats més poblades de Menorca.
>
> Una altra diferenciació seria la dels caràcters rural i urbà de cada població / de cada festa. Sant Joan és un sant que el tenim localitzat allà, al desert, al riu Jordà. Maria és la mare que acompanya el fill i, normalment, la trobam en àmbits urbans. L'ermita de Ciutadella és ben al camp; la de Maó és a l'extraradi. Els participants de la colcada ciutadellenca han de ser pagesos per norma consuetudinària; a Maó pot ser cavaller qui vulgui i pugui. (...) La festa de Sant Joan es troba en el punt cimer del calendari agrícola-rural: l'acabament de la sega. La de Gràcia se situa en una data poc significativa, a l'espera de la de Sant Miquel, però en canvi sí que ho és en el calendari urbà: inici de l'escola, inici de la feina després de les vacances estivals, retorn a la ciutat, partida dels estudiants, etc.

Hem volgut transcriure aquesta citació extensament perquè, d'una banda, justifica el tractament que hem donat a la cavalcada als diferents municipis amb una descripció resumidíssima que remetia a una de més extensa —la forma externa de la festa es repeteix a tot Menorca—; de l'altra, remarca l'existència d'uns fets diferencials que hem volgut fer palesos en tot moment. Així, doncs, també en farem una descripció abreujada tot remetent-vos a les entrades "Ciutadella" (24 de juny) i "Castell, es" (25 de juliol). Es fan dues cavalcades: el dia 7, a la tarda, anunci de l'inici amb repicada de campanes, i el "Fabioler", amb el preceptiu permís previ, replega la "Colcada". Quan és completa, recorre els carrers de la ciutat segons l'itinerari acordat prèviament i després s'encamina a l'ermita de Gràcia per tal d'assistir a completes. Durant la cerimònia, repartiment d'aigua-ros. De tornada, cercavila. A continuació, "Jaleo": els cavallers entren de quatre en quatre i fan tres voltes. Després, "caragol" pel barri antic que s'anomena "Caragol del Pont de Sant Roc". El Caixer Batle i sa Capellana resten davant l'escala de l'Ajuntament, des d'on reben el comiat de tots els cavallers, i la comitiva es dissol. L'endemà, al matí, després d'obtenir el permís preceptiu, el "Fabioler" fa el replec de la "Colcada", que, una vegada

constituïda, torna a passejar pels carrers fins a l'hora de la missa. Els participants descavalquen, van a peu a cercar la Verge i la duen a l'església per tal que presideixi l'acte. Durant l'ofertori es reparteix aigua-ros. Acabat l'ofici litúrgic, retornen la imatge al seu lloc, van a l'Ajuntament per convidar les autoritats a la festa i comença el "Jaleo". Els cavallers entren una altra vegada de quatre en quatre i fan tres voltes. Finalment se'ls lliura la tradicional canya verda amb una cullera d'argent i s'acomiaden amb el mateix ritual del dia anterior. A l'Ajuntament els ofereixen una beguda i els lliuren una aluda. A més de la "Colcada", celebració de nombrosos actes: corregudes, regates, futbol i més proves esportives; balls i nit de "rock"; festivals i mostres populars; actes culturals; focs artificials i aquàtics... El dia principal, a la tarda, gran festa de carrer amb diversos muntatges a indrets també diferents: de caràcter infantil a sa Ravaleta, ball a la Plaça Reial, cançó "folk" a la plaça de Colom i "heavy" a la del Bastió, ball tradicional a ses Moreres, cançó espanyola al pla de la Parròquia, etc. Acabament amb traca.

Cap de setmana posterior a les festes de Gràcia

Illa de Menorca

Cala en Porter (municipi d'Alaior) *Festa major.* Desfilada de "majorettes", concert de la banda de música i "Jaleos" el dissabte al fosquet i el diumenge després de la Missa des Caixers. Recepció a la font de l'Església, revetla i focs artificials.

MARE DE DÉU DE JESÚS

Illa d'Eivissa

Eivissa *Festa patronal a la parròquia de la Mare de Déu de Jesús.* És dedicada al naixement de Maria. Jesús és la parròquia del pla de Vila (1785), que confina amb el port de la ciutat. La major part del seu terme correspon al municipi de Santa Eulària des Riu, i la resta, al d'Eivissa. Té les quatre véndes tradicionals de Santa Maria, Cala Llonga, ses Torres i l'Horta. L'església de Jesús fou edificada per la Universitat de la ciutat durant la segona meitat del s. XV per tal que s'hi establís una comunitat de religiosos. El pare Gaietà de Mallorca assegura a l'obra «Resumpta Historica» (1751) que algun temps havia estat convent de frares franciscans i el visitador de Tarragona, Miquel Joan Ossó, diu (1577): «...ahon antigament solien estar frares.» El 1549 es va disposar el temple en posar-hi el conegut retaule de Roderic d'Osona, com consta en una breu nota dels «Llibres d'Entreveniments»:

> Vuy diumenge, dia de la Nativitat de la Verge Maria, se digué una misa cantada a Nostra Dona de Jesús y beneÿren la clau de la arquada darrera hon ha de estar lo retaule.

Entre els anys 1580 i 1585 l'església de la Mare de Déu de Jesús fou monestir de frares dominics, els quals, havent-se acabat les murades renaixentistes, passaren a l'interior del recinte fortificat per fugir del perill de la pirateria. Jesús fou d'antic un lloc de visites de moltes persones mogudes per promeses fetes a la Mare de Déu en moments de perill. Els mariners eren sobretot els qui hi anaven amb més freqüència. Isidor Macabich va compondre (1938) els goigs de la Mare de Déu de Jesús que comencen així:

> Puix que sou tan estimada
> i Vós tant mos estimau,
> "Mare de Déu de Jesús",
> donau-mos amor i pau.

Es comprèn que la festa patronal havia de ser sempre ben lluïda, com encara ho és, i solia participar-hi, com per Sant Jordi, un bon nombre d'habitants d'altres llocs. Cap a les 12 del migdia, missa que, com en algunes altres poblacions, s'acaba amb la processó i el convit als assistents. Habitualment, actes de diversió que acaben a la nit amb uns vistosos focs d'artifici.

10

SANT NICOLAU

Illa de Mallorca

Bonanova, la (municipi de Palma) Més de 8 dies de festes al barri que segueixen els esquemes típics d'aquestes celebracions: activitats esportives, sobretot, i musicals.

Cas Concos (municipi de Felanitx) *Festes patronals.* Duren 2 o 3 dies. Solen començar el dissabte anterior amb cercavila amb xeremiers, caparrots i dimonis. Després, missa solemne que inclou la benedicció dels "panets de Sant Nicolau" —pans rodons i de la mida d'una moneda grossa, fets de pasta sense tovar una mica dolça— i adoració de la relíquia del sant. Al vespre, vetllada musical, recital o revetla. La vigília, al vespre, ballada popular de ball de bot. L'endemà, una altra cercavila també amb xeremies, caparrots i dimonis, missa solemne amb assistència de les autoritats, jocs infantils, corregudes de "joies" per a infants i per a joves —el premi més disputat és una porcella, conegut amb el nom de "Correguda de la Porcella"—, gimcana amb premis diversos i mostra de ball de bot.

Felanitx Al convent de Sant Agustí, després de la missa, repartiment d'uns panets de pa àzim beneïts fets per les monges del Centre Eucarístic.

Molinar, es (municipi de Palma) Festa marinera al barri amb finalitat lúdica: jocs aquàtics a la platja del Portitxolet, nit de cançó marinera, tremponada i torrada de sardines.

12

Illa de Mallorca

Lluc (municipi d'Escorca) *Festa litúrgica de la Mare de Déu de Lluc.* Com diu Ramon Ballester i Vives, antic prior del santuari:

> Als llibres de Priorats de la Col·legiata de Lluc ja trobam al segle XV unes referències detallades de les despeses que ocasionava la festa major del Santuari que s'acabava amb gran solemnitat i concurrència de pelegrins per la "Vuitada". Potser la primera vegada que aquesta festa pren el nom explícit de la Diada és al segle XVIII.

És cert que, des de temps llunyans, era nombrosa la gent que pujava al santuari per tal de celebrar-hi aquesta festa. Era un dia ple de jocs populars en què els cantors de l'Escolania de Lluc —coneguts popularment amb la denominació de "blavets" o d'"al·lots blaus" a causa del color dels seus vestits— lluïen sabates noves i calcetins blaus. Hi havia també ball de bot al so de les músiques dels xeremiers o dels trompers i el "Bovet des Cosconar": un bou de Cosconar (el qual representava l'aparició del mític brau, aquesta vegada fermat per les banyes amb dues cordes com a símbol de la força del mal que és dominat per la Verge) era amollat a la Plaça per tal de fer córrer els més joves. Malgrat tots aquests actes, els de caràcter religiós constituïen el nucli central de la diada. Els canonges de la Seu de Mallorca pujaven al santuari per presidir-hi les solemnes completes i l'ofici i es convidava un predicador de Palma i es contractaven músics per a l'orgue, els violins i les violes. Actualment, la festa conserva l'estructura típica a partir d'una revisió dels actes feta a finals de la dècada dels 70: es pretén així que cada any signifiqui, a la vegada, l'intent de conservar el pes de la tradició i la introducció d'unes activitats noves. Entre les activitats programades destaquen el Rosari des Poblers (informalment i de bon matí, un grapat de gent, sobretot de sa Pobla, passa el rosari pel pujol de la Trobada mentre fa aturades festoses davant els diferents misteris amb glosats, cançons i ballades) i la Vetla de Santa Maria de Lluc, rosari que la comunitat resa amb l'Escolania i el poble el dissabte de la festa a entrada de fosca i muntant el pujol (en arribar a dalt, vora l'encletxa llegendària de la roca, s'explica la llegenda de la trobada de la marededéu allà mateix per un pastor que es deia Lluc; a continuació, s'alça una imatge de la Verge mentre les campanes repiquen, els coets s'enlairen, les mamballetes esclaten i la banda de música toca «La Balanguera». El vespre de la revetla hi sol haver ball de bot, glosats, desfilades de llanternes fetes amb clovelles de melons i síndries, rifes d'alguns animals rega-

lats pels amos de les possessions d'Escorca i convidada a menjar bunyols i a beure vi. La festa, a més del vessant religiós i del lúdic, en té un de clarament patriòtic i reivindicatiu. Durant tota la nit, milers de persones que vénen de tots els pobles de l'illa pugen a Lluc amb aturades organitzades en punts diversos on la música i les escenificacions intenten recordar als pelegrins episodis lligats a la història del santuari o els miracles efectuats per la Mare de Déu. Com diu mossèn Pere Llabrés als goigs que li dedica:

De tot poble i alqueria,
d'Inca, Sóller, Muro, Artà...,
cap a Lluc feis-nos pujar
cantant goigs, Verge Maria.

Antigament, els pelegrins pujaven al santuari cantant els «Set Goigs de Nostra Dona Santa Maria» (l'Anunciació, el Naixement de Jesús, l'Adoració dels Reis, la Resurrecció del Senyor, l'Ascensió, la venguda de l'Esperit Sant i l'Assumpció de Maria). El dia de la festa comença amb músiques que pretenen donar la benvinguda als qui hi van arribant. A mitjan matí, celebració eucarística. Al capvespre, vora la partió d'Aubarca, els joves esperen l'amollada del "Bovet des Cosconar". A l'últim, gran traca en aquesta festa que algú va qualificar de «festa major de totes les festes de Mallorca».

21

SANT MATEU

Illa de Mallorca

Bunyola *Festes patronals.* Duren entre 4 i 7 dies i solen acabar en aquest. Són populars i quasi sempre de franc. L'Escola de Ball de la vila, amb les seves danses, i la Coral, amb un concert, hi intervenen. Hi ha un grup de teatre propi (Grup de Teatre de Bunyola) que habitualment fa alguna funció. Festes infantils —jocs i grups d'animació—, revetles i exposicions. Com a acte del tot curiós, destaca l'escalada esportiva al campanar de l'església, en la qual participen els membres del Club d'Escalada local. L'endemà es commemora Sant Mateuet amb l'objectiu de donar per acabada la celebració. Fa devers una dècada, aquest dia es caracteritzava per l'organització d'una torrada amb una gran participació popular; avui s'ha convertit en un dia d'amollada de coets i pólvora, ple de fum i d'enrenou.

Illa d'Eivissa

Sant Mateu d'Albarca (municipi de Sant Antoni de Portmany) *Festa patronal de la parròquia.* La parròquia de Sant Mateu Apòstol consta de les véndes des Pla d'Albarca, Cas Turs, Besora, Racó d'Alcalà, Benimaimó, sa Noguera i Can Miquel Cires. Al migdia, missa. Tot seguit, la vistosa processó recorre el camí assenyalat. Els bunyols, les orelletes i el proverbial vi pagès de la localitat serveixen d'acomiadament als qui, procedents de la parròquia i d'alguns indrets propers, assisteixen a la festa.

Primera setmana

Illa de Mallorca

Cabaneta, sa (municipi de Marratxí) *Festes de la Mare de Déu de Marratxí.* En general, coincideixen amb el cap de setmana. Es tracta, emperò, d'una festivitat recent —no té més de 6 anys— que començà amb la intenció que la població tengués unes festes d'estiu pròpies ja que fins en aquell moment només feia gresca per Sant Marçal (recordem que la parròquia de Sant Marçal de Marratxí està situada dins el poble). Els actes segueixen els esquemes propis d'aquesta mena de programes i destaquen sobretot els esportius i musicals.

Primer dissabte

Illa de Mallorca

Estanyol de Migjorn, s' (municipi de Llucmajor) Data precedida per 15 dies d'activitats esportives en la qual es fa el lliurament dels diferents trofeus. L'acte discorre en el marc d'un sopar que es fa al club i que acaba amb un ball amb música en viu.

Primer diumenge

Illa de Mallorca

Campos *Festa de l'Obra.* És l'aniversari de la benedicció de la parròquia, construïda el 1873. Ofici religiós al qual es convida un predicador extern. A la sortida, refresc per a tothom i recompte públic dels diners recaptats a la bacina que es destinaran al manteniment de l'església.

Santa Margalida *Festes de la Beata.* La població ha estat, des de fa temps, molt devota de sor Catalina Tomàs. Trobaríem probablement l'origen d'aquesta celebració en l'any de la beatificació, el 1792. Els actes comencen ja el diumenge abans amb la lectura d'un pregó (al programa es publica el de l'any anterior) i anant a cercar l'al·lota que farà de sor Catalina amb el pregoner, però, en realitat, la festa es fa el divendres, el dissabte i el diumenge. El diumenge és, naturalment, el dia de bulla màxima. Al matí, ofrena de flors en què cada família ofereix un ram, en general de gladiols vermells, amb assistència de la Beata i la seva cort i músiques de la banda i dels tambors. Després, comitiva cap a l'església, on es fa l'ofici; el grup de dansa Aires Vilers hi balla l'Oferta. A les 12, tothom, principalment els més joves, va al Cós, on es fan corregudes. Les primeres hores del capvespre es dediquen a les activitats esportives i a la música —concert de la banda de música. A les 8, missa i, just en acabar, Processó de la Beata. Cada any, un grup de joves s'ocupa que funcioni bé. L'organització comença davant ca les monges, on totes les pageses esperen la banda de música, les cornetes, els tambors i les xeremies. Al corral de ca les monges s'enrodoneixen els darrers detalls (les religioses agustines s'encarreguen de la confecció dels vestits). Els organitzadors col·loquen alternadament les carrosses, els grups de pagesos —en desfilen més de 2.000— i les diferents bandes de música. Hi ha el grup de cornetes i tambors, el grup de "faies", les colles de xeremiers, grups de música i objectes que fan referència a la vida de la santa. Es canta l'«Himne de sor Tomaseta». Al final se situen les autoritats. La desfilada de carrosses comença davant l'església. Unes parelles de pagesos porten gerres que un estol de dimonis —vestits de vermell i negre i amb banyes i picarols a la cintura— intenten constantment de prendre'ls per anar-les a trencar davant la Beata, que va a peu; durant tota la processó se'n trenquen centenars. Hi ha també unes quantes al·lotes que fan de Beata i que seuen damunt les carrosses, les quals constitueixen un seguit de quadres plàstics representatius de la vida de la santa. Fins al 1948, any de la construcció de la primera carrossa, els diferents elements que configuraven la processó es realitzaven a peu. El nucli fonamental de la desfilada és constituït pel seguici de la Beata, format per tots els personatges que, segons la tradició popular, hi varen tenir alguna vinculació i la varen ajudar en les seves lluites constants contra el dimoni: Sant Antoni Abat, Sant Bru, Sant Pere, Sant Cosme, Sant Damià, Santa Praxedis, Santa Catalina Verge i la Immaculada Concepció i el seu acompanyament d'àngels. Cadascun va vestit amb les robes pròpies i porta els atributs amb què apareix caracteritzat en el santoral. Van acompanyats, a més, per una nina per hom que representa la Beateta quan era petita. Un altre element important del seguici és el grup d'al·lotes vestides amb túniques llargues i coloraines que representen les virtuts principals de la santa: la fe, l'esperança, la caritat, la justícia, la temprança... Fa alguns anys, una representació de les monges del convent de Santa Magdalena formava part també del seguici; actualment desfilen en una carrossa. Per completar la desfilada, apareixen algunes al·lotes amb "ses olles" que representen la cançó que fa referència a un passatge de la vida de la santa: «Ella portava el dinar an els pobres segadors.» Quan la processó ha acabat i de bell nou davant l'església, el Dimoni Gros romp totes les gerres que queden davant la Beata.

Segon dissabte

Illa de Mallorca

Vilafranca de Bonany *Festa del Meló.* Revetla al vespre i convidada a menjar meló per a tothom.

Segon diumenge

Illa de Mallorca

Artà *Fira.* És de caràcter general. Hi tenen una importància i un interès especials la mostra de cavalls trotons i la de ponis gal·lesos i el concurs de ca de bestiar. Al capvespre, carreres de cavalls.

Santa Maria del Camí Celebració religiosa i tradicional que ofereix els actes típics de les festes d'estiu (revetla, activitats esportives, festa infantil...). Normalment sol durar tot el cap de setmana. El dia principal, a les 5 i mitja aproximadament, desfilada de carrosses fetes per les diferents entitats i barriades: són carrosses endomassades amb motius diversos, alguns dels quals solen al·ludir a temes populars, i amb gent disfressada al damunt que fan dues voltes a la vila, acompanyades per la banda de música. Després, missa. Al vespre, representació teatral i lliurament dels premis a les millors carrosses.

Segona setmana

Illa de Mallorca

Bons Aires (municipi de Palma) Activitats de festa d'aquest barri centrades a la plaça de la Santa Pagesa i en què predominen els actes esportius. Teatre, ball de bot i revetla.

Hostalets, els (municipi de Palma) Festa de la barriada en què predominen les activitats esportives i els actes amb finalitat lúdica. Igualment, cinema a l'aire lliure i festa infantil.

Pobla, sa *Diada Pagesa.* Dia de festa amb activitats diverses: concursos de cuina (tothom fa arròs a l'aire lliure en fogateres enceses per a l'ocasió), cursa de braus i balls tradicionals.

Un dissabte a finals d'estiu

Illa de Mallorca

Mancor *Diada de trull.* Dirigida sobretot als més joves de la població, el caràcter esportiu s'hi destaca: mostra de natació a la piscina de la vila (és la culminació dels cursets que s'han fet durant tot l'estiu), corregudes, pujada al pi ensabonat, gimcana, jocs aquàtics, futbol, carreres de bicicletes... Al vespre, revetla.

Diumenge següent de les festes patronals de Lloseta

Illa de Mallorca

Lloseta *Lloseta Canta i Balla.* Essent una festa de caràcter popular, s'aprofita l'ornamentació de la celebració passada. Al matí, cercavila dels grups, que desfilen cantant i ballant. Després, dinar per a tothom i, en acabat, mostra de les diferents actuacions. Cada agrupació rep un obsequi com a record.

Un dia d'estiu

Illa de Mallorca

Ràpita, sa (municipi de Campos) *Festa des Redolet.* És una celebració estiuenca de la barriada, amb festa popular consistent en sopar i revetla.

Un cap de setmana d'estiu

Illa de Mallorca

Cala Murada (municipi de Manacor) *Festes patronals.* Celebrades sota l'advocació de Santa Maria la Blanca, duren 3 dies. El divendres, cercavila i festa infantil. El dissabte, al vespre, revetla o espectacle musical. El diumenge, mostra de ball de bot i concert a càrrec de la banda de música; després, corregudes de "joies" i competicions esportives.

TARDOR

Continuació de

SETEMBRE

23

SANTA TECLA

Tecla era una jove bella i per això sa mare volia casar-la amb algun fadrí de la millor noblesa. En aquell temps, sant Pau anà a predicar a la ciutat on ella vivia i Tecla, quan va sentir-lo, es convertí. Com que es va saber que era cristiana, tots dos van ser fets presoners. Malgrat tot, pogueren fugir, però no els deixaren de perseguir mai. Potser per això santa Tecla és invocada en l'agonia per tal que doni una dolça mort.

Illa de Mallorca

Biniamar (municipi de Selva)

Menjam oli de muntanya,
tenim mines de carbó,
per llevar-nos la peganya
raja la font d'en Patró.

Festa patronal. Comença la vigília i sol durar fins a 3 o 4 dies. El primer dia, a les 7 de l'horabaixa, amollada de coets i cercavila amb xeremiers: en primer lloc van a cal batle i, després, volten per tot el poble. A la nit, sopar popular a la Plaça. El poble mateix organitza la vetlada, amb música, ball i atraccions: tothom hi participa fent allò que sap. El dia principal, ofici solemne a les 11 del migdia. En sortir-ne, refresc popular mentre els xeremiers sonen. Després, tradicionals corregudes de "joies". Homenatge a la vellesa a l'església nova, amb molta participació, que inclou ofici religiós, actuació musical, lliurament d'obsequis i parlament del batle; revetla en viu a la Plaça, recital a l'església nova i representació de teatre costumista.

26

SANT COSME I SANT DAMIÀ

De diverses malalties
feis cures amb molt d'amor
als qui de nit i de dia
vos reclamen de tot cor

Fa molts anys, tal dia com aquest, els metges no visitaven per tal de celebrar més bé la festa dels seus patrons, sant Cosme i sant Damià. Diuen que durant aquest dia cap malalt no podia morir, i molt manco a causa de no haver estat degudament visitat per un metge (els sants protegien els malalts i feien més per ells que no el que haurien pogut fer els mateixos metges).

La tradició conta que Cosme i Damià eren germans i que tots dos van dedicar-se a la medicina, per la qual cosa se'ls coneix amb el nom dels Sants Metges. Com que practicaven

la medicina molt sàviament i de franc, semblaren sospitosos al procònsol romà, el qual va fer-los comparèixer. No van voler oferir sacrificis als déus pagans i, així, van ser salvatgement torturats i després decapitats. La mort i l'enterrament no van impedir que guarissin més gent d'una manera sobrenatural.

Al segle VI es construí una basílica a Roma en honor seu. A poc a poc, llur fama es va anar estenent per molts llocs, però durant els segles XV i XVI fou quan la devoció va ser més gran.

Illa de Mallorca

Pina (municipi d'Algaida) *Festes patronals.*

Sant Cosme i Sant Damià
són los Sants Metges de Pina;
curaren una fadrina
malalta de festejar

La festa no se celebra aquest dia, sinó que es desplaça al dissabte i al diumenge més propers. Carreres a peu i de cintes, gimcanes, uns quants jocs i actuacions musicals (de la banda i d'alguna agrupació de balls populars). Missa solemne en honor dels patrons i, després, refresc per a la població.

28

Començament del cicle Fires de Tardor

Illa de Mallorca

Llucmajor Aquest dia, anterior al de Sant Miquel, comença el cicle festiu de les Fires de Tardor. A més d'alguns actes culturals i esportius, el més important de la diada és la lectura del Pregó de Fires, habitualment a la sala d'actes de l'Ajuntament, a les 9 i mitja del vespre.

29

SANT MIQUEL

D'antuvi, la festa de Sant Miquel se celebrava pel maig i pel setembre commemorant amb això dues de les aparicions de l'arcàngel. Aquestes dues dates (el 8 de maig i el 29 de setembre) han estat preses pel calendari tradicional com a dues fites d'un període clau: l'inici i el final dels treballs de l'estiu. La festa del mes de maig gairebé no se celebra enlloc; sí, però, la del setembre, amb la qual es commemora l'aparició de l'arcàngel al segle VIII a Mont-Saint-Michel (Normandia).

L'apocalipsi ens representa sant Miquel lluitant amb els àngels contra el dimoni; altrament, la iconografia medieval mostra l'arcàngel completament armat, com l'encarregat de pesar les ànimes, o bé brandant una espasa i trepitjant el dimoni. Aquestes imatges del sant com a guerrer celestial, o més aviat com a cabdill de totes les forces celestials i acompanyat per les corts d'àngels, feren que esdevengués molt popular durant la Reconquesta. D'aquí que molts pobles i ciutats l'invocassen demanant-li protecció.

El 29 de setembre correspon a l'equinocci de tardor, moment que marca una fita important en la vida agrícola (les veremes, el començament de la sembrada...). Fa poc que l'estiu ha acabat, hem fet pas a la tardor... Molts pobles han celebrat llurs festes durant els mesos d'estiu (potser en aquells moments tot sembla més viu, més alegre), però la resta de pobles també necessiten fer festa, han de donar sortida a la vitalitat que guarden dins l'esperit. Tot l'any han treballat durament, i ara, quasi per cloure el cicle de festes populars, les de Sant Miquel se'ns presenten gairebé com les darreres de la temporada, l'últim crit d'alegria i de trull.

Illa de Mallorca

FESTES PATRONALS DE SANT MIQUEL

Calonge (municipi de Santanyí) Sant Miquel és el més especial de tots els convidats durant aquests dies de festa: al primer temple del poble (bastit l'any 1801) ja hi havia un altar dedicat a l'arcàngel (nomia Miquel un dels

quatre caps de família que van fer possible l'edificació d'aquesta petita església). Actualment, com cada any, els calongins continuen fent festa i invocant sant Miquel amb entusiasme:

A Calonge feis estatge,
fort Arcàngel del Senyor:
dau-nos fe, dau-nos coratge,
Sant Miquel, nostre patró.

(Dels goigs de sant Miquel Arcàngel,
titular de la parròquia de Calonge.)

El programa d'actes pot variar lleugerament, però sempre s'hi solen incloure una representació de teatre, un homenatge als padrins, concursos de gloses... Altrament, els actes fixos són la revetla de la vigília, amb una ballada popular, i l'ofici solemne, amb Ball de l'Oferta, el dia del patró, a les 11. Després, refresc popular a la Plaça. L'horabaixa, casats i fadrins s'enfronten en un interessantíssim partit de futbol: el joc esdevé, però, tan informal, que ningú no ha pogut aclarir encara qui n'és el guanyador (no hi ha dubte que riure i divertir-se de valent és l'objectiu principal d'aquestes festes). I, com diu la gent del camp, i també els calongins: «Rodarem la clau d'aquesta llarga temporada de festes amb l'amollada dels darrers coets.»

Campanet Les festes de la vila acostumen ser una fita clau en la roda anual del temps, i, malgrat que, a vegades, alguna ploguda remulla el paperí que ornamenta la Plaça i els carrers principals i els dóna color, el dia del patró no queda relegat a un segon pla ni la festa resta deslluïda: l'entusiasme dels campaneters i de les campaneteres deixa entendre que val més amarar les festes que deixar de celebrar la festivitat. Duren de 3 a 4 dies. L'únic acte fix és l'ofici solemne en honor del sant el dia principal cap a les 8 del vespre. Uns altres actes habituals són la ballada popular folklòrica (uns quants grups de ball mallorquí es reuneixen per tocar i ballar i així animar la vetlada a la plaça de Son Puça), la gran fideuada, també a Son Puça (un dels actes centrals de les festes: aquesta nit tothom sopa dels saborosos fideus que ha cuinat l'amo en Toni Biana; cadascú duu el plat, la forqueta i el tassó; després sol fer-se ball a la Plaça Major); el certamen de fotografia Vila de Campanet, la revetla a la Plaça Major, l'homenatge a la vellesa (potser la celebració més entranyable, amb una missa, en la qual col·laboren la coral i la banda; l'Ajuntament i unes altres entitats obsequien els padrins amb un refresc i alguns objectes simbòlics), les activitats esportives, les exposicions i alguns actes culturals més. Darrerament s'ha inclòs dins el programa la *Festa de les Llanternes*: al llarg d'un horabaixa a l'escola es fan llanternes amb melons, carabasses o pebres; quan comença a ser fosc, els al·lots surten de l'escola i recorren els carrers principals del poble mentre canten «Es sereno ha mort un moix» i «Una tiranga de tot es carrer». A vegades, si per a l'ocasió s'ha apagat l'enllumenat públic, aquest acte ha tengut una especial vistositat: l'esculpida claror de les llanternes ha estat per uns moments com una llum màgica, quasi imperceptible, que sortia de la foscor.

Campos Festa celebrada a la barriada del Pou Nou. Entorn d'aquest dia, a més d'alguns altres actes, revetla, jocs infantils i degustació del menjar fet per tots els veïns.

PRIMERA FIRA (dins del Cicle de Fires de Tardor de Llucmajor)

Llucmajor La vigília ha estat pronunciat el Pregó de les Fires de Tardor. L'endemà, amb la Primera Fira, el cicle esdevé ja inaugurat: a les 9 del matí comença el trull dels firaires i dels venedors. Al llarg de tot el dia, el poble és una vertadera festa, amb participació de molta gent de dins i de fora. Diferents actes culturals i esportius durant tota la jornada. A la nit, ofici solemne en honor del sant amb l'assistència de les autoritats locals.

Illa d'Eivissa

FESTES PATRONALS DE SANT MIQUEL

Sant Miquel de Balansat (municipi de Sant Joan de Labritja) L'església parroquial de Sant Miquel al cim del mateix nom, construïda poc després de la conquesta catalana de l'any 1235

i amb aires de fortalesa, vigila la mar de tramuntana, que arriba fins al seu antic port. Fou constituïda parròquia el 1785 i restà amb les tres véndes tradicionals des Port, de Rubió i de Benirràs, encara que un poc retallades perquè hagueren de donar terres a unes altres parròquies. Com les festes de totes les esglésies anteriors a l'erecció de la diòcesi d'Eivissa el 1782, aquesta conserva una tradició particular a tota l'illa. Podem veure el principi de la "Santmiquelada", on Marià Villangómez descriu la festa, a la seva obra «L'any en estampes»:

> Santmiquelada: així anomena el poble divertit la festa de la parròquia. Plàtica i processó, tavernes amb gent a vessar, abundosa dinada, el festeig per al jovent, el ball del vespre, a la nova manera. (...) Propera Santmiquelada! Nova passada de calç a les parets, vestits per estrenar doblegats a la caixa, primales ja escollides per a l'olla, cansada de l'austeritat dels quotidians llegums. Ja han estat collides les garroves i ametlles, però encara duren les figues orioles. Amb el falçó de la verema a la mà i els peus rojos de la fonyada, l'any agrícola s'ha acabat, i el camperol, tanmateix resignat, espera que sigui millor el que ara comença.

Cal dir que aquesta població ha conservat més bé que no uns altres llocs l'antic costum de les festes patronals. Al migdia, la plaça del temple, després de la processó amb la qual s'acaba la missa, és un esclat de música de tambor i castanyoles, acompanyada d'un vistós ball. No hi poden mancar, naturalment, els bunyols, les orelletes i el vi per a acomiadar la festa. «Anàrem a Sant Miquel» és la cançó que tothom coneix, i és evident que, havent-hi anat a festa, no es pot deixar d'entonar. Aquestes són les primeres estrofes:

Anàrem a Sant Miquel
una colla de gent bona.
I una jaia mos va dir:
Jóvens, si heu de mester dona,
xim, pum, da-li, da-li, tum, tum,
jóvens, si heu de mester dona,
ses meves fies ho són
convenients per un pobre.
Perquè m'han sortit petites
i han de mester poca roba.
Xim, pum, da-li, da-li, tum, tum,
i han de mester poca roba.

Des de Sant Mateu, dia 21, fins al novembre

Illa de Mallorca

FESTIVAL DE MÚSICA CLÀSSICA DE BUNYOLA

Bunyola Des de 1985, cada any i al llarg dels mesos de setembre, d'octubre i de novembre, se celebra aquest festival. Normalment, el cicle comença durant les festes patronals del poble. Es fan uns vuit o nou concerts a l'església parroquial, un cada dissabte al capvespre. Els grups i els intèrprets són locals, de l'illa i també de fora (fins i tot estrangers). Es procura que l'oferta sigui variada i atractiva per tal que hi hagi música per a tots els gusts.

Tercer diumenge

Illa de Mallorca

FESTA DEL BEAT JUNÍPER SERRA

Petra La parròquia i el convent de Sant Bernadí, promotors inicials d'aquesta festa, pretenen que els actes tinguin un caràcter eminentment popular, que siguin simplement festius i senzills, d'acord amb la personalitat del missioner. Miquel J. Serra i Ferrer nasqué en aquesta població l'any 1713, en una llar cristiana, fill d'humils conradors i ben a prop del convent franciscà de Sant Bernadí. Als setze anys ja va rebre l'hàbit de frare menor observant; dos anys més tard professà i va prendre el nom d'un dels primers companys de sant Francesc, fra Juníper. Estudià filosofia i teologia i, després de ser ordenat prevere, exercí la predicació, ensenyà filosofia i fou catedràtic de teologia escotista a la Reial i Pontifícia Universitat de Mallorca. L'any 1749 salpà del moll de Ciutat per anar cap a terres americanes: volia ser missioner apostòlic. Deixà una vida de prestigi intel·lectual i relativament fàcil per anar a predicar a una terra desconeguda. De Mèxic

a Califòrnia el seu lema fou tothora «Passar endavant i no retrocedir mai». Sempre estimà de cor i defensà els indis i no s'aturà de caminar per predicar la Bona Nova. S'esforçà en el creixement espiritual i temporal de la nova cristiandat i també d'aquell poble nou que anava fundant al seu pas. Califòrnia el té com a fundador, i tots els cristians com a Pare en la Fe. El 25 de setembre de l'any 1988 fou beatificat al Vaticà pel papa Joan Pau II. Per això, aquest dia, els petrers, que tenen fra Juníper com a patrimoni seu, fan festa. El pregó diu:

> Feis festa perquè un ginebró de la vostra garriga és ara una garriga de ginebrons a la pleta de Déu. (...) Feis festa perquè ningú mai ja no vos podrà robar l'honor i la glòria de que la fe i la llibertat hagin estat anunciats amb paraules apreses a Petra.

Els actes festius en honor de fra Juníper i la seva beatificació comencen el dissabte a la nit: al convent de Sant Bernadí, cantada de les vespres i missa solemne; després hi sol haver algun acte cultural (no obstant això, la festa pot haver començat el dia abans). El diumenge, al matí, missa solemne concelebrada a la parròquia de Sant Pere. Cap a les 4 de l'horabaixa, acte central de la festa, amb repicada de les campanes i desfilada de carrosses que escenifiquen motius al·legòrics de la figura del pare Serra i recorren els carrers del poble des de la rectoria fins davant el monument del missioner. Els petrers vesteixen de festa la vila: cossiols i ornaments vegetals de tota mena envaeixen les voraries, els balcons, les finestres... Tant de bo la pluja no desbarati una tan bella composició i barreja de colors! En arribar al monument, pagesets, pagesetes i algun altre de més gran protagonizen la bella ofrena floral al beat. La festa acaba amb un refresc i una vetlada popular. Fra Juníper, fill de la vila, retroba, aquí i ara, l'agraïment i la devoció de tot un poble.

MARE DE DÉU DEL PUIG

Puigpunyent La comissió de joves puigpunyentins organitza un homenatge a la vellesa. Durant la setmana anterior, aquests joves s'han encarregat de recollir doblers per a finançar la festa (el dinar i els obsequis per als padrins). Al matí, missa-homenatge a la parròquia; després, els homenatjats dinen tots junts.

Darrer diumenge

Illa de Mallorca

FESTA DES VERMAR

Binissalem La veremada és una de les activitats pageses més arrelades en aquest municipi. Un temps, la verema no era sols una feina; era un esdeveniment importantíssim en la vida del poble que ja començava per Sant Mateu: els carros ben plens de portadores amb els raïms, els "tais" de veremadores cantant després d'un jornal de feina esgotadora... Els propietaris de quarterades de vinya llogaven un bon "tai" de veremadores (dones de totes les edats) que durant algun temps (de dues a tres setmanes aproximadament) treballaven per a ells. Mentre veremaven, les dones solien cantar cançons apreses de llurs mares o padrines que temps enrera havien cantat en unes altres veremes. Els carreters traginaven tot el dia les portadores ben atapeïdes de raïms. A posta de sol i acabada la tasca diària, el carreter anava a cercar el "tai" i el duia a la vila. Malgrat el cansament, les dones feien un parell de voltes pels carrers ("qualcant", això sí!); mentre voltaven, no s'aturaven mai de cantar ni de riure de valent. Cantaven cançons i gloses, i no sols de relacionades amb la veremada, sinó que també en feien alguna de picant per fer envermellir els qui passaven ("fadrinangos" o bé alguna alloteta presumida). En acabar del tot la feina, se celebrava una bona festeta (això solia ser a les acaballes del mes): el vinater convidava el "tai" a sopar a ca seva i després es feia un bon ball:

> Ja venim de sa vermada,
> per això tenim pocs jocs;
> es réms són petits i pocs
> i mala nit que hem passada.

La festa actual començà a celebrar-se l'any 1963. L'objectiu principal fou continuar la restaurada i antiga devoció a la Mare de Déu de Robines i, alhora, conservar l'esperit i la tradició vinatera de la vila i la seva comarca.

Aquest dia coincideix amb la festivitat de Sant Gall, símbol-patró de la fertilitat (alhora és el patró de l'alqueria de Biniagual). Dura tot el cap de setmana (3 dies). Es designen la Vermadora Major i les seves dames d'honor. El dissabte, al capvespre, desfilada de carrosses, jocs, música i ballades; igualment, sopar gratuït per als majors al pati de ca ses monges amb acompanyament d'una orquestrina. A la nit (i fins i tot a vegades també el divendres), revetla. El diumenge, la festa comença amb l'arribada de les veremadores a la plaça de l'Església; després, ofici solemne amb Ball de l'Oferta. Acabada la missa, concurs de raïms als vasos de l'església. L'horabaixa, en presència de la Vermadora Major, es beneeix el most i se'n fa l'ofrena a la Mare de Déu de Robines. En acabat, les autoritats visiten els diferents certàmens i exposicions. A partir de les 8 del vespre, es prepara la festa a la Plaça: les bótes són ben plenes de vi, hi haurà gresca tota la vetlada... Vet aquí una dècima del poeta binissalemer Llorenç Moyà que canta les excel·lències dels vins de la seva vila:

Ni Borgonya ni Xerès,
ni Porto ni altres pamplines
que passen per coses fines
però que al fons no són res.
Jo malgrat esser pagès
no camín a les tentines
ni bec cap de les metzines
que de vi el nom han pres.
Sols bec dins crestall encès
l'orgull reial de Robines.

FIRA DE SETEMBRE

Manacor Darrera fira de l'any, per la qual cosa acostuma ser la més animada de totes. És de caràcter general.

Son Negre (municipi de Manacor) Festa religiosa i popular a la barriada, organitzada per la vicaria de l'oratori. El dia sol acabar amb ball pagès i rifa.

Darrera setmana

SETMANA TURÍSTICA O DEL TURISME

Quan l'estiu ja s'ha acabat, ben de ple dins de la tardor i per rebre millor l'hivern, se celebra des de fa uns quants anys l'anomenada *Setmana Turística* o *del Turista*. En tot moment es pretén que el turista, protagonista principal de la celebració, se senti bé durant la seva estada a les Illes.

Illa de Mallorca

Cala Millor (municipis de Sant Llorenç des Cardassar i de Son Cervera). **Son Cervera:** L'organització és a càrrec de l'Associació Hotelera de la zona, amb l'ajut del Consell. Elecció de "miss" a cada hotel per tal d'escollir després entre les finalistes Miss Badia de Cala Millor, semimarató amb trofeus, jocs vora mar, competicions de surf de vela, carreres de bicicletes, concerts de bandes, ball de bot... **Sant Llorenç des Cardassar:** Els actes tenen molt a veure amb els de Son Cervera, però cal destacar-ne, el diumenge horabaixa, una cavalcada amb nombroses carrosses acolorides, acompanyada per unes quinze bandes de música; i, a la nit, monumental castell de focs artificials com a cloenda de les festes.

Capdepera Actes diversos, essencialment actuacions musicals, jocs, etc. El punt de trobada principal és la platja dels Pins (Cala Rajada).

Un dissabte a finals de mes

Illa de Mallorca

Llorito *Festa des Sequer*. Es crèa devers l'any 1980. No se celebra en un dia fix, però habitualment sol ser el tercer dissabte o el quart. Exposició relativa al món de les figues i del sequer al centre parroquial que la gent pot visitar durant alguns dies. Abans de la missa del capvespre es van a cercar els figueralers majors; després es reben les autoritats. Acabat l'ofici solemne, tothom sopa a la Plaça, amb

fogueró, botifarrons, llonganisses, coques i figues seques per als assistents, i, després, ball. A més, concursos de cançons, de tocar corn, de gloses, etc.

A finals de mes

Illa de Mallorca

Manacor *Festa de sa Torre*, a la barriada manacorina del mateix nom. Dura 3 dies, repartits entre els dos darrers caps de setmana del mes. Proves d'esports diversos, jocs populars, representació teatral a càrrec d'un grup del barri, recital de la Coral Sa Torre... Habitualment, el primer dissabte, ball d'aferrats. El segon dissabte, refresc popular. L'endemà, darrer diumenge del mes i també darrer dia de la festa, missa a la Plaça, concert de la Banda Municipal i mostra de ball de bot.

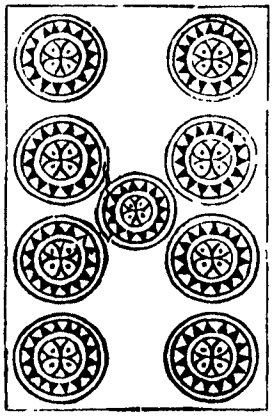

OCTUBRE

1

Illa de Mallorca

FESTA DE SOR FRANCINAINA

Sencelles Aquesta «vila pagesa, gairebé al cor de l'illa, plantada damunt un pujolet on senyoreja el campanar de la parròquia de Sant Pere...» (P. J. Llabrés, 1990), celebra la festa de Sor Francinaina, coneguda per tots els sencellers com "Sa Tia Xiroia". L'any 1899, el bisbe de Mallorca, P. J. Campins, va fer iniciar el procés de beatificació. El 1940, el papa Pius XII n'acceptà la causa; Pau VI fou, però, qui més la impulsà. L'any 1985 sor Francinaina Cirer fou declarada «venerable»: s'havien aprovat les seves virtuts heroiques. Tres anys després es donava per acabat el procés de beatificació. Finalment, l'1 d'octubre de 1989 Joan Pau II ratificà la beatificació de sor Francinaina. Dia 1 de juny de 1781 Francinaina Cirer i Carbonell nasqué a la vila, a la llar d'uns humils conradors. La nina de can Xiroia va créixer com les altres nines del seu carrer, entre jocs i corregudes. Ja de ben petita mostrava la seva senzillesa: rebutjava els vestits més atractius per uns de més austers. Francinaina volia fer-se monja, però son pare no li'n va donar el consentiment; acatà les seves ordres ja que així quedava també acomplerta la voluntat de Déu («restar en el món per a manifestar a través de la seva bondat les riqueses divines»): duria vida religiosa a casa seva. "Sa Tia Xiroia" va ser una dona del poble, feinera, humil; fou amiga dels pobres, dels malalts, dels més petits... Als 70 anys, Francinaina i dues companyes feren vots religiosos a l'altar de la parròquia, davant el poble: així va quedar fundada la casa de germanes de la Caritat a la vila. Fins a la seva mort, el 27 de febrer de 1855, sor Francinaina va estar al servei de tota la població, principalment dels més necessitats. La fama de la seva santedat havia ultrapassat el terme de la seva localitat: també tot Mallorca la coneixia i la gent hi acudia per tal de trobar-hi consells i conhort. La vida d'aquesta santa humil i pagesa ha inspirat tot un conjunt meravellós i magnífic de llegendes: diuen que de les mans de sor Francinaina en sortien flors, flors de santedat, a balquena; si el rector li demanava roses, collia pedres de terra i tot d'una tornaven poncelles; qualsevol cosa: albons, esbarzers..., esdevenia flors bellíssimes. Aquesta metàfora poètica confirma com tota la vida de sor Francinaina era florida, plena de vertadera santedat. Des de l'any de la beatificació, al capvespre, missa solemne a la parròquia.

12

MARE DE DÉU DEL PILAR

Illa de Formentera

Mola, la (municipi de Formentera) *Festa patronal.* La parròquia de la Mare de Déu del

Pilar, que comprèn l'altiplà de l'illa, la Mola, i una petita porció de baix, consta de les véndes des Monestir, des Far, des Torrent Fondo, de sa Talaiassa, de ses Clotades i de s'Església. En visitar Formentera, Manuel Abad y Lasierra (1784), el primer bisbe que arribà per organitzar la diòcesi d'Eivissa que s'acabava de fundar (1782), trobà a l'illa un temple nou, sense inaugurar, construït pels mateixos pobladors. El mateix dia hi celebrà la missa i el dedicà a la Mare de Déu del Pilar com a bon aragonès que era. Festa celebrada amb l'assistència de molts formenterers, que també hi van des de la part baixa —Sant Ferran i Sant Francesc Xavier—, i de molts eivissencs que ara, amb la possibilitat de creuar dues vegades la mar en un mateix dia, també volen prendre-hi part. La missa, seguida d'una llarga processó amb la imatge de la Mare de Déu, és el centre religiós de la festa. Acabament amb ball i convit de pastissos i vi als assistents.

15

SANTA TERESA

Illa d'Eivissa

Cubells, es (municipi de Sant Josep de sa Talaia) Festa celebrada a la parròquia de la Mare de Déu del Carme. Des que, a mitjan segle passat, el beat Francesc Palau, amb les seves predicacions, estengué per tota l'illa les devocions carmelitanes, s'ha anat celebrant al poble aquesta festa, a la qual assisteix una concurrència nombrosa d'illencs. A la caiguda de la tarda, missa i, com si es tractàs d'una festa patronal, processó i diversitat d'actes festius.

20

REVETLA DE LES VERGES

El dia 21 d'octubre l'Església venera santa Úrsula, la qual va ser immolada juntament amb les anomenades Onze Mil Verges. La gent de la mar té aquest dia per ventoler i per això diu que avui és «Santa Úrsula, la Ventosa».

La tradició conta que durant els primers anys del cristianisme, quan la santa i les seves companyes partiren de Bretanya cap a Roma en pelegrinatge, trobaren les tropes bàrbares (en aquells moments, vertader perill i amenaça constant per als cristians) i que els guerrers les van matar totes. No se sap quantes eren exactament, però sí que eren moltes; no obstant això, alguns diuen que només eren sis o set (curiosament, n'ha quedat el nom de les Onze Mil Verges). Les despulles de les santes, víctimes d'un fet tan cruel, es veneren en una bella basílica al baix Rin (comarca de Renània).

D'aquí prové, potser, la devoció que per les màrtirs senten les al·lotes fadrines i algunes virtuoses (les fadrines velles també tenen santa Úrsula per advocada). Després de més de quinze segles, es manté encara viva la tradició de fer algunes serenates aquesta nit i d'obsequiar després els gentils cantaires amb bunyols, vi novell i llepolies. Joan Amades assenyala al seu Costumari: «Per tot Mallorca està encara en ús la curiosa festa de les Verges.» Diu que, a la vigília, les nines, reunides en grans colles, voltaven pels carrers agafades de les mans, fent "tirangues" i cantant:

Demà són les Verges;
tothom ha d'anar,
a dins les alzines,
bunyols a menjar.

Ben segur que fa molts d'anys, de tot això. Fins i tot l'antic i bell costum d'enramellar les cases de les fadrines amb canyes verdes i murta ens apareix també molt llunyà (curiosament, aquesta tradició encara es conserva a Búger, tal com hem pogut recollir).

Actualment, tant als pobles com a Ciutat, la festa es va transmetent sobretot per la tradició de fer bunyols i menjar-ne al voltant d'aquests dies. Els forns tenen esment de fer-ne ben a bastament (tant de vent com de farcits) i la gent, de comprar-ne. Molts, però, encara els fan pel seu compte.

Com a plat dolç d'aquests dies de tardor, i especialment per al dia de les Verges, incloem la recepta dels típics bunyols tal com es fan a l'illa de Mallorca.

Ingredients:

250 g de farina.
500 g de patata bullida i feta puré.
2 ous amb el blanc pujat.
20 g de llevat de pa, dissolt en una tasseta amb un poc d'aigua tèbia.

Realització:

Amb tots els ingredients formau una pasta, la qual deixareu tovar com a mínim una hora en un lloc tebi. En ser tova, ja podeu fer els bunyols: agafau una petita porció de pasta i tirau-la dins d'una paella amb oli bullent, sempre de manera que la pasta quedi amb un forat al mig. Quan els bunyols seran rossos, treis-los de l'oli i serviu-los (millor si són calents) ensucrats o bé acompanyats amb mel.

D'altra banda, s'observa com aquesta festa es manté i, de fet, va ressorgint, sobretot, a les localitats i les barriades on hi ha una banda, un grup musical i/o una entitat cultural que la promogui. Després de sopar, aquests grups surten als carrers i obsequien les jovenetes amb llurs interpretacions musicals. Acabada la serenata, les fadrines els conviden a bunyols i vi dolç. Aquest procés es repeteix fins a altes hores de la nit per les rodalies de la població o de la barriada. Finalment, els joves "revetlers" ben segur que retornen a casa seva més contents: com en altre temps, diverteix les fadrines que, en anar-se'n, els bergantells no s'aguantin drets!

Illa de Mallorca

Alaró Molts grups de joves surten a fer les típiques serenates; altrament, les escoles venen bunyols.

Alcúdia Bunyols a la venda tots els dies abans i després de les Verges. Es poden sentir un grapat de colles cantant serenates pel barri vell i la rodalia.

Artà És més aviat de caràcter particular i sense gaire força. Dies més tard, l'agrupació local Artà Balla i Canta organitza i patrocina una tradicional bunyolada i també obsequia els assistents amb una mostra de ball. Després, ballada popular oberta a tothom.

Biniali (municipi de Sencelles) Els joves del poble es reuneixen per cantar serenates i van a menjar bunyols per les cases de les al·lotes.

Búger Encara s'hi manté viva una antiga tradició: actualment, els joves enramellen les portes de les fadrines (i també les de la rectoria!) amb canyes a banda i banda i fan les típiques serenates; però, antany, l'afecte i el record amorós a les al·lotes aquest dia s'estenien a tot el poble amb una enramada de cap a cap de carrer feta amb murta, canyes verdes, flors i cossiols. Quan els bugerrons s'aixecaven per anar a les finques, trobaven ben endiumenjades la majoria de cases on hi havia fadrinetes; i no en parlem, del Carrer Major fins as Puig! En l'actualitat, particularment, es fan bunyols i es convida els cantaires. A més, a la matinada, encara es fa una cosa ben divertida: els joves assalten els corrals de les madones, tant fadrines com casades, per prendre'ls els cossiols, que l'endemà hauran d'anar a recuperar a la Plaça.

Cabaneta, sa (municipi de Marratxí) Prop de mitjanit, els joves cabaneters surten a fer serenates i les al·lotes els conviden a menjar bunyols i a beure vi dolç.

Calvià Les diferents associacions de veïns i entitats culturals preparen la seva pròpia festa: no hi ha cap racó del terme on no se senti l'olor dels bunyols o bé la xaranga dels músics fent serenates.

Campanet La banda surt a fer serenates. Els al·lots de l'escola venen bunyols a la Plaça.

Capdepera D'uns quants anys ençà s'hi aprecia la recuperació de les serenates.

Esporles La banda de música Lira Esporlerense surt al carrer i recorre les cases de les al·lotes interpretant diferents peces musicals. Els músics hi són convidats a vi dolç i bunyols.

Estanyol de Migjorn, s' (municipi de Llucmajor) Des de fa alguns anys, un grup d'amics munta una senzilla carrossa en un remolc i

recorre la zona fent serenates. A les cases els conviden a refrescar i els bunyols no hi manquen.

Inca La Tuna Infantil Cunium organitza les serenates. També hi ha grups de músics que, per iniciativa particular, surten al carrer amb la mateixa intenció. Els bunyols són presents tant aquesta nit per convidar els cantaires com l'endemà, que s'organitzen bunyolades a algunes escoles i a associacions de veïns i de la tercera edat.

Manacor Temps enrera, les serenates començaven el dissabte "verge" i acabaven quasi a la matinada. Alguns grups musicals que començaren a tocar ara ja fa més de 50 anys recorden haver fet el recorregut per les cases de pagès dels afores del poble en bicicleta. Actualment, encara se senten les típiques serenates i els sonadors són obsequiats amb bunyols i orellanes.

Maria de la Salut L'escola organitza una bunyolada a la plaça per tal de recaptar fons per al viatge d'estudis.

Palma Antany, com també a Llucmajor, era costum que els sonadors demanassin als propietaris de caça que els deixassin caçar a les seves terres; del que caçaven en feien un sopar després d'acabar les musicades de la vetlada. A la nit, els joves recorren els carrers de la ciutat i, amb instruments o sense, amb bona veu o dolenta, van a les cases de les al·lotes i hi canten cançons; elles els conviden a pujar i els obsequien amb vi dolç i bunyols. També hi ha serenates més organitzades, com les de les bandes, les estudiantines i les agrupacions més importants.

Pla de na Tesa, es (municipi de Marratxí) Els membres de l'agrupació Aires des Pla de Marratxí surten a fer serenates per tot el nucli urbà, on són convidats a un petit refrigeri.

Porreres La banda de música Filharmònica Porrerenca recorre les cases del poble on hi ha nines, en les quals els intèrprets són convidats a beure.

Santa Eugènia L'agrupació de balls mallorquins Aromes Puig d'En Marron organitza una bunyolada.

Santa Margalida Des que hi ha la banda tornen a sentir-se les serenates per les cases de les al·lotes que toquen a la banda, on els músics són obsequiats amb un petit refrigeri.

Santa Maria del Camí Surten molts grups a fer serenates espontàniament: les guitarres, les bandúrries i alguns altres instruments animen bé la vetlada, amb xaranga fins a altes hores de la nit.

Santanyí Darrerament la festa ha reviscolat, organitzada per l'agrupació local popular Ordi Broix.

Sant Joan *Festa des Bunyols o de les Verges.* Organitzada per Teleclub des de fa alguns anys. Elaboració i degustació de bunyols i d'orellanes. El ball tampoc no hi falta.

Selva Els qui algun temps foren integrants de la Rondalla de Selva s'encarreguen voluntàriament de fer serenates per les diferents barriades. És interessant assenyalar que, quan a Moscari (petit llogaret del municipi on fa bastants anys no ha nascut cap nina) es feien serenates, el cantaire no era rebut a casa de l'al·lota la mateixa nit, sinó que hi podia entrar l'endemà per brufar la festa.

Sencelles La gent del cor fa serenates i els cantaires són convidats a beure vi dolç i a menjar alguna llepolia a les cases.

Valldemossa Festa organitzada per l'Obra Cultural Balear per tal de recuperar les antigues tradicions. A les 8 del vespre, projecció d'una pel·lícula al local de la Tercera Edat (seu de l'Obra); després, bunyolada (la gent que hi assisteix es fa càrrec de la beguda).

24

SANT RAFEL

Illa d'Eivissa

Sant Rafel de sa Creu (municipi de Sant Antoni de Portmany) *Festa patronal.* La parròquia de Sant Rafel (1785) consta de quatre véndes: Forca, es Fornàs, sa Creu i sa Bassa Roja. La situació geogràfica del blanc temple, a la carretera d'Eivissa a Sant Antoni, facilita a tothom l'assistència a la festa, que sempre és molt lluïda. Devers el migdia, missa de festa amb l'església plena de gom a gom. Després, processó amb la imatge del sant i ball pagès a la Plaça. Actes festius diversos. Les orelletes, els bunyols i el vi són l'acomiadament habitual per als assistents.

Primer diumenge

Illa de Mallorca

FESTA DES BOTIFARRÓ

Sant Joan Declarada d'Interès Turístic, se celebra des dels anys 60 aproximadament i sempre ha estat organitzada per la Peña Motorista San Juan. L'horabaixa, eslàlom automobilístic pels carrers de la vila. Poc després, encesa de foguerons a la plaça de la Constitució (tancada perquè a la nit hi ha ball) i també per les rodalies, amb parades on es ven menjar. Mentre la gent torra pa i botifarrons per al sopar, la música de la revetla ja sona. La bauxa i el trull són tant a l'interior com fora de la plaça.

FIRES DE TARDOR

Alcúdia Fa temps, el dissabte abans de la fira de Pollença, petita fira. Ara, de 1989 ençà, el primer diumenge i el dia anterior, fira de tardor (potser com a continuació del que fou aquella fireta primigènia). S'instal·la el dissabte al matí i ocupa els passeigs de l'Historiador Ventayol i de la Victòria fins a la plaça de Carles V. L'horabaixa, cap a les 4, sortida de s'Estol del Rei En Jaume (festa de nova creació i sens dubte un dels actes més esperats), que és una cercavila curiosa i original en què els protagonistes són els personatges de les rondalles: el Rei En Jaume, el qual regala confits grocs i vermells; el Rei Moro, que combat contra el Rei En Jaume; sa Jaia Tonina, que reparteix confits màgics; en Tòfol Mentider, amb una banya al front; na Maria Enganxa, que, potser encara ara, continua atemorint els al·lots; l'Amo de Son Amoixa, en Gori Dolenties, Ramon Llull, na Pixedis Bruta... Els dos reis van a cavall i molts dels personatges manegen graneres amb les quals, alhora que desfilen, punyen la gent. Aquesta cercavila es fa al so d'una música creada expressament per Sarau Alcudienc (pensada així mateix per a cantar «El cavall del Rei En Jaume» de Costa i Llobera). Tot i que és una festa nova, la riquesa dels cap-grossos i dels vestits dels personatges i la il·lusió dels qui l'han creada fan pensar en la seva continuïtat. La desfilada acaba al passeig de la Victòria amb una festa infantil amb un grup d'animació. A la nit, cap a la Plaça falta gent!: vetlada popular amb ball de bot. L'endemà, cap a les 10 del matí, arribada de les autoritats a la fira. A les 7 i mitja del vespre aproximadament, acabament amb una actuació musical.

Diumenge després del 29 de setembre (SANT MIQUEL)

Illa de Mallorca

SEGONA FIRA (dins del Cicle de Fires de Tardor de Llucmajor)

Llucmajor Quasi sempre se celebra durant aquest mes; ara bé, essent Sant Miquel la referència, a vegades és a finals de setembre. A les 9 del matí, inauguració. Durant tot el dia, actes diversos, culturals i esportius, que contribueixen a donar-li caràcter de festa. Al llarg dels 7 dies següents, nova edició de la Setmana de Gastronomia, la qual consisteix en la conferència d'obertura i la presentació de plats, cada dia a un indret diferent de la ciutat i a càrrec d'uns quants entesos.

Segon diumenge després del 29 de setembre (SANT MIQUEL)

Illa de Mallorca

TERCERA FIRA (dins del Cicle de Fires de Tardor de Llucmajor)

Llucmajor Inauguració a partir de les 9 del matí. Al llarg de tot el dia, a més del trull propi de qualsevol fira, actes culturals i esportius diversos. Els dies vinents també són escenari temporal d'uns quants actes culturals: conferències, concerts, concursos, presentació d'alguna publicació, exposicions diverses...

Tercer dissabte

Illa de Mallorca

"COLCADA" DE LA BEATA

Palma La desfilada del carro triomfal de la Beata i de les altres carrosses tanca el cicle d'actes dedicats a la santa mallorquina (des del juliol fins a l'octubre). La tradició és que, cada any, la comunitat religiosa del convent de Santa Magdalena (on professà Catalina Tomàs) esculli una nina per a fer de Beateta. La festa comença a mig matí amb la celebració de l'eucaristia a l'església de Santa Magdalena i l'assistència de molta gent, com també de la Beateta, del seu seguici i de força personalitats. L'horabaixa, cap a les 7, desfilada des de la Via Alemanya. L'itinerari que segueixen el Carro de la Beata, les carrosses i els acompanyaments (grups populars, bandes de música...) és el següent: Via Roma, la Rambla, Navarra, General Weyler, plaça de Santa Catalina Tomàs, Unió, Joan Carles I i Jaume III i acabament a sa Feixina, on la festa continua. Sempre seguit, la gent canta:

Sor Tomaseta, on sou?
Ja vos podeu amagar,
perquè el dimoni vos cerca,
dins un pou vos vol tirar.

Acabada la cavalcada, torrada tradicional a l'esplanada de Santa Catalina. La gent hi sopa tot esperant la revetla. Les agrupacions que han participat en la desfilada sonen i ballen vora els foguerons fent que l'ànim dels presents no defalleixi, convidant a passar la vetlada a sa Feixina, fent festa a la Beata, a la santa mallorquina.

SA FIRA

Santanyí Dura tot el matí. D'uns quants anys ençà, aquest mercat ha eixamplat la seva àrea geogràfica i ocupa també els carrers de la part baixa de la vila.

Tercer diumenge després del 29 de setembre (Sant Miquel) i l'endemà

Illa de Mallorca

DARRERA FIRA (dins del Cicle de Fires de Tardor de Llucmajor)

Llucmajor El dia abans, inauguració de l'edició corresponent de la *Mostra Llucmajorera de Productes Artesanals i Industrials* i de la *Fira de Maquinària Agrícola i Industrial*. L'endemà, al matí, vers les 10 i mitja, recepció de les autoritats autonòmiques i locals a la Casa de la Vila i, després, al recinte firal amb l'acompanyament de la banda de música. Tot seguit, visita de la Mostra Llucmajorera. Nova edició del concurs-exposició provincial de bestiar oví, de l'exposició canina de totes les races i de l'exposició de maquinària agrícola i industrial. Algunes entitats bancàries, l'Ajuntament, el govern, el Consell... col·laboren en el patrocini de les diferents mostres. També al llarg del dia, uns quants actes esportius. L'endemà, dia festiu a la localitat, les exposicions i les mostres dels dies anteriors continuen, però l'afluència de gent, com que és dia feiner a l'illa, no és tan gran; ara, cal destacar que els llucmajorers no fan les compres fins el darrer dia.

Tercer diumenge

Illa de Mallorca

FIRA DES PEBRE BORD

Felanitx És la darrera fira de l'any i també la de major importància d'aquest municipi. El seu nom té molt a veure amb el costum de les matances, practicat sobretot els mesos de tardor. Les matances són fruit d'una tradició de segles, originàriament una fita essencial dins l'economia familiar mallorquina. Recordem el paper d'aquesta tasca temps enrera, quan la producció d'aliments era encara deficitària: la carn del porc era la font de proteïnes més important (a més dels ous i de la llet, potser era l'única carn que es menjava de cap a cap de l'any llevat de qualque gallina per a les festes més importants). Per això, la festa de les matances sempre ha estat un ritual tradicional als pobles de Mallorca: els "camaiots", els botifarrons, la sobrassada... permetien de poder menjar porc al llarg de molt temps. No hi ha dubte que el pebre bord era i encara és essencial a l'hora de preparar la típica sobrassada; per això, un temps, els felanitxers i els veïns de la població aprofitaven la fira per proveir-se del producte bàsic per a la seva preparació: d'aquí que se l'anomenàs amb aquest nom. La festa era sonada perquè, d'antuvi, les fires tenien una gran importància comercial atès que els sectors agrari i ramader eren la font de subsistència i la base de l'economia mallorquina. Ara la fira ja no té aquest caràcter, però la festa continua. Sol incloure també algun acte cultural o alguna exposició.

Darrer dissabte

Illa de Mallorca

VERGE DE L'OLIVAR

Esgleieta, s' (municipi d'Esporles) L'origen d'aquest petit llogaret, situat a llevant del terme municipal, és un oratori del s. XIII, construït sota l'advocació de Santa Maria de l'Olivar i habitat per ermitans. Més tard s'hi fundà el primitiu convent de l'Olivar i, ja en el s. XIX, l'oratori esdevengué vicaria. A la capella del mateix nom, una taula del s. XIV, atribuïda al gran pintor Joan Daurer, presideix l'altar major: la imatge de la Verge duu el nin Jesús al braç esquerre i, a la mà dreta, porta un brot d'olivera amb algunes olives. L'horabaixa, missa solemne. L'ofrena d'aquest dia és un paner d'olives novelles (la capella del poble és envoltada d'oliveres); així mateix, obsequi als assistents d'un brotet d'olivera beneïda i una estampa dels goigs que es canten durant la missa.

Darrer diumenge

Illa de Mallorca

FESTA DES BUNYOL

Petra Va néixer cap a l'any 1983, aproximadament, com a iniciativa d'un club local; actualment és organitzada per l'orquestrina de la vila. Ball de bot i venda de bunyols per la Plaça i la rodalia.

SA FIRA I ES FIRÓ

Porreres Un temps es feia en dimarts; actualment, potser perquè hi vagi més gent, s'ha passat a diumenge. Ara bé, els porrerencs fan festa, gairebé al llarg de tot el mes i a principis del següent, els dissabtes i els diumenges que precedeixen la fira. Activitats culturals i esportives, excursions i alguns actes més. El dia de *Sa Fira*, torroneres, gerrers i venedors de joguines, d'animals, de cotxes i de maquinàries omplen la Plaça Major, el carrer de l'Almoina, la plaça de toros, el camp de futbol... Els comerços locals també aprofiten aquest dia per vendre els seus productes tot instal·lant-se davant la botiga. A més d'aquest caràcter eminentment comercial, algunes activitats culturals (exposicions, mostres, concursos; fins i tot qualque concert). Dura tot el dia. L'endemà, *Es Firó*, amb festa al llarg de tot el matí. Encara hi ha molts venedors, però no tanta de gent com el dia anterior.

Dissabte abans de la darrera fira de Llucmajor

Illa de Mallorca

SA FIRA

Algaida Antigament, els firers s'aturaven a la vila tot fent camí cap a Llucmajor. Dura tot el matí, de 10 a 2. Després, els marxants se'n van cap a Llucmajor. Parades per tota la Plaça i pels carrers dels voltants. Igualment, actes culturals; per exemple, els concerts de la banda de música i de l'Orfeó de Castellitx.

Dijous després de la darrera fira de Llucmajor, i l'endemà

Illa de Mallorca

FIRA D'OCTUBRE I FIRÓ

Campos Aquest dia, instal·lació d'una fira artesanal i competició Milla Urbana. L'endemà, divendres —dia del *Firó*—, encara hi ha fira.

Primer diumenge després del 18 (SANT LLUC)

Illa de Mallorca

PRIMERA FIRA (dins del Cicle de Fires de Tardor d'Inca)

Inca Les fires, lloc d'encontre i d'intercanvi comercial, solen contenir també elements simbòlics i de relació humana: n'és ben manifest el sentit de festa que prenen. Organitzades sobretot durant els mesos de primavera i de tardor, solen allargar-se més d'un dia. Les fires de tardor fan que la ciutat es vesteixi de festa durant quasi 2 mesos. A la primera, els comerços resten oberts al llarg de tot el dia, si més no durant el matí. Com a actes fixos, a les 9 i mitja, amollada de coets a la plaça d'Espanya i cercavila amb cap-grossos i xeremies; a les 10, també al mateix lloc, nova edició de la carrera popular Fires d'Inca amb circuit urbà; a les 11, carreres de cavalls a Son Bordils, al trot i al galop; al migdia, actuació de la banda Unió Musical Inquera a la plaça del bestiar; l'horabaixa, esports i algun acte cultural.

Segon diumenge després del 18 (SANT LLUC)

Illa de Mallorca

SEGONA FIRA (dins del Cicle de Fires de Tardor d'Inca)

Inca Aquest dia els comerços i les tendes del poble tampoc no tanquen. Els actes públics fixos són: a les 9 i mitja del matí, amollada de coets a la plaça d'Espanya i cercavila amb cap-grossos i xeremies; també en aquest moment, gimcana fotogràfica; a les 10, concentració a la plaça d'Espanya per a l'homenatge a la vellesa: missa a la parròquia i lliurament d'obsequis als padrins de més edat; durant l'ofertori, Ball de l'Oferta a càrrec de l'Agrupació d'Inca; l'horabaixa, a la plaça de sa Quartera, actuació d'algun grup musical de l'illa; més tard, concert de L'Harpa d'Inca a la parròquia.

Un dissabte variable

Illa de Mallorca

FESTA DES MELÓ

Vilafranca de Bonany Vila d'una gran tradició en la producció de síndries i melons, celebra una festa ben original i divertida: el protagonista de la bauxa és el meló. Originàriament (vers els anys 60), el club de futbol organitzava la festa, consistent en un torneig i la final d'aquest esport. Després d'alguns anys d'absència, la festa ha estat recuperada. A la nit, revetla a la plaça de la Constitució (més coneguda amb el nom de plaça de les Palmeres). Al llarg de tota la nit, i mentre la música sona, concursos diversos: de melons (guanya el propietari que presenta el fruit més pesat), elecció de Miss Meló... L'horabaixa mateix, arribada d'algunes avellaneres. Acabats el ball i el trull dels concursos, la festa també finalitza.

Un dia qualsevol

Illa de Mallorca

FESTA DE LES LLANTERNES

Aquest antic costum reneix en alguns pobles del Pla de Mallorca, de la mà, això sí, de les escoles. Les veus dels nins cantant «Es sereno ha mort un moix» i «Una tiranga de tot es carrer» encara poden sentir-se algun horabaixa de tardor. A entrada de fosca, la claror de les llanternes, aquests fanalets improvisats i artesans, ens permeten d'imaginar velles històries: les llanternes potser són la reminiscència d'algun ritual màgic.

Biniamar (municipi de Selva) Festa sorgida a l'escola; no obstant això, sembla que ha arrelat en la gent del poble. A l'horabaixa (a vegades s'ha inclòs dins les festes patronals per Santa Tecla), taller de llanternes a l'escola, obert a tothom. Hora foscant s'apaga l'enllumenat públic i els al·lots es passegen pels carrers amb les llanternes enceses i cantant. Per acabar, tothom va cap a la Plaça, on hi ha ball i refresc.

Campanet Darrerament, acte inclòs en les festes patronals de Sant Miquel.

Inca A entrada de fosca, els al·lots desfilen pels carrers principals cantant i portant llanternes amb espelmes enceses. Aquestes llanternes són majoritàriament de paper, però encara n'hi ha algunes de fetes amb meló, síndria, pebre o carbassa... Acabament amb un ballet a la Plaça, on sol actuar un grup d'animació.

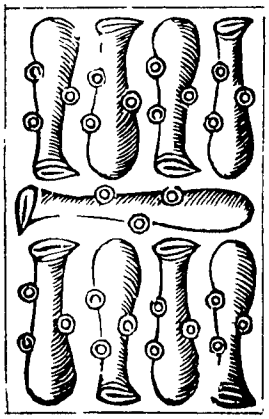

NOVEMBRE

1

TOTS SANTS

La celebració d'aquesta diada (abans, en el segle VII, era pel mes de maig) apareix el segle IX i no es consolida fins que l'any 1000, aproximadament, la festa dels Difunts, l'endemà de Tots Sants, s'introdueix als monestirs reformats. El primer dia del penúltim mes de l'any per a celebrar aquesta festa no fou pas escollit a l'atzar: els antics cultes i tradicions celtes, previs al cristianisme, foren uns factors clau a l'hora de constituir la festa cristiana sobre una de pre-cristiana.

Tots Sants (celebració on han confluït dues tradicions i trajectòries ben diferents) és una festa dels avantpassats familiars: les cerimònies i les oracions que hi pertoquen, les ofrenes, els resos, el repic de campanes, les misses... Des del punt de vista religiós, aquesta festa té dos vessants: el que fa referència a l'Església Triomfant (recordam els difunts que ja gaudeixen de la vida eterna) i el de l'Església Purgant (recordam els que encara resten al purgatori). Per això, alegria i tristor es conjuminen en aquest dia: goig triomfant al matí del primer dia del mes de novembre, però l'horabaixa pren un aire bastant més sever i greu, ja que comencen les primeres Vespres dels Difunts.

Podríem pensar que, durant aquest dia, el món dels vius i el dels difunts es retroben. És costum anar a visitar els cementiris, endreçar les sepultures, posar-hi ciris a sobre... També es porten flors, sovint crisantems, a les tombes dels difunts: s'han estès moltíssim la venda i el comerç de les corones i dels rams de flors per Ciutat (el passeig de la Rambla esdevé durant aquests dies un univers de color).

Durant quasi tot el dia, el cementiri, habitualment tranquil i silenciós, s'omple de gent. L'horabaixa se celebra una missa enmig del cementiri: els visitants, dones i homes, s'arrepleguen per pregar; això no obstant, és una innovació (un temps, l'ofici es feia al matí i a la parròquia, i, l'horabaixa, el clergat anava en processó al cementiri entonant o bé resant els responsoris). Fa bastants anys, quan la fosca ho envaïa tot, les campanes de les esglésies parroquials i dels convents sonaven d'una manera solemne i fúnebre. Això durava tota la nit (de tant en tant es feien algunes pauses, evidentment): nit d'ànimes, nit de meditació, nit de pregària... Els campaners ens recordaven fins a la matinada la solemnitat que es commemorava.

La festa de Tots Sants té un altre caire a més de les visites als cementiris (tradició de depositar flors sobre la tomba dels nostres familiars i amics, i també de pregar): s'hi barreja el bon costum mallorquí de menjar bunyols; molta de gent en fa aquest dia:

Per Nadal, la coca bamba;
per a Pasqua, rubiols.
Per Tots Sants seran bunyols
que us diran: "arramba, arramba"

(Maria Antònia Salvà).

Un temps, els bunyols solien menjar-se durant el sopar després de resar el rosari i algunes altres pregàries. Els grups que tocaven les campanes durant tota la nit —l'escolà major i els altres escolans— també celebraven la bunyolada a mitjanit: ja podeu comptar que en aquelles hores els bunyols no devien tocar voreres...

Actualment, els padrins obsequien els nins amb vistosos rosaris de fruites confitades i carabassat: per això, encara ara podem veure aquest dia els infants que, orgullosos, es passegen pels carrers amb els rosaris penjats al coll.

2

DIA DELS MORTS

Aquest dia és conegut popularment amb el nom de dia dels Morts o dia de les Ànimes. El principi del mes de novembre coincideix dins la roda anual del temps amb la sembra: això respon a creences i rituals de caràcter màgic antiquíssims que establien una relació entre els difunts i les llavors.

Tot i que és una festa ben diferent de la de Tots Sants, en certa manera ve a ser una continuació de la commemoració iniciada al capvespre del dia anterior, quan les visites al cementiri, els ciris encesos, els "plors" de les campanes... ens anunciaven la tristor de la festivitat.

Els cultes tradicionals i religiosos del dia dels Difunts abans eren molt semblants pertot arreu: misses pels difunts al matí (l'altar es parava de color negre per a l'ocasió); sermó a l'horabaixa, amb el cant d'absoltes i de les lamentacions de les ànimes. Els adults feien creure als nins que, com més fort es cantava, més ànimes es treien del purgatori.

La celebració d'aquest dia ha canviat actualment: a poc a poc les tradicions, els usos, els costums més antics fan pas a unes altres habituds que estan més d'acord amb les noves maneres de viure. Malgrat tot, els cementiris continuen essent visitats multitudinàriament al llarg dels primers dies del mes i cada comunitat religiosa duu a terme els oficis corresponents.

Altrament, tenim una certa tradició llegendària aquest dia: diuen que avui alguns difunts acudeixen a oir les misses. Així mateix, a Mallorca hi ha la creença que, la nit del dia dels Morts, el rei En Jaume surt de la Seu muntat a cavall, volta ràpidament l'illa i llavors retorna al lloc de repòs. Sembla que aquesta mena de llegendes també és una constant a més indrets dels Països Catalans tal dia com avui (el comte Guifre al Ripollès, el rei En Jaume també al castell del Puig de València...).

Illa de Mallorca

Alcúdia Per Tots Sants, missa al cementiri. Els nins són obsequiats amb els típics rosaris.

Ariany L'horabaixa del dia de Tots Sants, visita al cementeri, on es fa la veneració dels difunts.

Artà El dia de Tots Sants, missa al cementiri.

Biniamar (municipi de Selva) Per Tots Sants, responsori al cementiri.

Búger El dia de Tots Sants, ofici al cementiri.

Bunyola El dia de Tots Sants, a les 4, missa al cementiri. L'endemà, gran funeral a la parròquia per tots els difunts.

Caimari (municipi de Selva) Tant el dia de Tots Sants com el dels Morts, missa al cementiri: un dia se'n fa al del poble i l'altre, al de Selva, que n'és molt pròxim.

Calvià El dia de Tots Sants, a les 4 aproximadament, missa al cementiri. L'endemà, misses corresponents.

Campanet El dia de Tots Sants, responsori pels difunts al cementiri.

Campos De la mà del pastisser Pomar s'ha reviscolat molt el costum, el qual quasi ha esdevingut tradicional, que els padrins regalin rosaris als néts. El dia dels Morts, missa al cementiri a les 9 del matí.

Capdellà, es (municipi de Calvià) El dia de Tots Sants, a les 4, missa al cementiri. El dia dels Morts, missa funeral a la parròquia.

Capdepera El dia de Tots Sants, ofici al cementiri.

Escorca Per Tots Sants, després de la missa de les 11 al santuari de Lluc, tothom va en processó cap al cementiri (situat al pujol del Misteri) per fer-hi una pregària comunitària. El dia dels Morts, misses corresponents.

Esporles El dia de Tots Sants, hom duu flors al cementiri i endreça les sepultures dels amics i dels familiars. L'endemà, al matí, tres misses a l'església parroquial; al capvespre, un funeral per tots els difunts també a la parròquia.

Felanitx El dia de Tots Sants, devers les 4 i mitja, missa al cementiri. El dia dels Morts, misses al matí i a l'horabaixa també al cementiri.

Fornalutx El dia de Tots Sants, a les 11 del matí, rosari al cementiri; l'horabaixa, devers les 4, missa concelebrada també al cementiri. L'endemà, tres misses a la parròquia; així mateix, al cementiri, rés del rosari i missa tant el matí com l'horabaixa.

Galilea (municipi de Puigpunyent) El dia de Tots Sants, després de la missa de les 6 de l'horabaixa, tothom va cap al cementiri (just devora la parròquia), on es fa una pregària comunitària. El dia dels Morts, missa-funeral a la parròquia per tots els difunts.

Inca La nit de Tots Sants, les campanes de l'església repiquen a mort per recordar que l'endemà és el dia dels Difunts. Hi ha molt estès el costum de regalar rosaris de fruites confitades i xocolata als infants. L'endemà, al matí, missa al cementiri pels difunts. Un temps, cada oficiant celebrava tres misses seguides, sense interrupció; actualment, es diuen les tres misses però espaiades.

Llorito El dia abans o bé al matí de Tots Sants, la gent duu flors al cementiri i endreça les sepultures. L'horabaixa, va a peu al cementiri i devers les 4 s'hi fa una missa.

Llubí El dia de Tots Sants, a les 4, missa al cementiri.

Llucmajor El dia de Tots Sants, missa al cementiri.

Manacor Per Tots Sants, al cementiri, missa solemne concelebrada per membres de totes les parròquies del municipi.

Marratxí El dia de Tots Sants és costum que els feligresos de les parròquies de Pòrtol, de sa Cabaneta, des Pont d'Inca i des Pla de na Tesa es reuneixin al cementiri municipal, on assisteixen a la missa que se celebra a les 4. El dia dels Morts, tres misses a la parròquia de cada poble, habitualment una el matí i dues l'horabaixa.

Moscari (municipi de Selva) El dia dels Morts, missa al cementiri.

Palma Els dies anteriors, i també el de Tots Sants, les floristeries, i sobretot el passeig de la Rambla, són plenes de corones i rams de flors, ja que la gent aprofita aquestes dates per comprar-ne i dur-ne al cementiri. A totes les esglésies, resos, responsoris i actes religiosos diversos.

Petra El dia de Tots Sants horabaixa, missa al cementiri. L'endemà, a la nit, ofici a la parròquia per tots els difunts.

Pobla, sa El dia de Tots Sants, els padrins solen regalar rosaris als infants. L'horabaixa, missa al cementiri.

Pollença El dia de Tots Sants, ofici al cementiri. L'endemà, funeral a la parròquia per tots els difunts.

Portocolom i **s'Horta** (municipi de Felanitx) El dia de Tots Sants, a les 4 i mitja, missa al cementiri. L'endemà, misses corresponents en memòria dels difunts.

Salines, ses El dia de Tots Sants, a les 4, ofici al cementiri. L'endemà, misses corresponents.

Santanyí La gent aprofita el dia de Tots Sants per dur flors al cementiri. És costum menjar bunyols. L'endemà, missa al cementiri.

Sant Joan El dia de Tots Sants, missa al cementiri.

Sant Llorenç des Cardassar El dia de Tots Sants, l'horabaixa, missa al cementiri.

Selva Tant el dia de Tots Sants com el dels Morts, missa al cementiri: un dia se'n fa al de la vila i l'altre, al de Caimari, que n'és molt pròxim.

Sóller El dia de Tots Sants, a les 4, concelebració de totes les parròquies del municipi al cementiri. L'endemà, missa pels difunts a cada parròquia.

Son Carrió El dia de Tots Sants, visita al cementiri. També és costum regalar els típics rosaris de fruites confitades i carabassat.

Son Cervera El dia de Tots Sants, a les 3 i mitja aproximadament, responsori al cementiri. Hi ha el costum de regalar rosaris als infants.

Vilafranca de Bonany El dia de Tots Sants, missa al cementiri. L'endemà, misses corresponents.

Illa de Menorca

Alaior Per Tots Sants, al matí, missa al cementiri amb assistència d'autoritats; a la tarda, responsori.

Ciutadella Visita al cementiri. També és costum fer bunyols.

Ferreries El dia dels Morts, missa al cementiri.

Fornells (municipi des Mercadal) El dia dels Morts, missa al cementiri.

Mercadal, es Visita al cementiri. També és costum fer bunyols.

Migjorn Gran, es (municipi des Mercadal) El dia dels Morts, missa al cementiri.

Sant Lluís Visita al cementiri. És costum fer bunyols.

Illes d'Eivissa i Formentera

La festa de Tots Sants se celebra sobretot en família a les dues illes; ara bé, la proximitat del dia dels Morts fa que sigui una festa recollida i silenciosa. Els temples parroquials s'omplen aquest dia perquè encara s'hi conserva bé la idea que es tracta d'una gran festivitat, agermanada amb el record dels avantpassats.

Les trencades de pinyons acompanyaven, i encara acompanyen en alguns llocs, la nit de Tots Sants. Els panellets, sobretot de pinyons, són la darreria pròpia del dia. Aquesta és la recepta que en dóna Joan Castelló Guasch, extreta de la seva obra «Bon profit!» (Castelló, 1967):

> S'escalden i es pelen les ametlles que s'hi han de posar. En haver-les mòlt barrejades amb sucre, s'afegeix a la pasta una pell de llimona ratllada, canyella en pols i dos rovells d'ous. Tot el conjunt s'ha de remoure bé, i després, amb les mans, es fan unes boletes de grandària com de mig ou que per fora s'han de cobrir amb pinyons. Es posen dins una rostidora, untada d'oli, i es tenen al forn, a foc ben viu, devers un quart d'hora. És convenient tenir-hi a compte perquè no se socorrin. Es mengen freds.

4

SANT CARLES

Illa d'Eivissa

Sant Carles de Peralta (municipi de Santa Eulària des Riu) *Festa patronal.* La parròquia (1785) comprèn la major part del territori que antigament formava la cavalleria de Peralta, ara dividit en les quatre véndes de Peralta, es Figueral, Morna i Atzaró. El temple parroquial figura en una de les més belles làmines dibuixades per l'arxiduc Lluís Salvador (1867), que el va presentar com a prototip dels temples rurals eivissencs. Els dies precedents, alguns actes culturals i esportius. El dia de la festa, al migdia, missa i processó com a celebració central. El convit posterior d'orelletes, bunyols i altres pastissos, mentre algunes colles de gent jove ballen animades a la plaça de l'Església,

serveix per a demostrar la generositat proverbial dels habitants de la població envers tots els visitants.

11

SANT MARTÍ (D'HIVERN)

Illa de Menorca

Mercadal, es Aquest sant és el patró de la vila. Missa major i, al fosquet, concert a l'església.

16

SANTA GERTRUDIS

Illa d'Eivissa

Santa Gertrudis de Fruitera (municipi de Santa Eulària des Riu) *Festa patronal.* La parròquia consta de nou véndes parroquials: es Poble, Cas Ramons, Parada, sa Picassa, Cas Sevions, Can Llàtzer, Santa Maria, Fruitera i Cas Serres. El pou d'en Gatzara és considerat el centre geogràfic d'Eivissa i, algun dels dies pròxims, un animat ball pagès que s'hi celebra a la vora perpetua aquesta memòria. Cap a migdia, missa major; després, processó molt vistosa pels voltants del temple amb què s'acaben els actes religiosos. Finalment, convit corresponent a la plaça de l'Església.

22

SANTA CECÍLIA

Santa Cecília és la patrona i l'advocadessa dels músics, molts dels quals abans s'arreplegaven en confraries sota la seva protecció. Malgrat tot, l'exercici de la música no sempre ha estat ben vist ni gaire considerat: joglars i actors eren habitualment jueus o bé àrabs i l'origen dels practicants d'aquestes professions féu que la música semblàs una activitat impròpia de la gent de bon gust. No obstant això, i afortunadament, aquestes consideracions han canviat: la música constitueix i representa una ciència i, alhora, un art que enriqueix tots els qui s'hi acosten. Per això, també els músics celebren la festa de la seva patrona. Gairebé a tots els municipis de Mallorca, i sobretot allà on hi ha bandes de música, corals..., no hi falten concerts i actes semblants al voltant d'aquest dia, els quals solen desplaçar-se al dissabte o al diumenge més propers perquè així la participació de la gent garanteixi una festa més lluïda.

Illa de Mallorca

Alaró El divendres o el dissabte més acostat a aquest dia, al capvespre, l'Orfeó, el cor parroquial o bé algun altre grup musical de la població ofereix un concert.

Alcúdia El diumenge més acostat a aquest dia, la banda de música ofereix un concert a l'església després de la missa de les 12.

Algaida A l'església, concert de la banda de música juntament amb l'Orfeó Castellitx.

Bunyola Les entitats culturals organitzen diferents concerts. El dissabte abans o després d'aquest dia, un cop acabada la missa del capvespre, la Coral de Bunyola i la Coraleta Infantil ofereixen les seves interpretacions.

Calvià A les 8 del vespre, concert a l'església: la primera part va a càrrec de la Coral de Calvià; a la segona, actuació d'algun grup o d'un intèrpret extern.

Campanet El dissabte més pròxim, a la nit, la Coral de Sant Miquel ofereix un recital a l'església. L'endemà, al matí, a l'església o bé a la Plaça, concert de la banda Unió Musical de Campanet.

Campos A la nit, la banda de música i la Coral de Sant Julià fan un concert al convent. Una altra nit propera a aquest dia, i també al convent, la Coral Infantil ofereix el seu concert.

Capdepera La banda de música i la Coral L'Alzina fan un recital a la parròquia. El dissabte següent, repetició a l'església parroquial de Cala Rajada.

Esporles *Concert de Santa Cecília.* El diumenge següent, acabat l'ofici solemne del matí, actuació de la banda de música Lira Esporlerense a la parròquia. Sovint, la Coral d'Esporles també ofereix alguna interpretació en honor de la seva patrona a l'església o bé al Casal de Cultura.

Felanitx A la nit, la banda de música ofereix un concert d'especial qualitat a l'Auditori Municipal (abans es feia a la plaça del Raval).

Inca El dissabte o el diumenge més proper, concert de la Unió Musical Inquera i L'Harpa d'Inca.

Lloseta El dissabte o el diumenge més pròxim, la coral de la vila fa un concert en honor de la santa.

Llucmajor Concert de la banda de música i les agrupacions corals locals.

Manacor *Setmana musical.* Entorn d'aquest dia, concerts al teatre municipal: els grups locals (Banda Municipal de Música i Escola de Música) s'encarreguen dels primers concerts; el de la cloenda va a càrrec d'algun d'extern i més conegut.

Montuïri El diumenge més proper, després de la missa solemne de les 12, concert de la banda de música. Al capvespre, a les 8 i mitja, també a l'església, concert de la Coral Sant Joan.

Moscari (municipi de Selva) Habitualment el dissabte més proper, concert de música clàssica, quasi sempre d'orgue.

Palma Els alumnes més avançats del Conservatori (sobretot si acaben el nivell mitjà o el superior) interpreten un important concert al teatre Principal o bé a la Sala d'Actes del mateix Conservatori. Tot es prepara especialment per a l'avinentesa: els joves músics van vestits de concert, l'escenari ha estat enllestit amb la senyera i un bon ramell de flors... El programa del concert és guardat zelosament pels intèrprets i per la seva família (els servirà per a emplenar el seu currículum). Les corals, els cors i els grups musicals de la ciutat aprofiten el dia per fer algun concert en honor de la patrona.

Petra A la nit, després de la missa, la banda de música ofereix un concert a l'església.

Pollença El diumenge més proper, missa i recital de la banda de música i del Cor de Pollença a l'església parroquial de la Mare de Déu dels Àngels. És tradicional l'ofrena de la corona de llorer a Philip Newman, creador del Festival de Música de la vila.

Porreres Concert de la coral a l'església.

Santa Margalida El dissabte més pròxim, després de la missa del capvespre, la banda de música ofereix un concert.

Santa Maria del Camí El diumenge següent, després de la missa del matí a la parròquia, la banda de música ofereix un concert a la plaça de l'Ajuntament; en acabat, refresc per als assistents. Com que el diumenge hi ha mercat, molta gent hi acudeix.

Santanyí A les 10 de la nit, missa solemne en honor de la santa. El dissabte més acostat, concert d'orgue, de banda i de coral. El diumenge, missa solemne amb assistència de la Banda Municipal, la Coral Sant Andreu i Ordi Broix. A la sortida, l'Ajuntament ofereix un refresc.

Sant Llorenç des Cardassar El diumenge més proper, concert extraordinari de la banda. Al Centre Sanitari (seu dels músics), refresc per a tota la població.

Sóller Concert organitzat per l'Associació Cultural: algun grup o intèrpret de la ciutat ofereix un recital a la Casa de Cultura.

Son Cervera El dissabte o el diumenge més pròxim, l'Escola Municipal de Música i la banda de música local ofereixen un concert a l'església parroquial de Sant Joan. Després sol haver-hi un refrigeri per als músics i per al públic assistent.

Illa de Menorca

Alaior Concert.

Ferreries Les agrupacions populars locals solen fer una actuació a la Plaça o bé a l'església.

Maó Concert organitzat pel Conservatori de Música.

Sant Lluís Concert.

24

FESTA DE CRIST REI

Illa de Mallorca

Son Valls (municipi de Felanitx) *Festes patronals*. Habitualment, marató popular, missa solemne, refresc per a tothom a la sortida, jocs infantils i ball de pagès.

Viver, es (municipi de Palma) Festes de caràcter cívico-religiós celebrades entre aquest dia i el 26 i organitzades per l'Associació de Veïns des Rafal i des Viver amb el suport de l'Ajuntament. El dia principal, missa solemne. Jocs infantils i juvenils, ball de bot...

REVETLA DE SANTA CATALINA

Hi ha la creença que els qui neixen el dia 25 d'aquest mes tenen gravada sota el paladar la roda de Santa Catalina i gaudeixen del do de guarir. Aquesta roda, sovint esmentada quan es fa referència a santa Catalina d'Alexandria, ens recorda la que fou emprada a l'hora de fer-li patir martiri.

Antigament, santa Catalina era la patrona de les al·lotes, per la qual cosa aquest dia les fadrines feien una gran festa. Les confraries en honor d'aquesta santa eren abundoses pertot arreu: arreplegaven les nines des de ben petites fins que es casaven (potser més tard aquestes confraries foren absorbides per les del Roser).

Abans, santa Catalina també era la patrona dels estudiants, els quals la veneraven amb una bona festa aquest dia. Amades ens explica la festa que celebraven els estudiants del col·legi del santuari de Monti-sion de Porreres:

> El preceptor i director dels estudis perdia tota l'autoritat, i els deixebles es feien amos i senyors del santuari. A la tarda feien una comèdia en una de les sales del santuari que glossava la vida de la santa alexandrina, llur patrona. Més d'una vegada el director s'havia mostrat disgustat per la conducta dels escolars, l'havien tancat presoner dins de la cambra de correcció, on el feien restar tot el dia. Per poder-ne sortir, havia de pagar la quantitat que els deixebles li posaven com a penyora. I amb el que recollien dels concurrents a la comèdia i el que feien pagar al preceptor celebraven un àpat col·lectiu (AMADES, 1950-1956).

A tots els pobles de les Illes, la sembrada acabava vers aquest dia, esdeveniment que era celebrat amb una bona bunyolada. Hi ha una corranda que recorda aquest costum:

> Demà és Santa Catalina
> i bunyols hem de menjar;
> podeu començar a dergar,
> mestressa, mel i farina

La festa, que perdura actualment a Mallorca, inclou sobretot els foguerons: aquesta tradició pot ser una reminiscència de les grans fogueres que s'encenien en temps de les grans epidèmies per tal de purificar l'aire i conjurar el mal.

Altrament, hom té el convenciment que, tal dia com avui, dóna molta sort i ventura començar el pessebre de Nadal. Així mateix, és costum que alguns dies abans o després del 25 les famílies mallorquines preparin els torrons d'ametla torrada: perquè siguin bons, és necessari que eixuguin durant un quant temps, i un mes abans de Nadal (de 25 de novembre a 25 de desembre) és el moment més adequat per a fer-los. A aquest fi, i perquè tingueu temps per a preparar els vostres torrons, vos n'adjuntam la recepta tal com es fan a Mallorca i hem pogut recollir a la vila d'Esporles:

Ingredients:

1 kg d'ametles.
1/2 kg de sucre en pols.
100 g d'avellanes torrades (opcional).
Canyella.

Realització:

En primer lloc s'escalden les ametles amb aigua bullent per tal de poder-les pelar millor. Ja sense pell, les posam a torrar al forn i esperam que es tornin rosses. Després, passam a moldre els bessons d'ametla torrada (si podem, és preferible fer-ho manualment: amb les antigues màquines de moldre carn, la textura del torró es beneficia). Tal com queda mòlt, l'anam posant en un petit cubell. En haver-lo passat tot, hi afegim el sucre en pols, les avellanes i canyella al gust. Ho mesclam un poc abans de tornar-ho passar per la màquina de moldre.

Mòlta ja la mescla, estam en disposició de fer les barretes de torró; millor si tenim caixonets o motlles preparats (si no, podem fer servir alguna capseta de la qual ens agradi el tamany): forram el motlle amb un tros de paper de ceba prou gran per a poder embolicar després la barra de torró; anam col·locant la pasta a poc a poc i ben espitjada sobre del paper; en tenir la barra feta, anant molt alerta, la giram i fem el paquetet; repetim l'operació fins que ens quedi torró al cubell. Ara ja, haurem d'esperar que el torró vagi amollant l'oli i així s'eixugui: devers el 24 o el 25 del mes que ve ja estarà a punt de menjar (si fins llavors podem esperar a tastar-lo!).

Aquest és el secret: moldre el bessó dues vegades, unir-lo bé amb els altres ingredients (les avellanes, de fet, milloren la textura final del torró; ara bé, en tot cas, la pròpia creativitat del torroner o de la torronera és el que farà el producte més o manco saborós) i deixar-lo eixugar durant un mes aproximadament en un lloc ben fosc.

Illa de Mallorca

Bunyola El «Costumari» de Joan Amades, quan parla de la festa en aquesta vila, diu:

> ...el veïnat encén foguerons davant de casa. El comú reparteix teia per a encendre els foguerons i fa una foguera gran a la plaça. El veïnat encén una teia a la foguera comunal i amb ella cala foc al seu fogueró.

(Altrament, els bunyolins recorden com un temps, al llarg del dia de la revetla, els nins anaven de casa en casa per tal de recollir estris vells que a la nit els servien per a ser cremats als foguerons.) Tal com s'assenyala a la citació, l'Ajuntament fa un foc centralitzat a la Plaça, però a vegades també els diferents carrers i entitats n'encenen alguns més. La gent hi surt a sopar al voltant: els botifarrons, la llonganissa..., la torrada, en definitiva, és l'àpat més adequat per a aquesta nit quasi hivernal.

Campos La tradició conta que, quan a Cura hi havia estudiants de filosofia, per tal de celebrar la festa de la seva patrona feien foguerons dalt del puig de Randa. Com que aquests foguerons es veien des de la vila, els campaners també en feien com a resposta i salutació als estudiants. Actualment, celebració amb foguerons de caràcter general (és costum cremar-hi les tapereres seques). La tradició encara hi continua viva: tothom "bota el foc".

Ràpita, sa (municipi de Campos) Foguerons a alguna taverna i a cases particulars.

Salines, ses L'Ajuntament organitza un fogueró a la Plaça Major i ofereix el vi de franc per a tothom que vulgui sortir a sopar. Els al·lots venen menja per a torrar i fins i tot bunyols (típics per Santa Catalina). Música de disc i ball de bot i d'aferrats. Ben cert que tot això convida i anima a passar la vetlada a la plaça!

27

Illa de Mallorca

Palma *Festa del Beat Ramon Llull.* Cada any, el Centre d'Estudis Teològics de Mallorca i la Universitat de les Illes Balears (institucions que tenen Ramon Llull per patró), juntament amb la Societat Arqueològica Lul·liana, la Comissió Causa Pia i la Majoricensis Schola Lullistica, organitzen aquesta diada. La festa consisteix en un ofici solemne celebrat a l'església de Sant Francesc a les 7 i mitja del vespre. En acabat, veneració de la despulla del beat, la qual reposa a la capella de la Puritat. Després dels actes religiosos, conferència al Saló d'Actes del Col·legi de Sant Francesc que versa sobre algun aspecte de la vida de Llull.

30

SANT ANDREU

Situem-nos un poc en la roda anual del temps: estam a punt d'acabar el penúltim mes de l'any... Ja ho diu el refrany: «De Sant Andreu a Nadal un mes no hi val.» Per això, aquesta festa participa una mica de les setmanes preparatòries del temps de l'Advent.

Andreu, nat a Galilea, fou un dels dotze apòstols escollits per Jesús. Andreu i el seu germà Simó eren pescadors i companys de feina; però Andreu no era tan hàbil ni enginyós en la pesca com Simó (d'aquí que sant Andreu sigui el patró dels pescadors petits, dels que pesquen amb canya, i dels que no són professionals). Els dos germans, entusiasmats en sentir predicar Jesús, van deixar llur feina per afegir-se als qui el seguien: ell els va dir que valia més pescar homes que peixos.

No se sap amb exactitud què va esdevenir a Andreu després de la mort de Jesucrist, però alguns assenyalen que, havent-se lliurat àrduament a la predicació, fou empresonat per les autoritats i condemnat a mort. Diuen que l'instrument de suplici era una creu (una de les tradicions afirma que tenia la forma d'aspa). Sant Andreu és invocat amb raó pels qui tenen algun os trencat: el van clavar a la creu i llavors li van trencar els ossos.

Illa de Mallorca

Santanyí *Festa patronal.* La vigília, a vegades, algun acte cultural. L'endemà, a les 11, ofici solemne en què la Coral Sant Andreu canta i l'agrupació Ordi Broix fa l'ofrena dels fruits i balla l'Oferta. Acabada la missa, sol inaugurar-se alguna exposició i s'ofereix un refresc. Generalment, al capvespre o bé l'endemà, la Coral Sant Andreu ofereix un concert.

Primer o segon dissabte

Illa de Mallorca

DIADA ESPORTIVA

Mancor Dedicada per complet a l'esport i organitzada per l'Ajuntament i pel Consell Insular. Tothom participa de valent en la passejada fins al puig de Massanella (el segon més alt de les Illes), la marató... L'acte més divertit és potser l'enfrontament en un partit de futbol sala de l'Ajuntament mancorí contra el Consell Insular. Acabament d'aquest dia tan mogut amb la compareixença de tothom a la plaça d'Espanya per fer-hi una torrada.

A principis de mes

Illa de Mallorca

FESTES DE SANTA CATALINA I ELS CREUERS

Santa Catalina i **es Creuers** (municipi de Manacor) Es desenvolupen al llarg de dos caps de setmana. Amb esports, jocs infantils, actes culturals diversos, concursos..., ofereixen una possibilitat d'esbargiment a tots els veïnats del barri.

Segon diumenge

Illa de Mallorca

FIRA

Muro Temps enrera, aquesta fira, com algunes altres, responia bé a la necessitat que tenien els veïns del municipi d'adquirir productes propis de la tardor i típics de les properes festes de Nadal: la fruita seca, els torrons... eren i són algunes de les viandes habituals a les fires dels mesos de tardor. Actualment, l'antiga funcionalitat de la fira ja no és vigent, però són molts els qui encara s'hi viuen i tants d'altres que hi gaudeixen recorrent les diferents parades i cercant-hi acuradament allò que més necessiten o que més els agrada encara que a vegades sigui innecessari: la vistositat dels productes, la

bullícia, la gentada..., és el que més atreu i el que en general es vol trobar en una fira. De fora poble acudeixen els venedors de torrons ("torroneres"), d'avellanes ("avellaneres") i de joguines; comencen a arribar el divendres per tal de tenir muntades les "tendes" el dissabte al capvespre, que, juntament amb les atraccions de fira, contribueixen a donar l'aire de festa. Tot resta instal·lat per a l'ocasió a la Plaça Major. També es fan alguns actes culturals. Cap als anys 60 continuava encara fins al dilluns, dia de mitja festa: era el *Firó*.

FIRES DE TARDOR

Pollença Duren de divendres a dilluns i, any rera any, s'ofereixen uns quants actes fixos. El divendres, a la nit, recital de "jazz". L'endemà, a les 2 i mitja de l'horabaixa, inauguració de la *Fira d'Artesania i Jardinera* al claustre de Sant Domènec, la qual ja compta amb una certa tradició. Més tard, algunes mostres (una de les quals és sempre de bonsais). El dissabte a la nit, tradicional lliurament del premi de Narrativa Infantil i Juvenil Guillem Cifre de Colonya; en acabat, algun cor o un intèrpret de notable prestigi ofereix un concert. El dia de la fira pròpiament, cap a les 11 del matí, la banda infantil de cornetes i tambors protagonitza la cercavila. A migdia, les autoritats visiten la *Fira d'Artesania* i tot el recinte firal. Durant tot el dia és ple de la gent que s'hi passeja. Fins i tot al llarg del dilluns la festa continua.

Tercer diumenge després del 18 d'octubre

Illa de Mallorca

TERCERA FIRA (dins del cicle de Fires de Tardor d'Inca)

Inca Els comerços resten oberts al públic al llarg de tot el matí o fins durant tot el dia. Els actes fixos són: a les 9 i mitja del matí, amollada de coets a la plaça d'Espanya i cercavila amb cap-grossos i xeremies; a les 11, partides simultànies d'escacs amb moltíssims taulers (uns quaranta) i el Mestre per Balears; cap a les 8 i mitja del vespre, gran final de festa amb botifarronada (els botifarrons, les llonganisses, el pa, el vi..., tot hi és de franc gràcies a la gentilesa d'algunes indústries inqueres i d'uns quants indrets més de la comarca) i actuació popular a càrrec del grup Revetla d'Inca al carrer de Miquel Duran.

Dissabte més proper al 25

Illa de Mallorca

Porreres *Festa pagesa.* És una festa recuperada. Al capvespre, fogueró a la plaça de toros: s'hi bota el "binerbo" (nom donat per la població al foc típic de la nit de la festa de les matances), tradició que ja trobem en algun dels pobles veïnats:

Es binerbo era tan gros
que arribava a ses teulades;
més de dotze carretades
i encara en sobrava un tros.

La gent sopa a la Plaça (hi ha parades on es venen bunyols i menja per a torrar) i tothom hi passa la vetlada ja que també hi ha música en viu: ben segur que per a fer fugir el fred no hi ha res millor que ballar!

Segon i tercer diumenges

Illa de Mallorca

Pobla, sa *Fira i Firó.* Un temps, s'hi feien tres fires; ara, però, ja només s'hi celebren aquestes dues. Tot i que hàgim situat la primera fira en el segon diumenge, això sols és una aproximació ja que, per a ser més exactes, hauríem d'haver fet referència als orígens d'aquest cicle de fires: quan antigament se'n feien tres, la primera era el primer divendres sempre que no fos la primera setmana; la segona i la tercera fires se celebraven, per tant, el primer i el segon diumenges després d'aquest "primer" divendres. Com que les que es mantenen actualment són la segona i la tercera, gairebé sempre la primera fira s'escau el segon diumenge. Totes dues són de caràcter general, amb exposició de maquinària agrícola, de cotxes... Els comerços també treuen les seves mercaderies al carrer. A l'esplanada de la cooperativa, jocs i

actes varis. Durant la *Fira*, Trobada de Pintors, amb la finalitat de poder recollir algunes obres per als actes de les festes de Sant Antoni, de tanta transcendència a la vila. El dia del *Firó*, les exposicions de maquinària i la venda de productes diversos continuen encara que en menor quantitat que l'altre diumenge.

Dimarts després del 25, o dia 25 si és dimarts

Illa de Mallorca

Llubí *Fira*. Cada setmana hi ha mercat tradicional a la plaça de la carretera. La *Fira* troba el seu origen en la segona meitat del segle passat i s'instal·la a la plaça de l'Església i als carrers adjacents al llarg de tot el matí. És de caràcter general, amb parades de roba, joguines, ceràmica, trinxets, ramells, fruita, verdura i més aliments. Com que les festes de Nadal ja s'acosten, és costum que aquest dia s'adquireixin els típics torrons, els dàtils, les castanyes i la fruita seca. Exposició de maquinària i de cotxes.

Diumenge abans de l'Advent

Illa de Mallorca

FESTES DE CRIST REI

Manacor Celebrades a la barriada de Tramuntana ja que Crist Rei és el patró de la parròquia. El divendres abans, començament amb el Ball dels Indis —que és un ball antic darrerament recuperat— per tots els carrers; tot seguit, inauguració d'una tómbola a benefici de la parròquia; a la nit, torrada popular al molí d'en Fraret, en què la gent s'arreplega al voltant del fogueró. El dissabte, cercavila, jocs populars i ball de bot. El diumenge horabaixa, missa solemne a la parròquia en la qual ballen els Indis. En sortir-ne, refresc popular i concert de la Banda Municipal.

Quart diumenge després del 18 d'octubre i dissabte anterior

Illa de Mallorca

SANTA MARIA LA MAJOR

Inca

Passades les tres fires que harmonitza
sàviament sant Lluc, lletraferit:
vendes i compres, amb frit i bullit
que, dins l'antic celler, el vi aromatitza...

La triple fira llesta, es suavitza
el mercantívol trull, renou i crit.
Retorna un poc la pau, el bell sentit
d'intimitat perdut. I es solemnitza

ja la vigília amb excel·lent idea:
fer, entre una gran rotlada d'al·lotea,
centellejar el festívol fogueró.

I l'endemà els inquers —de bons encara
no en manquen—, hala!, a honorar sa Mare,
a vós, Santa Maria la Major!

Fra M. Colom (dins el programa de festes «Dijous Bo», 1990).

El poeta ens ho explica bellament: passades les tres primeres Fires de Tardor a la ciutat, s'hi celebra aquesta festa de Santa Maria la Major, la qual fou objecte de coronació pontifícia el 28 de maig de 1967. Els inquers ja la veneraven en temps de Jaume I i Ramon Llull i, actualment, una majestuosa figura seva d'estil gòtic tardà i amb una perfecció renaixentista presideix la parròquia. La festa comença la vigília del quart diumenge després de Sant Lluc amb una missa vespertina a la parròquia; tot seguit, tradicionals completes solemnes. Acabada la cerimònia religiosa, encesa de foguerons vora l'església parroquial i també a més indrets del municipi, amb gresca i música que duren tota la vetlada. L'endemà, a les 10 i mitja del matí, missa solemne concelebrada, amb assistència de les autoritats i membres de l'Ajuntament, en què el grup Revetla d'Inca interpreta el Ball de l'Oferta. L'horabaixa, cap a les 8 i també a la parròquia, concert de música clàssi-

ca. Encara que no són fixos, alguns actes culturals els 2 dies: exposicions diverses, esports...

Dijous després de Santa Maria la Major

Illa de Mallorca

Inca *Dijous Bo*. És la fira de tardor més important de la comarca, amb expositors, visitants i moltíssima gent de tot Mallorca i fins i tot de les altres illes. Tot i que la festa grossa és pròpiament aquest dia, amb una participació en massa, actes festius diversos del dilluns al dimecres entre els quals podem destacar com a fixos els del dilluns horabaixa: devers les 6, tradicional torneig de tennis a les pistes de l'Esport Inca i, a les 8, lectura del pregó al Casal de Cultura. Després, i allà mateix, lliurament dels premis del concurs (o bé certamen) del Dijous Bo. A continuació, concert extraordinari (sovint, de música clàssica). Devers les 9 i quart, inauguració de l'Exposició Filatèlica: es fa un mata-segells especial per a aquest dia i un "sobre especial de primer dia", tots dos amb un tema específic que varia cada any. El dia principal, a les 9 del matí, inauguració. A les 10, a la plaça des Bestiar, selecció dels exemplars que participen en el concurs de vaques de raça frisona (amb lliurament de premis a la 1). A les 11, benvinguda de les autoritats autonòmiques i cercavila a càrrec de la banda Unió Musical Inquera i de la colla de xeremiers. Devers les 2 i mitja, carreres de cavalls a l'hipòdrom de Son Bordils (a la carretera Inca-Sineu) amb premis importants entre els quals cal destacar el Trofeu Ajuntament d'Inca. L'horabaixa prest, aproximadament a les 4 i mitja, interessant partit de futbol en el Nou Camp d'Inca. Durant tot el dia, mostres d'aregar cavalls andalusos.

DESEMBRE

3

SANT FRANCESC XAVIER

Illa de Formentera

Sant Francesc *Festa patronal.* La parròquia del terme és de l'any 1785, com la majoria de les d'Eivissa i de Formentera, i les véndes parroquials són es Poble, es Cap de Barbaria, Portossaler, la Savina, es Pi des Català i algunes de més petites, resultants de divisions successives. El temple és una vertadera fortalesa, construïda entre 1727 i 1738 i amb una doble finalitat, religiosa i militar, ja que els formenterers necessitaven aleshores assegurar el repoblament de l'illa, que havia començat alguns anys enrera. Al migjorn, missa i processó; tots els formenterers i eivissencs que hi assisteixen participen en el convit final. Els dies anteriors i posteriors, uns quants actes esportius, culturals i variats.

4

SANTA BÀRBARA

La imatge que d'aquesta santa ens ofereixen les estampes (una dona davant un castell i vora un canó, bombes i granades) ens confirma la protecció que tradicionalment se li ha atribuït: la cura i la salvaguarda dels qui practiquen oficis que els fan tenir contacte amb explosius i amb foc. Potser per això, també s'ha dit que és advocadessa contra els llamps, els incendis i tota mena de descàrregues, tant elèctriques com atmosfèriques.

Es diu també que santa Bàrbara era la patrona dels mistaires perquè els primers llumins, en encendre'ls, produïen una petita explosió (molt del gust de la gent d'aquell temps, d'altra banda): es parlava de «mistos de pet i de flam, que s'encenen com el llamp».

Illa de Mallorca

Vilafranca de Bonany. *Festa patronal.* La vigília, foguerons a la Plaça Major, torrada de botifarrons, sobrassada i vi de franc; la música i el ball típic mallorquí tampoc no hi falten. L'endemà, al capvespre, a les 7 i mitja aproximadament, missa solemne en honor de la patrona (l'interior de l'església i l'escalonada principal són enramellats amb murta), amb Ball de l'Oferta a l'hora de l'ofertori. Acabat l'ofici religiós, bunyolada general a la Plaça Major en la qual tothom ha participat poc o molt: la gent de la vila hi duu els ingredients per a fer els bunyols i l'elaboració va a càrrec de més de 50 dones a ca ses monges. Els bunyols es col·loquen dins d'un erer ornat amb mata i clavells. A continuació, actuació de ball popular.

6

Illa de Mallorca

Binissalem *Festa d'Arròs amb Salseta.* És una menja típica de la veremada (com també ho són els fideus de "vermar"). Festa darrerament recuperada, se celebra el dia de la Constitució (encara que, a vegades, s'ha fet un dels darrers diumenges del mes de novembre o bé de principis de desembre); el lloc sempre és fix: ca n'Arabí. Al matí, la gent hi parteix a peu. L'Ajuntament s'encarrega de preparar i servir el dinar i també de posar-hi taules; cadascú duu el seu plat i els coberts. N'adjuntam la recepta tal com es fa a la vila:

Ingredients:

Arròs.
Fetge de porc.
Vinagre.
Espècies i herbes aromàtiques.
Ràvec per a acompanyar.

Realització:

Cal bullir l'arròs, de manera que quedi entre sec i brouós. Procediu ara a condimentar-lo amb una salsa que prèviament haureu fet a base del fetge tallat a trossets i amanit amb vinagre, les espècies i les herbes aromàtiques. Aquest plat, ben segur que enginyat originàrament per a omplir l'estómac (arròs, fetge i porc en són els ingredients principals), es menja acompanyat de ràvec.

8

LA IMMACULADA CONCEPCIÓ

Els comtes-reis de Catalunya i d'Aragó foren uns defensors fervorosos de la puresa de la Mare de Déu abans que l'Església la declaràs dogma de fe: ells foren els qui establiren aquesta celebració pertot arreu dels seus dominis.

Els gremis de forners, pastissers, fideuers i adroguers tenien la Puríssima per patrona ja que, essent els oficis en què més fàcilment es podien cometre fraus, amb el seu patronatge se simbolitzava la puresa servada en els productes que feien servir en la seva feina. Tots els qui exercien aquests oficis tenien a llur establiment una capelleta amb la imatge de la Puríssima guarnida amb ciris i flors.

Un temps, tal dia com avui, a alguns llocs ja es guarnien els altars i les voltes de l'església amb garlandes de brancatge i flors de paper i més ornaments típics de les festes nadalenques. Com que és la primera festa del cicle de Nadal, era la primera vegada a l'any que es menjaven torrons: «Hom feia creure als infants que la Mare de Déu baixava els torrons del cel» (AMADES, 1950-1956 : 865).

Tal volta perquè les festes nadalenques ja s'acosten, i seguint la vella tradició mallorquina de fer el torró d'ametla crua o de neula alguns dies abans, vos n'adjuntam la recepta tal com es fa aquí a l'illa:

Ingredients:

1 kg de bessó d'ametla.
1 kg de sucre.
Canyella i llimona ratllada.
Suc de taronja o vi dolç.
Neules.

Realització:

Escaldau els bessons d'ametla amb aigua bullent per llevar-los la pell més fàcilment. Tot seguit, ja podeu moldre'ls. Quan els haureu passat una vegada, posau-los en un recipient prou gros i afegiu-hi canyella i llimona ratllada al vostre gust; també podeu tirar-hi un rajolí de vi dolç (o bé suc de taronja) si trobau que la mescla és molt espessa. Mesclauho tot una altra vegada i ja podeu fer les coques de torró amb una neula davall i una altra damunt (si mullau un poquet les neules amb vi dolç, en podreu millorar el resultat final).

Illa de Mallorca

Esgleieta, s' (municipi d'Esporles) La Mare de Déu és titular de la parròquia. El capvespre, celebració de la festivitat.

Llombards, es (municipi de Santanyí) Com que la Mare de Déu és patrona i titular de la parròquia, és costum que se celebri molt solemnement. Havent dinat, algun acte esportiu, jocs infantils i missa solemne amb Ball de l'Oferta. Després, concert de la Coral Santanyiera i, a l'hora de sopar, fogueró amb menja per a torrar; mentrestant, la música no s'atura de sonar.

Palma *Fira de Nadal.* Antigament era coneguda amb el nom de *Fira de Sant Tomàs.* Instal·lada a la Plaça Major fins al dia 25, s'hi venen productes d'artesania, dolços, torrons i ornaments nadalencs: els típics pastorets, etc. Res no hi falta a fi de poder enllestir la casa i omplir el rebost per a les properes festes.

Son Mesquida (municipi de Felanitx) *Festes patronals.* Tenen una durada de 2 dies. La vigília, al capvespre, missa solemne amb l'assistència de les autoritats; a la sortida, fogueró per a fer-hi una torrada: el llom, la llonganissa, la panxeta, el vi..., en definitiva, conformen aquest sopar popular, en què tampoc no manquen el ball de bot ni els focs artificials. L'endemà (i, a vegades, també el dia 9), més protagonisme de les activitats culturals i esportives, amb teatre, exposicions, exhibició de vol d'ultralleugers, tir al colomí...

Illa d'Eivissa

Forada (municipi de Sant Antoni de Portmany) *Festa patronal.* El 1967 s'inaugurà la capella rural, dedicada a la Puríssima, per tal d'atendre especialment els pobladors d'aquesta vénda i els de la vénda des Buscatell, totes dues molt allunyades del temple parroquial, confinants amb Benimaimó i sa Bassa Roja, de Sant Mateu i Sant Rafel respectivament. La nova i bella esglesieta rural ha aconseguit que la comarca tingui un punt central d'unitat que ajunta tothom i per això hom començà a celebrar la festivitat. Aquest dia i alguns dels anteriors i posteriors, activitats diverses dutes a terme per la gent de la comarca i molta més de fora que se li ajunta.

10

MARE DE DÉU DE LORETO

Illa de Mallorca

Llorito *Festa patronal.* Celebrada pràcticament al llarg d'aquest dia, sovint s'organitzen alguns actes culturals els dies anteriors. A les 7 del vespre, rés del rosari i, tot seguit, processó amb la imatge de la patrona pels carrers de la vila; havent retornat a l'església, missa solemne.

13

SANTA LLÚCIA

Per Santa Llúcia,
llarga és la nit
i curt el dia.

Quan els dies encara s'escurcen, les cosidores, els sastres i alguns altres treballadors de l'art de l'agulla celebren la festa de la seva patrona.

La celebració de la festivitat de Santa Llúcia i el seu culte són d'origen siracusà (se situa vers el segle IV). Més tard, aproximadament el segle VI, aquesta devoció passà a Roma.

Santa Llúcia és invocada per a la vista: per tant, tots els oficis que requereixen una bona visió la tenen per patrona. La representació tradicional de la santa duent en un plat els seus ulls ens reafirma el seu patronatge. Així mateix, la forma llatinitzada d'un nom grec, interpretat popularment com a "Lucis via", ens permet de poder parlar de Llúcia com d'un "camí de llum". Ben segur que un temps, quan eren tants els qui es dedicaven als afers de l'agulla per tal de guanyar-se la vida (matalassers, vanovers, brodadores...), la santa siracusana era l'advocadessa de molta gent:

Santa Llucieta,
guardau-mos ets uis
que, si mos dau fosques,
vos farem embuis.

(Del «Cançoner popular de Mallorca».)

També tal dia com avui, les nines que anaven a costura feien festa a santa Llúcia: havien d'«aprendre més de cosir que de lletra» (AMADES, 1950-1956: 877). I, per una raó semblant a la de les cosidores, els estudiants també la invocaven perquè llegir i estudiar menja molt la vista. Era ben necessari, doncs, que algú protegís els qui es lliuraven a ocupacions més de caràcter intel·lectual.

Altrament, hi ha la creença que els dotze dies que transcorren entre Santa Llúcia i Nadal representen els mesos de l'any: el temps atmosfèric de cada un d'aquests dies ens indica el que farà durant el mes corresponent de l'any que ha de començar.

Illa de Mallorca

Montuïri Les brodadores i les cosidores honren la santa amb una missa de comunió i càntics.

Palma Tant a l'església de la Mercè com a la de Santa Eulàlia hi ha capelles dedicades a la santa. Molts devots acudeixen a la primera, on hi ha una valuosíssima imatge de santa Llúcia datada del s. XVI, per tal de venerar-la i pregar-li que els conservi la visió; és costum resar-hi una oració i deixar-hi un ciri encès, per la qual cosa, al llarg de tot el dia, la capella esdevé ben plena de flors i d'espelmes enceses. A l'església de Santa Eulàlia, celebració amb una missa solemne; aquest dia es col·loca a la capella una imatge de la santa de dimensions més petites perquè així estigui més a l'abast dels fidels que se li acosten per venerar-la. Altrament, la colònia sueca de Mallorca té per costum celebrar sempre aquesta festa, tal com es fa a les terres escandinaves. A primeres hores del matí, les filles, vestides amb una túnica i una corona d'espelmes enceses, serveixen l'esmorzar als seus pares al llit. L'horabaixa, el col·legi suec de la ciutat visita alguna institució benèfica per oferir-hi algun concert i una petita festa. Així mateix, al capvespre, una representació d'aquest centre i de la colònia sueca, presidida per la nina que aquest any fa de Santa Llúcia, acudeix a l'Ajuntament per tal de felicitar el batle amb motiu de les properes festes de Nadal. La festivitat, només a 11 dies de la nit de Nadal, tradicionalment fa pas a aquestes festes, celebrades tan íntimament als països nòrdics.

18

MARE DE DÉU DE L'ESPERANÇA

D'antuvi, les dones que prest o tard havien de ser mares tenien per advocadessa aquesta Mare de Déu. Altrament, aquest és el dia fixat com a oficial per la litúrgia popular per a guarnir i enllestir els altars i tota l'església amb garlandes de mata, neules de paper, etc., que són els ornaments propis de les properes festes de Nadal. Ara bé, la Verge de l'Esperança és la patrona d'alguns pobles, els quals fan festa aquests dies en honor seu.

Illa de Mallorca

Alaró A les 8 del vespre, missa especialment solemne a la parròquia per tal d'honorar la patrona de la vila (el patró és sant Roc).

Capdepera Els gabellins celebren la festa de la seva patrona amb diferents actes que ja han esdevingut tradicionals. La vigília, completes solemnes a la capella del Castell, ornamentat per a l'ocasió amb festers; a la sortida, fogueró al Castell mateix o bé a la plaça des Sitjar, amb torrada i ball de bot. L'endemà, a les 11, missa solemne concelebrada al Castell, acabada la qual s'obsequia els assistents amb un tradicional refresc. L'horabaixa, vers les 3, processó que puja al Castell portant la imatge de la patrona. Els carrers i les places principals són engalanats amb antics domassos: els bells i tradicionals costums encara reviuen. En arribar al Castell, novena i Sermó de la Boira, en el qual s'explica la llegenda de com la Mare de Déu salvà la població de ser atacada pels sarraïns amb una boira providencial. Acabats aquests actes, es retorna, també en processó, la imatge a la parròquia. Lliurament dels premis del Certamen de Pintura, convocat algunes setmanes abans.

Primer diumenge

Illa de Mallorca

Montuïri *Fira.* És de caràcter general i també agrícola. Els venedors i els marxants tenen parades per la Plaça Major, per l'avinguda des "Dau" i pels carrers adjacents; a més, mostra d'animals (ca de bestiar o ca eivissenc) i algun acte cultural a l'Ajuntament. Ara bé, l'activitat més coneguda i esperada és la Mostra de sa Perdiu, organitzada per la Societat de Caçadors i l'Associació de Caçadors de Perdius: als "gravons", davant l'església, hom fa cantar les perdius en un concurs amb guanyadors i guanyadores.

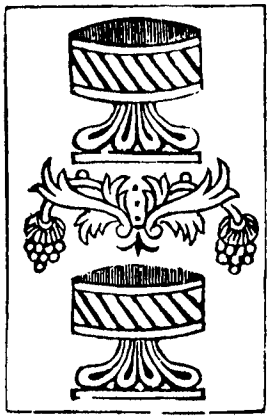

Bibliografia

ALCOVER, A. M., *Ses matances i ses festes de Nadal*, Editorial Moll, Palma de Mallorca, 1957.

—, *Corema, Setmana santa i Pasco*, Editorial Moll, Palma de Mallorca, 1956.

ALCOVER-MOLL, *Diccionari català-valencià-balear*, Editorial Moll, Palma de Mallorca.

AMADES, J., *Costumari català. El curs de l' any*, Editorial Salvat, Barcelona, 1950-1956.

—, *Costumari català*, Edicions 62 - Salvat, Barcelona, 1982.

ARXIDUQUE LUIS SALVADOR, *Las Baleares por la palabra y el grabado. Mallorca. Parte general*, Caixa de Balears sa Nostra, Palma de Mallorca, 1985.

BALLESTER, R., «La Diada», *Lluc*, núm. 744, Palma de Mallorca, maig-juny, 1988.

BOTA TOTXO, M., *Històries, tradicions i llegendes*, Editorial Cort, Palma de Mallorca, 1986.

CASTELLÓ GUASCH, J., *Bon profit!*, Palma de Mallorca, 1979.

CASTRO PORTELLA, F., *Algunas notas sobre la fiesta de san Antonio Abad, patrón de Menorca*, (Inèdit).

Cent anys d'història de les Balears, Editorial Estella, Caixa d'estalvis i Mont de Pietat de les Balears, Palma de Mallorca, 1982.

DIVERSOS AUTORS, *Festes de Sant Llorenç, 1989*, Ajuntament d'Alaior, 1989.

—, *Calendari de festes de Catalunya, Andorra i la Franja*, Editorial Alta Fulla - Fundació Serveis de Cultura Popular, Barcelona, 1989.

FERRER PASCUAL, S., *Capdepera i «els Reis»*, Ajuntament de Capdepera, 1990.

GINARD BAUÇÀ, R., *Cançoner popular de Mallorca*, Editorial Moll, Palma de Mallorca, 1970.

GINARD, A. i RAMIS, A., «Per Nadal, llet d'ametla», *Elements de la societat preturística mallorquina*, Govern Balear, Palma de Mallorca, 1989.

—, *La terra i el temps. Calendari rural de l'illa de Mallorca*, Editorial José J. de Olañeta, Palma de Mallorca, 1989.

G. R. DE C. F., «Una festa, una memòria», *Lluc*, núm. 744, Palma de Mallorca, maig-juny, 1988.

GRIMALT I VERT, M. A., «Els balls tradicionals a la comarca de Llevant», *Lluc*, núm. 759, Palma de Mallorca, novembre-desembre, 1990.

JANER MANILA, G., «Sant Joan, la festa de l'amor que crema», *Lluc*, núm. 744, Palma de Mallorca, maig-juny, 1988.

—, «Els dimonis de l'illa», *Enciclopèdia de temes catalans*, núm. 5, Editorial Mil·lenari, Barcelona, 1982.

JANER, M. P., «The Ball dels Cossiers in Majorca», *Catalònia*, núm. 19, Barcelona, maig, 1990.

LLABRÉS, P., *Vida de Sor Francinaina Cirer*, Sa Nostra, Palma de Mallorca, 1990.

LLOMPART, G., «Els cavallets de Mallorca», *Boletín de la Cámara de Comercio, Industria y Navegación*, LXIX, Palma de Mallorca, 1967.

—, *Entre la historia del arte y el folklore. Folklore de Mallorca, folklore de Europa*, Editorial Gràfiques Miramar, Palma de Mallorca, 1984.

LLOMPART, G., «Las danzas procesionales de Mallorca», *Historia de Mallorca*, Coordinació per J. Mascaró Pasarius, tom V, Palma de Mallorca, 1974.
—, *Religiosidad popular*, Editorial José J. de Olañeta, Palma de Mallorca, 1982.
—, *Religiosidad popular. Folklore de Mallorca, folklore de Europa*, Editorial José J. de Olañeta, Palma de Mallorca, 1982.
LOMPART, J. M., «Elogi del ball», *Lluc*, núm. 759, Palma de Mallorca, novembre-desembre, 1990.
MACABICH, I., *Historia de Ibiza*, Editorial Dédalus, Palma de Mallorca, 1967.
MARCH, F. E., «La festa dels moros i cristians», *Lluc*, núm. 744, Palma de Mallorca, maig-juny, 1988.
MIRALLES, J., *La festa de l'estendard*, Ajuntament de Palma de Mallorca, 1981.
NADAL, A., *El primer de maig a Mallorca (1937-1989)*, Ajuntament de Palma de Mallorca, 1990.
PÉREZ, L., *Fiestas navideñas en la catedral de Mallorca*, Col·lecció Panorama Balear, núm. 42, Palma de Mallorca, 1954.
—, *Sa sibil·la en la noche de Navidad*, Col·lecció Panorama Balear, núm. 53, Palma de Mallorca, 1955.
PONS LLUCH, J., *Origen religiós de les festes de Sant Joan de Ciutadella*, Col·lecció Solcs núm. 1, Editorial Ediu, Ciutadella de Menorca, 1982.
—, *Protocol de les festes de Sant Joan de Ciutadella*, Edicions Nura, Menorca, 1989.
PONS, M., «Les danses dels cavallets», *Lluc*, núm. 759, Palma de Mallorca, novembre-desembre, 1990.
—, «Les festes de ballar i córrer a Santanyí: Sant Jaume, Sant Roc de s'Alqueria Blanca i Sant Miquel de Calonge», *Lluc*, núm. 744, Palma de Mallorca, maig-juny, 1988.
PORTELLA, J., *Festes de Gràcia, 100 anys*, Col·lectiu Folklòric de Ciutadella, Ciutadella, agost, 1990.
RAMIS DE PLANDOLIT, E., «Els goigs a les festes populars», *Lluc*, núm. 744, Palma de Mallorca, 1988.
RIBER, LL., *La minyonia d'un infant orat*, Publicacions del Santuari de Lluc, Mallorca, 1984.
SANSÓ, A. M., *Els cossiers de Manacor*, Col·lecció Papers de sa Torre, núm. 24, Ajuntament de Manacor, 1991.
SANTANDREU, M., «El ball dels dimonis a Artà», *Lluc*, núm. 759, Palma de Mallorca, novembre-desembre, 1990.
SBERT, M., «Talment així com passà, Santa Càndida 49», *Lluc*, núm. 744, Palma de Mallorca, maig-juny, 1988.
VALRIU LLINÀS, C., *El Carnaval a Mallorca* (tesi de llicenciatura inèdita / U.I.B., 1985).
—, *El carnaval a Palma com era abans*, Ajuntament de Palma de Mallorca, 1989.
VILLANGÓMEZ, M., *L'any en estampes*, Eivissa, 1982.

Índex de poblacions

A

Alaior 16, 20, 25, 32, 36, 49, 72, 107, 119, 126, 171, 216, 219.
Alaró 15, 23, 25, 34, 38, 44, 55, 63, 84, 113, 119, 121, 141, 175, 185, 205, 217, 228.
Alcúdia 11, 15, 24, 25, 34, 38, 44, 53, 63, 84, 111, 124, 129, 142, 147, 154, 159, 178, 205, 207, 214, 217.
Alfàbia 156.
Algaida 24, 26, 34, 37, 63, 85, 111, 154, 159, 210, 217.
Alqueria Blanca, s' 26, 38, 44, 61, 64, 75, 85, 123, 176.
Andratx 18, 26, 51, 52, 64, 85, 110, 120, 129, 142.
Arenal, s' 24, 26, 34, 38, 64, 85, 113, 148, 172.
Ariany 26, 38, 44, 53, 64, 86, 111, 129, 163, 182, 214.
Arracó, s' 18, 26, 38, 44, 64, 110, 180, 185.
Artà 11, 18, 26, 34, 38, 44, 52, 64, 86, 117, 121, 127, 134, 168, 192, 205, 214.

B

Badia Blava 172.
Badia Gran 172.
Banyalbufar 26, 35, 51, 52, 64, 86, 129, 185.
Bendinat 174.
Benimussa 75.
Benirràs 159.
Biniagual 200.
Biniali 26, 39, 52, 64, 87, 113, 129, 148, 152, 205.
Biniamar 26, 39, 45, 64, 67, 87, 110, 121, 129, 195, 211, 214.
Biniaraix 42, 120, 130, 172.
Binissalem 24, 26, 34, 51, 65, 87, 112, 113, 126, 129, 155, 199, 226.
Bonanova, la 189.
Bonany 104.
Bons Aires 192.
Búger 19, 26, 45, 53, 55, 65, 88, 123, 124, 129, 142, 151, 204, 205, 214.
Bunyola 15, 27, 52, 65, 80, 88, 113, 129, 167, 190, 198, 214, 217, 220.

C

Cabaneta, sa 124, 163, 190, 205, 215.
Cadenes, ses 165.
Caimari 27, 45, 51, 65, 88, 121, 129, 172, 214, 216.
Cala, sa 159.
Cala Blanca 73.
Cala Bona 32, 42, 72, 149.
Cala d'Or 27, 39, 173.
Cala en Porter 188.
Cala Figuera 45, 149.
Cala Gracció 74.
Cala Llombards 39, 164.
Cala Major 154.
Cala Millor 39, 42, 65, 72, 149, 165, 200.
Cala Mondragó 156.
Cala Morlanda 182.
Cala Murada 192.
Cala Pi 181.
Cala Rajada 24, 27, 53, 55, 65, 66, 88, 113, 149, 176, 200.
Cala Roja 73.
Cala Sant Vicenç 161.
Calatrava, sa 148.
Cales Fonts 32, 159.
Calobra, sa 161, 170.
Calonge 27, 39, 45, 89, 113, 126, 129, 196.
Calvià 19, 27, 36, 52-54, 65, 89, 117, 129, 133, 149, 155, 205, 214, 217.
Campanet 24, 27, 34, 39, 45, 65, 89, 110, 112, 124, 129, 161, 197, 205, 211, 214, 217.
Campos 15, 24, 27, 37, 45, 60, 65, 83, 89, 122, 124, 129, 173, 191, 197, 210, 214, 217, 220.
Camp Redó, es 166.
Ca n'Escandell 144.
Can Picafort 45, 173.
Canyamel 163.
Capdellà, es 27, 36, 52, 54, 55, 66, 90, 129, 149, 214.
Capdepera 24, 27, 34, 39, 45, 53, 55, 65, 66, 90, 113, 122, 129, 149, 178, 200, 205, 215, 217, 228.
Cap des Moro, es 184.
Carritxó, es 39, 46.
Casa Blanca, sa 124.
Cas Capiscol 166.
Cas Concos 37, 43, 66, 189.
Caseta des Capellans, sa 170.
Castell, es 12, 16, 18, 20, 25, 32, 36, 43, 49, 73, 107, 111, 119, 133, 158, 162.
Castellitx 111, 210.
Ciutadella 16, 20, 25, 32, 49, 73, 107, 118, 123, 133, 137, 147, 151, 216.
Ciutat 204, 213.
Coll d'en Rabassa, es 149.
Colònia de Sant Jordi 35, 46, 66, 91, 117, 181.
Colònia de Sant Pere 52, 66, 91, 113, 129, 143, 173.
Coma, sa 173.

Consell 27, 37, 40, 46, 66, 91, 129, 178.
Costa d'en Blanes 174.
Costitx 27, 52, 54, 55, 66, 83, 91, 114, 121, 129, 185.
Covetes, ses 161.
Creuers, es 221.
Crist Rei 145.
Cubells, es 151, 204.
Cura 220.

D

Deià 15, 27, 40, 46, 54, 55, 66, 91, 129, 134.

E

Eivissa 81, 109, 130, 140, 144, 148, 151, 167-169, 188.
Escorca 92, 110, 129, 143, 215.
Esgleieta, s' 92, 129, 134, 181, 209, 226.
Esporles 24, 28, 35, 52, 66, 92, 117, 123, 129, 143, 173, 183, 205, 215, 218.
Establiments 155.
Estanyol, s' 28, 40, 155.
Estanyol de Migjorn, s' 66, 143, 190, 205.
Estellencs 28, 66, 92, 129, 180.

F

Fartàritx 36.
Felanitx 24, 28, 35, 40, 46, 52, 66, 93, 112, 114, 124, 126, 128, 129, 134, 135, 151, 180, 189, 209, 215, 218.
Ferreries 16, 20, 23, 32, 73, 108, 118, 133, 179, 216, 219.
Forada 227.
Fornalutx 28, 40, 53, 67, 93, 129, 185, 215.
Fornells 16, 25, 33, 43, 50, 73, 108, 118, 151, 162, 216.

G

Galilea 15, 28, 36, 53, 67, 93, 129, 186, 215.
Gènova 173.

H

Hort de Cas Correu 135.
Horta, l' 162.
Horta, s' 28, 51, 67, 93, 126, 129, 215.
Hostalets, els 192.

I

Illot, s' 28, 40, 51, 54, 173.
Inca 11, 15, 21, 23, 28, 29, 35, 40, 46, 55, 65, 67, 74, 94, 114, 117, 123, 128, 129, 153, 156, 160, 182, 206, 210, 211, 215, 218, 222-224.
Indioteria, sa 18, 135.

J

Jonquet, es 177.

L

Llombards, es 29, 40, 46, 95, 129, 169, 227.
Lloret de Vistalegre vegeu Llorito.
Llorito 23, 29, 35, 46, 51, 67, 79, 83, 95, 114, 124, 129, 169, 200, 215, 227.
Lloseta 11, 29, 53, 67, 95, 110, 113, 121, 129, 186, 192, 218.
Llubí 24, 29, 40, 46, 68, 96, 112, 165, 215, 223.
Lluc 14, 15, 23, 110, 111, 121, 170, 177, 189, 215.
Llucmaçanes 181.
Llucmajor 11, 23, 29, 36, 40, 53, 60, 68, 82, 96, 118, 129, 181, 196, 197, 206-208, 210, 215, 218.

M

Magaluf 170.
Manacor 11, 29, 36, 40, 46, 60, 68, 96, 114, 118, 122, 125, 126, 129, 155, 166, 200, 201, 206, 215, 218, 223.
Mancor 24, 29, 40, 43, 46, 68, 97, 112, 129, 135, 192, 221.
Maó 12, 16, 18, 20, 25, 33, 43, 49, 50, 73, 108, 118, 127, 133, 144, 151, 164, 184, 187, 219.
Maria de la Salut 29, 36, 40, 47, 68, 97, 121, 177, 186, 206.
Marratxí 29, 68, 80, 144, 215.
Mercadal, es 16, 19, 20, 23, 33, 36, 43, 50, 73, 108, 118, 122, 133, 162, 216, 217.
Migjorn Gran, es 16, 24, 33, 51, 73, 109, 119, 130, 148, 163, 216.
Mola, la 203.
Molinar, es 173, 189.
Montuïri 19, 29, 51, 53, 69, 82, 97, 112, 121, 129, 135, 173, 178, 218, 228, 229.
Moscari 11, 29, 40, 53, 69, 98, 118, 130, 159, 183, 206, 215, 218.
Muro 29, 40, 47, 54, 69, 98, 110, 114, 129, 135, 155, 221.

O

Orient 16, 119, 128.

P

Palma 16, 20, 25, 27, 29, 35, 36, 47, 54, 56, 64, 69, 74, 80, 81, 98, 114, 118, 120, 121, 126, 128, 129, 135, 136, 145, 206, 208, 215, 218, 220, 227, 228.
Palmanova 170.
Paloma, la 174.
Pas, es 181.
Peguera 30, 51, 114, 163.
Petra 30, 36, 41, 47, 60, 70, 75, 100, 111, 112, 118, 129, 153, 198, 209, 215, 218.
Pina 182, 196.
Pla de na Tesa, es 18, 178, 206, 215.
Pla de Sant Jordi, es 174.
Pobla, sa 11, 30, 41, 47, 54, 55, 65, 100, 111, 112, 129, 156, 189, 192, 215, 222.
Polígon de Llevant 156.
Pollença 24, 30, 41, 47, 56, 70, 82, 100, 111, 121, 128, 129, 148, 166, 207, 215, 218, 222.
Pont d'Inca, es 18, 215.
Porreres 30, 48, 51, 70, 74, 79, 82, 101, 114, 129, 136, 176, 206, 209, 218, 219, 222.
Port d'Alcúdia 25, 70.
Port d'Andratx 150.
Port de Cala Llonga 175.
Port de Pollença 24, 30, 41, 70, 122, 143, 150.
Port des Canonge 156.
Port de Sóller 143, 150.
Port de Valldemossa 174.
Portals Nous 54, 174.
Portocolom 30, 52, 70, 150, 156, 215.

Portocristo 11, 30, 41, 70, 101, 129, 135, 150.
Pòrtol 18, 112, 114, 124, 150, 215.
Puig d'en Valls 126.
Puigpunyent 30, 35, 53, 101, 118, 136, 174, 199.

R

Rafal Nou, es 174.
Rafal Vell, es 150.
Randa 71.
Ràpita, sa 30, 163, 192, 220.
Rotgetes, ses 174.
Ruberts 150.

S

Salines, ses 25, 30, 36, 48, 71, 102, 122, 129, 179, 215, 220.
Santa Agnès de Corona 57, 74, 179.
Santa Catalina 177, 221.
Santa Eugènia 18, 31, 41, 48, 52, 53, 61, 71, 102, 114, 120, 129, 167, 181, 206.
Santa Eulària de Palma 13.
Santa Eulària des Riu 33, 61, 124, 149, 159.
Santa Gertrudis de Fruitera 217.
Sant Agustí 180.
Sant Agustí des Vedrà 180.
Santa Margalida 31, 36, 41, 48, 57, 71, 102, 120, 129, 152, 156, 191, 206, 218.
Santa Maria del Camí 18, 31, 36, 42, 71, 103, 114, 120, 123, 126, 129, 152, 192, 206, 218.
Sant Antoni de Portmany 21, 33, 51, 57, 151, 179.
Santanyí 23, 31, 36, 42, 48, 61, 71, 103, 118, 123, 129, 156, 169, 206, 208, 215, 218, 221.
Santa Ponça 31, 122, 183.
Sant Carles de Peralta 149, 159, 216.
Sant Climent 43, 109, 182.
Sant Elm 110.
Sant Ferran de ses Roques 123.
Sant Francesc de s'Estany 117.
Sant Francesc Xavier 33, 159, 225.
Sant Joan 42, 48, 71, 74, 80, 83, 84, 103, 113, 118, 128, 129, 136, 180, 206, 207, 216.
Sant Joan de Labritja 140, 141, 159.
Sant Jordi de ses Salines 119.
Sant Josep de sa Talaia 75.
Sant Llorenç de Balàfia 172.
Sant Llorenç des Cardassar 31, 42, 48, 60, 71, 104, 119, 129, 134, 135, 170, 186, 200, 216, 218.
Sant Lluís 16, 20, 25, 36, 43, 73, 109, 119, 133, 180, 216, 219.
Sant Mateu d'Albarca 74, 190.
Sant Miquel de Balansat 57, 159, 197.
Sant Rafel de sa Creu 207.
Sant Vicent de sa Cala 117, 175.
Savina, la 151.
Selva 31, 42, 49, 71, 104, 110-112, 118, 122, 129, 171, 206, 214, 216.
Sencelles 31, 42, 49, 60, 61, 71, 104, 115, 124, 125, 129, 152, 174, 203, 206.
Sineu 31, 49, 72, 82, 104, 119, 121, 123, 129, 174.
Sivinar, es 184.
Soledat, la 136.
Sóller 31, 35, 42, 53, 61, 67, 72, 79, 105, 118, 125, 128, 129, 154, 158, 179, 216, 218.
Son Alemany 143.
Son Carrió 12, 25, 32, 42, 49, 60, 72, 106, 129, 134, 216.
Son Cervera 32, 39, 42, 43, 49, 59, 60, 72, 106, 118, 129, 134, 136, 200, 216, 218.
Son Cladera 158.
Son Cotoneret 172.
Son Espanyolet 172.
Son Ferrer 12, 177.
Son Ferriol 18, 151, 186.
Son Fortesa 144.
Son Macià 32, 42, 72, 106, 115, 175.
Son Mesquida 227.
Son Mòger 184.
Son Negre 53, 200.
Son Oliva 186.
Son Proenç 52.
Son Rapinya 179.
Son Roca 177.
Son Sardina 186.
Son Serra de Marina 175.
Son Valls 37, 219.

T

Toro, el 52, 175.
Torret 37.
Tuent 170.

V

Valldemossa 32, 35, 42, 72, 107, 115, 118, 129, 145, 160, 172, 179, 206.
Vallgornera 181.
Verge de Lluc 171.
Vila 33, 141.
Vilafranca de Bonany 32, 36, 43, 49, 72, 107, 113, 135, 163, 191, 210, 216, 225.
Vileta, sa 158.
Viver, es 18, 158, 219.

Sumari

Presentació 5

RELACIÓ CRONOLÒGICA
I DESCRIPCIÓ DE LES FESTES

Hivern

Desembre 11

Entorn de les festes de Nadal 11
Nit de Nadal 12
L'església 12
L'Anunci de l'Àngel 13
La Sibil·la 13
El Sermó de la Calenda 14
L'Adoració dels Pastors 14
Nadal 17
Sant Esteve 19
Dia dels Sants Innocents 19
Nit de Cap d'Any 20
Celebració de la Nit de Cap d'Any 20
Festa de l'Estendard 20
Cursa de Sant Silvestre 21
La Sagrada Família 21

Gener 23

Cap d'Any 23
Arribada dels patges dels Reis 24
Dissabte de Reis 25
Els Reis 33
Revetla de Sant Julià 37
Sant Julià 37
Revetla de Sant Honorat 37
Sant Honorat 37
Revetla de Sant Antoni 38
Sant Antoni 43
Revetla de Sant Sebastià 53
Sant Sebastià 55
Festa dels Quintos 57
Santa Agnès 57
Dia Escolar de la No-Violència i la Pau . 57
Aniversari de na Cativa 58

Febrer 59

Festa de sa Pesta 59
La Candelera 59
Sant Blai 60
Revetla de Santa Àgueda 60
Santa Àgueda 60
Santa Escolàstica 61
Mare de Déu de Lourdes 61
Santa Eulària 61
Sor Francinaina Cirer 61
El Carnaval 62
Dimecres de Cendra 74

Març 75

Sant Josep 75

Primavera

Festa de sa Jaia Serrada 79
Setmana Santa - Pasqua 80
Diumenge del Ram 80
Dijous Sant 81
Divendres Sant 81
Dissabte Sant 82
Diumenge de Pasqua 82
Pancaritats i Romeries 110
Segona festa de Pasqua 110
Tercera festa de Pasqua 111

Abril 117

Sant Vicent Ferrer 117
Sant Jordi 117
Sant Marc 119

Maig 121

Festa del Primer de Maig 121
Festa de la Creu 122
Maria Auxiliadora 123
Diumenge de Pentecosta 126

Juny 127

Sant Antoni de Pàdua 127
El Corpus 128

Estiu

Revetla de Sant Joan 133
Sant Joan 133
Sant Pere i Sant Pau 141
Sant Marçal 144

Juliol 147

Mare de Déu de la Victòria 147
El Nou de Juliol 147
Sant Cristòfol 148
Mare de Déu del Carme 149
Santa Margalida 151
Santa Praxedis 153
Santa Magdalena 153
Santa Brígida 154
Sant Jaume 154
Santa Anna 159
Sant Abdon i Sant Senén 160
Festes Majors (Sant Martí d'estiu) 162
Festa Major 162
Festa Major (Sant Cristòfol de ses corregudes) 163
Matins a l'Orgue 164
Festival Internacional de Música 164

Agost 165

Sant Feliu 165
Mare de Déu dels Àngels 165
Mare de Déu de les Neus 167
Santa Maria d'Eivissa 167
Sant Salvador 168
Sant Domènec 169
Dia de la Conquesta 169
Sant Llorenç 170
Sant Gaietà 172
La Mare de Déu Morta 172
Sant Roc 175
Sant Magí 177
Sant Bernat 177
Sant Bartomeu 178
Sant Lluís 180
Sant Agustí 180
Sant Joan Baptista (Sant Joan Degollat) . 180
Festa Major (en honor de Sant Gaietà) . . 181
Matins a l'Orgue 184
Festival Internacional de Música 184

Setembre 185

Mare de Déu de Setembre 185
Mare de Déu de Gràcia 187
Mare de Déu de Jesús 188
Sant Nicolau 189
Sant Mateu 190

Tardor

Santa Tecla 195
Sant Cosme i Sant Damià 195
Sant Miquel 196
Festes Patronals de Sant Miquel 196
Primera Fira (Sant Miquel) 197
Festes Patronals de Sant Miquel 197
Festival de Música Clàssica de Bunyola . 198
Festa del beat Juníper Serra 198
Mare de Déu del Puig 199
Festa des Vermar 199
Fira de Setembre 200
Setmana Turística o del Turisme 200

Octubre 203

Festa de sor Francinaina 203
Mare de Déu del Pilar 203
Santa Teresa 204
Revetla de les Verges 204
Sant Rafel 207
Festa des Botifarró 207
Fires de Tardor 207
Segona Fira (Sant Miquel) 207
Tercera Fira (Sant Miquel) 208
"Colcada" de la Beata 208
Sa Fira 208
Darrera Fira (Sant Miquel) 208
Fira des Pebre Bord 209
Verge de l'Olivar 209
Festa des Bunyol 209
Sa Fira i es Firó 209
Sa Fira 210
Fira d'Octubre i Firó 210
Primera Fira (Sant Lluc) 210
Segona Fira (Sant Lluc) 210
Festa des Meló 210
Festa de les Llanternes 211

Novembre 213

Tots Sants 213
Dia dels Morts 214
Sant Carles 216
Sant Martí (d'hivern) 217
Santa Gertrudis 217
Santa Cecília 217
Festa de Crist Rei 219
Revetla de Santa Catalina 219
Sant Andreu 221
Festes de Santa Catalina i els Creuers . . 221
Fira 221
Fires de Tardor 222
Tercera Fira (Sant Lluc) 222
Festes de Crist Rei 223
Santa Maria la Major 223

Desembre 225

Sant Francesc Xavier 225
Santa Bàrbara 225
La Immaculada Concepció 226
Mare de Déu de Loreto 227
Santa Llúcia 227
Mare de Déu de l'Esperança 228

Bibliografia 231

Índex de poblacions 233

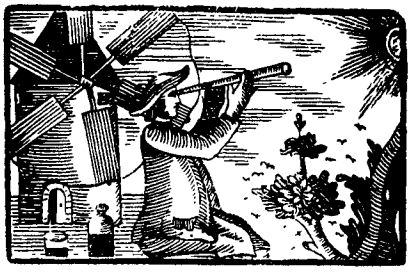

CALENDARIS DE FESTES
DELS PAÏSOS CATALANS
PROMOGUTS PER LA FUNDACIÓ
SERVEIS DE CULTURA POPULAR
I PUBLICATS PER
L'EDITORIAL ALTA FULLA

CALENDARI DE FESTES
DE CATALUNYA, ANDORRA I LA FRANJA

Aquest llibre, fruit de cinc anys de treball d'un equip d'experts i col·laboradors, ofereix l'inventari més complet i rigorós que mai s'hagi fet sobre el patrimoni festiu català. Conté l'enumeració cronològica i la descripció de totes les festes i celebracions populars que, en nombre de més de 8.000, se celebren a Catalunya, Andorra i la Franja. Precedida i acompanyada d'una gran quantitat d'informacions antropològiques, històriques i hagiogràfiques, la relació de festes inclou una breu explicació del contingut de cada una de les celebracions, amb freqüents referències històriques, geogràfiques i artístiques. S'ha tingut una cura especial en la consignació de les fonts bibliogràfiques —més de 30.000— festa per festa i en la confecció de dos índexs que faciliten la consulta de l'obra: el de noms de festes i el de llocs de celebració.

1989 636 pp.

CALENDARI DE FESTES
DE LES ILLES BALEARS I PITIÜSES

Aquest llibre vol ser molt més que l'inventari del patrimoni festiu, ric i variat, de les illes Balears i Pitiüses. A més de l'enumeració i la descripció detallada d'unes 2.000 festes populars illenques, conté nombroses referències històriques, religioses, geogràfiques i literàries que reflecteixen amplis horitzons de la vida col·lectiva. Voldríem que el lector que fullegi aquest Calendari no hi vegi un simple i rònec inventari festiu, sinó que percebi, més enllà de les paraules, la presència d'una mà que el convida a la festa.

1992 240 pp.

En preparació

CALENDARI DE FESTES
DE LA CATALUNYA NORD

CALENDARI DE FESTES
DEL PAÍS VALENCIÀ

CALENDARI DE FESTES
DE L'ALGUER

Aquest llibre vol ser molt més que l'inventari del patrimoni festiu, ric i variat, de les illes Balears i Pitiüses. A més de l'enumeració i la descripció detallades d'unes 2.000 festes populars illenques, conté nombroses referències històriques, religioses, geogràfiques i literàries que reflecteixen amplis horitzons de la vida col·lectiva. Voldríem que el lector que fullegi aquest Calendari no hi vegi un simple i ronec inventari festiu, sinó que percebi, més enllà de les paraules, la presència d'una mà que el convida a la festa.

Cultura Popular, 11